

Raftul Denisei

AUTOAREA BESTSELLERULUI DIN CER
AU CĂZUT TREI MERE

N A R I N E
A B G A R I A N

ROMAN CÂȘTIGĂTOR AL BOLȘAIA KNIGA
2021 PREMIUL CITITORILOR
TRADUCERE DE LUANA SCHIDU

**N A R I
N E**

A B G A
R I A N

S I M
O N

**Traducere din
rusă de LUANA
SCHIDU**

Prolog

Ainanț Melania și-a pierdut soțul. Nu se poate spune că moartea lui a venit cu totul pe neașteptate, căci Simon era trecut bine de șaptezeci de ani – mai exact, avea șaptezeci și nouă. Dar a stârnit mare tristețe: soțul Melaniei era o companie veselă și toată lumea îl îndrăgea. Trăia

înlesnit și fără să-și refuze
nimic, nu era strâns la pungă,
mânca de-ai fi zis că-i ultima
dată, bea de parcă a doua zi s-
ar fi instaurat prohibiția și
consumul de alcool ar fi urmat
să fie pedepsit cu moartea. De
aceea, Simon își lua micul-
dejun cu vin (ca să-i dea
imbold), la prânz bea tutovka¹

(contra arsurilor), și cina cu
rachie de coarne (ca să
doarmă bine). în ciuda
obiceiurilor puritane care
domneau în Berd², nu-și
refuza mici amantlăcuri. Iubea
femeile – până la istovire și
uitare de sine –, se lăsa
fermecat cu entuziasm, era
gelos și le idolatriza, iar la

sfârșitul relației le dăruia
câte-o podoabă ieftină, dar
frumoasă. „Trebuie să te
desparți în așa fel încât
mujerea, când se întâlnește cu
tine pe stradă, să nu te
pârjolească cu un scuipat!” își
învăța el prietenii. Aceștia
râdeau și, făcând aluzie la
caracterul lui iubăreț, îl

numeau în glumă *djantleman*,
de la cuvântul *djan* – sufletul
meu.

în tinerețe, Melania îi făcea
bărbatului ei scene de gelozie,
dar cu anii a învățat să

închidă ochii la aventurile lui.
Și totuși, câteodată, ca să nu
și-o ia în cap, mai trăgea câte-
un scandal cu cești și farfurii
sparte, pe care le punea
deoparte dinainte, pe măsură
ce se ciobeau și trebuiau
aruncate. Simon stătea și se
uita cu nedisimulată admirație
la nevastă-sa cum umblă val-

vârtej prin casă și dă cu vesela
de podea.

— Ca să vezi! comenta el,
măturând apoi cioburile.

în timp ce el făcea curat,
Melania fuma pe verandă,
scuturând scrumul în pantofii
de ocazie ai soțului. Trăiau,
adică, în pace și bună
înțelegere.

Simon a murit cu o zi
înainte să împlinească
șaptezeci și nouă de ani,
absolut sănătos și în putere.
După ce a luat o cină sățioasă
și a dat de dușcă un păhăruț
de rachiu contra insomniei, el
a adormit la ora obișnuită, dar
dimineața n-a izbutit să se dea
jos din pat. Medicii de la

Salvarea chemată în grabă l-au diagnosticat cu apoplexie, dar n-au mai ajuns cu el la spital – Simon a murit când mașina ieșea din curte. A fost înapoiat familiei în dimineața zilei următoare, îmbrăcat în costum de lână și cămașă albă ca zăpada, bărbierit cu grijă și pieptănat cu o cărare exact pe

mijlocul capului. Un răposat
atât de elegant – nu te-ai fi
rușinat să-l pui în sicriu și să-l
prezinți societății, dacă n-ar fi
fost urechile purpurii cu o
tentă sinilie care-i stricau
înfățișarea respectabilă.
Tânărul medic legist,
anticipând întrebările rudelor,
a lămurit că așa se întâmplă

cu oamenii care mor de
apoplexie.

— Păi și noi ce ne facem? s-
a smiorcăit Melania.

—îl îngropați, a aruncat
scurt legistul, căruia în mod
limpede numai de
sentimentalisme nu-i ardea.

Melania s-a gândit
îndelung cum să-i dea

răposatului o înfățișare
cuvincioasă. Sugestia nurorii
mai mari de a-i da cu fond de
ten pe urechi a respins-o cu
mânie – n-am de gând să fac o
*maimuna*³ din bărbatu-meu!
Pe mezină, care a propus să i
le lege cu o năframă, a dat- o
afară, făcând-o nerușinată. Pe
cea mijlocie n-a lăsat-o nici să

deschidă gura – oricum n-avea
să spună ceva cu noimă. În
cele din urmă, nevenindu-i
nimic în minte, s-a bazat pe
tactul vecinilor și a hotărât să
lase totul așa cum este. Le-a
dat îndrumări nurorilor pentru
masa de praznic, s-a îmbrăcat
în haine întunecate și
ostentativ modeste și s-a

așezat la căpătâiul
coșciugului, cu gând să
petreacă două zile într-o

tăcere îndurerată.

Dar nădejdea în tactul
vecinilor nu s-a împlinit. La
vederea răposatului, uitând de
condoleanțe, mai întâi se
interesau de ce are urechile
așa de albastre. Melania era
nevoită să-și întrerupă tăcerea
și să le răspundă pe îndelete.
Bărbații țâțâiau nevenindu-le
să creadă, femeile propuneau

numaidecât să se facă totuși
ceva.

— Păi ce-i de făcut? ofta
Melania.

— Ceva, orice! insistau
femeile, întrecându-se în
propuneri stupide precum: să-
i acopere urechile cu frunze
de pătlagină, să-i deseneze cu
iod o plasă⁴, să i le lipească
cum s-o putea cu aluat dospit,
de preferat rece, să fie mai
zdravăn. Ca răspuns, bărbații
își învârteau degetul la

tâmplă, întrebând sarcastic
cum poți în general să ajuți pe
cineva care nu mai poate fi
ajutat nicicum. Citatul din
Idiotul despre frumusețea
menită să salveze lumea,
pomenit fără băgare de seamă
de profesoara de literatură
Ofelia Ambarțumovna, a
provocat în tabăra bărbaților

râsete nereverențioase și
concluzia cât se poate de
judicioasă că frumusețea nu-
ntoarce mortul de la groapă.
„Dar o să fie plăcut să-l
privim!” nu s-a lăsat tabăra
femeilor. Spiritele s-au tot
încins, transformând
ceremonia priveghiului într-o
încăierare. Tonul de jale al

evenimentului a fost restabilit
de proaspăta văduvă.
Ridicându-se de la locul ei și
îndreptându-se cu pas solemn
spre bufet, ea l-a deschis cu
un scârțâit, a scos de acolo o
supieră grea și a izbit-o de
podea cu tâlc. Femeile,
amintindu-și pe dată pentru ce
veniseră, au început să

bocească la unison, iar
bărbații au ieșit în curte la o
țigară. Mulțumită de efectul
obținut, Melania s-a așezat din
nou la căpătâiul coșciugului.

încetul cu încetul au
început să apară fostele
amouri ale lui Simon, gătite
ca pentru slujba de Paști.
Prima s-a înființat Sev-
Mușeganț Sofia, într-o jachetă
tricotată de culoarea untului
topit și cu un șirag de perle
false în jurul gâtului ridat. în
urma ei venea Tevosanț Eliza.

Fiii Elizei erau plecați de mult la Fresno, așa că ea și-a făcut apariția îmbrăcată numai cu haine americane: rochie, pantofi, până și poșeta și rujul roz fanat – și acelea erau din străinătate, lucru pe care a avut grijă să-l anunțe în timp ce se așeza de-a dreapta văduvei. Melania a strâmbat

din nas și s-a încruntat –
parfumul Elizei era
insuportabil de dulceag. „Am
scăpat cam mult parfum, da”
a șoptit vinovat aceasta,
asigurând-o că nu va trebui
să-l suporte multă vreme –
parfumul, ca și toate celelalte,
nu era american, așa că avea

să se ducă repede. Din
îndepărtatul

Ecimiadzin a sosit Bocikanț
Susanna și a revoltat pe loc
publicul cu limbajul ei literar,
sprâncenele pensate fin,

arogant ridicate, și buzele
subțiri, care se strângeau des
într-o cută. I s-a amintit
imediat, cu satisfacție
răutăcioasă, de maică-sa,
oloagă și analfabetă, și de
zdrențárosul de taică-su.
Susanna și-a coborât
sprâncenele la locul lor și,
slăbind strânsoarea buzelor, a

trecut la dialect, ceea ce i-a
adus pe dată o atitudine
binevoitoare din partea
asistenței. Ultima a venit
Văduva Silvia, care-și
măritase cu succes fiica în
Rusia. în ciuda căldurii de
noiembrie, ea purta o haină
din blană de vulpe argintie și
pălărie de fetru. Stând cu

spatele la fereastră (ca lumina
zilei să nu-i poposească pe
„fața căzută”, ci să sublinieze
luxul veșmintelor), a citit
versuri triste despre
despărțire, făcând pauze
lungi, cu multe înțeleșuri.

Poezia a fost ultima
picătură. Smucindu-i fără jenă
haina de blană când a trecut
pe lângă ea, Melania s-a dus
în camera ei, s-a schimbat
într-o bluză de voal și o fustă
lungă, care-i scotea în
evidență silueta tot mai
subțire, și și-a prins părul cu
pieptănul de бага al bunicii. A

rezistat ispitei de a-și pune în
coc și andrelele de fildeș. În
schimb s-a pudrat și s-a dat cu
ruj – n-avea să stea ca o vidră
șleampătă între coțofenele
astea împopoțonate! Când s-a
întors, oamenii se răriseră
simțitor. Rămăseseră cei mai
rezistenți: rudele, foștii colegi
ai soțului său, iubitele (toate)

și bătrâna oarbă Katinka,
pesemne anume uitată de
copiii ei.

Ea a fost cea care a propus
să i se ungă urechile
răposatului cu untură topită

de rață. Că, vezi-Doamne, rău
n-are ce să-i facă, dar poate o
fi de vreun folos. Că doar
doftoroaia Piruz tămăduia cu
untură de rață nu numai
vânătaile și juliturile, ci chiar
și oasele rupte.

— N-o să-l îngropăm cu
urechile albastre, fetițo! a
murmurat Katinka ștergându-
și lacrimile cu marginea
șorțului.

Melania a dat să-i
răspundă că răposatului îi e
totuna ce culoare au urechile
lui, dar, zărind cu coada
ochiului o mișcare a
sprâncenelor lui Bocikanț
Susanna, s-a răzgândit – n-
avea să-i dea motiv de
satisfacție răutăcioasă.

— Aduceți untură de rață! a
poruncit văduva.

— Important e să-i pui
deasupra comprese cu ulei de
camfor. Doftoroaia așa făcea!
dădea instrucțiuni Katinka,

îngrijindu-se să nu se toarne
prea mult camfor. Altfel, a
explicat ea, poa' să dea
crampe.

— Păi nu-i el în pericol de
crampe! i-a retezat-o nora
Melaniei.

— De unde poți tu să știi?
s-a stropșit bătrâna Katinka.
Și, în general, în loc să dai din

gură, mai bine ai aduce
untura de rață la temperatura
camerei!

— De ce anume la
temperatura camerei? a vrut
să știe Văduva Silvia, care-și

făcea vânt cu o revistă: îi era
insuportabil de cald în haină
de blană și cu pălărie, dar
refuza categoric să se
dezbrace.

— Cum de ce? a fluturat din
mâini Katinka. Ca să nu-i arzi
pielea răposatului!

Schimbând priviri buimace
cu nora Melaniei, Silvia a

mormăit ceva neinteligibil,
apoi a tăcut.

Când li s-a trezit conștiința
copiilor Katinkăi și au venit în
sfârșit după mama lor, capul
lui Simon era împodobit cu

niște căști mari fără fir,
smulse cu scandal de la
strănepotul mezin. Căștile
fixau zdravăn compresele cu
ulei de camfor. în ciuda
situației stânjenitoare,
răposatul arăta absolut
împăcat, ba chiar fericit. în
jurul sicriului stăteau văduva
și fostele amoruri, sorbeau din

vinul de casă și, înfierbântate
fie de alcool, fie de înfățișarea
lipsită de apărare a lui Simon,
își făceau confidențe „despre
viață”. Lăsându-și pe ceafă
pălăria de fetru și dând la
iveală capul aproape chel,
Văduva Silvia se plângea de
părul care i se tot rărea. Sofia,
scoțându-și perlele false și

trăgându-și gulerul
puloverului pe gât, își arăta
cicatricea urâtă care-i
rămăsese după operația de
tiroidă. Eliza mărturisea cu
amărăciune că fiii ei, care
voiau să-și deschidă propria
afacere și se îngropaseră în
credite, trăiau de pe-o zi pe
alta și de aceea toate hainele

ei erau luate nu de la vreun
magazin elegant, ci de la
second-hand, și-acolo la
reduceri. Susanna se plângea
și ea cu foc de soacra ei
înfumurată de la oraș:
„Cotoroanța bătrână îmi
reproșează mie originea
țăărănească, dar ea zice
„cațoletă” în loc de casoletă!”

—Unge-i urechile cu
untură de rață, poate se
îmbunează, a sfătuit-o
Melania în râsetele generale.

Din când în când, una
dintre femei mai arunca o

privire sub căști și le
comunica celorlalte că untura
de rață nu dădea nici un
rezultat.

— Că doar nu aveți vreo
nădejde că o să dea? întreba

Sofia și, ascultând cu plăcere
asigurările că nimeni nu
credea asta, mai turna câte o
porție de vin în pahare.

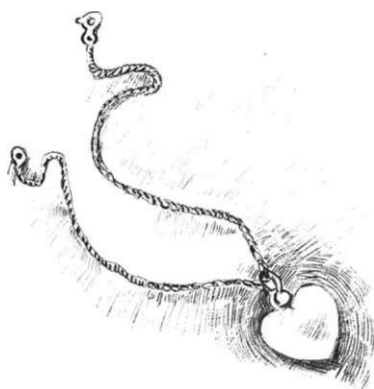
1. Băutură alcoolică tare,
făcută de obicei din dudge,
tradițională la

popoarele din Transcauzia.
(N. tr.)

2. Oraş în provincia Tavuş
din Armenia. (N. a.)

3. Maimuţă (farsi). (N. a.)

4. Aluzie la o metodă
terapeutică folosită în Rusia și
în țările vecine, constând în
desenarea cu iod pe piele a
unei mici rețele de linii. Se
crede că vindecă diferite
afecțiuni, precum răceala,
tușea, vânătăile, varicele,
durerile musculare și
articulare etc. (N. tr.)

Mirosul de mare era atât de pătrunzător, încât Văduva Silvia s-a trezit cu senzația că valurile se sparg chiar sub ferestrele ei. S-a întors pe o parte, și-a îndoit picioarele, acoperindu-se bine cu pătura, și a stat așa câteva minute, cu ochii deschiși, respirând adânc, cu tot pieptul.

Ferestruica, cedând în fața
vântului sticlos de iarnă, se
deschisese și lăsa să pătrundă
în casă mirosul sărat al
ravenei înghețate. Acesta
gonea prin camere ca un
câine mare și bezmetic,
lovindu-se cu capul de tocurile
ușilor, rămânând captiv pe
sub sofa și fotolii, încurcându-

se în draperiile grele,
luptându-se cu franjurii
pernelor de pe pat. Silvia îi
asculta zarva, zâmbind cu
blândețe - e bine. Cu toate
acestea, după scurt timp s-a
ridicat, a dat fuga desculță,
zgribulindu-se de frig, pășind
mărunțel pe podeaua de
scânduri, a închis bine

ferestruica, având grijă să nu
se trântască, împinsă de
vânt, și să facă zgomot. S-a
îmbrăcat, absorbind tăcerea.
S-a apropiat în vârful
picioarelor de camera fiicei
sale și a tras cu urechea, apoi
a dat din cap mulțumită:
dorm!

Medalionul

Era aproape șapte
dimineața, noaptea se
retrăgea fără chef, târându-și
poalele întunecate ale
veșmântului, dar nici ziua nu
se grăbea din cale-afară să
vină, mărginindu-se doar la a
stinge leneș stelele și-așa nu
prea strălucitoare și să alunge
la orizont pătrarul palid al

lunii. Era rece și neplăcut, aici-
colo ciripeau fără tragere de
inimă niște vrăbiuțe, apoi
tăceau brusc, câinii de prin
curți tăceau și ei, iar cocoșii,
după ce își cucurigasera
pentru a treia oară salutul
zilnic, se odihneau cu
mulțumirea datoriei împlinite.

Văduva Silvia și-a amintit
de cocoșul din copilăria ei și i-
a scăpat un fornăit. Era atât
de impetuos, că umplea de
țipete întreaga bățatură.
Odată, ca să-l mai potolească,
bunicul l-a uns cu vaselină sub
coadă. Cocoșul, fără să
bănuiască nimic, a zburat pe
zaplaz cu intenția de a

cutremura iar curțile din jur
cu un cucurigu triumfător, și-a
umplut plămânii cu aer, dar a
avut parte de un fiasco:
neîntâmpinând nici o
rezistență, aerul a ieșit liber
prin dos, înăbușindu-i cântatul
în fașă. După mai multe
încercări nereușite de a țipa,
cocoșul a alunecat de pe

zaplaz și a pornit-o încet prin
curte, înfoindu-și penele de pe
ceafă, cu aripile-i pestrițe
atârând. întreaga lui
înfățișare – ciocul întors într-o
parte, privirea abătută, pasul
nesigur – stătea mărturie
despre o profundă nedumerire
și o autentică zdruncinare.
„Ce, așa o să fie de- acum?”

parcă se plângea el, abia
murmurat. Silvia nu mai ținea
minte ce s-a ales de el după
aceea – fie îl tăiaseră, fie îl
vânduseră, dar cântecul lui,
deșert, triumfător, încă îi
răsuna în urechi.

Binecuvântând apa cu o
scurtă rugăciune și
mulțumindu-i lui Dumnezeu
pentru noua zi, Văduva Silvia
s-a spălat temeinic. învățase
acest ceremonial de la bunica
ei, care avea un respect
profund pentru tradițiile
populare și le urma neabătut.
La vremea ei, reușise chiar să-

și construiască întreaga viață
în jurul lor. De pildă, când
vedea câinele ridicându-și
capul și adulmecând neliniștit
aerul, se grăbea să strângă
rufele întinse la uscat, fără
nici cea mai mică îndoială că o
să plouă. Dacă-i poposeau
ochii în gol pe un obiect
oarecare, așternea pe dată o

față de masă curată și, după
ce controla proviziile din
cămară, se apuca să macine
cafea – doar nu e un secret
pentru nimeni că privirea în
gol înseamnă oaspeți
neașteptați. Când cineva pleca
la drum, îi puneă întotdeauna
în bagaj o bocceluță cu un
pumn de pământ din grădină,

ca să se întoarcă acasă cu
bine. Nu dădea niciodată
usturoiul din mână în mână,
fiindcă asta putea dăuna
sănătății celui care i-l ceruse.
Nu făcea curat seara, să nu
deranjeze duhurile casei –
credea sincer în ele și le lăsa
mereu câte o tratație pe o
farfurioară, de pildă caramele,

neapărat cu ambalajul
desfăcut, dar nu scos de tot,
ușurându-le astfel treaba și în
același timp respectând
dorința duhurilor: dacă o să
vrea, o să se servească – mai
departe, e treaba lor.

Silvia, care în tinerețe
privise cu ironie obiceiurile
generației vârstnice, cu timpul
începuse să creadă și ea în
ele, ba chiar se trezea din
când în când străduindu-se,
asemenea bunicii, să facă
toată treaba în casă până
sâmbătă la amiază, lăsând
libere seara și duminica

următoare. Sau, amintindu-și
că în popor se spune că luna
nu e o zi bună pentru
începuturi, se străduia să nu
planifice nimic în această zi.
Și începuse să-și semene
grădina marțea – ziua cea mai
benefică pentru asta.

Anna, fiica Văduvei Silvia,
se împăcase cu obiceiurile
maică-sii, dar ginerele, mai
puțin răbdător, își lua uneori
soacra peste picior. Făcea
însă acest lucru atât de
amuzant și cu atâta bunătate,
că Silvia nu se supăra - era
încă tânăr, naiv, nu înțelegea
viața. La observația rezonabilă

a ginerelui său că la treizeci și
cinci de ani se poate prea bine
înțelege câte ceva din viață,
ea țâțâia condescendent: câte
ceva, dar nu totul! încărunțind
timpuriu și pierzându-și
frumusețea de odinioară,
Văduva Silvia, în ciuda vârstei
nu chiar atât de înaintate –
cincizeci și doi de ani – se

socotea bătrână și refuza
blând, dar hotărât orice
încercări ale celor apropiați
de a o convinge de contrariul.
Nașterea mult așteptatului
nepot i-a întărit și mai tare
convingerea că vremurile cele
mai bune au rămas în trecut.
Luându-și concediu pe termen
nelimitat, a trecut cu bucurie

și ușurare de la calculele
contabile la binecuvântatele
preocupări de bunică și s-a
legat din prima zi de micuț cu
acel devotament până la
uitare de sine de care sunt
capabili doar oamenii care au
visat toată viața la o iubire
nemăsurată – și care au
primit-o în sfârșit.

Nesocotind sfaturile
insistente ale medicilor din
Voronej, Anna hotărâse să
nască la Berd. „Numai la
mama o să am liniște”, a
replicat la toate argumentele
lor. Soțul a susținut-o în
hotărârea ei, dar compania la
care lucra el îi solicita
prezența permanentă, astfel

că s-a putut alătura familiei
abia către momentul nașterii.
După ce a așteptat externarea
din spital a soției și fiului său
și s-a convins că totul e în
ordine cu ei, a luat avionul
înapoi spre Rusia. Anna avea
de gând să se întoarcă acolo
la începutul verii. Perspectiva
de a petrece mai multe luni cu

fica și nepotul ei nou-născut îi
umplea sufletul Văduvei Silvia
de sentimentul unui vis
împlinit. „Astvaț⁵-djan, numai
să nu socotești că e prea
multă fericire pentru mine”,
șoptea ea cu teamă când
rămânea singură, înălțând
mâinile spre cer și făcându-și
repede cruce. Întotdeauna

vorbea cu Dumnezeu direct,
convinsă că astfel îl
deranjează mai puțin.

Apariția nepotului a
schimbat-o pe Văduva Silvia,
femeie tăcută și retrasă,

făcând-o de nerecunoscut: a început deodată să aibă chef de comunicare și putea să petreacă mult timp în convorbiri telefonice, pe care le transforma invariabil în discuții despre copil. Deși nu era mare amatoare de magazine – de regulă se ducea acolo cu o listă întocmită cu

grijă și, după ce-și lua tot ce
avea nevoie în câteva minute,
ieșea ușurată –, acum
petrecea în ele ore întregi,
alegând salopete, căciulițe și
bluzițe drăgălașe, cu
hipopotami și iepurași. După
ce lua un braț întreg de haine,
mai mergea o vreme de-a
lungul rafturilor, înlocuind

câte un lucrușor cu unul
întocmai la fel, dar fără
cusătură pe spate, iar apoi, cu
sentimentul datoriei împlinite,
ducea cumpărăturile acasă.

Sub imperiul sentimentelor
s-a schimbat chiar și
atitudinea Văduvei Silvia față
de tradiții. Dacă înainte ele
erau respectate cu oarecare
lejeritate, acum acolo unde
era vorba despre nou-născut
ea le respecta cu o rigoare
maniacală, mergând până la
grotesc. De pildă, tradiția

spunea că trebuie să ții sub
salteluța micuțului un cuțit
sau o foarfecă, pentru a speria
duhurile rele. Văduva Silvia,
chibzuind că nimic nu e prea
mult, a pus la cele două
capete ale pătuțului și una, și
alta. Apoi, după ce s-a mai
gândit un pic, a pus în al
treilea colț un brici periculos

rămas de la bunicu-său, după
ce mai întâi l-a tocit cu o
bucătică de piatră de râu și-a
înfășurat într-o panglică lama
ascuțită. Scotocind în cutia de
cusut, a adăugat și niște
andrele la arsenal. Așezându-
le încrucișat în colțul liber al
pătuțului, ea a acoperit
această amuletă cu o păturică

de lână împăturită, a pus
deasupra salteluța, apoi un
cearșaf și abia apoi a oftat
ușurată.

Tradiția recomandă ca în
primele patruzeci de zile să

ferești nou- născutul de
străini, explicând asta prin
faptul că la această vârstă e
deosebit de sensibil la deochi.
I s-a interzis să intre în casă
până și lui ter⁶ Matteos, care
trecuse să felicite familia
pentru noul ei membru și să- i
aducă aminte că pruncul
trebuie botezat în a opta zi.

Văduva Silvia, după ce a schimbat câteva fraze politicoase cu preotul, i-a mulțumit pentru vizită și l-a condus cu hotărâre dincolo de prag, nepermițându-i să treacă mai departe de vestibul.

— Păi și cu botezul? a
întrebat la despărțire ter
Matteos, scuturându- și
sutana prăfuită cu mâna plină
de pistruii aurii care nu
apucaseră să-i treacă după
ultima vară.

— După ce-or trece
patruzeci de zile, om vedea! a
venit răspunsul fără drept de
apel.

Ter Matteos nici măcar n-a
ridicat o sprânceană când uşa

de la intrare i s-a trântit
nepoliticos în nas. Trecându-și
degetele răsfirate prin barba
care i se bucla fără speranță,
el s-a îndreptat spre scara
care ducea de pe veranda
deschisă în curte, dar a
încremenit pe treapta de sus
și, spunându-și că e un
prostănac uituc, s-a întors.

Scotând din buzunarul sutanei
o jucărie moale – un măgăruș
caraghios, cu ochii bulbucați,
îmbrăcat într-un surtuc în
dungi, a dat să intre în casă,
dar apoi a dat din mână, s-a
uitat în dreapta și-n stânga și,
negăsind un loc mai potrivit, a
lăsat jucărioara pe brațul
sofalei vechi. După ce s-a

asigurat că măgărușul stă
bine, cuviosul părinte a
început să coboare treptele
alunecoase, ținându-se cu
vârfurile degetelor de
balustrada înghețată și
fredonând încetișor refrenul
unui cântec de dragoste.
Ajungând pe treapta cea mai
de jos, și-a întrerupt cântatul

cu un „hop-la!” de
îmbărbătare, și-a luat avânt și
a sărit greoi în curte,
contrariind un stol de vrăbii
care stăteau pe marginea
gardului. Tăcute, ele l-au
privit cum se îndreaptă spre
portiță, tot atingându-și cu
degetele crucea care i se
bălăngănea la gât. „*Like last*

summer's rose I'm în love...
/ove, love, love" - răsuna
basul lui plin și catifelat,
acompaniat cu întârziere de
stolul de păsări dezmeticite în
sfârșit.

Măgărușul a stat foarte puțin pe verandă – ieșind să dea de mâncare la păsări, Silvia l-a zărit numaidecât. A oftat cu duioșie, dar nu l-a luat de acolo. S-a dus în coteț, s-a întors de acolo cu strachina goală, ținând sub braț o găinușă cu ceafa însângerată. Deunăzi,

cocoşului îi fuseseră tăiate
ghearele cu mare scandal, ca
să nu le mai sfâşie aripile şi
spinările găinilor, iar el uite
că se răzbunase, ticălosul.
După ce a uns rana cu
dezinfectant, Văduva Silvia a
dus-o înapoi pe suferindă, l-a
privit de sus pe chipeşul cocoş
care aterizase pe stinghia cea

mai înaltă a cotețului, a rânjit,
i-a smuls cu furie o pană aurie
lungă și impertinentă din
mijlocul cozii – ca
avertisment, și, în țipetele lui
indignate, a plecat spre casă,
bombănind: „Să zici mersi că
nu ți-am legat ciocul cu
elastic!”

După ce s-a spălat cu grijă
pe mâini, ea s-a întors pe
verandă să ia măgărușul. L-a
scos din ambalaj, l-a sucit pe
toate părțile, i-a încheiat
nasturii jiletcii pufoase, l-a
apăsat pe burtică, i-a ascultat
delicatul „iha- iha” și a dat din
cap aprobator: de vreme ce
Creatorul nu te-a menit să fii

cântăreț de operă, nu-ți mai
rămâne altceva de făcut,
nefericitule, decât să ragi!

Ter Matteos a fost singurul
locuitor al Berdului care a
riscat să treacă pe la Văduva

Silvia. Vecinii, neîndrăznind să încalce „carantina” de patruzeci de zile impusă de tradiție, s-au limitat la apeluri telefonice și felicitări scrise. La telefoane, ea răspundea cu un raport amănunțit despre pofta de mâncare, creșterea și alte asemenea succese ale pruncului care lua rapid în

greutate, dar felicitările, după
ce le parcurgea rapid cu
privirea, le stivuia într-o cutie
de tablă, sub biscuiți, ca să le
citească temeinic mai târziu,
când o să aibă timp liber.
Directorul fabricuței de
conserve la care fusese
contabilă vreme de un sfert de
secol îi trimisese prin curier

un plic sigilat. Văduva Silvia a găsit înăuntru o felicitare și trei bancnote de o sută de dolari nou-nouțe, cu o dungă albastruie transparentă și portretul lui Benjamin Franklin, cu buzele strânse a îngrijorare. Președintele american îi amintea puternic de străbunica ei, răposată cu

mult timp în urmă. Moartea ei
devenise subiectul favorit de
bârfă al oraşului. Se
întâmplase de Paşti, când
toată familia, inclusiv
nenumăraţii nepoţi şi
strănepoţi, se adunase la
masa de sărbătoare.
Străbunica, o femeie cu mare
frică de Dumnezeu şi bine

educată – nimeni nu auzise
până atunci o vorbă urâtă din
partea ei –, a scăpat solnița pe
genunchi și a drăcuit
zgomotos și cu sete. Râzând
stânjenită, ea a rugat
asistența să se prefacă a nu fi
auzit nimic, și în timp ce
rudele, ascunzându-și
zâmbetele, îi dădeau asigurări

prietenoase că așa a și fost,
biata de ea și-a dat încetișor
sufletul. După moarte
străbunica și-a căpătat
renumele de cea mai
cuvîincioasă locuitoare nu
numai din Berd, ci din
întreaga regiune - căci
oamenii nu-și mai aminteau
nici o altă împrejurare în care

cineva să moară de rușine.
Văduva Silvia n-o apucase în
viață pe străbunică-sa și o știa
doar din fotografia veche în
care aceasta, exact ca
președintele Franklin, cu
chipul pe jumătate întors și
buzele strânse, privea afectat
spre obiectiv cu ochi mari,
rotunzi, ușor bulbucați. Mâna

străbunii se sprijinea pe
umărul unui băiețel care
zâmbea încordat, îmbrăcat în
jiletcă, pantaloni scurți și
ghetute cu botul tocit.
Deasupra urechii stângi a
băiețelului se răsucea o buclă
caraghioasă, pe care-ți venea
s-o netezești cu degetele, să
nu-i strice înfățișarea aranjată

cu atâta grijă. Băiețelul se numea Ovanes, era cel mai mic dintre cei șapte nepoți ai străbunicii și tatăl Văduvei Silvia. Că veni vorba, Silvia fusese botezată astfel în onoarea străbunicii. Numele, destul de neobișnuit pe aceste meleaguri, fusese propus de mama nou-născutei, care-l

citise pe silabe pe un borcan
cu dropsuri de mentă. Și, cu
toate că la biserică, la botez,
fetița primise un nume
armenesc mai potrivit, s-a lipit
de ea cel care suna atât de
ciudat, amintind de glasul
unui izvor de munte și de
foșnetul frunzelor primăvara.
Iar apoi, după două generații,

acest nume îi fusese trecut
strănepoatei.

Emoționată de darul
generos, Văduva Silvia a
telefonat la fabricuța de
conserve și, străduindu-se să

nu-și trădeze tulburarea, a mulțumit reținut. După ce a pus-o să promită că imediat după plecarea fiicei sale o să se întoarcă la serviciu, șeful și-a luat rămas-bun. Silvia a lăsat două sute de dolari pentru mai târziu, dar o sută, schimbând-o la bancă pe drahme armenesti, a cheltuit-

o pe diferite lucruri necesare:
biberoane, suzete, scutece,
talc, precum și alimentele
recomandate pentru dieta
unei mame care alăptează.
Anna s-a supărat că mama ei
își risipea banii, dar aceasta i-
a tăiat-o hotărât: îmi face
plăcere, fetițo. După ce a
cutreierat prin toată casa în

căutarea unui cotlon sigur
(după reforma monetară,
care-i mâncase toate
economiile, Silvia nu mai avea
încredere în bănci), ea a
ascuns cele două sute de
dolari rămase în volumul cinci
din operele complete ale lui
Cehov. Ce-i drept, înainte de a
pune cartea la loc, și-a făcut

prudent o însemnare într-un
blocnotes, ca să nu
răscolească mai târziu toate
rafturile. Această însemnare
arăta extrem de bizar, ba
chiar ușor ilegal și, pesemne,
dezlegarea ei nu i-ar fi venit în
minte chiar oricărui specialist
în coduri secrete. „Străbunica

Silvia poate fi găsită în livada
de vișini”, spunea ea.

„Carantina” a fost
încălcată numai pentru cuscari,
care au venit din Idjevan să-și
vadă nepotul. Uitându-se la

prunc cu gelozie și venerație,
cuscra a anunțat pe dată cu
mulțumire că e leit tatăl ei,
așadar trebuie să fie botezat
ca el, Bagdasar. Văduva Silvia
a dat să protesteze că în zilele
noastre nu se prea dau cu
ușurință astfel de nume din
Vechiul Testament, dar i-a
luat-o înainte cuscrul.

Răsucindu-și degetul arătător
ridicat spre tavan într-un gest
caracteristic de nedumerire,
el a revărsat o cascadă de
indignare asupra nevesti-sii:

— Copilul ăsta are un
buton de telecomandă în loc
de nas! Ce

Bagdasar mai e și ăsta?

— Da' ce, Bagdasar
înseamnă „năsos”? s-a răţoit
la el cuscra, scoasă din sărite.

— Fireşte, că doar sub
nasul lui taică-tu se adăpostea
de ploaie toată strada noastră!

— Păi și dacă pruncul n-are
nasul mare, poate să-i zicem
Varazdat? în onoarea bețivului
de taică-tu?

— Femeie, tu știi ce
vorbești? îți repet a suta oară:

nu era bețiv, pur și simplu
prețuia rachiul! Și, oricum, nu
ți-e milă de nepot? Ce
Bagdasar, ce Varazdat?
Copilul trebuie să poarte un
nume modern. Important e să
fie sonor și iute, ca o săgeată
țâșnită din arc.

— Iute?! Atunci ziceți-i
direct Ghepard. Ce să ne mai
ascundem după prostii? a
izbucnit Văduva Silvia, iritată
că nu-i ceruse nimeni părerea.

Dându-și seama de greșeală, cuscii s-au grăbit să se sfătuiască cu ea. În cele din urmă, după scurte și aproape sângeroase deliberări, s-a hotărât cu înțelepciune ca dreptul de a alege numele să le fie lăsat părinților. Aceștia, după ce au promis să se gândească la un nume care

să-i mulțumească pe toți, i-au
trimis pe bătrâni în colțurile
ringului. Cu alegerea nu s-au
grăbit însă, drept urmare
pruncul a rămas nenumit și în
a doua săptămână de viață.
Tradiția nu vedea nimic
necuvnit în asta, așa că nici
Văduva Silvia nu și-a făcut
griji. O să se gândească, doar

nu pleacă nicăieri. Dar
certificatul de naștere trebuia
să fie scos.

Cel mai sever obicei
interzicea ca în primele zece
săptămâni copilul să fie scos

la plimbare, tot ca să fie ferit
de atenția nedorită a celor din
jur. Dar era un început de
decembrie minunat, și ar fi
fost păcat să-l lipsească pe
copil de posibilitatea de a
respira aerul geros, curat.
Storcându-și creierii, Văduva
Silvia a găsit o ieșire: a cusut
deasupra căruciorului o

perdeluță suplimentară, croită
chiar de ea dintr-o bucată de
tul, cu un volan dublu, pentru
a fi cu adevărat de nepătruns.
O persoană avizată avea să
ghicească pe dată că nu
trebuie să se uite după
perdeluță, dar una neavizată
ar fi putut cu ușurință s-o dea
la o parte! Anna, care se

străduia să nu-și contrazică
nicio dată mama, s-a interesat
cu precauție de ce era nevoie
de atâtea complicații, dacă la
început putea să se plimbe
fără să iasă din granițele
curții. Văduva Silvia a săgetat-
o cu privirea, a tăcut o vreme,
a oftat prelung, și-a ridicat
spre fiica ei ochii căprui

stropiți cu cenușiu, bordați de
razele unor riduri mărunte și
i-a răspuns cu o sinceritate
dezarmantă: Fiindcă tare-aș
vrea să mă laud cu nepotul
meu, fetițo. Anna a îmbrățișat-o
și a sărutat-o pe tâmplă
zâmbind: Sigur, mămico, fie
cum zici tu.

Casa Văduvei Silvia se afla
la capătul unei străzi înguste,
iar curtea din spate se
termina în inima dealului Hali-
Kar, năpădit de arbuști. Erau
trei străzi pe panta care
cobora blând spre fundul văii,
și toate porneau dintr-o
piațetă strâmbă, în care se
înălțau clădiri administrative:

primăria, poliția, banca,
evidența populației,
judecătoria și oficiul notarial.
Unduind scurt printre case cu
ziduri solide, aceste străzi
porneau în diferite direcții.
Una cobora drept la poalele
dealului, iar celelalte două se
încolăceau pe el în sus,
împodobindu-l cu brâie ca

acelea cu care își încingeau în
vechime bărbații cămășile ori
caftanele.

Cea care înconjura poalele
și se termina într-un pod jos
de piatră se numea Strada de

Jos. Se întindea de-a lungul
unui râuleț de munte aparent
nevinovat, dar involburat și
imprevizibil, care se revărsa
primăvara mult peste malurile
de piatră. În perioada
dezghețului și a ploilor
abundente el se transforma
într-o vâltoare incontrolabilă,
măturând orice obstacol în

cale. De aceea casele de pe Strada de Jos erau construite la o distanță considerabilă de maluri și stăteau nepolitics cu spatele, apărându-se cu garduri înalte, tocite de valurile înghețate.

Strada Livezii, pavată cu
piatră, ducea până pe culmea
dealului și se termina în
poarta unui părculeț, de unde
se deschidea o priveliște
uluitoare asupra
împrejurimilor: locuințe de
piatră cu verande de sticlă;
livezi pe a căror pânză
albăstruie se coceau aurii

fructe de kaki și gutui; munți
gârboviți, istoviți peste vară
de răsuflarea pătrunzătoare a
vânturilor; ochiul de sticlă al
lacului îndepărtat reflectând
chipul palid al cerului. Casele
de pe Strada Livezii, așezate
la o înălțime impresionantă,
prindeau în ferestre înaintea
celorlalte razele soarelui când

se trezea și erau primele care
aflau că se apropie o ploaie
iminentă.

Văduva Silvia locuia pe cea
de-a treia stradă, a Păcii, care
străbătea pieptul dealului,

împărțindu-l în două. Pe
laturile Străzii Păcii erau case
cu verande deschise, aerisite,
și cu grădini și livezi întinse.
Apărate de capriciile râului și
ale vânturilor zgomotoase,
ele-și puteau permite
libertatea unor pivnițe adânci,
hambare de scânduri și
garduri joase, fragile, prin ale

căror spărturi scăpau întruna
pui guralivi, provocând crize
de isterie găinilor. Urcând și
coborând, Strada Păcii ți se
încurca printre picioare și ți
se agăța de poalele
veșmintelor, lăsându-ți pe ele
ba polen, ba țepi de ciulini, ba
cârlionți de urzici uscate până
la imponderabil. Ocolind

curțile, chiar în capăt ea cotea
brusc la dreapta și se oprea în
casa Văduvei Silvia, la doar
vreo doi metri de gard.

Cu mulți ani în urmă, tatăl
Silviei completase această

bucată, pavând-o cu pietre de
râu într-un model simplu:
două semicercuri de culoare
deschisă pe fond întunecat.
Micuța Silvia avea pe atunci
cinci ani, și aștepta cu
nerăbdare serile, când tata se
întorcea de la lucru. După ce
se schimba și mânca în grabă,
o lua cu el la râu, unde

petreceau un ceas-două,
căutând o piatră mare cât
palma, de forma și culoarea
potrivite. Bunica le dăduse o
găletușă de fier, în care păstra
tot felul de pietre mici pentru
ascuțirea instrumentelor de
grădinărit, și Silvia tresărea și
acum fără să vrea când își
aducea aminte zgomotul

primei pietre aruncate pe
fundul acestui recipient vechi,
aproape găurit de rugină.

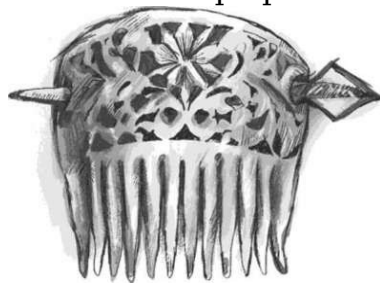
După ce a petrecut în
căutarea pietrelor aproape
două luni de vară, tata s-a
apucat în sfârșit să paveze
drumul. Mica Silvia își
amintea această zi ca și cum
ar fi observat-o de undeva de
sus. Tata izbutise să facă rost
de undeva de un odgon și
meșterise un scrânciob

confortabil, cosându-i cu grijă
un șezut dintr-o pernă cu puf
de gâscă. Silvia se dădea în
leagăn avântându-se atât de
sus, că i se făcea pielea ca de
găină și simțea un nod în gât,
și, ca să scape de frică, îi
căuta din ochi ba pe bunicuța,
care curăța păstăi verzi de
fasole, ba pe mama, care

scotea din cuptorul de piatră
colaci de pâine cu aromă
dulce, ba pe bunicul, care uda
tufele de trandafiri. Trecuse
deja aproape jumătate de
veac, în viața ei se
petrecuseră multe lucruri care
ar fi putut umbri acea zi atât
de lipsită de griji, dar Silvia și-
o amintea ca pe un film văzut

de numeroase ori, și deseori o
retrăia, reamintindu-și și cele
mai mărunte detalii și
bucurându-se la descoperirea
celor pe care se întâmplase
totuși să le uite: pieptănul
simplu de lemn din părul
bunicii, prosopul galben
aruncat pe un umăr, râul
șerpuind argintiu, pe care-l

vedea când se legăna cu inima
sărindu-i din piept...

Deasupra porțiței se pleca
un păr crescut ca prin
minune, de un soi necunoscut
pe aceste meleaguri. Tata
adusesse puietul înfășurat într-
o cârpă umedă din orașelul
lituanian Dukștas, aproape o
săptămână făcuse pe drum.
Sădisse pomulețul la marginea
livezii, chiar lângă poartă,

unde un ciot de stâncă nu
prea înalt, dar zdravăn, care
forma o cavitate mică, apăra
planta neobișnuită cu noul
climat de umezeala rece a
iernii și arșița pârjolitoare a
verii. Părul s-a înălțat brusc,
dar apoi și-a încetat creșterea
și, împărțindu-și coroana în
două smocuri, s-a lățit. Prin al

cincilea an de viață s-a
încărcat de fructe gălbui,
dulci și zemoase, rumenite
ușor pe partea dinspre soare.
Prima recoltă a dat-o în anul
în care s-a născut Silvia, așa
că în familie se socotea că e
pomul ei. Micuța Silvia se
îngrijea cu plăcere de părul
„ei”: afâna pământul, îl uda,

presăra aşchii de lemn ca să
reţină umezeala, îi cerceta cu
temeinicie trunchiul cenuşiu,
cu pistrui rari, căutând pete
de boală: odată, descoperind
un semn minuscul, n-a avut
linişte până când tata, după ce
l-a curăţat, n-a badijonat locul
vătămat cu piatră vânăta şi
var. Primăvara părul lituanian

se fudulea, acoperindu-se de
floricele albe- ivorii ca de un
vâl gros de dantelă. Acestea
apăreau chiar înainte de
frunzulițe, miroseau ușor
dulceag și rezistau îndelung.
Micuței Silvia îi plăcea să se
ridice pe vârfuri, să tragă cu
grijă spre ea o creangă și,
încercând să nu expire, să-și

afunde fața în petalele
gingașe, inhalându- le aroma
ușoară. Spre mijlocul verii,
când fructele grele plecau
crengile spre pământ, ea le
proptea cu mâna ei, cu niște
pari despicați în vârf. Cu grijă,
străduindu-se să nu le zgârie
coaja delicată, pune fructele
coapte în lădițe de lemn, pe

care apoi le duceau în pivnița
mare, la păstrat. Bunica,
mereu dornică să folosească
tot ce rodea în livadă pentru
conserve și fructe uscate, de
părul lituanian nici nu se
aprofia – îi era milă. „O să le
mâncăm așa”, spunea ea,
cuprinzând cu o privire
mulțumită pomul încărcat de

fructe dulci, îndrăgite de
albine.

După obiceiul din copilăria
ei îndepărtată, Văduva Silvia
considera părul lituanian al ei,
și dacă la îngrijirea livezii sau

a grădinii de legume primea
cu drag ajutorul vecinilor, de
pomul acesta nu lăsa pe
nimeni să se atingă, făcea
singură și muncile grele,
precum tunderea crengilor. Pe
viitorul ginere l-a avertizat
aproape din prag: „Ăsta e
pomul meu.” „Adică ceilalți
pomi din livadă pot să-i

consider ai mei?” a spus
acesta prompt, îmbujorându-
se amuzat. Văduva Silvia i-a
remarcat cu plăcere
fâstâceala (carevasăzică, nu-i
lipsit de bun-simț) și a hotărât
că fiica ei făcuse o alegere
corectă. Ea prețuia simțul
umorului, alături de conștiință
și loialitate, mai mult decât

orice altă calitate. Nu putea
să sufere zgârcenia, dar nu
încuraja nici risipa. Evita
oamenii invidioși, nu suporta
bârfele, îi intrau pe-o ureche
și-i ieșeau pe cealaltă. Nu
vorbea despre dragoste – nici
cu cei apropiați, nici cu
rudele, deși nimeni nu se
îndoia că ea știe despre

dragoste mai multe decât
oricine pe lumea asta.

La micul-dejun Silvia a
pregătit cașă de ovăz, pe care
l-a cam răsfierat – de curând
observase cu uimire că fiicei

sale îi plăcea să aștepte până
când ovăzul se răcea și apoi să
râcăie cu lingura de pe fundul
cratiței emailate, mâncând
pojghița rumenită. Când s-a
uitat în dormitor, Anna deja
schimbase și hrănise
bebelușul proaspăt trezit din
somn. Silvia a pus pe noptieră
tava cu micul-dejun, și-a

sărutat întâi flica, apoi,
murmurând afectuos, și
nepotul.

— Mă duc la plimbare cu
copilul. M-am hotărât în
sfârșit, a anunțat ea și a

adăugat pe un ton nerăbdător:
Tu să mănânci și să mai
dormi, ai auzit?!

Anna n-a protestat. încă
nu-și revenise după ultima
lună de sarcină, când, chinuită

de copilul care se foia
neastâmpărat în burta grea,
era nevoită să stea trează
aproape zile întregi. De aceea
acum profita de fiecare minut
ca să-și recupereze somnul.

Străduindu-se să nu facă
zgomot, Văduva Silvia a ieșit
cu căruciorul din casă,
chinuindu-se să-l coboare în
curte. A pus în el bebelușul
îmbrăcat cu hăinuțe
călduroase și l-a acoperit cu o
plăpumioară. A verificat încă o
dată conținutul genții în care
băgase tot ce ar fi putut să-i

trebuiască. A pornit la drum.
Fiindcă nu era obișnuită, totul
îi ieșea pe dos: mai întâi a
agățat cu roata o creangă a
părului lituanian, apoi i s-a
înțepenit roata în pragul
porții, pe care nici n-a reușit
s-o țină, așa că aceasta,
scăpându-i din mână, s-a

trântit cu zgomot și s-a încuiat
cu zăvorul bătrân și ruginit.

— O să te demontez, fir-ai
tu să fii! a amenințat Silvia,
trăgând cu furie de zăvor,
care din ziua în care fusese

montat pe poartă nu fusese
folosit niciodată.

Căruciorul mergea lin pe
aleea pavată cu pietriș, lăsând
după el urma umedă a roților.
Uitându-se mai bine, Văduva

Silvia a distins în model un șir de inimioare. A băgat mâna în sân, pipăindu-și medalionul în formă de inimă pe care îl purta mereu. S-a gândit că rareori coincidențele sunt întâmplătoare. Uitându-se după perdeluță și convingându-se că nepoțelul dormea, a tras aer în piept, a

expirat încet, liniștindu-se, și,
încurajându-se, precum
Gagarin, cu un „să pornim”, a
împins căruciorul în stradă. Se
ținea aproape de margine,
ocolind băltoacele și afundând
roțile în noroiul înghețat,
bombănind ca de obicei
administrația orașului, care

nu se învrednicise să facă
măcar niște trotuare, acolo.

în câteva case deja
fuseseră aprinse sobele cu
lemn, și aerul mirosea a fum
și a cămin încălzit. Undeva jos

gâgâiau zgomotos niște găște
cărora le răspundea cântatul
enervant al unui cocoș și
lătratul câinilor de prin curți.
Văduva Silvia a încetinit
pasul, așteptând ca lătratul
leneș care se transmitea din
curte-n curte și urca dealul să
înceteze în sfârșit chiar pe
culmea acestuia – și abia

atunci și-a continuat drumul.
La acest ceas de amiază
trecătorii erau puțini. Se
saluta cu fiecare și, după ce îi
asculta felicitările, mulțumea
și mergea mai departe. Nici
unul dintre cei întâlniți n-a
făcut vreo încercare de a se
uita după perdeluță, și totuși,
amintindu-și de obiceiul lipsit

de şiretenie, dar nu mai puțin
enervant al oamenilor locului
de a-și băga nasul unde nu le
fierbea oala, Silvia nu-și
slăbea vigilența. Se purta
întotdeauna respectuos și de
la egal la egal cu oamenii, dar
se străduia să limiteze
comunicarea la saluturi și
obișnuitele întrebări despre

sănătate, care nu obligau la
nimic. Dacă era invitată să-i
viziteze, mulțumea, dar
invariabil refuza politicos. Nici
la ea nu invita pe nimeni. Era
iubită și prețuită, dar, când o
pomeneau, oamenii băteau
superstițioși în lemn cu
degetele îndoite – ca să nu
atragă asupra lor o încercare

ca aceea prin care trecuse ea.
Când nu era de față
întotdeauna o căinau, dar
adăugau invariabil: Slavă
Domnului că acum e totul bine
cu ea!

Pământul, înghețat peste
noapte, s-a dezmoțit spre
amiază, transformându-se
într-un noroi greu de
străbătut. Căruciorul sălta
peste ridicături și nimerea ba
cu o roată, ba cu cealaltă în
câte-o groapă alunecoasă.
Trebuia să împingă zdravăn
de mâner ca să meargă mai

departe. Când a ajuns la
capătul străzii, Văduva Silvia
era sleită de puteri. „Ai vrut
să te lauzi cu nepotu-tău? Așa,
și? Ești mulțumită de tine?” și-
a zis ea gâfâind, frecându-și
mâinile amortite de încordare
și dojenindu-se pentru dorința
încăpățanată de a se plimba
pe o vreme atât de

nepotrivită. Din fericire,
pruncul, care nu participa la
neliniștile bunicii, dormea
liniștit, înfășurat în
plăpumioara călduroasă, cu
pumnișorii îmbrăcați în câte
două mănuși de lână ridicați
deasupra capului. Conform
tendințelor moderne, Anna nu
permitea înfășutul, și Văduva

Silvia fusese nevoită,
călcându-și pe inimă și
nesocotind obiceiul, să-i facă
pe plac fiicei sale. Dar înainte
cum era? întindeai un scutec,
îndoindu-i colțul de sus, îl
puneai pe al doilea, îmbrăcai
copilul într-un pieptăraș din
flanel moale, îi înnodai
panglicile căciuliței, băgând

capetele sub gulerul
pieptăraşului, îi puneai între
piciorușe o fâșie de pânză
împăturită, înfășai cu scutecul
de pe dedesubt, mâinile le
prindeai în scutecul îndoit de
deasupra, și pe urmă îl
înfofoleai strâns în păturică,
să nu i se mai vadă decât
obrajii. înfășat, pruncul

dormea mai liniștit, fiindcă nu
se speria când îi tresăreau
mânuțele, ba chiar, după cum
bunica era încredințată,
creștea mai drept și mai
viguros – scutecul strâns îi
îndrepta corpul.

— Și dacă o să aibă
picioare strâmbe? a făcut, în
disperarea ei de ași convinge
fiica să se răzgândească, o
încercare timidă de a-și atrage
ginerele de partea ei, privind
cum Anna culcă bebelușul în
pantalonași moi.

— îl facem fotbalist. Un
fotbalist cu picioare strâmbe e
o comoară pentru orice
echipă, a glumit ginerele.

— Sunteți niște zevzeci
amândoi, s-a supărat Silvia,

dar a dat din mână a lehamite:
n-au decât să facă ce-or vrea
de data asta!

Piața orașului era aproape
pustie. Curtea primăriei era
goală, din bancă au ieșit doi

soldați deopotrivă de
slăbănogi și de cocoșați și,
numărându-și bancnotele în
mers, s-au îndreptat spre
tarabele cu alimente. Din
clădirea poliției, cu un sunet
asurzitor de sirenă, înăbușit
imediat, a ieșit o mașină și
polițistul, un flăcău cu părul
ondulat, a scos mâna pe

fereastră și a fluturat-o spre
Silvia: scuzați-mă, tanti, n-am
văzut căruciorul. Ea a dat din
cap că nu-i nimic – dar a
adăugat în sinea ei: nătăntol
chior.

Pe băncuța din fața
primăriei stăteau două
bătrâne. Una, masivă, cu
obrajii rotunzi și zâmbitoare,
cu o față bucălată, ca de copil,
tricota la patru andrele. Din
când în când, întrerupându-și
lucrul, înălța capul și îi
petrecea cu o privire curioasă
pe rarii trecători, încercând să

ghicească pentru ce treabă
veniseră la primărie. Cealaltă,
negricioasă, cu nasul coroiat,
mănuind cu îndemănare un
cuțit, curăța un mănunchi
mare de nalbe. Salutându-se
cu bătrânele, Văduva Silvia s-
a interesat mai întâi de
sănătatea lor.

— Mă dor oasele, fetiço.
Stă să ningă, i-a răspuns
binevoitoare năsoasa.

Vocea nu-i era nici
plângăreață, nici supărată –
doar resemnată. Bucălata,

privind aprobator perdeluță
căruciorului, a vrut să știe
cum îl chema pe nepot.

— Păi încă nu s-au hotărât,
a oftat Silvia. Și pe
neașteptate, a recunoscut

sincer: Aș vrea să-i dea
numele tatălui meu, firește.

— Ovanes - frumos nume.
Bun, s-au grăbit să fie de
acord bătrânele.

Silvia tocmai voia să le
întrebe unde găsiseră nalbă în
decembrie, dar n-a apucat –
atenția băbuțelor a fost atrasă
de niște oameni încruntați
care ieșeau din clădirea
judecătoriei.

— Pesemne că s-a dat
pauză la proces, a anunțat
bătrâna plinuță, cercetând cu
privirea mulțimea care se
împrăstia în piață și adăugând
cu

un oftat: Ce necaz, ce necaz!

—Dar ce s-a întâmplat? s-a
neliniștit Văduva Silvia.

Absorbită de grija
nepoțelului, îi scăpaseră
ultimele noutăți.

— S-au certat băieții lui
Sainanț Petros, dintr-un fleac
s-au luat. Ăl mai mare l-a

îmbrâncit pe ăl mai mic, ăla a
căzut și și-a spart capul. Pe
unul l-au îngropat, pe celălalt
îl judecă. Bietul Petros, cum o
să trăiască acum cu așa
durere? A avut omul doi
feciori, i-a rămas unul, și-acela
cu soarta frântă!

Băbuțele au mormăit și-au
tâțâit. Negricioasa a bătut în
marginea băncii și a scuipat
cu frică – ptiu, ptiu, ptiu,
Astvaț-djan, ferește-ne de așa
necaz!

Din capătul pieței,
sprijinindu-se greu într-un
baston, venea un bătrân înalt
și slab îmbrăcat într-un palton
cadrilat ros la coate și la
guler. Zărindu-l, bătrâna
plinuță s-a scuturat pe loc de
gândurile-i negre și i-a dat un
cot negricioasei: Uite, îți vine
pețitorul, mai ții minte cum

umbla după tine în tinerețe?
Negricioasa a pufnit, a lăsat
jos cuțitul și s- a uitat la
bătrân. Acesta, simțind
atenția îndreptată asupra sa,
și-a trecut degetele peste
nasturii paltonului, verificând
dacă sunt toți încheiați.
Arborând o expresie de
nepătruns, el a început să

pășească legănat și nepăsător,
de parcă s-ar fi sprijinit în
baston doar ca să-i facă o
favoare.

— Are așa un aer, de parcă
vulcanul nu i s-ar fi stins deja!

a zis ironic, cu glas subțire
negricioasa când bătrânul a
ajuns în dreptul lor.

Bucălata, scăpând
andreele de surprindere, și-a
pocnit palmele și s-a uitat la

prietena ei. Văduva Silvia s-a aplecat grăbită, prefăcându-se a căuta ceva în geanta cu lucrurile copilului.

Stăpânindu-și un zâmbet trădător, a ridicat apoi capul și l-a salutat pe bătrân. Deși nu auzise vorbele bătrânei negricioase, el ghicise că nu spusese nimic bun. De aceea,

după ce i-a răspuns excesiv de
politicos Văduvei Silvia și a
salutat-o din cap pe bucălată,
n-a învrednicit-o nici cu o
privire pe cealaltă bătrână și a
mers mai departe, fără să
încetinească. Ce-i drept,
sprinteneala nu l-a ținut mult:
ajungând lângă un chioșc care
vindea tot felul de

mărunțișuri, chipurile ca să se
uite mai bine la marfă, s-a
sprijinit greu de vitrină.
Bastonul i-a căzut cu zgomot
și s-a rostogolit la marginea
trotuarului, zornăind din
mânerul metalic. Unul din
trecători l- a ridicat și l-a
întrebat cu amabilitate dacă
are nevoie de ajutor. Bătrânul

a clătinat din cap – totul e-n
ordine, trebuie doar să-mi
trag răsuflarea. Văduvei Silvia
i s-a strâns inima de durere.
Tatăl ei nu apucase să
îmbătrânească. Acum ar fi fost
de aceeași vârstă cu bătrânul
acesta și, firește, s-ar fi fudulit
și el la vederea unor bătrânele
simpatice... Deși, cine știe,

dacă nu s-ar fi dus așa
de vreme, poate și mama ar
mai fi fost în viață, și atunci ar
fi mers împreună la plimbare
cu pruncul, afundându-se
până la glezne în noroi și
înjurând primăria că nu s-a
învrednicit să facă măcar un
trotuar...

A fost trezită din meditația
ei tristă de sfada băbuțelor.
Cea plinuță o certa pe
negricioasă că se purtase
necuviincios cu cavalerul.

Negricioasa a dat supărată
din mână – nu-i nimic, lasă că
nu moare din asta.

— De murit n-o să moară.
Dar de ce să-i zici că-i vulcan
stins?

— Păi ce, ai tu alte
informații? s-a interesat
arțăgoasă negricioasă.

Bucălata, înfuriindu-se pe
dată, s-a ridicat de pe bancă și
a plecat

fără să-și ia rămas-bun.
Văduva Silvia a vrut să se
ducă după ea, dar a hotărât să
aștepte să treacă valul de
oameni care se întorcea la
proces. Observând că se
golește rapid curtea
judecătoriei, bătrânul s-a
întors șchiopătând. Când a
ajuns în dreptul băbuței

negricioase, care tocmai
terminase de curățat nalba și
o înfășură într-o foaie de ziar,
el, șovăind, s-a înclinat
politicos și a salutat-o:

— Bună ziua, Anușik-djan!

— Du-te de unde-ai venit –
glasul supărat al negricioasei,
tunând de obidă, a ajuns la
cealaltă băbuță și a izbit-o
dureros în spinare.

Aceasta s-a oprit, dar nu s-a întors. Negricioasa a pornit cu pas mărunț spre ea, scuturându-și din mers poalele fustei de lână. Ajungând în dreptul Silviei, ea i-a întins mănunchiul de ierburi – fă-i fiică-tii o supă, o mamă care alăptează are mai multă nevoie de ea. Silvia a

încremenit, surprinsă, dar,
dezmeticindu-se într-o clipă, i-
a mulțumit emoționată și a
întrebat-o câți bani îi
datorează. Negricioasa s-a
strâmbat – nu mă enerva cu
întrebări prostești!
întorcându-se spre bătrân, ea
i-a aruncat – în treacăt,
chipurile, pe un ton indiferent:

— Să vii pe la mine,
Samson. O să-ți fac un ceai ca
lumea.

— Ia te uită, cotoroața! a
dat din mâini bătrânul.

înviorat de invitația la ceai,
a înflorit brusc, pierzând
parcă vreo zece ani. Văduva
Silvia a observat schimbarea
petrecută cu el fără să-și
ascundă un zâmbet.

La despărțire, bătrânul s-a
interesat cum îl cheamă pe
nepot.

— Ovanes, a răspuns
neașteptat și pentru ea Silvia
și s-a înroșit

puternic, negăsind nici o
explicație pentru minciuna ei.

Din fericire, el nu i-a
remarcat stânjeneala.

— De ispravă tată ai avut,
fetișo. Om bun, a oftat
bătrânul, și, după ce a bătut-o
părintește pe obraz, s-a
îndreptat spre clădirea
judecătorei, sprijinindu-se
greu în baston și îndoind cu
un geamăt piciorul beteag.

Când Anna îi spusese la telefon că vrea să nască în Armenia, Văduva Silvia, nevenindu-i să creadă, o întrebase de câteva ori: „în Armenia? în Berd? Să naști?” Primind un răspuns afirmativ, s-a speriat și a încercat să-și facă flica să se răzgândească:

—în Voronej sunt
specialiști și clinici mai bune,
ce să faci în spitalul nostru
prăpădit? Păi merită să zbori
dintr-o țară în alta, să riști
sănătatea ta și a copilului?

Dar Anna a ținut-o pe a ei.
Și Văduva Silvia, abia
ascunzându-și lacrimile de
bucurie, a cedat.

Mai întâi a dat fuga la
cimitir, să le dea vestea

părinților. Cumpărând pe
drum, la întoarcere, zece
lumânări, jumătate le-a pus în
capelă, iar pe celelalte le-a
dus acasă, să le aprindă în
fața statuetei Maicii
Domnului.

Statueta stătea pe
marginea comodei, orientată
astfel încât raza soarelui la
răsărit, trecând prin fanta
îngustă dintre storuri, să cadă
pe chipul ei înduioșător,
rotund și rozaliu, ca de copil,
câtuși de puțin trist. Văduva
Silvia o adusese din ultima
călătorie la Erevan. Toate

ieşirile ei în lumea mare
puteau fi numărate pe
degetele de la o mână – după
întoarcerea la Berd încerca să
nu-l mai părăsească.
Neurologului local, care o
bănuia de o afecţiune gravă, i-
au trebuit eforturi mari ca s-o
convingă să se ducă în
capitală, unde i se puteau face

toate investigațiile necesare la o clinică specializată. Descriindu-i în culori vii urmările bolii cu denumirea bizară de „scleroză multiplă”, în cele din urmă a reușit și, după ce i-a întocmit pacientei hârtiile necesare, a condus-o în capitală. După ce a petrecut două zile lungi în nou-nouța

clinică de neurochirurgie,
Văduva Silvia a primit un
raport extrem de absurd, în
care era scris cu litere mari și
neașteptat de lizibile că
diagnosticul nu poate fi
confirmat din cauza tulburării
de personalitate instabilă
emoțional a pacientei, dar nici
nu pot fi îndepărtate

suspiciunile din cauza
aceleiași tulburări de
personalitate. Neurologul
impunător, cu sprâncene
groase, care i-a înmănat
raportul a sfătuit-o să se
adreseze și unei clinici din
străinătate. În Israel, de pildă,
sau în Germania. „Ei acolo pot
să confirme boala. În fine, sau

s-o infirme", s-a corectat el
grăbit.

— E scump? a întrebat
Văduva Silvia.

— Foarte.

— Nu știți cât de „foarte”?
a glumit ea stângaci, ca să
umple pauza apărută în timp
ce-și aranja teancul de

trimiteri și rezultate de la
imagistică.

— Nu pot să vă spun exact.
Depinde de la clinică la
clinică. Cred că minimum vreo
douăzeci de mii.

— Douăzeci de mii de
ruble?

— Nu, ce spuneți? Douăzeci
de mii de dolari.

— Foarte scump, a dat
aprobator din cap Văduva
Silvia, bombănindu-se în gând
pentru stupizenie.

— Dar sănătatea e mai
scumpă ca orice! a zis

neurologul cu o voce antrenat
veselă, gesticulând larg, ca să
fie și mai convingător. O
brățară de ceas bogat
decorată i-a lucit auriu la
încheietura mâinii plinuțe. A
îndesat-o sub mâneca
halatului și a continuat pe
același ton vioi: Orice armean
e rudă cu jumătate de țară.

Puteți să împrumutați, puteți să faceți și un credit, până la urmă. Există și fundații filantropice, dar acolo e coadă mare și, dacă e să spunem adevărul – aici s-a aplecat și a scăzut vocea, conspirativ – au atât de puțini bani, încât când e să aleagă între un copil și un adult, ajută copiii... înțelegeți?

Asigurându-l că înțelege
totul, Văduva Silvia și-a luat
rămas-bun cu un oftat de
ușurare. Mai avea timp până
la autobuz, așa că a hotărât să
se plimbe prin oraș. într-un
pasaj zgomotos care ducea de
la piața acoperită la pod, a dat
peste o tarabă unde se
vindeau statuete de ceramică.

Intenționat diforme, grăsuțe și
cu obraji rotunzi, dar
incredibil de drăguțe, aceste
statuete nu lăsau pe nimeni
indiferent – fiecare trecător se
oprea, invariabil, și, după ce
le răsucea în mâini, își alegea
una sau, chiar dacă se
retrăgea, plângându-se de
preț, făcea măcar o remarcă

apreciativă la adresa
autorului. Acesta din urmă,
care era chiar vânzătorul – un
tânăr nu prea înalt și
neînchipuit de slab, cu pielea
foarte închisă la culoare și
niște ochi orbitor de verzi –,
mulțumea fâstâcit și se scuza
că nu poate să scadă prețul.

— Ar însemna să le dau pe gratis, zicea el pe tonul cântat al celor din Sevan, frecându-și mâinile înghețate și lovindu-și alternativ o gheată de cealaltă - în pasaj era cumplit de frig.

Văduva Silvia a remarcat
imediat statueta Măriei.

— Cât vreți pe Maica
Domnului? a întrebat ea.

Ridicând ochii surprins,
tânărul a vrut să-i răspundă,
dar s-a înecat și a rămas fără
aer, dând din cap ca o pasăre
și deschizând larg gura.
Văduva Silvia a ocolit repede
taraba și l-a bătut pe spinare,
minunându- se de cât de slab
era – îi ieșeau coastele în

afară ca striurile unei
scânduri de spălat.

— Sunteți bolnav? l-a
întrebat ea cu compasiune.

— De ce?

— Sunteți foarte slab, a
zâmbit vinovat Văduva Silvia.

— Mănânc ca apucatul, dar
tot nu mă-ngraș, a zâmbit
tânărul, ștergându-și ochii cu
dosul palmei într-un gest
înduioșător de copilăresc.

Ea i-a admirat fără să vrea
frumusețea neobișnuită: păr
castaniu, tuns scurt, piele
smead-aurie, ochi de un verde
mat, parcă mâloși. În ciuda
opacității lor adânci, păreau
limpezi și sinceri, iar privirea
le era veselă și ușoară.

— Cât cereți pe Maica
Domnului?

— Numai eu știu că e
Sfânta Maria. Sunteți prima
care a ghicit asta. Așa că v-o
fac cadou.

Văduva Silvia a protestat,
dar el a dat din cap hotărât –
nici să nu v- aud! I-a lăsat ca
mulțumire toată mâncarea pe
care o avea la ea: o mână de
bomboane de ciocolată și un
măr.

— Cum v-ați dat seama că e
Maria? a întrebat-o el la
despărțire.

Ea a privit o clipă obrajii
copilărești rotunzi, cu gropițe
ai Maicii Domnului, mâinile

mari, strânse la pieptu-i plin,
cutele moi ale șorțului în ale
cărui buzunare părea că se
află ceva: fructe uscate sau
poate nuci. Sau, foarte posibil,
erau ouă de găină, pe care le
ridicase grijulie din grădină,
certând-o pe pasărea
prostănacă pentru că-i dăduse
drumul unde-i venise.

— Păi nu mi-am dat seama,
a răspuns Văduva Silvia. Iar
după ce s-a gândit un pic, a
adăugat nesigură: pesemne
am simțit cu inima?

întorcându-se de la cimitir,
Văduva Silvia întâi și-ntâi și-a
curățat noroiul de pe tălpile
pantofilor, i-a șters cu o cârpă
umedă și, ducându-i în curte,
i-a înfipt în ulucile gardului.
Să stea la uscat, o să-i ia
diseară. Apoi s-a spălat pe față
și pe mâini cu un săpun de
casă obișnuit, al cărui miros

nu putea să-l sufere, dar pe
care, crezând cu sfințenie în
proprietățile lui dezinfectante,
îl folosea cu devotament. A
scuturat temeinic toate
hainele cu care fusese
îmbrăcată și le-a pus în
șifonier, a cărui ușă a lăsat-o
deschisă – tot până seara. O
rază de soare care se strecura

nerușinat înăuntru scânteia
stins pe peretele din fund,
reflectată de geam. De la
distanță putea părea că acolo
e agățat un tablou. De fapt,
era o bucată de flanel cu
margini neregulate și
zdrențuite pusă sub sticlă.
Desenul de pe ea era evident
copilăresc: puișori și boboci

aurii și pufoși, norișori albi și
un soare bucălat și zâmbitor.
între umerășele cu haine
această pânză pusă în ramă
părea nelalocul ei și chiar
absurdă, parcă luată dintr-un
timp anume și pusă fără mare
ceremonie în altul. Dar pe
Silvia asta n-o deranja.
Aranjase intenționat interiorul

șifonierului astfel încât de
fiecare dată când deschidea
ușa privirea să-i cadă tocmai
pe această pânză.

După ce a aprins
lumânările aduse în fața

statuetei Maicii Domnului și a prânzit în grabă, s-a apucat să aranjeze camera pentru fiicăsa, căreia îi menise dormitorul părintesc. Era cea mai bună cameră din casă: spațioasă și separată de restul, ea dădea în balconul dinspre livada mare de zmeură ce urca pe coama dealului. Vara era

răcoare, iarna, dimpotrivă,
cald, și totul datorită soarelui,
care în diferitele anotimpuri
lumina diferit acoperișul de
apus al casei.

Mobila nu se schimbase în
dormitorul părintesc de mai
bine de jumătate de secol,
rămânând așa cum o gândise
bunică-sa atunci când
pregătise camera pentru
tinerii căsătoriți – fiul ei și
aleasa lui. Văduvei Silvia îi
plăcea totul la ea: șifonierul
larg, din lemn închis la

culoare, cu decorații de bronz;
patul cu căpătâi îngust și două
noptiere cu milieuri din
dantelă groasă; cufărul solid,
cu pereți groși, care părea
neasteptat de aerat datorită
sculpturii elegante care-i
împodobește capacul bombat;
lumina difuză pe care o
dădeau seara lustrele din

tavan, oglindindu-se vag în
podeaua de lemn cernit;
fotoliul masiv îmbrăcat în
catifea de culoarea ierbii arse,
în brațul căruia, dacă apăsai
pe capăt și trăgeai într-o
parte, se găsea scrumiera
mirosind etern a Dvin, țigările
preferate ale tatei... Ce-i
drept, fotoliul care părea

comod la prima vedere se
dovedea a fi chiar pe dos: de
la spătarul curbat incomod îți
înțepenea gâtul, iar șezutul
prea tare nu favoriza
nicidecum odihna. De aceea
tata petrecea foarte puțin
timp în el, doar cât dura să
fumeze câteva țigări și,
ignorând primele pagini ale

ziarului local, să-și treacă
ochii peste știrile sportive.
Lăsa întotdeauna la sfârșit
foiletoanele, pe care le citea
cu voce tare, râzând în hohote
și remarcându-le minunatul
simț al umorului și stilul
desăvârșit. Mama strângea
din buze auzindu-i laudele
(autoarea foiletoanelor,

voluntara și încăpățânata
jurnalistă Șușanik Amirian, nu
avea o reputație prea bună),
dar era nevoită să fie de acord
- era bine scris!

Văduva Silvia păstrase
fiecare detaliu din interiorul
dormitorului părintesc, până
și pe cel mai neînsemnat, nu
făcuse nici o schimbare,
lăsând totul așa cum fusese
încă de pe vremea bunicii. La
un moment dat a vrut să se
mute acolo, dar nu s-a putut
hotărî, temându-se să nu

tulbure și să alunge senzația
prezenței nevăzute a
părinților, pe care o avea ori
de câte ori arunca o privire în
camera lor. Dar îi plăcea să-și
petreacă acolo serile, mai ales
pe cele de toamnă, când
lumina blândă a soarelui la
apus dădea o strălucire de
miere culorilor exuberante ale

frunzelor. Putea să șadă
îndelung în fotoliul tatei, fără
să fie deranjată de tăria lui, cu
o carte sau pur și simplu fără
să facă nimic, și să admire
frumusețea livezii toamna,
fără să se gândească la nimic
altceva decât la această
frumusețe – cu vârsta învățase
să alunge gândurile rele. Din

când în când, trăgea
scrumiera și, scormonind pe
fundul ei cu degetul arătător,
adulmeca, inhalând mirosul
amărui de tutun cunoscut din
copilărie, pe care îl asocia
puternic cu tatăl ei.

Dacă vremea permitea, își
bea cafeaua de seară pe
balconul dormitorului
părintesc. Privea neîntrerupt
linia orizontului, care se
colora treptat din auriu
puternic în albastru șters.
Cânta un grangur,
întrerupându-și fluieratul
monoton cu câte un tril blând-

întrebător, careți mergea la
inimă. „Ia te uită!” se minuna
Silvia. „îi ascult cântecul de- o
viață și nu mă pot sătura.”

în ultima lună, când a
devenit limpede că pe mama

ei nu mai putea s-o ajute nimic
și că avea să se stingă
încetișor, Silvia o spăla aici,
folosind ligheanul mare de
tablă în care spăla
așternuturile. Ștergea trupul
slăbit al mamei cu prosopul, îi
tăia unghiile, o îmbrăca în
haine curate, îi pieptăna cu
grijă părul rar și i-l usca cu

fohnul. îi puneă invariabil
baticul de mătase preferat,
parfumându-l ușor înainte.
Mama ridică bărbia
înduioșător, ca un copil, și
întindea gâtul, ca să-i fie mai
ușor să-i lege baticul, și
zâmbea recunoscătoare. Deja
nu mai putea să vorbească,
cel mai adesea, amețită de

medicamente, dormea, și
atunci Silvia stătea întinsă
lângă ea îndelung, mângâind-
o pe mână, sau, lăsând ușa
întredeschisă, ca să audă dacă
se trezește, se ducea în
camera de alături, unde,
aprinzând televizorul cu
sonorul dat foarte încet, se
uita la vreun serial. Seara,

când soarele se rostogolea
peste umărul lui Hali-Kar, o
ducea pe bolnavă pe balcon.
Aceasta stătea culcată pe
sofa, acoperită cu o pătură
călduroasă, iar Silvia,
așezându-se la măsuta
minusculă, bea cafea. Dacă
mama era mai binedispusă, îi
povestea noutățile sau îi citea

din dragul ei O. Henry. Mama
asculta cu ochii închiși, uneori
zâmbea slab. Dacă obosea, își
strângea degetele în pumn
sau se încrunta ușor, și
imediat Silvia își întrerupea
supusă lectura. Și se lăsa așa
o liniște, că se auzea cum jos,
chiar pe fundul văii, susură
râul de munte rece ca gheața.

Silvia se mira de fiecare dată
cât de brusc, parcă la o
fluturare de baghetă,
amuțește zarva păsărilor.
Parcă abia adineaori
gângureau mulțumite niște
rândunele și ciripeau certăreț
niște vrăbii – și-acum se lăsa o
liniște vâscoasă, ca la țară,
densă și de nepătruns, ca

malul mâlos al unei ape. După liniște, venea mirosul de mare. Se ridica din fundul văii și inunda parcă întreg spațiul văzut și nevăzut. Silvia credea că numai ea îl simte, dar odată mama ei murmurase, pe jumătate adormită: „Miroase așa, că ți se pare că dacă ascuți, poți auzi pleoscăitul

valurilor." „A ce miroase?" „A mare."

A murit în ultima
săptămână din octombrie, fără
să-și recapete cunoștința și
fără să-și fi luat rămas-bun de

la fiica ei. De atunci Silvia nu
și-a mai serbat ziua de
naștere, nu pentru că era în
aceeași zi cu comemorarea
morții mamei, și nici în semn
de doliu după ea, ci pentru că
odată cu dispariția părinților
ei nu mai vedea nici un sens al
propriei existențe.

Pregătirea dormitorului a durat până noaptea. A șters geamurile și a dus la spălat perdelele, a cernit podeaua. A dus conținutul cufărului cu albituri în debara. A eliberat toate rafturile șifonierului. După o clipă de șovăială, a adus din camera ei volumașul ponosit de versuri al lui

Terian⁷, l-a pus în sertarul
noptierei – să fie lângă fată,
să-i păzească liniștea.

Drumul spre casă a fost
mai scurt decât la plecare.
Văduva Silvia se obișnuise în

sfârșit cu mersul căruciorului
și învățase chiar să ocolească
denivelările drumului,
apăsând ușor pe mâner. La un
moment dat i se păruse că
pruncul s-a trezit și, ridicând
cu grijă marginea perdelei,
s-a uitat la el, dar dormea,
înfolit bine în plăpumioară,
încă foarte mititel – nu

apucase să-și revină după
trecerea dintr-o lume în alta
dar, judecând după fețișoara
lui rotundă și mulțumită, deja
pe deplin împăcat cu asta.
Avea ochii întredeschiși, i se
vedeau încântător genele
rare, puntea nasului îi era
împodobită de o spuzeală de
pete albicioase, obrăjorii îi

erau ușor rumeniți de aerul rece. Văduva Silvia își dorea irezistibil să-l ia în brațe, să-l lipească de ea, să inhaleze mirosul de lapte al pielii gingașe, și chiar s-a întins spre el, dar s-a abținut, ocărându-se că era o proastă fără minte. A întors căruțul, imaginându-și cum ajunge

acasă, cum se duce în camera
fică-sii, cum aceasta se
trezește – fetița ei mirosind a
pace dulce –, cum,
încruntându-se de durere –
cusătura după cezariană se
vindeca rapid, dar încă o
durea –, se întoarce pe o
parte, eliberându-și din
răscroiala cămășii de noapte

sânul mare, umflat, brăzdat de
vinișoare albastre, și începe
să-și hrănească fiul, trecându-
și degetul arătător peste
obrăjorul lui, și el suge cu
sete, înecându-se cu șuvoiul
gros de lapte, cerând ca
mama să-și tragă sfârcul, ca
să-l lase să se odihnească, sau
făcând strâmbături drăgălașe,

supărat că i se întrerupe
masa. Ce să mai zici – încă nu-
i mai mare decât o batistă, dar
deja cu caracter, o să
șoptească Văduva Silvia,
punând un șervețel sub
obrazul nepotului ei, ca să
absoarbă firul subțire de lapte
care curge din gurița lacomă.

Și-apoi el o să adoarmă
lângă mama lui, și ea o să stea
întinsă – aplecată incomod, cu
palma sub obraz, admirându-l
neobosită. Tot așa, cu mulți
ani în urmă, o admirase și
Silvia pe fiica ei nou-născută,
tot așa îi trecuse degetul
peste obrăjor, când, înecându-
se cu lapte, ea sugea cu sete,

trăgând aer pe nările
minuscule, cât gămălia de ac,
cu căciulița alunecată într-o
parte, dezvăluind cochilia
transparentă a urechiușei
rozalii și puful delicat al
părului aurit de lumina mat-
difuză a veiozei. Scutecul pe
care stătea se răsucise la
margine, și Silvia i-l netezea,

apoi își trecea degetul peste
contururile puilor și bobocilor
galbeni și pufoși, peste
norișorii albi și soarele
zâmbitor, cu fața rotundă, și,
dacă ar fi întrebat-o cineva ce
e fericirea, ea ar fi răspuns
fără să șovăie nici măcar o
clipă: fericirea – uite-o aici,
alta nici nu există.

Anna s-a trezit îndată ce
mama ei a întredeschis uşa
camerei. Zâmbind
somnoroasă, a întrebat doar
din buze – cum a fost
plimbarea? Minunată, a
răspuns tot din buze Văduva
Silvia, dar imediat a ridicat
vocea – de ce-om şuşoti, că
doar deocamdată el nu

înțelege nimic! A relatat
amănunțit despre plimbare, i-
a zugrăvit în culori vii istoria
cu băbuțele și a trecut înțelept
sub tăcere știrea tragediei
care se abătuse asupra
familiei lui Sainanț Petros (de
ce să tulburi o mamă care
alăptează?). După ce și-a
bucurat fiica cu povestea

nalbei obținute ca prin
minune, s-a dus la bucătărie
să facă supă. Mai rămăsese
foarte puțin mațun⁸ pentru
sosul de usturoi, trebuia să-l
lungească cu apă. O să
trebuiască s-o sune pe
lăptăreasă, să-i comande vreo
cinci litri de lapte, ca să facă
și mațun, și brânză – care se

terminase la micul-dejun.
După moartea mamei sale,
Silvia fusese nevoită să vândă
vaca și caprele – era multă
bătaie de cap cu ele, și avea
mare nevoie și de bani. Apoi
însă, după ce s-a încropit, nu
s-a mai apucat să crească
animale, socotind că îi trebuie
prea puțin lapte, era mai ieftin

să-l cumpere decât să-și bată
capul cu vitele.

După ce a stins focul sub
oală, a scos imediat o
străchinuță de supă, dar n-a
pus sos de usturoi, amintindu-

și la vreme că iuțeala putea
strica gustul laptelui matern.
După ce a pus pe tavă un
coșuleț cu pâine și o
farfurioară cu brânză
nesărată, a pornit pășind cu
grijă spre camera fiicei sale.
Împingând ușa cu cotul, a
prins sfârșitul unei fraze pe
care aceasta o rostea cu

nedisimulată tandrețe:
„...îndată ce încep să ies din
casă, îți trimit prin poștă
fotografii cu copilul..

La vederea mamei sale,
care intrase în cameră, Anna

s-a fâstâcit, s-a întrerupt
brusc și a închis telefonul.
Fără să spună nimic, Văduva
Silvia a pus tava pe noptieră
astfel ca fata să nu fie nevoită
să se întindă după ea. Aceasta
s-a ridicat într-un cot și a pus
mâna pe mâinile ei.

— Mamă, voiam doar...

— Nu-i nevoie să-mi explici.

— E tatăl meu, are dreptul
să-și vadă nepotul.

Anna s-a încruntat iritată,
supărată pe ea însăși că totul
ieșise atât de prost.

înghițindu-și cu greutate
nodul din gât, Silvia a
bălmăjit: „Mănâncă, până nu
se răcește. Eu mă duc să fac
un ceai.”

Temându-se să nu spună
mai mult și să-și amărase
fika, de nimic vinovată, a ieșit
repede din cameră. Ajungând
în baie, s-a închis acolo cu
graba cu care se închid cei
care vor să scape de
urmăritori. Nu mai putea să
respire: aerul, transformat în
cioburi de sticlă, îi rănea gâtul

și îi sfâșia plămânii. Inima îi
bătea atât de tare, de-ai fi zis
că o să-i rupă coastele și o să-i
sară din piept. Văduva Silvia a
dat drumul la apă și și- a ținut
mâinile sub șuvoiul înghețat,
fără să simtă răceala. A ridicat
ochii, și-a zărit în oglindă
chipul schimonosit de răutate
și a rânjit. S-a clătit furioasă

pe față și s-a șters cu
prosopul. Lacrimi nu erau,
nici disperare. Doar o mânie
împietrită, grea, pe care nu
învățase niciodată s-o
stăpânească.

— Ma-ama? s-a auzit de
după uşă vocea îngrijorată a
Annei.

Nu şi-a amintit imediat
cum se deschide zăvorul, a tot
moşmondit la el, până la urmă

și-a dat seama că trebuie să
tragă limba metalică în lateral
și să apese pe buton. Fiică-sa
era în holșorul îngust –
desculță, în cămașă de
noapte, ținându-se de burtă,
cu părul ciufulit prins în coc în
creștetul capului, cu gura
schimonosită jalnic. Văduva
Silvia încă nu se învățase să-i

deslușească toate grimasele,
dar pe aceasta, neajutorat-
vinovată, reușise s-o învețe pe
dinafară. Anna făcea
întotdeauna așa când încerca
să iasă dintr-o situație
incomodă creată de o gafă de-
ale ei. Trebuia să devieze
discuția cât mai repede, ca să
nu izbucnească în plâns.

— Cine te-a chemat să lipăi
desculță pe podeaua rece? s-a
răstit Văduva Silvia la fiica ei.
Vrei să răcești? Ți s-a făcut
de-o mastită? Ia treci în pat!

Anna a mers înapoi,
sprijinindu-se puternic, cu tot
corpul de mama ei, parcă
vrând să se contopească cu
ea, șoptind aprins:

— Iartă-mă, te rog. Dacă
ești împotrivă, n-o să mai
vorbesc cu el despre copil.

— Te-aș certa foarte tare
dacă ai face așa ceva, i-a

răspuns Văduva Silvia,
accentuând cuvântul „aşa”.

I-a așezat fică-sii pe umeri
un halat de baie, a pus-o să-și
încalțe papucii și a condus-o
în dormitor, bătând-o ușurel

pe spinare și lamentându-se:
uite ce i-a trecut prin cap,
prostuța! Fata își trăgea
nasul, se agăța înduioșător cu
degetele lungi și subțiri de
mâneca ei și repeta: Mămico,
mămico.

Părinții Silviei n-au avut
alți copii în afară de ea.
Motivul a fost o nefericită
izoimunizare, pentru care
medicina anilor '50 ai
secolului trecut nu avea
soluție. Dar părinții ei erau
genul de oameni care știu să
găsească un sâmbure de bine
până și în cea mai mare

tristețe, așa că nu au fost foarte tulburați de asta. Sau poate s-au priceput să-și ascundă sentimentele, și în primul rând unul față de celălalt. Silvia nu-și amintea nici o discuție în care ei să se fi plâns că nu pot avea și alți copii.

Crescuse într-o dragoste
nețărmită. Ziua ei de
naștere se transforma
întotdeauna într-o sărbătoare
uriașă, iar cadourile pe care le
descoperea sub bradul de
Crăciun ar fi fost de ajuns
pentru întreaga grupă de la
grădiniță. Aproape că nu
cunoștea nici un fel de

interdicții, nu avea nici cea
mai mică idee despre
pedepsele corporale, care nu
erau străine altor familii, și se
supăra sincer când vreunul
dintre copiii de vârstă ei se
plângea de părinți. În mintea
ei tata și mama erau niște zei,
care nu meritau nimic altceva

decât dragoste dezinteresată
și venerație.

Silvia a terminat școala cu
medalie de aur și, reușind
strălucit la examenele de
admitere, a intrat la

Facultatea de Matematică a
Universității de Stat din
Erevan. Împărțea camera cu
Ofelia, colega ei de clasă, care
intrase la Facultatea de
Filologie. Fetele, care nu
fuseseră foarte apropiate în
școală, s-au împrietenit în anii
studentiei și, fără multe
fazoane, se numeau între ele

surori. Pentru Ofelia, care
crescuse cu doi frați nătângi,
Silvia a devenit o adevărată
inspirație: cu ea putea vorbi
despre orice, îi putea
împărtăși secretele și
gândurile ei, fără să se teamă
de ironii grosolane sau
împunsături răutăcioase.

Silvia, la fel, s-a atașat de
prietena ei cu tot sufletul.

Din anul al doilea, fetele au
primit o bursă mai mare,
astfel că reușeau nu numai să
nu mai depindă de părinți, dar

chiar să le ducă daruri ori de
câte ori îi vizitau. Nu ratau
spectacole și concerte,
mergeau la cursurile
facultative. S-au îndrăgostit
de „noul val” francez, vâneau
filmele lui François Truffaut și
Jean-Luc Godard. După ce au
descoperit rafinata lume
occidentală, s-au străduit din

toate puterile să-i corespundă,
inclusiv în viața de toate
zilele. Stăpâna casei în care
închiriaseră o cămăruță, o
femeie certăreată și de o
zgârcenie patologică, le făcea
scandal cu o perseverență de
invidiat, acuzându-le de risipă.
„Ce-i cu luxul ăsta burghez?”
se rățoia, trăgând de sub un

vas cu fructe șervetul de
batist alb ca zăpada pe care
Silvia îl cumpărase de la o
bătrână aristocrată scăpătată.

— Păi e așa de frumos! s-au
dezvinovățit fetele, căroră nu

le-ar fi trecut prin cap să
răspundă obraznic unei femei,
fie ea și străină, care le- ar fi
putut fi mamă.

Proprietăreasa a extras
dintr-un sertar cuțitele aurite

cumpărate la un târg de
vechituri și le-a fluturat ca pe
niște săbii:

— O să-mi spuneți că și
astea sunt frumoase!

— Păi ce nu-i frumos la
ele? și-a adunat Ofelia
sprâncenele spre

puntea nasului.

Călită în luptele cu frații
săi, spre deosebire de Silvia,
care se pierdea pe loc într-un
conflict, ea știa cel puțin s-o
țină pe-a ei.

— Excesul burghez, asta
nu-i frumos la ele! Niște
comsomoliste nu-și bat capul
cu tot felul de flecuștețe, ele
sunt preocupate de viitorul
luminos al țării! a izbucnit
proprietăreasa și, aruncând
cuțitele la loc, a trântit
sertarul cu zgomot.

Fetele și-ar fi luat de mult
o altă cameră, dar le
împiedica așezarea comodă a
casei: era chiar în centrul
orașului, la o aruncătură de
băț de Universitate și de
majoritatea teatrelor. Așa că
îndurau scandalurile și
zgârcenia extremă a gazdei,
care le interzicea să aprindă

lumina după ora zece seara.
De aceea erau nevoite să pună
ceasul deșteptător foarte
devreme, ca să nu se ducă
nepregătite la cursuri.

Odată, după ce au trecut
cu bine de sesiunea de iarnă,
fetele au hotărât să
organizeze o petrecere pentru
a sărbători: să cumpere
păstrăv de Sevan și vin alb, iar
pentru desert, fructe și o
bucătică de Roquefort. Ofelia
și-a trimis prietena la piață,
după alimente, iar ea, după ce

s-a demachiat și s-a
îmbrobodit sever aproape
până peste ochi cu o basma de
lână (că cine știe ce personaje
periculoase ar putea trece
pragul magazinelor ca să
cumpere alcool), s-a dus după
vin. Vânzătorul, un tânăr cu
nas cârn și păr buclat, fiul
unor repatriați din Franța,

care arăta ca un adolescent,
deșirat până peste poate și cu
brațe lungi, văzând-o pe
Ofelia, încinsă de căldură și
emoție, cum se plimbă prin
fața vitrinei, i-a ținut o mică
lecție despre calitățile nobile
ale rieslingului și a asigurat-o
că n-a băut nimic mai plăcut
în viața ei. Ofelia, captivată nu

atât de lecție, cât de
manierele tânărului –
prezentându-se, el i s-a
adresat după moda veche cu
*oriord*⁹ și își tot cerea scuze
când îi atingea cotul cu
vârfurile degetelor, ca s-o
conducă la o altă vitrină –, a
cumpărat fără să clipească
ceea ce i-a recomandat.

Vinul s-a dovedit într-adevăr a fi bun, acrișor și chiar un pic sărat, echilibrând cu succes gustul delicat al peștelui. Până la întoarcerea prietenei sale, Silvia a apucat să perpelească păstrăvul în unt cu tarhon și să coacă niște cartofi. A ieșit atât de gustos, încât fetele au mâncat totul

dintr-odată, deși avuseseră de
gând să împartă peștele
pentru două zile. După ce au
terminat cina, au trecut la
desert: au aranjat frumos pe o
farfurioară brânză, struguri și
nuci, au făcut o cafea, au
turnat în pahare ce mai
rămăsese din vin și au dat
drumul la patefon. La desert

le-a și găsit gazda, venită
pentru a încasa chiria pe luna
următoare. Cuprinzând cu
ochi ager masa frumos
servită, n-a pregetat să pună
de un nou scandal. Și, în mod
neașteptat, a întâmpinat de
data aceasta o rezistență
hotărâtă: răbdarea fetelor se
sfârșise, pesemne că și vinul

băut le dăduse curaj, căci,
fără să se fi înțelese dinainte,
ele au apucat-o de subsuori pe
cicălitoarea proprietărească,
au scos-o din cameră și i-au
trântit ușa în nas.

— Sper că o să investiți
aceste treizeci de ruble în
viitorul țării! i-a spus sarcastic
Ofelia, aruncându-i banii.

Silvia a făcut un salt și a
alunecat pe lângă perete,

adăugând în șoaptă:
„Luminos! Viitorul luminos!”

După ce și-a revenit din
uluire, gazda a ocărât o vreme
cu sete și chiar a încercat să-
și strecoare capul pe

fereastră, dar Ofelia,
dezlănțuită, a amenințat că-i
taie limba cu cuțitul de pește.
În mod bizar, amenințarea și-a
făcut efectul: proprietăreasa a
încetat să-și hărțuiască
chiriașele și chiar a început să
închidă ochii la lumina care
rămânea aprinsă seara.

În scurt timp, Ofelia a legat o relație tocmai cu acel tânăr de la raionul de vinuri de la Alimentara. În anul al patrulea s-a măritat cu el și s-a mutat în apartamentul lui. Silvia a fost nevoită să-și petreacă ultimul an de studii singură, simțind un dor disperat de prietena ei. Deseori se ducea

în vizită pe la tinerii căsătoriți
și, observând relațiile
înduioșătoare dintre ei, visa și
ea la o astfel de iubire. Cu
toate acestea, nici unul dintre
numeroșii cavaleri de la
Facultatea de Matematică nu-i
era pe plac: cei de aceeași
vârstă i se păreau niște
adolescenți prostuți și

superficiali. Silvia visa la un
bărbat precum eroul lui
Vîsoțki din filmul *Doi tovarăși
de arme*. O cucerise profilul
virilului locotenent albgardist,
care-și iubea țara dezinteresat
și autentic și nu-și putea
închipui viața fără ea. Ofelia,
care nu înțelegea cum poți să
preferi un albgardist ofițerilor

roșii, nu împărtășea emoțiile
prietenei sale, dar avea
înțelepciunea de a-și ține
gura, căci în fond și ea ieșise
din rând, căsătorindu-se nu cu
un comsomolist sovietic
obișnuit, ci cu fiul unor
repatriați care fugiseră de
bolșevici în Franța imediat
după căderea republicii

armene și se întorseseră în
patrie abia după Al Doilea
Război Mondial.

Silvia s-a măritat târziu
după standardele acelor
vremuri - la douăzeci și trei
de ani. Ignorând insistențele

decanului, care îi prevedea un viitor strălucit în știință, nu s-a înscris la doctorat și a fost repartizată în orașul Idjevan. Romik era cu aproape zece ani mai mare ca ea. Absolvent al Facultății de Istorie și activist zelos, la treizeci și doi de ani reușise să urce în carieră și să ajungă secretar al Comitetului pentru Educație. La această ascensiune fulgerătoare au

contribuit și relațiile și
influența tatălui său, prim-
secretar al Comitetului
Executiv al Raionului. Tinerii
s-au cunoscut în școală, unde
venise în inspecție o comisie
de la Comitetul Raional. La
vremea aceea, Silvia, dintr-un
pui slăbănog, aproape fragil,
cum fusese pe aproape tot
parcursul facultății, se
transformase într-o fată
înfloritoare, cu forme destul

de generoase, dar care nu-i
stricau câtuși de puțin silueta
suplă. Nu era prea înaltă, dar
părea considerabil mai înaltă
datorită constituției subțiri și
ușoare și felului semeț în care-
și ținea capul. Neobișnuită cu
metamorfozele prin care
trecuse corpul ei în numai un
an și jumătate, stătea ușor
gârbovită, încercând să-și
micșoreze vizual pieptul mare,
și purta jachete lungi, care îi

acopereau șoldurile
îngreunate. De fapt,
strădaniile îi erau inutile - nici
hainele voluminoase pe care
le purta deasupra nu reușeau
să-i acopere rotunjimile
apetisante. Singurul lucru pe
care-l ascundea cu succes de
privirile insistente era talia
uimitor de subțirică, pe care
un bărbat o putea cuprinde cu
palmele.

— Semenî cu o clepsidră! a
suspînat uluit Romik cînd a
văzut-o prima dată nu în
costumația de serviciu, ci într-
o rochie de lîună, încînsă cu o
curea îngustă de piele.

— Ei, zici și tu așa! s-a
înroșit Silvia, ascunzându-și la
spate palmele transpirate de
emoție.

S-a îndrăgostit de el la
prima vedere.

Natura îl înzestraseră pe
Romik cu acea frumusețe
masculină capricioasă care le
tulbura pe femeile raționale:
privire intenționat detașată a
ochilor cenușii, ațintită
undeva, spre puntea nasului
celui cu care vorbea,
sprâncene arcuite întrebător,
chip prelung, rebel, gură de

prădător. Nu prea înalt, bine
zidit, tăcut și cu mișcări
precise, lăsa impresia unui om
hotărât, ceea ce de fapt nu
era. Siguranța nu-i venea din
încrederea în forțele proprii,
ci din spatele zdravăn: tatăl
atotputernic, mama care-i
căuta în coarne, bunicii și
bunicile care-l iubeau ca pe

ochii din cap și pe care el îi
numea ironic „vechituri”.
Romik, la fel ca Silvia, era
copil unic în familie. Dar, spre
deosebire de aleasa lui,
crescuse egoist și
iresponsabil. Obişnuit să iasă
mereu cum vrea el, lua orice
refuz ca pe o jignire

personală, era rachiunos și
nu ierta niciodată vreo ofensă.

Silvia observa defectele
iubitului ei, dar presupunea că
va reuși să le îndrepte. Credea
sincer că dragostea și

răbdarea pot schimba orice.
Romik era primul bărbat de
care se îndrăgostise cu
adevărat, pe de-a- ntregul
conștient și deschis. Era
politicos și darnic, știa s-o
curteze frumos, era citit,
galant, răbdător și deloc
insistent. Ca și ea, prețuia un
film bun și îi înțelegea sensul.

îi mulțumea înduioșător
pentru orice manifestare de
tandrețe. Numea omleta cu
roșii făcută în grabă de Silvia
nici mai mult, nici mai puțin
divină, iar puloverul pe care i
l-a tricotat pentru ziua lui de
naștere l-a purtat neabătut
aproape o lună, ignorând
rugămințile repetate ale

mamei sale: deja i s-au lustruit
manșetele, Romik-djan, dă-mi-
l să-l spăl!

Ofelia, pe care îndrăgostiții
au găsit cu cale s-o viziteze în
vacanța de Anul Nou, nu

împărtășea entuziasmul
prietenei sale, dar nu s-a
apucat să-i spună nimic,
punând impresia pe seama
propriei sale firi, mai
cârcotașe.

— Se mai întâmplă uneori
ca un om cumsecade să-ți
stârnească în mod inexplicabil
repulsie, i s-a plâns bărbatului
ei după plecarea oaspeților.

Acesta a obiectat:

— De ce inexplicabil? E cât se poate de explicabil. Mie omul ăsta nu mi se pare deloc cumsecade. Și e cam încrezut. E ca o pată de benzină într-o băltoacă: frumos și fără sens. Cred că o să aibă multe de îndurat cu el.

Speriată de cuvintele
soțului ei, Ofelia i-a trimis
Silviei o scrisoare în care o
avertiza să nu ia decizii
pripite. „Draga mea, știi cât
de mult te iubesc. Îmi ești
apropiată, și n-o să te mint.
Vreau să nu faci nimic
nechibzuit, de aceea te rog:
Nu te grăbi cu căsătoria,

cântărește toate argumentele
pro și contra. Mie nu mi se
pare că Romik e bărbatul de
care ai tu nevoie. E – cum să
mă exprim mai delicat? – prea
concentrat pe propria
importanță. Mă tem că dacă o
să te măriți cu el o să te
transformi în servitoarea lui.

Tare-aş vrea să mă înşel, dar
nu presimt nimic bun.”

Pe Silvia scrisoarea
prietenei sale a rănit-o. Nu i-a
răspuns, şi a făcut cea mai
mare prostie – i-a relatat

conținutul ei lui Romik. Cu aceasta, prietenia lor s-a încheiat. Ofelia a încercat de câteva ori s-o reînnoiască, i-a trimis prietenei sale scrisori de scuze și a comandat convorbiri telefonice interurbane, dar Silvia era de neclintit: îi promisese iubitului ei, care o amenințase cu

despărțirea, că va rupe
prietenia cu Ofelia. Și s- a
ținut de cuvânt.

La cererea miresei, nunta a
fost destul de modestă și
liniștită. Familia mirelui le-a

dăruit un apartament, familia miresei – o călătorie obținută cu mare trudă în stațiunea Jiirmala. Prima apropiere a tinerilor căsătoriți a avut loc într-un hotel din Erevan, unde au înnoptat înainte de zbor, și s-a terminat catastrofal: Silvia a avut un spasm puternic și tânărului, care a avut de

îndurat dureri insuportabile, i-
au trebuit mai multe încercări
până s-a putut elibera.

Ea a plâns în hohote toată
noaptea, speriată și amărâtă;
după ce i-a trecut durerea,

Romik s-a străduit stângaci s-o liniștească: nu pune la inimă, prima dată se poate întâmpla orice. Calmându-se un pic, ea l-a întrebat geloasă de unde știe, și el a ridicat din umeri: „Am avut destule femei până la tine.” „Câte?” „Nu le-am numărat, oricum aş fi pierdut şirul.” „Prostule!”

„Ești geloasă?” „Foarte! Și ai avut și fecioare?” „Nu, ce tot spui? Dacă necinstești o fecioară, poftim de te însoară. Iar eu te așteptam pe tine.”
„Chiar m-ai așteptat pe mine?” „După cum vezi.”

Silvia stătea culcată pe
spate, cu mâinile împreunate
sub cap, încercând să nu se
gândească la durerea
puternică din vintre. Romik a
dat la o parte pătura și i-a
admirat câteva clipe trupul
frumos, apoi și-a trecut încet,
stăruitor palmele fierbinți
peste el, parcă vrând să-și

întipărească în minte fiecare
curbă. Ea și-a ținut speriată
respirația, dar el, simțindu-i
teama, a clătinat din cap: „N-o
să mă crezi, dar și mie mi- e
frică”. „Iartă-mă.” „Ei, ce
spui! Când o să ajungem la
Palanga, o să mai încercăm.
Tu n-ai fost în Lituania, nu știi
ce frumos e acolo.” „în

schimb, am un păr lituanian.”
„Vrei să-ți povestesc despre
câmpurile de rapiță înflorită?”
„Vreau.”

Silvia a ținut minte
călătoria la stațiune în scene

disparate și, oricât de tare s-ar fi străduit mai târziu, n-a reușit niciodată să le adune într-un întreg: amintirile se împrăștiu ca niște bucăți de mozaic nepotrivite. Ea și Romik comandă jeleu de vanilie cu frișcă, și ea mărturisește că n-a mâncat niciodată ceva mai gustos, iar

el o tachinează că-i țărăncuță.
La Muzeul Chihlimbarului,
privesc o insectă preistorică
într-o fărâmbă de rășină mierie,
și ea nu poate să creadă cu
nici un chip că prezența
acestui trupușor transparent
face chihlimbarul mult mai
valoros. Admiră amândoi, cu
răsuflarea tăiată, frumusețea

severă a Catedralei Adormirii
Preasfintei Fecioare. Stau pe
mal, la apus, ținându-se de
mână, și privesc cerul
fantastic al Balticii, brăzdat de
la un capăt la altul de fâșii
întrerupte de nori purpurii
sau coralii... Ea încremenește
la cea mai mică atingere a
soțului și plânge

neputincioasă de durere și
umilință, simțind cum
următorul spasm îi prinde
coapsele într-o strânsoare
fatală. Romik, tulburat nu mai
puțin decât ea de ceea ce se
petrece, e din ce în ce mai
posomorât, neînțelegând
cauza crizelor soției sale și
neștiind ce să facă pentru a le

preveni. „Poate că pur și
simplu sunt un monstru” –
murmură ea printre suspine,
adusă la disperare de un nou
spasm. „Poate”, îi aruncă el,
rănind-o până-n adâncul
sufletului cu răspunsul lui.

Când s-au întors la Idjevan,
Silvia s-a dus direct la doctor,
încercarea ginecologului de a
o examina s-a sfârșit într-o
criză de isterie – nu numai că
nu l-a lăsat s-o atingă, dar nici
să se apropie de ea. El a
trimis-o pe loc la psihiatru,
asigurând-o că problemele ei
nu sunt la părțile femeiești, ci

aici – și pentru lămurire s-a
bătut în frunte. La psihiatru
Silvia nu s-a dus de teamă că
acesta o s-o închidă în clinica
de boli mintale. Și-a mințit
soțul că totul e în ordine cu
ea, trebuie doar să mai aibă
puțină răbdare, apoi,
programându-se la un
terapeut și plângându-se că

doarme prost, a cerut un
somnifer. N-avea cu cine să se
sfătuiască – nu voia s-o supere
pe mama ei, și de altfel îi era
și rușine să abordeze cu ea
subiecte atât de personale, iar
cu Ofelia, față de care, fără să
șovăie nici măcar o secundă,
și-ar fi deschis sufletul,
întrerupsese orice

comunicare. Socotind că
tableta de Calmaben luată
seara îi va permite să se
relaxeze și să nu se mai
teamă, a hotărât să lupte
astfel împotriva crizelor.
Somniferul chiar a ajutat-o,
cel puțin i-a amortit
sentimentul de panică, și
Silvia, încântată, a avut de

gând să-l ia regulat câteva
luni, iar apoi, scăzând doza
treptat, să renunțe complet la
el. Dar în scurt timp s-a
descoperit că a rămas
însărcinată, așa că a trebuit să
întrerupă acest tratament
autoprescris.

A amânat vizita la
ginecolog până-n ultima clipă,
amintindu-și de criza de
isterie pe care o făcuse acolo,
totuși în luna a treia de
sarcină s- a dus – trebuia să-și
facă fișă și să-și aleagă un
obstetrician. N-a putut să-și
convingă soacra să nu meargă
cu ea la clinică – aceasta

insistase, ba chiar îi ceruse și mașina de serviciu soțului ei, ca să-și ducă ceremonios nora gravidă la medic. De la vizita aceea, viața Silviei a luat-o la vale. Din nou n-a putut să-l lase pe ginecolog să se apropie de ea, iar când a întrebat-o dacă a fost la psihoterapeut i-a răspuns

repede, evaziv, „poate mai târziu”. Soacra, o femeie foarte drăguță, dar nu prea luminată la minte, asistând la istericalele noră-sii, a tras concluzii neliniștitoare despre starea ei psihică și a luat hăturile în mâini. Anul următor s-a transformat pentru Silvia într-o suferință

fără sfârșit. Sarcina și-a
petrecut-o sub supraveghere.
După naștere, punând-o după
două luni să înceteze
alăptarea la sân, soacra a
început s-o târască pe la
medici. Între timp, relațiile cu
Romik se deterioraseră
complet: el îi arunca tot mai
des răutăți, făcând-o

anormală, apoi a început s-o
ignore complet. Curând a
început o relație cu secretara,
o femeie divorțată și vicleană,
care, fiind la curent cu
evenimentele, a trâmbițat în
tot orașul despre „nebunia”
Silviei. Silvia a făcut o
încercare de a se smulge din
acest cerc vicios și i-a cerut

soțului ei s-o lase să plece cu
fiica lor o săptămână la
părinți, intenționând să nu se
mai întoarcă niciodată. Dar
amanta lui Romik, ghicindu-i
pe loc planul, l-a prevenit să
nu se pripească. Înțelegea
foarte bine că avea să-l capete
numai dacă fiica lui rămânea
cu el, așa că nu numai că l-a

sfătuit să n-o lase pe nevastă-
sa să plece la părinți, ci i-a
propus și să o interneze într-
un sanatoriu, ca „acolo să fie
vindecată în sfârșit”. Pe lângă
asta, a desfășurat un front de
lucru la scară mare,
străduindu-se s-o câștige de
partea ei pe mama iubitului
său și, după ce a reușit, a

montat-o împotriva nurorii
„stricate la cap”, afirmând că
aceasta, nefiind în apele ei,
periclita viața copilului.

Peste ani, după ce a citit o
mulțime de articole despre

vaginism, Silvia se întreba
dezolată de ce să i se întâmple
tocmai ei așa ceva. De ce să
aibă atâta ghinion cu medicii
care o trataseră și cu soțul.
Dacă cei dintâi ar fi fost mai
informați, iar cel din urmă mai
răbdător, ar fi putut scăpa de
necazul ei. Ar fi reușit poate
să se elibereze dacă ar fi

înțeles ce se petrece cu ea.
Dar nimeni nu i-a explicat, n-a
liniștit-o, n-a convins-o că nu
are nici o vină... Medicii îi
prescriau preparate calmante,
care n-o ajutau, iar soacra,
fără să-și ascundă ostilitatea,
se încăpățâna să-i reproșeze
mereu lipsa de minte.

Silvia își amintea cei doi ani petrecuți în clinica de psihiatrie din Sevan ca pe o singură zi nesfârșită. Pesemne că n-ar fi închis-o acolo dacă ea, dusă la disperare de grosolănia soțului și de atitudinea disprețuitoare a soacrei, n-ar fi încercat în mod repetat să fugă. Ultima

picătură a fost o scenă
nerușinată făcută de Romik,
pe jumătate beat. Ea a ieșit
din baie, trăgându-și din mers
halatul pe trupul gol, el a
îmbrâncit-o și i-a șuierat,
împungând-o dureros cu
degetul în piept și în coaste:
„La ce bun să ai un asemenea
trup dacă nu e în stare de

nimic?" Ea a încercat să se acopere cu mâinile, dar el a trântit-o la podea, a întors-o pe burtă, a ținut-o cu genunchiul și, întinzându-se spre ghiveciul cu aloe, i l-a răsturnat în cap, străduindu-se să-i toarne pământ pe față.

A doua zi dimineața, sub pretext că scoate copilul la plimbare, Silvia a ieșit din casă și, trecând pe lângă scuarul în care își petrecea de obicei diminețile, s-a îndreptat spre autogară. Ca să nu atragă atenția asupra ei, a hotărât să aștepte plecarea autobuzului în cafeneaua de

lângă autogară. A comandat o cacao și un hotdog, s-a așezat cu spatele la fereastră, a verificat dacă fetița doarme, a deschis o carte de ochii lumii și s-a prefăcut a fi adâncită în lectură. Așa a găsit-o Romik. Ceea ce s-a întâmplat mai departe s-a șters aproape fără urmă din memoria Silviei.

Singurul lucru pe care și-l
amintea era cum și-a înșfăcat
fica din cărucior și nu i-a dat
drumul nici când soțul a izbit-
o puternic în coastă. Icnind de
durere, ea s-a târât pe podea,
strângându-și tare la piept
fetița care plângea, și atunci
el, lovind-o cu pumnul în cap,
i-a luat copilul. Ea s-a agățat

de marginea scutecului, a
auzit cum se sfâșie țesătura, s-
a speriat că-i face rău fiicei
sale, dar n-a reușit să-și
descleșteze degetele. Așa au
dus-o la clinică – strângând
tare în mână colțul scutecului
cu pui de găină și boboci de
rață, norișori pufoși și un
soare rumen și zâmbăreț,

galben pe alb, portocaliu pe
alb, roșu pe alb... Dar asta nu-
și mai amintea.

Medicul-șef al clinicii,
înțelegând că scopul
puternicei familii de

nomenclaturişti nu era
vindecarea, ci dorinţa de a o
izola pe pacientă pentru o
vreme, a ordonat să nu fie
îndopată cu medicamente, de
care, de altfel, nici nu avea
nevoie. Silvia a fost trimisă
într-o aripă a clinicii în care
nu erau bolnavi. Resemnându-
se cu noua stare de fapt, ea a

cerut să i se dea măcar ceva
de făcut, ca să nu-și piardă
mințile. I s-a încredințat
sarcina de a călca rufele la
spălătorie, și petrecea acolo
ceasuri lungi, călcând
teancuri de cearșafuri uscate.
Asculta în tăcere plângerile
monotone ale spălătoarelor –
despre soți, despre copii,

despre necazurile de zi cu zi,
și se gândea cât de departe
sunt ele de adevăratele
probleme și cât de fericite că
nici măcar nu-și dau seama de
asta.

Când s-a aflat despre
studiile ei de matematică,
Silvia a fost chemată la
departamentul de
contabilitate al clinicii, ca să
ajute la calcule. Acolo s-a
adaptat rapid: migăloasă și
sârguincioasă, a învățat în
scurtă vreme manualul de
contabilitate și a luat asupra

ei cea mai mare parte a
socotelilor și a documentației.

O dată pe lună veneau s-o
viziteze părinții ei – mai des
nu li se permitea s-o vadă.
Silvia, temându-se să-i supere

și mai tare, nu le dezvăluse
motivele pentru care ajunsese
în clinică. Le explica totul
printr-o nevroză și le promitea
că avea să i se dea drumul
curând. Mama și tatăl ei, ca
să-i protejeze liniștea
sufletească, nu-i povesteau
despre primirea oribilă pe
care le-o făcuse cuscrul și

despre cum îi dăduse afară
din apartament fără să-i lase
măcar să arunce o privire
nepoțelei lor. Toate
încercările lor de a-și scoate
fica din clinică au fost
împiedicate una după alta, iar
odată, când mama Silviei,
disperată, a izbucnit în plâns

în cabinetul medicului-șef,
acesta i-a mărturisit:

— Mai bine bucurați-vă că
e aici, ce garanții aveți că
acolo, în libertate - a arătat
din cap spre fereastra cu

gratii de fier - ar fi în
siguranță?

— Dar ce a făcut, de poate
fi în primejdie? s-a albit la față
tatăl ei.

Medicul-șef a ridicat din
umeri.

— Poate nu s-a măritat cu
cine trebuie?

Silvia nu și-a mai apucat tatăl în viață – a murit cu două zile înainte de externarea ei din clinică. Judecând după graba cu care s-a produs, cauza externării a fost tocmai dispariția lui înainte de vreme. La ordinele medicului-șef, a fost dusă la Idjevan cu ambulanța. Ședea pe

bancheta tare, ținându-se
strâns de capetele ei tăioase,
și privea interiorul ponosit al
mașinii. Observând o
zgârietură uimitor de
cunoscută, în formă de labă de
rață, pe tavan, s-a tot străduit
să-și amintească unde mai
văzuse una exact la fel, și în
cele din urmă și-a dat seama

că exact cu aceeași mașină
fusesse adusă de la Idjevan cu
doi ani în urmă.

La picioarele Silviei stătea
o valijoară de carton,
împrumutată de la sora-șefă.

O ținea cu talpa, să nu se
răstoarne - mașina se înclina
puternic la curbele strânse ale
serpentinei. În valijoară erau
două schimburi de lenjerie și
sendvișuri cu parizer, pe care
i le pregătiseră în grabă cei de
la bucătărie, fiindcă plecase
fără a mai apuca să ia micul-
dejun. În buzunarul jachetei,

împachetat într-o foaie de
caiet, era un petic de scutec. îl
avea mereu la ea: noaptea îl
ascundea sub pernă, iar ziua îl
purta în manșeta halatului de
spital. Silvia nu se îndoia că își
păstrase mintea întreagă
datorită acestui petic și
vizitelor părinților săi.

Ajunsă la Idjevan, s-a dus direct la apartamentul ei. La sonerie n-a răspuns nimeni, așa că, așezându-se pe un pervaz, s-a pregătit să aștepte. O vecină care a trecut pe acolo s-a interesat pe un ton nemulțumit ce face pe palier, și când ea a întrebat-o mirată „Oare m-am schimbat

atât de mult încât nu m-ai
recunoscut?” și-a lovit palmele
una de alta: „Așa te-ai tras la
față, ai rămas numai o
umbră!” A dus-o pe Silvia la
ea, i-a făcut o cafea, i-a
povestit că Romik se însurase
și se mutase într-o casă
proprietate personală, iar

acest apartament era gol de
un an.

—Și... fetița mea?... a
întrebat Silvia numai din buze.

Pe fața vecinei, căreia îi plăcea să mănânce mult și gustos, s-a lățit un zâmbet duios:

—E tare drăguță,
dolofănică. Parcă-i o chiflă cu
frișcă și unt topit.

Și a făcut un gest larg,
desenând în aer o turtă
rotundă și dulce,

mirosind înnebunitor.

Mulțumindu-i pentru cafea,
Silvia s-a pregătit să-și ia
rămas-bun. Vecina a scotocit
în geantă și i-a întins o rublă –
mai mult nu pot să-ți dau,

Silvia-djan! Dar ea a clătinat
din cap – fii serioasă, am bani!
Chiar avea o bancnotă de
cincizeci de ruble pe care i-o
dăduse medicul-șef, o
ascunsese în buzunarul
valijoarei de carton. Nu voise
s-o ia, dar el insistase și,
ajutând-o să se urce în
ambulanță, și-a cerut scuze,

vorbind repede: „Te rog să mă
ierți că lucrurile au ieșit așa,
n-am avut încotro, am
familie...” „înțeleg foarte
bine”, l-a întrerupt ea blând și,
apropiindu-se, i-a șoptit la
ureche: „N-o să uit niciodată
bunătatea dumneavoastră.”

Silvia spera că soarta
amară pe care o avusese de
îndurat prin eforturile lui
Romik îl va fi făcut pe acesta
să-și reconsidere atitudinea și,
poate, să-i pară rău de cele
întâmplătoare. Dar, mergând la el
la serviciu, a înțeles cât de
crunt se înșelase. Nici vorbă
de remușcări. La vederea

soției sale, el s-a încruntat
nemulțumit, a ocolit biroul și
s-a așezat în fața ei, cu
mâinile încrucișate la piept și
picioarele larg depărtate. Nu
se schimbaseră deloc, poate
doar luase un pic în greutate,
și de aceea fața lui cândva
subțire și nervoasă căpătase o
expresie nouă, înșelător-

binevoitoare. Fără să
răspundă la salutul Silviei, a
săgetat-o cu privirea,
țuguindu-și buzele:

— Ce-ai mai slăbit!

Silvia a avut nevoie de un
efort ca să-și alunge emoția.

— Nu vreau nimic de la
tine. Am venit după fetiță. O
iau și plec, și n-o să mă mai
vezi niciodată, a rostit ea

străduindu-se să-și înfrângă
tremurul din glas, socotind că
asigurarea ei avea să-l
liniștească.

Dar s-a întâmplat pe dos.
El s-a repezit la ea – s-a ferit,

simțind forța imensă,
periculoasă a urii lui, și,
dându-se înapoi, și-a acoperit
fața cu palmele.

— C-ce fetiță! a șuierat el,
dându-i cu grosolănie mâinile

la o parte. Cine o să-ți
încredințeze un copil ție, o
nebună care-a stat într-un
spital psihiatric?

Silvia a făcut un pas în
spate, lovindu-se cu umărul de

colțul unui dulap. Sufocată de
propria neputință, a
murmurat:

— Nu poți să faci așa ceva!
Te reclam la miliție! Te dau în
judecată!

El a izbucnit în râs – un râs
artificial și plin de răutate. Ea
a simțit pe

loc spasmul uitat din josul
abdomenului și s-a crispat de
frică.

—încearcă, și să vedem
cum o să se termine. Te închid
la nebuni pe toată viața. Sau
ai vreo îndoială că pot să fac
asta?

Și, lovind-o dureros în
umăr - ea a zburat ca un fulg
spre perete, dar s-a ținut pe
picioare -, a adăugat cu
bucurie răutăcioasă:

—în locul tău m-aş duce
acasă, mâine e
înmormântarea lui taică-tu. S-
a prăpădit tăticuţul!

Silvia a aruncat cu
valijoara în el fără măcar să-şi

dea seama ce face. I se părea
că nu se mișcase. Totuși,
valijoara, zburând și
rostogolindu-se în aer, l-a
nimerit pe Romik în frunte.
Acesta s-a aplecat brusc și,
înjurând murdar, și-a pus
palma sub sângele care
picura.

Silvia a ieșit din birou
crezând că va fi reținută și va
fi chemată miliția. Dar n-a
oprit-o nimeni.

Ajungând la autogară, și-a
dat seama că banii îi

rămăseseră în valijoară.
Plângând de neputință, a
scotocit în buzunar după
batistă și a găsit acolo o hârtie
mototolită. A netezit-o cu grijă
pe palmă și și-a mușcat buza.
Vecina bună la inimă îi
strecurase pe neobservate
rubla în

buzunar când o îmbrățișase la
plecare.

Berdul a întâmpinat-o cu
fumul amar al frunzelor
putrede ale anului trecut și cu
un miros pătrunzător,

amețitor chiar, de mare. L-a inspirat cu tot pieptul, dar n-a putut să-l rețină în plămâni – i s-a făcut rău pe loc.

Amintindu-și că nu mâncase nimic toată ziua, s-a dus la o țâșnitoare și a luat cinci guri mici de apă, simțind cum greața o lasă un pic.

— Silvia-djan? i-a răsunat
în ureche un glas puternic,
aproape ca de copil.

Și-a pus mâinile sub
șuvoiul rece de apă, s-a spălat,
și-a șters fața cu mâneca și

abia atunci, îndreptându-se de
spate, a răspuns:

— Da?

N-a recunoscut-o imediat
pe Sașia Vardanuș - ultima
oară o văzuse în studenție,
când venea acasă vara, în
vacanță. Nu știa mare lucru
despre ea: doar că era o
prostuță inofensivă și că
locuiește singură cu maică-sa
pe strada Livezii. Asta era,
probabil, tot ce-și amintea

despre ea. Silvia nu mai
fusesse de atâta timp la Berd,
că nu știa nimic despre el și
locuitorii lui.

— M-ai recunoscut,
Vardanuș? a întrebat ea,
încheindu-se la toți nasturii –
răcoarea umedă a serii o
pătrundea până la os.
Primăvara își intrase în
drepturi, dar nu era pregătită
să se înstăpânească cu toată

forța, și seara se făcea frig de-
a binelea.

Vardanuș a scos din geantă
un măr galben, cu pete
mărunte, și i l-a întins:

— E spălat, n-avea grijă.
Mănâncă.

Silvia a început să
mestece, fără să simtă gustul.
Vardanuș a luat-o de mână și
a condus-o ca pe o copilă,

prevenind-o cu grijă: aici
trebuie să traversăm, o luăm
la stânga, aici e o bordură, fii
atentă.

— Și tata chiar a murit? a
întrebat Silvia prudent,

temându-se să nu se rănească
în cuvânt.

Nutrise tot drumul
speranța firavă că Romik o
mințise cu privire la moartea
tatălui ei ca să-i facă rău.

Vardanuș a mângâiat-o pe obraz în tăcere. Silvia a scos un scâncet subțirel și i-a întins mărul din care mușcase – mănâncă-l tu în locul meu, eu nu pot. Așa au mers spre casa ei – ea plângând, iar Sașia Vardanuș ducând-o de mână și mestecând bucăți de măr.

Pe la treizeci și cinci de ani, Silvia a rămas complet singură. Dacă nu socotim scrisorile Ofeliei și rarele vizite ale acesteia, când venea la Berd să-și vadă mama, alți apropiați nu avea. Se împăcase cu prietena ei la înmormântarea tatei și de atunci comunicaseră

neîntrerupt. Ofelia a
îmbrățișat-o, a sărutat-o și i-a
spus câteva cuvinte foarte
necesare. Avea o sarcină
avansată, așa că stătea
întoarsă în lateral, ca să se
poată sprijini de ea. Silvia,
după ce a dojenit-o pentru că
riscase să străbată un drum
lung în starea asta, i-a

mângâiat burta mare și a
întrebat-o când urmează să
nască.

— Peste vreo două
săptămâni, a răspuns
precipitat Ofelia, compensând

comunicarea întreruptă ani de
zile - e al doilea copil, primul,
Aramik, are trei ani jumate.
Cred că o să fie tot băiat. Aș fi
vrut, firește, o fetiță...

S-a oprit, lăsând fraza
neterminată.

— Să fie fetiță! i-a urat
sincer Silvia.

Se străduia să nu
vorbească cu nimeni despre
fiica ei. După câteva încercări
prin intermediul tribunalului
și al autorității pentru
protecția copilului de a o
vedea fie și din când în când
(și într-un loc, și în celălalt, i-
au înregistrat cererea, apoi,
după un timp, i-au respins-o,

ferindu-și privirile),
renunțase. În afară de Ofelia,
căreia, foarte rar și jenându-
se, îi povestea despre situația
ei nefericită, nimeni nu știa
cât o costau eforturile de a se
resemna cu soarta asta. Din
afară, Silvia părea liniștită și
chiar senină, de parcă și-ar fi
rupt viața în două, lăsând în

urmă trecutul și nemaifăcând
vreo tentativă de a reveni la
el.

După externarea din
clinică, nu s-a întors la școală
– știa că nu aveau s-o

primească. S-a dus la fabrica de conserve deschisă de curând, și-a arătat diploma roșie de studii superioare și a spus că lucrase doi ani ca ajutor de contabil. Directorul, făcându-i-se milă de ea, a dat dispoziții să fie angajată cu jumătate de normă la contabilitate. După trei ani în

care a urmat cursuri prin
corespondență la Institutul
Național de Economie, Silvia a
început să lucreze cu normă
întreagă, apoi, avansând la
poziția de contabil-șef, n-a mai
părăsit acest post până la
pensie.

La serviciu era apreciată,
dar nimeni nu se grăbea să se
împrietenească cu ea, ba chiar
o izolau – având grijă să
păstreze relații de respect cu
toată lumea deopotrivă, ea
păstra intenționat distanța
față de colegi, nepermițându-
le s-o încalce. Cu timpul, și-a
făcut faimă de femeie

rezervată și zgârcită. Dacă
rezerva ei putea fi explicată
prin singurătate și încercările
grele prin care trecuse,
zgârcenia Silviei îi supăra pe
toți. Câștiga destul de bine,
dar nu împrumuta pe nimeni,
explicând asta prin lipsa
banilor. Nu s-a înscris nici la
Casa de Ajutor Reciproc,

populară în vremurile
sovietice. Se îmbrăca
întotdeauna foarte modest,
putea să poarte zece ani
același palton. De frumusețe
nu se îngrijea – se spăla, se
pudra, își răsucea părul greu
într-un coc la ceafă, din când
în când își dădea cu o picătură
de parfum rămas de la maică-

sa - și gata cu frumusețea.
Adevărata ei slăbiciune erau
vizitele la magazinul universal
local. După ce economisea
niște bani, cumpăra de acolo
veselă, tacâmuri, fețe de
masă, perdele și lenjerie de
pat bună. Sau, trecând pe la
raionul de bijuterii de la etajul
al doilea, lua câte o podoabă.

Odată a cumpărat o brățară
luxoasă, nebunesc de scumpă,
de patru sute de ruble, din aur
curat. Altă dată, un inel cu
smarald și briliante, pentru
care făcuse economii aproape
doi ani. „N-are pe ce da banii,
așa că-și cumpără
zdrăngănele”, șușoteau pe la

spatele ei colegii
omniprezenți.

Când Silvia, care se
înscrisese pe listă pentru
mobilă, a căpătat o garnitură
de nuc de un bej mat, produsă

în Iugoslavia, secția de cadre
numai că n-a urlat de necaz –
toți primiseră aceleași lădoaie
românești întunecate și numai
ea avusese noroc de un
asemenea lux nemaivăzut!

Unul dintre colegi, care nu-și mai revenea din invidie, a încercat chiar s-o pună în dificultate: barem invită-ne la tine să te lauzi cu mobila cea nouă! Dar Silvia a ridicat din umeri: n-aveți ce admira, și nici de musafiri nu prea am chef.

Din când în când trecea pe
la ea Sașia Vardanuș,
înmânându-i ceremonios câte-
un cadouaș neînsemnat: o
mână de corcodușe, o
bocceluță cu pere pădurețe
acre sau un pumn de mieji de
floarea- soarelui. Obișnuită cu
singurătatea, Silvia nu se
bucura de vizitele ei, dar nu-și

arăta nemulțumirea. îi
rămăsese în minte pentru
totdeauna cum în ziua aceea
nefastă Vardanuș o condusesse
de mână până acasă, cum,
văzând în lumina palidă a
singurei lămpi pleoapa
sicriului sprijinită de perete la
intrare, Silvia se întinsese pe
pavajul de piatră așezat de

tatăl ei în fața porții și
rămăsese acolo o veșnicie, iar
Vardanuș stătuse lângă ea, o
mângâiase pe păr și îi
murmurase cântat niște
cuvinte vag cunoscute, al
cărora sens nu izbutea să-l
priceapă oricât s-ar fi străduit.

După ce primea darul
musafirei, îi făcea un ceai cu
cimbru, niște tartine cu unt și
gem de caise – Vardanuș
refuza orice altceva mai
consistent. Stăteau la masă și
tăceau, adâncită fiecare în
gândurile ei. Simțind că nu
era locul ei acolo și nu era
dorită, Vardanuș mânca grăbit

și neîndemânatic, scăpând
firimituri de pâine pe
genunchi și pătându-și fusta
cu gemul dulce. Silvia se
apleca uneori peste masă și îi
atingea ușurel încheietura
mâinii – nu te grăbi, draga
mea. Când musafira, după ce-
și termina conștiincios
tartinele și își bea ceaiul,

pleca, ea ofta cu nedisimulată
ușurare.

Rarele vizite ale lui
Vardanuș sau ale vecinilor
care veneau pentru o clipă
după sare sau maia pentru

pâine nu diluau singurătatea
Silviei, ci dimpotrivă - o
densificau până la o
cristalizare definitivă.
Trecutul o rănise, prezentul n-
o vindeca, iar viitorul, pentru
ea, pesemne nici nu exista.

Luna septembrie a anului 1985 a fost insuportabil de ploioasă. Turna din cer neînterupt, zi și noapte, fără nici o pauză, cât de mică. La sfârșitul lunii, Berdul se transformase într-o baltă de netrecut, iar la marginile lui se formaseră mici mlaștini cleioase, cum pe aceste

meleaguri nu se mai văzuseră
de-un veac. Când într-o astfel
de mlaștină aparent
nevinovată a fost cât pe ce să
se înece strănepotul de cinci
ani al lui Kekelanț Katinka,
adulții speriați le-au interzis
copiilor să mai treacă dincolo
de marginile orașelului,
inundate de șuvoaiele cerești.

Asemenea ploi în
septembrie erau în Berd cel
mult o dată la şaptezeci de
ani. Ultima oară fuseseră gata
să se sfârşească tragic pentru
acea parte a Străzii de Jos
care se întindea până-n pragul
văii, unde râul spumos trecea,
strangulându-se, pe sub
arcadele înguste ale podului

de piatră. Neputând să reziste
șuvoiului monstruos,
marginea stâncii s-a rupt și,
târâtă de șuvoiul dezlănțuit, a
brăzdat ca un plug fundul
râului. S-a oprit abia la
poalele podului, despicându-
se în două bucăți inegale.
Ciotul mai mare, formând o
ridicătură impresionantă, a

rămas pe mal, iar celălalt,
luând-o într-o parte, s-a așezat
astfel încât a blocat curgerea
apei, îndreptând șuvoaiele din
curți spre aval. Locuitorii
Străzii de Jos s-au adunat
câteva zile lângă pod, țâțâind
și imaginându-și ce tragedie s-
ar fi putut petrece dacă
bucata de stâncă ar fi

îndreptat apa spre case. Cea
mai lovită ar fi fost casa din
capăt, unde locuia familia pe
atunci micuței Katinka. Bunica
fetiței a fiert de bucurie doi
curcani grași fără sare, i-a
împărțit în porții și a trecut pe
la casele vecinilor,
ascultându-le cu nesaț
felicitările pentru salvarea

miraculoasă și, drept răspuns,
clătinând din capul cărunt,
neacoperit. A făcut toate astea
într-o tăcere absolută, căci cel
care dă de pomană carne
jertfită nu are voie să
rostească nici o vorbă, ca să
nu supere iar soarta.

Potopul din '85 a reînviat
în amintirea oamenilor
evenimentele din urmă cu
aproape șaptezeci de ani. Iar
Bagrat, strănepotul Katinkăi,
care fusese cât pe ce să se
înece în mlaștina de netrecut,
a devenit eroul acelor zile.
Bărbații îl tot întrebau,
întinzându-i mâna ca unui

adult, cum reuşise să scape.
Femeile oftau şi-l mângâiau
pe creştetul ras. Bagrat
zâmbea stingherit şi se
îndepărta, ca să-şi savureze în
tihnă bomboanele primite în
dar în cantităţi nemăsurate.

Spre sfârșitul lui
septembrie, Strada de Jos s-a
transformat într-o baltă:
revărsându-se mult peste mal,
râul a smuls cu necruțare
gardurile, a inundat grădinile
și a dus cu el recoltele.
Păsările salvate lânzeau
prin poduri, iar vitele și porcii
au trebuit să fie mutați în

grajduri și cocini neîncălzite.
Cu toate acestea, oamenii nu
și-au părăsit casele: bătrânii,
pufăind din pipe, jucau table
sau șah, copiii, eliberați de
cursurile de la școală, își
scoteau mamele din minți cu
năzbâtiile lor, iar pescarii
împătimiți își lansau undițele
direct de pe verande – ce rost

avea să iasă din casă, când
râul clipoceă chiar în curte?

Când ploile au încetat în
sfârșit și apa a intrat la loc în
matcă, Strada de Jos înfățișa o
priveștițe dezolantă. Oamenii

au fost nevoiți să muncească
fără odihnă pentru a ridica
garduri, a strânge din curți
pietrele și copăceii smulși din
rădăcini care fuseseră aduși
de șuvoaie, să curețe latrinele
și să scoată noroiul cu lopata
din gropile cu compost.
Uneltele de grădinărit ruginite
au fost ascuțite din nou, aleile

au fost pavate, grădinile au
fost săpate și pomii fructiferi
au fost tunși, iar podelele
deteriorate de la parter au
trebuit să fie reparate și, după
ce s- au uscat, presărate cu
nisip până la primăvară –
aveau să fie revopsite după
trecerea iernii.

Nu numai Strada de Jos a
avut de suferit în urma
potopului, ci și Strada Păcii și
Strada Livezii, aflate mai sus
pe pantă. La Simon, cel mai
bun zidar și meșter de
acoperișuri din Berd, s-a făcut
o coadă mare – era nevoie să
fie scoase și puse din nou
țigle, iar ici-colo, să fie

reparate crăpăturile din
pereți. Silviei i-a venit rândul
printre ultimii – casa ei, în
afară de marginea stricată a
acoperișului, cu un burlan
căzut, și de pavajul de piatră
care-i fusese sfărâmat de ape,
nu pățise mare lucru. Simon a
trecut pe la ea, cum se
înțeleseseră, într-o duminică

dimineată. Era ultima zi din
octombrie, senină și
luminoasă, ca un ciob de sticlă
scăldat în soare. Silvia,
amintindu-și de ziua ei de
naștere, a hotărât să facă
niște plăcinte. Așa a găsit-o
Simon. A strigat-o și ea a ieșit,
ținându-și ridicate mâinile
mânjite de aluat. S-a apropiat

de el, îndreptându-și cu dosul
palmei o şuviță de păr care-i
intra în ochi.

— Ce coacem acolo,
gospodino? a întrebat el
glumeț.

— Nimic special: bagardj¹⁰
cu miere și nuci.

— Dar mațun ai?

Silvia a zâmbit, înțelegând
unde bate:

— Sigur că am. Te servesc
numaidecât.

Simon s-a așezat pe vine, a luat o pietricică din pavaj și a rostogolit-o în palme.

— Poate să-l fixăm cu ciment, ca să nu mai iasă pietrele? a propus Silvia.

El și-a ridicat privirea
uimită spre ea.

— Ce ciment?! Atunci n-o
să mai respire pietrele. N-o să
stricăm nimic, îl facem așa
cum l-a gândit nenea Ovanes.

Și și-a trecut cu grijă
mâinile peste bucățile de
mozaic de piatră rămase,
parcă încălzindu-le cu căldura
palmelor. Silvia s-a întors
grăbită, ca să-și ascundă
lacrimile. În ultima vreme
plângea des și mult, fără să-și
facă prea multe griji pentru
starea ei sufletească și chiar

bucurându-se de ea – că doar
inima e vie câtă vreme nu ți-ai
pierdut capacitatea de a
plânge.

Simon și-a petrecut o oră
în cap cu zidăritul. De câteva

ori a chemat-o pe Silvia, ca să se convingă că nu se abate de la model. Apoi, urcându-se pe acoperiș, a îndreptat țiglele și a fixat jgheabul. A curățat și hornul și a scos de sub cornișă un cuib de rândunele pe jumătate distrus – aveau să-și facă altul la primăvară. Silvia a apucat între timp nu numai

să coacă plăcintele, ci și să
facă o ciorbă deasă – cu
cartofi, ceapă călită și ceafă
de porc. Când Simon a
coborât în sfârșit de pe
acoperiș, l-a invitat la masă. I-
a pus un castron aburind de
ciorbă, i-a așezat în față o
carafă cu vișinată producție
proprie, a adus din pivniță

mațun rece, a tăiat bucăți
generoase de coptură dulce,
puțin umedă. Simon a
adulmecat conținutul carafei,
s-a strâmbat și a dat-o la o
parte.

— Tutovka ai?

Silvia s-a fâstăcit.

— Nu.

— Foarte rău.

— Pot să dau o fugă la
vecină...

— Nu-i nevoie. A cuprins
masa cu o privire de stăpân.
Dar farfuria ta unde e, Silvia?

— Eu mănânc pe urmă.

— Stai jos, i-a poruncit el
pe un ton care nu suporta
refuz, arătând spre scaunul de
alături.

Ea s-a așezat fără să
protesteze. Văzând cu ce poftă
mănâncă el, s-a ridicat și și-a
pus și ei un castronaș. A
început să mănânce, întingând
o bucățică de pâine în sosul
gros.

— E gustos, a lădat-o
Simon.

Ea s-a înroșit ca o
școlăriță.

— Mulțumesc.

Și a adăugat repede, ca să-
și ascundă tulburarea și să
abată atenția de la ea:

— Ce mai fac Melania,
copiii?

Simon a ridicat din umeri:

— Bine, cred. Muncesc
fără să-mi trag sufletul de-o
săptămână, când ajung, dorm
deja, când plec dorm încă.

— Ai obosit, pesemne.

— Ca un câine.

Silvia s-a fâstâcit. Ar fi vrut
să-l roage să se uite și la
tavanul din sufragerie, unde
apăruse o pată albicioasă
inexplicabilă, și acum nu știa

ce să facă: să-l roage acum,
sau mai târziu, când o să aibă
mai puțină treabă.

— Tavanul din sufragerie
pare luat de mușegai. Poate te

uiți mai târziu? s-a hotărât ea
în sfârșit.

Simon a întins mâna spre
bagardj:

— După ce mănânc, mă uit.

— Bine. Să pun de cafea?

— Mai întrebi?

Silvia îl cunoștea pe Simon
din copilărie: tatăl ei era
prieten cu unchiul lui, iar
acesta, când venea în vizită la
ei, îl aducea adesea și pe

nepotu-său, pe care-l creștea
singur. Din cauza diferenței
mari de vârstă - zece ani - ,
nu s-au împrietenit, că doar ce
prietenie putea fi între un
adolescent rebel și o fetiță,
dar Silvia păstra cele mai
calde amintiri din acele
vremuri. Simon era un flăcău
îndemânatic și isteț și chiar îi

făcuse o trotinetă de lemn, cu
care ea se dădea vajnic pe
Strada Păcii, zburătăcind
cârduri de găște zgomotoase
și făcând câinii din curți să
latre înnebuniți. Apoi între
bărbați s-a lăsat cu sfadă și au
întrerupt comunicarea.
Pricina n-au cunoscut-o nici
Simon, nici Silvia, și nici n- au

încercat vreodată s-o afle: ce
rost are să răscolești trecutul,
cu atât mai mult cu cât ceea
ce s-a întâmplat n-are nici o
legătură cu tine? Cu toate
acestea, cearta bătrânilor i-a
înstrăinat și pe ei. Când se
întâlneau din întâmplare pe
stradă, se salutau cu căldură,
firește, și întotdeauna se

întrebau de sănătate, dar cu
asta conversația se încheia.
Silvia nu știa multe despre
Simon: nu-și continuase
studiile ca să ajungă arhitect,
lucra cu jumătate de normă pe
un șantier, câștiga din
reparații, își creștea fiii, avea
faimă de iubăreț. Simon știa
despre ea ce știa toată lumea

- se fripsese zdravăn în
căsnicie, îi luaseră copilul,
ducea o viață singuratică și
retrasă. Era prima lui vizită
după o pauză de mulți ani în
casa unde venise atât de des
în tinerețea lui timpurie. Dacă
n-ar fi fost potopul din
septembrie, n-ar fi avut loc
nici aceasta.

După ce și-a băut cafeaua,
Simon s-a ridicat și, fără să
ceară voie, s- a îndreptat spre
sufragerie, remarcând că în
douăzeci de ani nu se
schimbase nimic în casă:
aceeași sofa mare, acoperită
cu o husă roșie, care ocupa
jumătate din hol, aceeași
podea de scânduri vopsită în

culoarea ciocolatei cu lapte,
lampa grea, cu trei brațe, care
atârna atât de jos că bărbații
trebuiau s-o ocolească pentru
a nu se lovi cu capul de
marginea ascuțită. Dar,
intrând în sufragerie, a
fluierat surprins, fiindcă n-a
recunoscut-o. Camera
confortabilă, cândva mobilată

cu grijă, părea acum un
depozit: de-a lungul pereților
erau șiruri de cutii
nedesfăcute de carton și de
lemn, covoare rulate, o ladă,
niște boccele și baloturi.
Silvia, care venea în urma lui,
a dat din mână - nu te uita, nu
apuc nicicum să le limpezesc.

— Dar ce-i aici, mobilă? a întrebat el, bătând cu încheieturile degetelor într-o cutie.

— N-o să găsești nici o
comoară acolo, a râs ea, dar
mobilă, da.

— Atunci hai să chem niște
băieți, o rezolvăm într-o clipă.
Rezolvăm și cu boccelele. Aici

ce-i? Vase? Imediat le punem
la loc.

— Altă dată, nu acum, l-a
întrerupt ea.

El și-a amintit de viața ei
singuratică și s-a gândit că
pesemne nu vrea să vadă
bărbați străini în casa ei, și-
atunci a propus să facă totul
el singur, dar ea a clătinat
puternic din cap și l-a condus
în colțul îndepărtat al
camerei. „Ciudată mai e”, s-a
supărat Simon și a hotărât ca

imediat ce-și termină treaba
să nu mai treacă pe acolo
niciodată. Să cheme alți
meșteri, nu s-a terminat
lumea cu el. Fără să apuce să-
și ducă gândul până la capăt,
a zărit cu coada ochiului un
tablou atârnat în singurul colț
neaglomerat de cutii și
baloturi. Fără a încetini pasul,

ca să nu stârnească
nemulțumirea Silviei, s-a uitat
la el și a încremenit – într-o
ramă elegantă, sub sticlă, era
un petic triunghiular de
țesătură cu un model de copil:
pui de găină, boboci de rață,
soare și un nor. Țesătura era
zdrențuită pe margini, de
parcă ar fi fost smulsă din

carne. Simon o cunoștea – exact o țesătură cu acest model dusesse la vremea lui la un atelier, ca să fie făcută din ea scutece pentru fiul mai mic. Băiețelul se dovedise foarte viori, născându-se la șapte luni, și Melania nu apucase să croiască scutecele.

Parcă simțind tulburarea
lui Simon, Silvia s-a întors, i-a
prins privirea nedumerită și a
pălit. El a ghicit după expresia
iritată de pe chipul ei că
avusese de gând să ia rama de
pe perete, ca să n-o vadă, dar
uitase. S-a speriat, fără să știe
nici el de ce, că acum o să-i

ceară să plece și să nu-i mai
calce pragul niciodată.

— Ia arată-mi unde zici c-a
apărut pata aia albicioasă, a
zis el repede și, scuturând din
cap, a început să se uite cu

atenție exagerată în colțul
tavanului, fluierând printre
dinți o melodie de muzică
ușoară.

După o săptămână, sub
pretext că verifică dacă

reparația ține, a trecut iar pe
la ea. Silvia, cu un batic pe
cap, bătea un covor. La
vederea lui Simon a dat din
cap ușor în semn de salut și și-
a continuat treaba. El nu i-a
văzut expresia feței – își
acoperise chipul cu marginea
baticului ca femeile din
Karabah, lăsând descoperiți

doar ochii, dar simțea că nu se
bucură de venirea lui. „Ca să
vezi!” s-a rățoit el în gând și,
lăsându-se pe vine, a bătut cu
pumnul în marginile pragului.
Apoi, fără a vorbi cu ea, s-a
dus la ușa din spate, a scos
din magazie o scară și s-a
urcat pe acoperiș. A stat la
umbra hornului și a fumat,

privind cum nori de lână se
înșiră pe cer într-un lanț
pitoresc. „O să-și aștepte
păstorul ceresc și o să plece
dincolo de orizont”, s-a gândit
el trăgându-și nasul; din vale,
stârnit de o rafală a vântului
de noiembrie, se ridică iar
mirosul de alge și mare.
Simon a tras adânc aer în

piept, amintindu- și o legendă
pe care i-o povestea mama lui
în copilărie. Subiectul pălise
în memoria lui, era prea mic
pe-atunci ca să-l rețină, dar
marea pleoscăind printre
stâncile la poalele cărora
șerpuia un pârliaș de munte
minuscul i se întipărise în
mintea pentru totdeauna. Era

de neînțeles de unde și de ce
apăruse acest miros sărat
persistent în vale, dar tocmai
el devenise pricina acelor
istorii pe care berdenii le
transmiteau cu uimitoare
constanță din generație în
generație. Legende erau
numeroase, însă nici una nu
repetă povestea pe care i-o

spunea mama lui Simon când
el avea cinci ani. încercase de
multe ori să și-o amintească,
dar toate aceste încercări se
soldaseră cu un eșec, ba mai
mult, parcă ștergeau încă un
mic detaliu, trimitându-l
irevocabil într-o oglindă
oarbă. Simon și-o amintea
prea puțin pe mama lui, și îi

era ciudă că memoria sa nu
reținuse nu numai înfățișarea
ei vie, dar nici poveștile pe
care i le spunea.

— Simon? Hei, Simon! s-a
auzit de jos vocea Silviei.

— îmm? a făcut el și s-a
înălțat cât era de lung,
căutând-o cu privirea.

Ea se uita în sus, cu mâna
streașină la ochi. Baticul îi
alunecase de pe creștet și îi

atârna caraghios, agăţat de
cocul strâns. Simon şi-a atins
ceafa cu degetele, arătându-i
că o să-i cadă baticul. Ea şi l-a
tras de pe cap, l-a scuturat de
praf şi l-a legat la loc.

— Mai stai mult acolo?
Dacă tot ai venit, dă-mi o
mână de ajutor!

— Acuși.

Și Simon, mulțumit că i se ceruse ajutorul, a coborât cu un salt tineresc. A ajutat-o să mai bată două covoare, le-a dus în sufragerie și le-a pus cu grijă lângă cutiile cu mobilă. Rama cu scutecul rupt dispăruse, dar pata întunecată rămasă pe perete stătea mărturie că atârnase acolo ani

îndelungați. Simon a dat să-i
propună iar Silviei să
asambleze mobila, dar și-a
mușcat limba de teamă să nu
se lipsească de posibilitatea
de a se întoarce în casa ei. Era
atras acolo în mod
inexplicabil, și nu putea
nicicum să-și lămurească de
ce. Pe Silvia, care- i amintea

de vremuri de mult apuse, o
privea mai degrabă cu un
sentiment de rudenie decât cu
ochii unui bărbat, deși, în
ciuda înfățișării aparent plate,
era foarte atrăgătoare. Cu
toate că se împlinise vizibil pe
la treizeci și șase de ani,
continua să-și păstreze
frumusețea formelor.

Ușoara rotunjire care-i
netezea chipul ascundea
expresia de amărăciune pe
care o purta ca pe o pecete,
fără să o lepede nici măcar în
somn. Dacă ar fi fost slabă,
suferințele i-ar fi veștejit
trăsăturile, înăsprindu-le
irevocabil și umbrind nuanța
blând aurie a pielii ei.

Corpolența însă o împlinea și
îi păstra înfățișarea într-o
formă aproape ideală,
ascunzând ochilor stăruiitori
interiorul amar.

Silvia era stânjenită de
prezența lui Simon. Își
petrecuse jumătate de zi
făcând curățenie și acum nu
mai voia decât să se spele și
să se schimbe în haine curate,
să-și petreacă ce mai
rămăsese din ziua liberă într-o
lenevire fără griji. Dar Simon
nu se grăbea să plece: a cerut

cafea, a pus-o să stea la masă
cu el, deși n-a făcut nici o
încercare să lege o
conversație, răspunzând
monosilabic la întrebările ei
politicoase și gândindu-se la
ale lui. Ajunsese la vârsta pe
care o avea unchiul lui pe
vremuri și amintea uimitor de
el nu numai prin felul cum

arăta, ci și prin gesturi.
Înainte de a pune jos ceașca,
exact la fel ca unchiul său,
atingea marginea farfuriei,
parcă temându-se că n-o s-o
nimerească. Silvia i-ar fi
povestit despre asta, dar el
ședea cu ochii plecați, nedând
nici un semn că ar avea chef
de vorbă, doar din când în

când își trecea două degete pe
marginea mesei.

Cum tăcerea se prelungea,
ea a întrebat:

— De ce ai venit?

El n-a fost mirat de
întrebarea ei, o aştepta. A
răspuns, fără să se ascundă:
Nu ştiu nici eu, casa asta
parcă mă reţine. Şi a adăugat,

fără ași ridica ochii: Și
scutecul ăla în ramă. Ea s-a
încrunțat, dar n-a spus nimic.
Simon a împins la o parte
ceașca goală, s-a ridicat și s-a
îndreptat spre ieșire.
împiedicându-se de prag, s-a
întors:

— Să mai trec zilele astea?

Ea n-a avut inimă să-l
refuze.

în primele câteva luni nici
vorbă nu putea fi de relații
amoroase, a fost o adaptare
chinuitoare, parcă impusă de
cineva, care deseori îi tulbura
pe amândoi. Nu prea
înțelegeau de ce avea el
nevoie de ea, dar răbdau în
tăcere, iar după o vreme au
descoperit cu uimire că

începuse să le fie dor unuia de celălalt.

Simon se străduia să vină
măcar o dată pe săptămână,
luându-și timp între comenzi.
O ajuta în livadă și în grădină,

punea casa în ordine și se
ocupa de reparații: a zugrăvit
veranda, a făcut câteva rafturi
pentru pivniță, a înlocuit
ulucile stricate din gard, a
mutat cotețul de păsări și l- a
lărgit, creând un cotlon
separat pentru curcani.

A refuzat supărat, cu
hotărâre, banii propuși, așa că
Silvia, ca să-și arate cumva
recunoștința pentru grija lui,
îl hrănea cu mâncăruri
gustoase, fără să uite să-i
toarne câte-un păhărel de
tutovka - o cumpărase special
pentru el. A învățat să facă
cafeaua așa cum îi plăcea lui -

nu cu apă rece, ci clocotită.
Cocea bagardj și baclava,
prăjea semințe - vrând să se
lase de fumat, el căpătase
obiceiul să le ronțăie și
încerca să aibă mereu un
pumn-două la el. Uneori
dezbăteau câte-o noutate
neînsemnată, dar de cele mai
multe ori tăceau, și tăcerea

devenea de fiecare dată mai
firească și mai limpede și
părea mai grăitoare decât
orice vorbe rostite. Și nu erau
în tăcerea asta nici neliniști
ale dragostei, nici teama de a
încălca spațiul personal al
celuilalt, ci doar coexistența
uimitor de gingașă și
armonioasă a două lumi

separate, dar înrudite. Cu
timpul ea a învățat să-i
ghicească starea de spirit
după mers, iar el o prevedea
cu ușurință pe a ei după cum
îi ieșea în întâmpinare și-l
saluta.

Odată, i-a adus o mapă cu
schițe și desene și,
împrăștiindu-le pe masa din
bucătărie, a început să-i
povestească cum ar fi vrut să
vadă el Berdul. Îl supăra orice
noutate și dorința oamenilor
de a-și reconstrui casele în
stilul la modă, câtuși de puțin
solid: o cutie pătrată, fără

suflet, cu tencuială groasă și
acoperiș de ardezie.

— Nu degeaba lăsau bunicii
noștri zidăria la vedere. În
primul rând, piatra trebuie să
respire, ca să se umple cu aer,

apărând construcția de
căldură vara și de frig iarna.
Mă înțelegeți? se grăbea el,
înlocuind un desen cu altul și
trecându-și degetul peste
colțurile înalte ale
acoperișurilor și ale zidăriei
granulate a pereților.

— înțeleg, sigur, a aprobat
ea din cap. Și în al doilea
rând?

— în al doilea rând, pur și
simplu așa e frumos. Verande
îmbrăcate în viță-de-vie,

balcoane din lemn cu sticlă,
stâlpi de lemn sculptați
sprijinind tavanele... Dar
podelele de scânduri vopsite?
Uite ce minune e în holul tău:
pereți albi ca zăpada, podea
de lemn de culoarea cafelei cu
lapte și tavan azuriu. E un stil
aproape mediteraneean, redus
de locuitorii satelor la o

simplitate uluitoare, suficientă
în sine!

Silvia s-a smuls din
contemplarea următorului
desen și a aruncat o privire
cercetătoare prin bucătărie,

studiind cu atenție fiecare
amănunt al interiorului, de la
dulapul mare, în care-și ținea
oalele și tigăile, până la
bufetul cu pereți groși de
lemn, plin cu veselă de tot
felul.

— Chiar că-i frumos, a
recunoscut ea. Cum de n-am
observat până acum? îți
mulțumesc că mi-ai explicat,
Simon-djan.

El și-a ridicat ochii de pe
scheițe și i-a plecat numaidecât
la loc, dar ea a apucat să fie
pârjolită de privirea lui. A
plecat speriată de la masă,
încrucișându-și brațele la
piept, parcă apărându-se.
Aerul tulburat, încărcat de
căldură, o apăsa cu toată
greutatea, ținându-o de

podea. A răsuflat adânc, să-și liniștească bătăile inimii.

— Pui de cafea? a rugat-o el.

în timp ce ea a fiert apa și
a scos ceștile de cafea, el a
strâns schițele și desenele
într-un teanc ordonat și le-a
băgat în mapă.

— Să le las la tine?

— De ce nu ai studiat să te
faci arhitect? i-a răspuns
Silvia cu o întrebare.

— A trebuit să muncesc. A
murit unchiul, n-aveam din ce
să trăiesc, și nici unde... A

vrut să mai zică ceva, dar s-a
răzgândit: Așadar, pot să las
mapa la tine? E tot ce-am
reușit să salvez, restul le-a
mâzgălit ăla mic cu carioci.

Ea s-a simțit stingherită că-
l făcuse să-și repete
rugămintea. I-a pus cafeaua în
față, atingându-l ușor pe umăr
– sigur că poți! El și-a ridicat
umărul și și-a lipit obrazul de
mâna ei. Și atunci ea s-a
aplecat și l-a sărutat pe
tâmplă. Apoi, eliberându-și
mâna, ocolind masa rotundă și

așezându-se vizavi, i-a povestit
totul despre ea: despre crizele
care-i schilodiseră viața de
familie, despre soțul care o
hărțuise cu jignirile și
batjocura lui, despre clinica
de boli mintale unde fusese
dusă de la autogară. Despre
cum fusese nevoie să i se
injecteze un calmant ca să-și

poată descleșta degetele.
Despre cum lucrase la
spălătorie și apoi ca ajutor de
contabil. Despre vecina
inimoasă care-i strecurase în
buzunar o rublă. Și despre
cum se stinsese mama ei,
slavă Domnului că fără să
suferă, pur și simplu s-a ofilit
și într-o zi nu s-a mai trezit...

El s-a întins peste masă și
i-a atins mâinile. N-a încercat
nici măcar s-o îmbrățișeze, și
ea i-a fost infinit
recunoscătoare pentru asta –
istovită de mărturisirea atât
de deschisă, nu mai voia decât
un singur lucru: să rămână
singură.

El a plecat și n-a mai
apărut aproape o lună. Într-o
duminică, după ce-l așteptase
în zadar, a început să-și
reproșeze că-l speriasse cu
destăinuirile ei și a adormit
plângând. A doua zi
dimineața, ajungând cu greu
la telefon, el a trezit-o foarte
devreme, ca să-i spună că

ajunsese în spital cu
apendicită și că o să vină
îndată ce reînvață să se miște
normal după operație.

A fost cea mai lungă idilă a
lui Simon. S-a prelungit

aproape un an și jumătate și s-a încheiat cu o scenă urâtă făcută de Melania. Aflând despre ultima aventură a soțului ei, ea s-a dus la fabrica de conserve și a făcut scandal în biroul directorului, cerând ca angajata care ducea o viață rușinoasă pentru o femeie sovietică să fie pusă în

discuție în cadrul colectivului. Directorul, asigurând-o că se va ocupa de asta numaidecât, a condus-o afară, iar Silviei nu i-a spus nimic. Ea năsesse a aflat despre cele petrecute de la secretară și, arzând de rușine, a plecat acasă fără să ceară voie. A aflat de ispravă și Simon – Melania i-a povestit

totul cu gura ei când a venit
de la lucru. Pentru că se
răcorise în cabinetul
directorului, acum vorbea cu
soțul ei pe un ton rece și
înstrăinat: da, am fost la
mândra ta la fabrică, da, am
cerut să fie făcută de rușine în
fața colectivului, tu ce-ai fi

vrut, să vin la fabrica de relee
și să cer să fii tu pedepsit?

El a pășit peste vesela
spartă, pe care ea intenționat
n-o strânsese, și a ieșit din
casă. Ea nu s-a apucat să

strige după el, știa că nu
pleacă nicăieri, cei trei fii îl
țineau legat zdravăn: cineva
care a crescut fără părinți n-o
să-și părăsească niciodată
copiii.

în ciuda lipsei de echivoc a situației, Melania era roasă de remușcări. La urma urmelor, ar fi putut să se ducă la Silvia și să vorbească cu ea, să facă scandal la ea acasă. A vrut s-o lovească mai tare. Pentru ce? Silvia merita asta mai puțin ca oricine. În fond, era singura pe care berdenii n-o judecau

și n-o bârfeau. De aceea și
stătuse Melania atâta timp în
neștiință – nimeni nu se
grăbise să-i deschidă ochii
asupra noii legături a soțului
ei. Pesemne fiecare chibzuiuse
în sinea lui că Silvia, închisă
în ea și izolată cum era,
merita fărâma ei de bucurie
femeiască, și chiar dacă

pentru asta era nevoie să aibă
relații cu un bărbat însurat, fie
și-așa. Tocmai această tăcere
conspirativă a tuturor o rănise
pe Melania. Pentru prima dată
nu mai era ea cea care
suferea nemeritat, cea
compătimită și înțeleasă, ci
parcă în plus, ba chiar
nelalocul ei. De fapt, această

supărare fusese pricina scenei
sale la Silvia la serviciu, voise
nu numai să i se facă
dreptate, ci și s-o pună la
punct în public pe rivala ei.
Știa foarte bine că, procedând
astfel, o înjosește nu numai pe
aceasta, ci și pe soțul ei și pe
ea însăși, dar nu avea ce face.
Iar acum, stând pe cioburile

de veselă, vărsa lacrimi
amare, dojenindu-se pentru
răzbunarea ei nedemnă. Cu
toată impetuozitatea și
aplecarea ei spre scandal,
Melania rămânea mereu un
om milos și cu suflet mare, și
asta și prețuia cel mai mult
Simon la ea.

Despărțirea i-a pricinuit
Silviei o suferință de
neîndurat. În ziua aceea
nefastă s-a încuiat în camera
ei și, când a venit Simon, i-a
cerut s-o lase în pace.
„Trebuie să învăț să trăiesc
fără tine”, i-a spus ea. „Hai
măcar să ne luăm rămas-bun
ca oamenii”, a rugat-o el. Ea a

clătinat din cap, fără să se
gândească nici o clipă că el n-
o vede. L-a privit de după
perdea cum pleacă. S-a
prăbușit cu fața în pernă și a
țipat, încercând să-și înăbușe
chinul sufletesc insuportabil.
Înțelegând că n-o să-i treacă, a
ieșit din cameră, s-a
împiedicat de o bocceluță pe

care Simon o lăsase pe podea,
dar n-a desfăcut-o, ci, dând-o
la o parte cu piciorul, s-a dus
în pivniță. A adus sticla de
rachiu pe jumătate plină, a
băut tot, până la ultima
picătură, simțindu-i arsura și
sufocându-se de tuse. A
vomitat imediat, dar asta nu i-
a adus ușurare – s-a îmbătat și

mai rău și, se pare, s-a
intoxicat cu alcoolul tare, cu
care nu era obișnuită. Și-a
petrecut jumătate din noapte
scuturată de accesele de
vomă. Simțea că-i crapă capul,
trupul îi era încordat, spinarea
și mâinile i se acopereau de o
transpirație fierbinte, care se
răcea instantaneu, dar nu se

evapora, ci o ținea prinsă ca
într-o peliculă de gheață,
îngreunându-i mișcările. Ar fi
trebuit să cheme Salvarea,
dar Silvia nu voia s-o vadă
niște oameni străini într-o
asemenea stare. A amestecat
câteva picături de
permanganat de potasiu în
apă caldă, l-a dat pe gât, s-a

îndoit într-un nou acces de
vomă și, nemaiținându-se pe
picioare, s-a prăbușit pe
podea, unde a rămas multă
vreme, scuturată de frisoane.
Când n-a mai fost nimic de
vomitat, s-a târât până la
dulapul cu veselă, s-a ridicat
cu greu într-un cot, a tras o
față de masă pe care o pusese

la spălat, s-a acoperit cu ea și a căzut într-un somn greu. A trezit-o soneria insistentă a telefonului și, încă pe jumătate adormită, a hotărât că cel care o sună e Simon, ca s-o prevină că e în spital cu apendicită, și chiar a zâmbit pentru că știe totul dinainte, dar a început să plângă

imediat, revenind la realitate.
Telefonul suna fără
întrerupere, și ea s-a ridicat
cu trudă și s-a întins să ia
receptorul. Era secretara
directorului. După ce a
salutat-o și, cu tact, n-a
întrebat-o cum se simte (ce
rost avea s-o întrebe, când
totul era foarte limpede),

aceasta i-a spus că
întreprinderea îi dăduse
concediu până la sfârșitul
săptămânii. Silvia i-a mulțumit
și a închis.

A frecat îndelung podeaua
bucătăriei, spălând urmele de
permanganat de potasiu. Apoi
a făcut ordine și curățenie în
baie. S-a spălat cu grijă. A
băut un pahar de apă fiartă cu
sare. Nu voia să mănânce –
nici să trăiască. Gândurile la
Simon îi pricinuiau o durere
fizică. Totuși, nu și-a interzis

să se gândească la el, dându-și seama că asta o va salva. A stat multă vreme pe verandă, amintindu-și cum stătuseră acolo în rarele seri norocoase în care Melania, luându-și copiii cu ea, pleca pentru câteva zile să-și viziteze fratele, în Dilijan. Atunci Simon rămânea peste noapte

la ea, și timpul petrecut cu el i se părea o eternitate. Prima apropiere între ei avusese loc într-una dintre aceste absențe ale Melaniei. A trecut mult până ca Silvia să se hotărască, amintindu-și de crizele ei, dar el a luat totul în glumă – dacă nu merge, nu merge și gata, o să mori fecioară. Ea a râs

până a început să sughite și
multă vreme n-a reușit să se
liniștească, în ciuda tuturor
trucurilor încercate: să-și țină
respirația până-i țiuie
urechile, să bea apă cu
înghițituri mici, să sară în
picioarul drept ridicând mâna
stângă deasupra capului. El a
făcut comentarii amuzante

despre încercările ei de a scăpa de sughiț, provocându-i noi hohote de râs, apoi a cuprins-o în brațe, a lipit-o de el tare-tare – brațele lui aveau o forță uriașă, nu admiteau împotrivire, și ea s-a liniștit pe loc. Era tandru și blând, deloc pretențios, și cu lipsa asta de pretenții a și cucerit-o.

Secretul relației lor fericite
era minunat și uimitor de
simplu: cu cât el îi dăruia mai
mult, cu atât ei îi venea să-i
răspundă la fel. Parcă se jucau
de-a dăruitul, încercând să se
întreacă unul pe celălalt în
dorința lor de a face plăcere.
Crizele care odinioară îi
distruseseră viața Silviei nu s-

au repetat, și ea și-a permis
pentru prima dată să iubească
fără nici o stavilă. S-a legat de
Simon cu tot sufletul ei
nemărginit și, când s-a
despărțit de el, și-a dat seama
că rămăsese fără o bucățică
din ea însăși. I se părea că
Simon îi fusese tăiat cu
foarfeca din inimă, și acum

aceasta nu va înceta niciodată
să sângereze.

De bocceaua rămasă în
pragul camerei și-a amintit
seara târziu. A răsucit-o în
mâini îndelung, cu grijă. Sub

un strat de hârtie simplă a
descoperit o carte de Terian –
poetul ei preferat – și o
cutiuță cu un medalion de aur
în formă de inimă. Și l-a pus
imediat și nu și l-a mai scos
niciodată.

De obicei Ofelia își anunța
din timp prietena când vine în
vizită, dar de data asta n-a
apucat. Totul s-a petrecut pe
neășteptate – a sunat o vecină
și i-a spus că mama ei e în
spital, în urma unui atac de
cord. A fost nevoită să se
învoiască urgent de la serviciu
și să străbată ca vântul și ca

gândul distanța uriașă. Din
fericire, atacul de cord s-a
dovedit a fi fost ușor, și la
sosirea ei mama deja fugise
din spital, acasă. Ofelia a
găsit-o în curte, cu furca pe
umăr – după ce aruncase cu
dispreț într-un colț al
noptierei tabletele și
picăturile date de medic,

ieşise în curtea din spate să
întoarcă fânul pus la uscat.

— Iar faci după capul tău?
s-a răstit la ea din mers Ofelia,
aruncându-şi pe jos geanta de
voiaj.

Mama nici măcar n-a
ridicat o sprânceană.

— Femeie în toată firea, de
aproape patruzeci și șapte de
ani, și încă n-a învățat să
salute!

Ofelia a încercat să-i ia
furca din mână, dar fără
succes - era imposibil s-o facă
pe maică-sa să nu se
încăpățâneze. Schimbându-se
în grabă, a dat fuga s-o ajute.
Așa a găsit-o Sașia Vardanuș.
A intrat atât de vijelios în
curtea din spate, de-ai fi zis c-
o fugărea o haită de câini.

Aruncându-și sandalele din
mers și alergând pe fânul pus
la uscat, fără să se mire cătuși
de puțin de prezența Ofeliei,
de parcă ar fi știut dinainte că
avea s-o găsească acolo, a
apucat-o de mână:

—Vino cu mine, Ofelia-
djan!

— Unde? a zis Ofelia
surprinsă.

— îți povestesc pe drum.
Haide! a tras-o de mână
Vardanuș.

— Dar ce mai e și asta? s-a
supărat Ofelia. Nici o clipă de
liniște! Una întoarce fânul

după ce face infarct, alta mă
duce cine știe unde! Ați
înnebunit, zău!

Mama ei a ridicat o
sprânceană, dând din cap vag
spre Vardanuș:

— Fii mai atentă ce spui,
fetițo. Sau acolo, la oraș, te-au
dezvățat să ai respect?

Ofelia a tras adânc aer în
piept și a numărat în gând
până la zece – citise într-o

revistă de popularizare a
științelor că așa eviți certurile.
După ce a expirat și s-a mai
calmat un pic, a zis pe un ton
hotărât:

— Mai întâi să terminăm cu
fânul. Dacă vrei să vin cu tine,
ajută-ne, Vardanuș. Iar tu,
mamă, promite-mi că până mă
întorc nu mai faci altceva. Te
așezi în fotoliu și mă aștepți.

Vardanuș a dat din cap cu entuziasm și, prinzându-și poalele fustei la brâu, s-a apucat să răscolească fânul cu mâinile. Mama mânuia furca în tăcere, fără să ridice capul.

— Mamă? a spus Ofelia
sever.

— Mai vedem, i-a aruncat
maică-sa împăciuitoare,
mușcându-și buzele, și a
adăugat, schimbând vorba:

Mai bine spune-mi ce mai fac
nepoții mei.

Ofelia a fost tentată să-i
răspundă sarcastic „în sfârșit,
și-a adus aminte de nepoți”,
dar, făcând un efort și mai

numărând o dată în gând până
la zece, a răspuns pașnic:

— Slavă Domnului, bine.
Garik a terminat sesiunea cu
bine, iar Aram vrea să se
însoare.

— Cu kekelka¹¹ aia? Cum o cheamă? Angela?

— Dar de ce kekelcă? E o fată bună și isteată, dintr-o familie de intelectuali!

— O să te văd eu peste vreo
doi ani cum începi să mi te
plângi.

Ofelia nu i-a răspuns. Cu
vârsta, caracterul mamei sale
devenea de-a

dreptul insuportabil. Dar asta, firește, nu avea nici un fel de importanță. Era în viață, slavă Cerului. Restul nu conta.

De Bagrat, strănepotul
bătrânei Katinka, s-au ciocnit

în prag – lovind în mers o
minge de fotbal, el țâșnise din
casă, strigând spre adâncul
camerei: Vin târziu, să nu mă
așteptați, culcați-vă!

— Ia te uită, ce-ai crescut!
a zâmbit Ofelia, răspunzând la
salutul lui

stânjenit Ce mai faci, în ce
clasă ești?

— A zecea, a zis Bagrat cu
voce de bas.

Ea și-a lovit palmele una de
alta – Doamne, cum trece
timpul, parcă ieri erai un
băiețel scăpat ca prin minune

din mlaștină. Iar acum, mai ai
un pic și te-nsori!

— Să mergem, Ofelia-djan,
a grăbit-o Vardanuș,
împungând-o ușor în spinare.

Cu cealaltă mână i-a arătat
poarta lui Bagrat – du-te în
treaba ta! Acesta și-a tras
nasul – nimeni nu se supăra
pe Sașia Vardanuș, știindu-i
ciudățeniile. E sărmană cu
duhul – și ce-i cu asta, e plină
lumea de sărmani cu duhul!
Or fi și ei buni la ceva, de
vreme ce se nasc.

Tot drumul pe Strada de
Jos Vardanuș a ignorat cu
încăpățănare întrebările
Ofeliei, răspunzând invariabil
„O să vezi acolo” și „O să
înțelegi tu”. Obosită după
călătoria lungă, Ofelia abia se
ținea după ea, reproșându-și
în gând că nu se îndurase s-o
refuze. Totuși, nu-i venea să

se întorcă la jumătatea
drumului, supărând-o pe
enervanta, dar inofensiva
Vardanuș, așa că s-a lăsat
dusă până la casa bătrânei
Katinka. Nu era nici o
nenorocire, chiar dacă
nătânga asta născocise ceva –
o să dea bună ziua și-apoi o să
plece. O să-i dea și mojarul de

piatră pe care i-l înmânase
maică-sa în ultima clipă: i-l
ceruse Katinka, promisese că
o să i-l trimită unuia dintre
nepoți, pesemne uitase. Ofelia
îl luase fără să protesteze.

în bucătăria spațioasă era
plin de lume – nurorile
bătrânei Katinka se pregăteau
de sosirea surorii mai mari a
lui Bagrat, care-și susținuse
strălucit lucrarea de diplomă
la Facultatea de Drept. Se
punea masă mare, cu tratație
bogată și mulți oaspeți. Ofelia
a felicitat familia pentru

fericitul eveniment, a predat
mojarul și a spus pe un ton de
scuze că nu i-ar fi deranjat
într-o asemenea seară festivă
dacă n-ar fi fost Vardanuș.

— Ce-a mai scornit acum?
s-a interesat rîzînd mama lui
Bagrat, Tamara. A mai fost azi
la noi, s-a uitat la fotografiile
copiilor, apoi a țâșnit deodată
afară din casă și-a luat-o la
fugă!

Vardanuș a tras-o deoparte
fără ceremonie și a luat de pe
un raft un paspartu simplu de
carton.

— Uite, Ofelia-djan!

Ofelia, care nu vedea bine de aproape, bombănind că-și uitase ochelarii în geantă, i-a împins mâna mai departe, ca să se poată uita mai bine la fotografie.

— Asta e Kira noastră, și
asta-i colega ei de cameră de
la cămin, a lămurit-o Tamara,
o fată bună, din Idjevan, zici
că-i de-a noastră, aproape
același dialect, aceleași
tradiții și educație. înainte a
stat cu o fată de la ea din
clasă, dar de curând s-a mutat

în cameră cu Kira. Așa s-au cunoscut.

Ofelia a tras adânc aer pe nări, încercând să numere până la zece, dar întrerupându-se. S-a repezit

bucuroasă la Vardanuș (apoi,
revenindu-și din emoție, s-a
dojenit teribil):

— De ce n-ai adus-o
imediat pe Silvia? Nu te feri,

nu-ți da ochii peste cap! Uită-
te la mine!

— M-am speriat. Dacă nu e
ea?

— Cine „ea”?

— Parcă n-ai ști!

Vardanuș a strâns din buze
și a clipit des, neputincioasă.

— Dați-mi ceva de băut, mi
s-a uscat gâtul, a rugat Ofelia.

Nurorile bătrânei Katinka,
dându-și seama că se uită la
ceva ce ele

nu vedeau, i-au turnat repede
apă și, adunându-se în jurul
ei, s-au zgâit la fotografie.

Ofelia a luat o înghițitură și a dat paharul înapoi. A întrebat, străduindu-se din greu să-și ascundă tremurul din glas:

— Cum ziceați că o cheamă pe fata asta?

Zăpăcindu-se, Tamara nu
și-a amintit numele pe loc.
Ofelia n-a grăbit-o. Aproape că
nu se îndoia că știe răspunsul
corect.

Trezită de un zgomot din
moțăiala-i binecuvântată,
bătrâna Katinka, punându-și
pe nas ochelarii groși, s-a
uitat cu atenție la fotografie și
i-a confirmat bănuiala Ofeliei –
fata chiar semăna foarte tare
cu Silvia, dar și mai mult cu
mama acesteia. Deși orice e
posibil, a adăugat ea șovăind,

toți armenii seamănă între ei
într-un fel sau altul, poate ne
înșelăm.

— E din Idjevan! s-au
însuflețit nurorile.

— Și ce-i cu asta? Nu se
nasc destule fete-n Idjevan?
Una la două minute!

— Și vârsta se potrivește –
douăzeci și doi de ani! Și
numele!

— Și? Câte fete n-avem și
noi cu numele Anna?

S-a lăsat tăcerea.

— Ofelia, în ce zi e născută
fica Silviei? a întrebat
bătrâna Katinka.

— Nu știu data exactă, că
nu prea vrea să vorbească

despre fiica ei. E născută în
martie, dar exact în ce zi...

— Știu! a sărit Tamara.
Comandăm o convorbire
interurbană și vorbim cu Kira.
Ea știe exact când e născută

colega ei! Unde mi-e carnetul,
nu pot nicicum să țin minte
numărul șefului de cămin!

Vara indiană s-a prelungit
până la sfârșitul lui octombrie.
în ultimele zile aproape c-ai fi

zis că-i august – cu răsărituri
strălucitoare, cu amiezi
fierbinți și apusuri nostalgice.
Dacă n-ar fi fost coroanele
aurii ale copacilor și pânzele
de păianjen care brăzdau cu o
rețea de riduri chipul neted al
zilei, ai fi putut crede că
toamna e încă departe. Silvia
stătea pe verandă și

moşmondea nervos la
mânele unei rochii elegante
pe care i-o împrumutase
Ofelia. Ca să-şi calmeze
emoţia aşteptării, depăna în
minte evenimentele ultimelor
luni. Şi-a amintit spaima care
i-a strâns inima când s-a trezit
în pragul casei cu un stol de
femei: Ofelia, Vardanuş,

bătrâna Katinka și ambele ei
nurori. Ceva mai la o parte
stătea mama Ofeliei și, abia
trăgându-și răsuflarea, cârpea
cu încăpățănare o șosetă
trecută peste un bec.
Buzunarul șorțului îi era
umflat de o cutie cu accesorii
de cusut.

— Ce s-a întâmplat? A
murit cineva? a rostit cu greu
Silvia.

— Mai degrabă dimpotrivă,
a spus cu glas spart bătrâna
Katinka și, făcând un pas

peste prag, i-a întins
paspartuul de carton – te rog
numai să nu leșini, fetiço.

Silvia n-a leșinat. S-a
așezat pe podea și, fără să-și
ia ochii de la fotografie, a

ascultat-o pe Tamara, care
divaga întruna, relatându-i
convorbirea cu fiica ei – fata e
născută pe 20 martie, parcă și
a ta tot pe 20 s-a născut,
Silvia-djan, a crescut fără
mamă, i s-a spus că n-a mai
vrut să știe de ea. Pe tatăl ei îl
cheamă Romik. în epoca
sovietică au trăit îndestulat,

dar după destrămarea Uniunii
Sovietice au rămas aproape
fără nimic...

— Cine... e? a întrebat doar
din buze Silvia.

S-a lăsat o tăcere
asurzitoare.

— O cheamă Anna, a șoptit
într-un târziu Ofelia.

Cerul, înăbușind forfota
păsărilor și ținându-și
respirația, urmărea ce se
petrecea.

— Și eu acum ce să fac? a
întrebat Silvia cu glas
tremurat.

— Nu trebuie să faci nimic.
Kira vine poimâine, o aduce
cu ea. Am rugat-o să nu-i

spună nimic și să n-o lase să-și
anunțe tatăl că pleacă –
pesemne că n-ar lăsa-o la
Berd. Te simți bine, Silvia-
djan? Silvia-djan?!

Să aducă cineva apă!

Discuția dintre Silvia și fiica ei a făcut ocolul întregului Berd. Oamenii o relatau, emoționându-se și corectându-se geloși unii pe alții - pentru toți era important să n-o răstălmăcească.

Kira nu s-a ținut de cuvânt,
i-a destăinuit pe drum Annei
că e foarte probabil să-și vadă
mama la Berd. I-a povestit
cum se petrecuse totul de
fapt.

Silvia a venit la autogară
încă din zori și a așteptat
acolo șase ore lungi.

—Te-au iubit? a întrebat-o
ea pe fiica ei când aceasta,

coborând din autobuz, s-a
apropiat nehotărâtă de ea.

—Foarte mult, a răspuns
Anna.

—Nu te-au supărat?

—Niciodată.

— Slavă Domnului. Nu
plânge, te rog.

Acesta e dialogul pe care
și-l tot relatau berdenii,
corectându-se unul pe altul. Și
adăugau invariabil că totul se

petrecuse tocmai la timp,
fiindcă în toamna aceea fiica
Silviei urma să se
căsătorească cu un tânăr care
avea s-o ducă la Voronej.

— Dacă pleca, nu s-ar mai
fi văzut niciodată cu Silvia,
erau siguri berdenii.

Silvia a refuzat categoric
să se ducă la nunta fiicei sale,
explicând că nu vrea să-l vadă

pe Romik. Cel care a reușit s-o
facă să se răzgândească a fost
directorul fabricii de
conserve.

—Ai exact tot atâta drept
să fi la nunta asta ca și tatăl

ficei tale. Cu atât mai mult cu
cât te-a invitat chiar Anna! O
să plece în Rusia, când o s-o
mai vezi? Peste un an? Trei?
Cinci?

Silvia a lăsat capul în jos.
Directorul a așteptat răbdător.
În cele din urmă, ea s-a
hotărât:

—Mă duc. Dar am nevoie
de o mașină.

—Îți dau mașina mea de
serviciu, o să fii dusă și adusă
ca o regină!

—Am nevoie de o mașină
mare.

—Cum adică mare? Vechiul
meu jeep? Miroase a tămâie!

—Și mai mare.

în dimineața nunții,
camionul fabricii de conserve
a intrat huruind prin porțile
deschise larg în curtea Silviei.
Mașina de serviciu, oprită
lângă gard, rămăsese să
aștepte pe marginea
drumului. Trei bărbați
puternici, după ce au salutat
respectuos, au intrat în casă.

Vreme de două ceasuri, icnind
și transpirând, au scos din
sufragerie nesfârșite cutii,
baloturi, lăzi. Silvia nu i-a
deranjat, le atrăgea atenția
doar atunci când în vreo cutie
erau obiecte de sticlă. Partea
din spate a camionului s-a
umplut treptat cu mobila
iugoslavă nedespachetată, cu

covoare, servicii de masă, fețe
de masă și prosoape, plăpumi
de lână și perne cu puf de
rață, bucăți de mătase scumpă
și tigăi de fontă, pahare
elegante și lenjerii de pat din
cel mai subțire atlas. Cutiuțele
catifelte cu bijuterii Silvia le-
a ascuns în geanta pe care a
ținut-o pe genunchi tot

drumul. Pe bancheta din spate
a mașinii de serviciu era o
lustră cu patru brațe de
cristal, în portbagaj,
înfășurate într-o pătură, cutii
cu fructiere și vase de flori.
Când oamenii care încărcau
au adus ultimul pachet, în
sufragerie au mai rămas doar
un ceas de perete prăpădit, un

fotoliu vechi și desfundat și o
pată dreptunghiulară
întunecată pe perete. După ce
s-a asigurat că n-au uitat
nimic, Silvia s-a urcat în
mașina de serviciu și a plecat
triumfătoare la nuntă. În urma
ei se târa greoi camionul cu
sigla fabricii de conserve pe
laturi. Ducea zestrea pe care,

făcând economii la orice,
Silvia o adunase vreme de
cincisprezece ani pentru fica
ei fără speranța de a o vedea
vreodată. Berdul a urmărit
acest tablou într-o liniște
deplină și a respirat abia când
camionul a trecut de granițele
orașului.

Din ziua aceea au început oamenii s-o numească pe Silvia – în absența ei, dar și în față, văduvă. Își subliniau astfel atitudinea față de fostul ei soț, pe care-l șterseseră de pe lista oamenilor odată pentru totdeauna. Altfel decât Văduva Silvia nu i-au mai spus nicicând.

5. Dumnezeu (arm.). (N.
a.)

6. Preot, părinte (arm.).
(N. tr.)

7. Vaan Terian (1885-1920), poet armean. (N. tr.)

8. Un produs din lapte acru, amintind ca gust de laptele covăsit. (N. tr.)

9. Adresarea cuvenită față
de o tânără necăsătorită
(arm.). (N. a.)

10. Coptură dulce
țăărănească din Armenia. (N.
a.)

11. Femeie cu nasul
pe sus, snoabă. (N. a.)

Eliza era cea mai mică din
trei surori. Diferența de vârstă
dintre fete era mare – opt ani.
Cele mai mari, Mariam și
Nina, născute la un an una
după alta, o storseseră de
nervi (expresia ei preferată)
pe mama lor, a cărei sănătate
era șubredă, așa că a hotărât
să mai rămână însărcinată

numai după ce fetele vor fi
crescut destul ca să aibă
singure grijă de ele.
Parfumul

Mama visa un băiat și știa
chiar și cum avea să-l cheme:

Karen, în amintirea fratelui ei,
care murise înghețat în iarna
lui 1920. Nu-i plăcea să
vorbească despre această
istorie și la toate întrebările
fiicelor mai mari refuza pur și
simplu să răspundă ori se
eschiva cu scuze vagi și
irelevante. Eliza, cea mai
sensibilă și mai impresionabilă

dintre fete, care știa să
detecteze o esență ascunsă în
cele mai mărunte schimbări
din glasul interlocutorului,
ofta supărată și își mușca
buzele: „Mamă, dar acum ai
putea să ne povestești!”
Mama refuza iritată: „Nu
căuta motive complicate acolo
unde nu sunt!” Dar după cum

își ferea ochii și își încrucișa
nervos brațele la piept,
apărându-se de atenția
stânjenitoare a fetelor, era
limpede că ceea ce se
petrecuse în copilăria ei
îndepărtată o rodea și n-o
slăbea nicicum. Fetele mai
mari au încetat cu timpul s-o
potopească cu întrebări,

gândind pe bună dreptate că,
dacă o să vrea, o să le
povestească singură totul, iar
dacă nu, asta e. Eliza, spre
deosebire de surorile ei, care
au închis pentru totdeauna
subiectul dureros pentru
mama lor, nu a renunțat la
încercările de a afla adevărul
și deseori, prinzând câte-o

fărâmbă din vreo scăpare
neînsemnată ici-colo, o
memora cu grijă, sperând ca
apoi, reconstituind episoadele
lipsă, să le adune într-o
poveste întreagă. Nu știa nici
ea de ce, dar i se părea
important să descopere
secretul morții băiatului de
doi ani, fiindcă tocmai în

moartea lui ea ghicea intuitiv
pricina multora dintre
afecțiunile care nu-i dădeau
pace mamei sale.

Pe tatăl ei, Eliza nu și-l
amintea – murise de

tuberculoză când ea abia
împlinise trei ani. Nu-l
recunoștea în soldatul slăbuț,
negricios, care zâmbea
stingherit din fotografiile de
pe front. Se supăra prosteste
când nu se găsea pomenită în
cele vreo zece scrisori
împăturite în triunghi,
acoperite de la un capăt la

altul cu scrisul lui mărunț și
regulat. Și, deși rațional
înțelegea că tata n-avea cum
să amintească de ea pentru că
la vremea aceea pur și simplu
ea nu exista, era geloasă pe
mama ei și, mai ales, pe
surori. „Scrie-mi ce mai fac
îngerășii mei”, „ai grijă de
fete mai presus de viață”,

„sărută-le din partea mea pe
Ninocika și pe Mariamik,
spune-le că tata le iubește”...
Citind aceste rânduri, Eliza se
încrunta fără să vrea.

Singura amintire vagă în
care era prezent tatăl ei era o
pată de lumină solară
strălucitoare, în care un
bărbat stătea aplecat
deasupra pătuțului și îi
spunea pe un ton cântat niște
vorbe nedesluite, dar
drăgăstoase. Uneori Eliza îl
visa, și în aceste vise el stătea

întotdeauna cu spatele, și
când ea încerca să-l ocolească
pentru a-l privi în față, fie se
risipea în văzduh, fie își
acoperea chipul cu mâinile. Și
mâinile acestea – cu palme
late și unghii mari, întunecate
pe margini, cu oasele ieșite în
afară la încheieturi și cu
degetele ușor încovoiate la

vârf – le ținea minte pe
dinafară și deseori le desena
în neștire pe marginea
caietelor, fiind muștrată
repetat de profesori. De fapt,
nu-i scădeau notele pentru
asta, și nici din bunătate n-o
făceau, ci pentru că nu aveau
de unde – Eliza, spre
deosebire de surorile mai

mari, se dovedise un copil
absolut needucabil. O țineau
în școală din milă față de
mama ei, care abia se
descurca de pe-o zi pe alta,
nevoită să aibă două slujbe:
infirmieră și femeie de
serviciu la școală.

Fetele mai mari, după ce
au terminat strălucit
gimnaziul, au intrat la
distanță de un an una de alta
la Școala Tehnică de Textile,
și mama le trimitea în fiecare
lună ceva bani și de-ale gurii,
căci bursa lor precară abia
dacă le ajungea, cu mari

economii, pentru vreo două
săptămâni.

De obicei, adunarea
pachetului dura o zi întreagă:
mama sorta cartofi, lăsându-i
la marginea gropii pe cei ușor

stricați, care să fie primii
gătiți, iar pentru fete alegea
invariabil tuberculii cei mai
mari și mai sănătoși. Curăța
porumbul, turna în săculeți
grâu și fasole pătată, pregătea
maia pentru pâine, tăia faguri
de miere dulce, răcăia cu
lingura pereții vasului de lut,
mutând prețiosul unt clarificat

într-un alt recipient. La zece ani, Elizei îi plăcea, prinzând un moment când n-o vedea nimeni, să desfacă un capăt al bocceluței cu mâncare destinate vreuneia din surorile ei și să scoată ceva pentru ea: un ou fiert tare, un pumn de prune uscate sau o chiftea rece, din cele făcute de mama

ei din făină de porumb și coji
de cartofi groase, ceea ce le
făcea grele și uscăcioase, dar
incredibil de sățioase.
Așteptând până ce mama ei
pleca la autogară, ca să
trimită printr-un pasager
pachetul și banii înveliți strâns
într-un cornet – aproape
întotdeauna erau cam

jumătate din salariul ei –,
Eliza se urca cu picioarele pe
canapea, se învelea cu șalul
de lână care mirosea a fum de
sobă și a piele de oaie, în care
când era mică o înfofoleau
legându-i-l în cruciș când o
lăsau să iasă afară, la joacă,
și, încet, mestecând temeinic,
mânca ce furase. Nu simțea

cine știe ce plăcere, dar nici n-o chinuiau muștrările de cuget, căci socotea că luase ceea ce i se cuvenea după legea egalității în familie: dacă surorilor li se trimitea un pachet, atunci și ea avea dreptul la partea ei. Sub soba cu lemne, într-o oală de pământ bine acoperită ca să

nu între șoarecii, era
chifteaua lăsată pentru ea și o
mână de cașă de grâu, dar de
acestea uita cu desăvârșire.
După ce termina de mâncat ce
furase, Eliza se ghemuia și
rămânea așa, acoperită cu
șalul până-n creștet, și asculta
cu atenție zgomotele casei:
icnetul bătrânesc al bănelor

afumate care țineau pe umerii
lor tavanul jos, scârțâitul
obloanelor de lemn, mieunatul
vântului – aducând în pod
frunze de toamnă uscate, el se
juca cu ele, ba învârtejindu-le,
ba împrăștiindu-le prin colțuri.
Despre lecțiile nefăcute Eliza
nici nu-și amintea, încălzindu-
și cu respirația vârfurile

degetelor veşnic îngheţate
până când se întorcea mama
ei de la lucru. Dar la
întoarcerea ei, istovită de
aşteptare, fetiţa deja dormea,
cu mâinile băgate sub jachetă,
şi atunci, mâncând în grabă
nişte pâine şi bându-şi ceaiul
neîndulcit, mama arunca în
sobă câţiva buşteni, se

întindea alături de ea și,
îmbrățișând-o strâns, o
încălzea cu trupul ei.

Chifteaua din făină de
porumb o mâncau dimineața,
împărțind-o cinstit în două. La

micul-dejun nu era pâine, dar
mama tăia o felie dintr- un
cerc mare de karavai de casă
și, presărând-o cu sare
grunjoasă, i-o dădea Elizei s-o
aibă la școală. O mânca pe
drum, mușcând cu poftă și
mestecând repede, înecându-
se de grabă și emoție. La
școală pâinea i-ar fi putut fi

luată: stolurile de adolescenți
gălăgioși și fără minte,
neștiind să-și gestioneze
schimbările de dispoziție
(cineva ar fi trebuit să le
explice că nu e nimic rușinos
în schimbările care se petrec
în trupurile lor ce deveneau
adulte), se repezeau la cei din
clasele mai mici, mai ales la

fete, agresându-i în pauze și terorizându-i fără milă. Acestui comportament i-a pus capăt noul director, un veteran ciung și aspru, care nu tolera indisciplina, pe care la început adolescenții au avut nechibzuința să nu-l ia în serios, lucru pentru care au plătit cu multe ore de clasă în

plus. La sfârșitul celui de-al
doilea trimestru, datorită
severității lui, avea să se
înstăpânească în sfârșit
ordinea, dar până atunci mai
era de așteptat.

Eliza ura școala, tratând-o
ca pe un rău inevitabil, dar
temporar. Ghiozdanul inform
pe care mama ei i-l cususe din
tot felul de cârpe îi atârna pe
umărul slăbuț, lovindu-i ritmic
genunchiul cu blestematul
manual de matematică, din
care nu înțelegea nimic.
Lumea științelor exacte o

împungea dureros cu coatele
ascuțite ale semnelor și ale
calculelor geometrice, și nici
chiar cifra opt, cu talia ei
subțiratică, nu-i stârnea vreo
încredere cât de mică.

Călimara din sticlă trebuia s-o
ducă în mână - în ghiozdan, în
ciuda construcției sale
elaborate, se răsturna și se

vărsa, pătându-i cărțile. Eliza
nu-și învăța niciodată lecțiile,
își făcea temele pentru acasă
în grabă, împrôscând paginile
cu numeroase pete de
cerneală, iar la ore, proptindu-
și bărbia ascuțită în palma
desfăcută și mușcându-și de
efort vârful cositei împletite
strâns, desena pe marginea

caietelor palme bărbătești,
redând cu precizie anatomică
tendoanele care se desfăceau
în raze de la baza palmei spre
degete, oscioarele ieșite în
afară ale încheieturilor și
suprafața convexă a unghiilor.
Maică-sa a fost bucuroasă la
început, nădăjduind în talentul
artistic al fetei, dar profesoara

de desen, care începuse să
facă lecții suplimentare cu
Eliza, a amărât-o cu vestea că
fica ei nici aici nu catadicsea
să învețe ceva.

— Nu înțeleg cum poate să
deseneze mâini fiind atât de
neinstruită, nu-și putea
ascunde mirarea profesoara,
apoi, luându-și seama, o bătea
pe umăr cu compasiune pe
mama ei: Nu-i nimic, să știe să
deseneze nu- i cel mai
important.

Cu tot devotamentul și
toată dragostea pentru fiicele
ei, mama era severă și
nedreaptă și le bătea cu
nuiaua fie și pentru cea mai
neînsemnată abatere. În ziua
aceea, când Eliza s-a întors de
la școală, după ce a lăsat-o
plină de vânătăi, i-a aruncat
niște vorbe amare și

dureroase, care aveau să-i
rămână întipărite în suflet
pentru totdeauna:

—Idioată fără leac! Leit
doica aia tâmpă a ta! Parcă nu
eu, ci ea ți-ar fi mamă!

Eliza se născuse imediat
după război, în 1946, și
mama, supărată pentru că-și
dorise băiat, vreme de câteva
zile refuzase s-o ia în brațe și
să-i dea să sugă, iar când a
revenit la sentimente mai
bune și s-a hotărât s-o facă
totuși, fetița a apucat sfârcul
umflat, dar imediat l-a scuipat

dezgustată și a izbucnit în
lacrimi amare – în aproape o
săptămână se învățase cu
laptele altei femei. Femeia
aceea locuia în capătul
celălalt al străzii lor, și tatăl ei
sau una dintre surorile mai
mari o ducea pe Eliza la ea de
cinci ori pe săptămână. Cel
mai des o ducea Nina, care o

trata pe nou-născută ca pe o
păpușă vie. Nu se îndura să-și
lase acasă păpușa din cârpe,
cusută de mătușă-sa din
diferite petice și umplută cu
paie, cu ochi din nasturi de
lemn și păr din fire de lână, de
teamă că reaua de Mariam o
să i-o ascundă în vreun codon
neștiut. De aceea, cerea ca

păpuşa să-i fie legată în
spinare cu un batic, iar pe
surioara ei înfăşată strâns o
lua în braţe, lipind-o de
pieptul ei, şi mergea cu paşi
mici, călcând cu grijă. După o
lună Eliza a început să fie
hrănită cu lapte de capră, iar
de la şase luni a refuzat
complet laptele, trecând pe

piure de cartofi și cașă. De
atunci n-a mai mâncat lactate
de nici un fel, strâmba din nas
până și la brânzeturile și
băuturile din mațun acrit atât
de iubite de armeni și
nelipsite de la orice masă.

în ziua aceea, supărată,
Eliza a fugit de acasă și până
seara s-a ascuns sub bolta
umedă a unei capele de piatră
abandonate. Mergea uneori
acolo să stea puțin – după
școală sau când nu avea unde
să se ducă. Ferestrele înguste
ale capelei scânteiau slab,
luminând podeaua de pământ

neuniformă, bătută de
veacuri, care păstra în ea
urme întărite de încălțări sau
tălpi goale de oameni, de
copite ale animalelor
domestice și labe ale câinilor
de pază: pe vreme rea și pe
furtună păstorii își salvau
deseori turmele mânându-le
sub bolțile joase, scăpate ca

prin minune de numeroasele
asalturi ale nomazilor, dar nu
și protejate de atitudinea
barbară a autorităților
sovietice. Eliza nu știa nimic
despre credință – adulții se
străduiau să nu vorbească
despre lucruri interzise, la
școală nu se pomenea nimic
despre asta. Dar, în ciuda

acestei tăceri generale, capela
nu era niciodată pustie
duminica: oamenii mai în
vârstă treceau pe acolo în
amintirea vremurilor de
demult, cel mai adesea
dimineața, să aprindă o
lumânare și să stea un pic în
liniște. Tinerii treceau rar și,
după ce aruncau o privire

fugară bolților și micilor firide
întunecate, o părăseau
ușurați. Eliza nu-și putea
imagina prea bine care era
destinația acestei construcții
cu cupole ascuțite și pereți
înclinați, îmbrăcați în piatră
de râu zgrunțuroasă,
împodobită la colțuri cu
hacikare¹² de înălțimea unui

om, pe care erau înfățișate
niște cruci ajurate, sculptate
cu migală de mâna unui
meșter iscusit și împodobite
cu rodii și viță-de-vie. Pe unul
dintre aceste hacikare, cu
brațele subțiri desfăcute
parcă gata să-și ia zborul, era
un bărbat cu cunună de spini
pe frunte și niște adâncituri

ciudate în palme și în
picioarele așezate unul peste
celălalt. Nu se îndoia că-l
doare – asta spunea cât se
poate de limpede expresia de
pe chipul lui simplu, cu ochii
închiși și buzele subțiri lăsate
trist în jos, parcă desenat de o
mână de copil. Eliza nu știa
nimic despre omul acesta, dar

ghicea instinctiv din postura
lui frântă, din dorința de a
zbura și neputința de a face
asta o tragedie de o forță
universală, de neînduplecat.
Stătea îndelung în fața
hacikarului, cercetându-l cu
privirea, dar neîndrăznind să-l
atingă. O singură dată, din
dorința nebunească de a

îndrepta ceva, cât de puțin, și-
a umezit un deget și a șters
adâncitura din palma
mucenicului, dar și-a tras
imediat mâna și n-a mai făcut
niciodată asta, speriată de
atingerea aspră a pietrei reci,
iremediabil moarte.

După ce a plâns pe
săturate, Eliza a ieșit din
firidă, tremurând până la os,
dar n-a părăsit imediat capela,
ci a mers de-a lungul șirului
de hacikare, oprindu-se în fața
fiecăruia și privindu-l
stăruitor. Zgomotul pașilor
săi, amplificat de mai multe
ori, reverbera în pereți și,

ridicându- se, ecoul lui plutea
îndelung sub cupola înaltă.
Eliza a alergat de câteva ori
înainte și înapoi, tropăind tare
intenționat și ascultând
vuietul de deasupra capului ei.
Apoi, fără să-și dea seama ce
face, s-a așezat exact în
centrul capelei, astfel încât să
fie cu spatele la hacikarul cu

mucenicul, și, așteptând până
se stingea ecoul pașilor, a
început să povestească cu glas
liniștit, parcă ei înseși, dar de
fapt lui, ce o preocupa. Despre
tatăl pe care nu și-l amintea
decât ca pe o umbră
transparentă deasupra
pătuțului ei. Despre surori, cu
care nu se legaseră relații de

încredere din cauza diferenței
mari de vârstă și, poate, și
pentru că ele nu dădeau doi
bani pe ea. Despre mama,
care o bătea pentru că nu
ieșise deșteaptă, „dar n-are
nimic, că durerea trece
repede și se uită” - s-a grăbit
Eliza s-o apere. Despre
permanentele acuze de

prostie – dar eu chiar sunt
proastă –, a explicat ea cu
îngăduință, întorcându-se
pentru o clipă spre hacikar, și
a adăugat, ca să nu lase
speranțe deșarte: „Și așa o să
fiu toată viața!” Mucenicul o
asculta, plecându-și pleoapele
uriașe, cât jumătate de față,
ochii îi erau umflați și se

întindeau de la puntea îngustă
a nasului până la tâmpile, iar
mâinile subțiri, îndoite ușor
din coate, semănau cu aripile
unei păsări neputincioase. „Și
ce să fac”, trecea Eliza
opintindu-se la ceea ce era
esențial, „ce să fac dacă m-a
hrănit altă femeie, și din
pricina asta am ieșit proastă?

Ea are o fată, Vardanuș. Dacă
ai vedea-o!" S-a întors din nou
spre mucenic, luându-l ca
martor: „E sașie și, se pare,
proastă de tot: vorbește
dezlânat și nu înțelege ce
spune, iar când se uită la tine,
îi fug ochii-n lături, de parcă-i
trage un magnet spre tâmpile.
O să am și eu ochii așa, dacă

am ieșit la fel de proastă?” a
întrebat ea cu disperare, apoi
a tăcut.

Răspunsul n-a venit, dar
Eliza nici nu-l prea aștepta. Se
auzise, și înțelesese că

discuția de la suflet la suflet
nu ajută, ci doar îți tulbură
inima și mai tare. A început
iar să plângă, amar, cu năduf,
apoi, întrerupându-se brusc,
înecându-se cu propria
respirație și scâncind, și-a
îndreptat fața spre lumina
palidă venită dinspre fereastră
și a pornit un cântec straniu și

tânguitor, alegând cuvintele la
întâmplare și înșirându- le în
fraze lungi. Vocea ei –
neașteptat de plină și
frumoasă, parcă eliberându-se
dintr-un cocon strâmt, și-a
întins aripile și a zburat,
umplând spațiul întunecat al
capelei, și părea că izvorăște
nu din gât, ci de undeva de

sub coaste, de acolo de unde o
lovise cândva dureros cu
pumnul un adolescent fără
mintre. Amintindu-și de
această întâmplare de mult
uitată, Eliza a început să
povestească în cântec cum de
la lovitură i s-a oprit
răsuflarea și i s-a întunecat
privirea, cum s-a prelins în jos

pe perete, crezând că moare,
iar adolescentul, speriat de
paloarea ei, s-a aplecat și a
întrebat-o: „Ce-i cu tine?” Ea
stătea în capul oaselor,
simțind răceala podelei
chituite cu mastic, și,
incapabilă să se miște, se uita
cu groază la poalele ridicate
ale rochiei și la marginea

mototolită a ciorapului de
bumbac, îndesată sub un
elastic, și nu se gândea decât
că o s-o vadă și alți elevi și o
să râdă de ea. Iar el,
urmărindu-i privirea, i-a
îndreptat repede poalele,
acoperindu-i ciorapii, și ea a
putut în sfârșit să respire și,
adunându-și forțele, l-a lovit

cu gheata. El însă a sărit repede înapoi și, râzând, a tras-o de jos smucind-o de ceafă, a pus-o pe picioare, a bătut-o ușurel pe spate și i-a spus să plece. Când a terminat de cântat, Eliza a simțit mirată o ușurare și s-a gândit că poate să mai vină din când în când la capelă și

să mai cânte despre ea, de
vreme ce asta o liniștește. În
drum spre casă s-a gândit că
pesemne iar o s-o bată, de
data asta pentru că stătuse pe
drumuri până noaptea, dar
gândul ăsta n-a speriat-o și n-
a tulburat-o - dacă o bate, o
bate, nu e prima oară, o s- o
doară și o să uite. Dar a avut

noroc - mama ei fusese
reținută la spital și s-a întors
când ea dormea, făcută ghem
sub vechiul șal, cu mâinile
reci băgate sub jachetă.
Mama s-a întins lângă ea,
trăgând pătura peste
amândouă, și a vărsat lacrimi
de jale, cu nasul îngropat în
părul mirosind a frunze de

toamnă și a fum al fetei,
plângându-și soarta amară de
văduvă și viața fără o geană
de lumină, în care nu exista
nimic altceva decât
deznădejde fără sfârșit și
muncă grea, istovitoare.

Eliza s-a măritat devreme,
imediat după ce a împlinit
șaptesprezece ani. La vremea
aceea era deja de două ori
mătușă și deseori își ajuta
surorile, având grijă de
nepoți. Mama lor observa cu
plăcere că, deși fata ei mai
mică nu făcuse nici o ispravă
cu învățătura, avea să fie o

soție și o gospodină minunată.
Asta, fără îndoială, așa era:
natura o lipsise pe Eliza de
orice înclinație spre
cunoaștere, dar o dăruise cu
hărnicie și calități
gospodărești din belșug.
Făcea orice treabă casnică
ușor, fără să șovăie și fără să
se plângă de oboseală: spăla,

freca, răzuia, cosea, împletea,
gătea, cocea. Vechea casă,
îmbătrânită și dărăpănată de
decenii, își revenea încetul cu
încetul datorită strădaniilor ei,
părând că- și îndreaptă
umerii. Pe geamurile spălate
în trei ape zburdau pete de
soare, podul curățat de
murdăria de peste ani

strălucea de curăţenie, soba
cu lemne, eliberată de placa
de rugină, părea nouă-nouţă,
ca o locomotivă fudulă, abia
pusă pe şine, de mai rămânea
doar să fluiera din horn şi să
se aştearnă la drum, iar
grădina curăţată de resturile
putrede de anul trecut şi de
bălăriile care o năpădiseră a

dat toamna așa o recoltă, că
mama, de bucurie, a invitat
aproape tot colectivul de la
spital, ca să se laude. Atunci a
ochit-o pe Eliza pentru fiul său
asistenta- șefă de la chirurgie.
După ce a cuprins într-o
privire scrutătoare casa
strălucind de curățenie, a
gustat și a lăudat rața

pregătită în sos de coarne și i-
a cerut fetei rețeta. În timp ce
aceasta, bucuroasă de laude și
de atenție, i-a spus-o
amănunțit, fără fasoane,
mama, ghicind pe loc
adevărata intenție a discuției,
n-a pregetat s-o împungă:

— Ei, acum te-ai convins că
ea a făcut-o?

Viitoarea soacră, fără să se
fâstâcească ori să se arate
câtuși de puțin deranjată, a
ridicat din umeri:

— Și dacă ai fi făcut-o tu,
ce? Orice mamă își pune copiii
în lumina cea mai bună.

Eliza a dat să spună că ea
rareori primește laude, dar și-
a mușcat limba la timp, și nu

pentru că a prins privirea de
avertizare a mamei sale, ci
pentru că și-a dat seama
pentru prima dată limpede că
niciodată, în nici o
împrejurare, nu-și va îngădui
să se plângă cuiva de aceasta.

Două săptămâni mai târziu,
în sâmbăta stabilită, au venit
cuscii ca să le facă tinerilor
cunoștință și, dacă totul ieșea
cum trebuie, să anunțe oficial
logodna. Băiatul i-a plăcut de
la început Elizei: avea și un
nume frumos, împărătesc –
Tigran –, și el era arătos –
înalt, cu ochii albaștri, cu

mustăcioară subțire și păr
creț, pe care îl purta tuns
foarte scurt, ca să nu-l
deranjeze, și de aceea chipul
lui căpăta o expresie deschisă,
vag copilărească.

Tânăra Eliza nu pricepea
mare lucru despre viața
adultă și nu știa nimic despre
relațiile conjugale și familiale.
Crescuse între femei –
surorile, mama, mătușa care o
luase într-o vară la ea, la țară,
vecinele văduve, care-și
pierduseră soții în război.
Dintre colegele de clasă

numai trei aveau tați, celelalte
nu avuseseră parte de
educație bărbătească, așa că
aveau o idee extrem de vagă
despre rolul bărbatului în
familie. Băieții de la școală li
se păreau de neînțeles și nu
aveau nimic de-a face cu
imaginea nobilă pe care și-o
făceau ele despre un bărbat.

Eliza, având grijă de nepoții
ei, observa în tăcere viața
surorilor mai mari, dar,
rușinoasă și șovăitoare din
fire, nu prea stătea de vorbă
cu cumnații, mărginindu-se la
saluturi și întrebări de rutină
despre sănătate. După ce
fusesse martoră la singurătatea
amară a mamei sale și la

greutățile vecinelor, își
închipuia viața de familie
plină de griji nesfârșite și
obligații lipsite de bucurie.

în ciuda înfățișării
atrăgătoare, Tigran era deja

un bărbat pe picioarele lui, cu
un caracter dur și necruțător.
Deși tânăr – douăzeci și trei
de ani –, conducea cu succes
brigada colhozului și era bine
văzut de șefi. Eliza nu i-a
plăcut. Nici n-avea cum să-i
placă, fiindcă inima tânără și
dornică de iubire a lui Tigran
era ocupată de altă femeie, cu

care avea relații amoroase de
trei ani. Mai mare ca el cu
doisprezece ani, femeia
aceasta creștea doi copii și
avea grijă de soțul invalid,
care se întorsese din război
fără o mână. Era o soție și o
mamă tandră și iubitoare, nu
precupețea nimic pentru copiii
ei și refuza categoric să

divorțeze, ceea ce-i pricina
îndrăgostitului Tigran
suferințe de neînchipuit. O
implora să-și lase bărbatul,
promițând să se însoare cu ea
și să aibă grijă de copii, dar ea
nu se îndupleca – de ce să
divorțezi, dacă totul e bine și-
așa?

— Atunci eu ce sunt pentru
tine? bătea el cu pumnul în
masă.

— Ești pentru sufletul
meu, răspundea ea de fiecare
dată, și izbucnea într-un râs

zgomotos, scuturându-și capul
înconjurat de bucle roșii ca
focul și acoperindu-și fața cu
palmele înguste, cu degete
nefiresc de lungi, ca plămădite
din ceară.

în astfel de momente lui
Tigran îi venea s-o omoare. O
trăgea spre el, o îmbrățișa
provocându-i intenționat
durere, ea icnea și, râzând în
continuare, își apropia buzele
de ale lui. Ochii i se întunecau
și se transformau în hăuri fără
fund, chipul i se îngusta și
pălea atât de tare, că îi

apăreau mici pistrui rozalii, își
atingea buzele pline, doar un
pic ridate, de ale lui și ofta –
mă doare.

— Și pe mine mă doare, îi
răspundea el.

O chema Şuşan, ceea ce în
armeană înseamnă „crin”.
Chiar părea un crin –
împlinită, solară, feminină,
mirosind a parfum de flori,
îmbrăcată luxos şi la modă, nu
ca femeile locului. Nu ducea
lipsă de bani datorită
ajutorului primit de la bunica
ei. Scăpată din masacru,

aceasta reușise ca prin
minune să ascundă în
scutecel fiului ei un săculeț
cu bani de aur și câteva
obiecte prețioase, iar pe ea își
pusese bijuterii de argint mai
puțin valoroase, socotind pe
bună dreptate că o să atragă
atenția cu ele gardienilor care
conduceau convoaiele de

deportați armeni din inima
imperiului turcesc măcinat de
pogromuri și crime spre
granițele lui pustii. Așa s-a și
întâmplat: chiar la ieșirea din
oraș, după ce i-au smuls
centura veche și prețioasă,
brățările și colierul greu și i-
au înfipt patul pustii în burtă –
femeia se îngrășase mult după

naștere și părea că iar e
însărcinată -, le-au lăsat în
pace și pe ea, și pe fiica ei
speriată, în vârstă de cinci
ani, care ținea la piept
neîndemânatic, dar strâns,
pruncul care se zbătea în
scutecele murdare. Băiatul a
murit de tifos, iar fata a
crescut, s-a căsătorit și a

născut patru copii, dintre care
cea mai mare era Șușan.
Bunica și-a păstrat cu
sfințenie averea salvată,
ferind-o de autoritățile
sovietice, care i-ar fi putut-o
lua, și abia după război a
început să vândă câte puțin pe
la anticari și colecționari,
ducându-se pentru asta la

Erevan. Cunosând adevărata
valoare a bijuteriilor, ea cerea
bani mulți, tocmindu-se aprig
și, după ce invariabil câștiga,
se întorcea acasă foarte
mulțumită de sine, cu daruri
pentru toți membrii familiei.
Șușan, nepoata cea mai mare,
semăna cu bunică-sa ca două
picături de apă, așa că era mai

răsfățată decât ceilalți. Avea
numai ce-i mai bun: rochii
franțuzești din lână cea mai
pură, luate de la repatriați,
gulere de blană, mănuși
înguste de piele, încheiate cu
nasturi din perle, pălării
cochete, cosmetice scumpe,
lenjerie din mătasea cea mai
fină, pantofi și botine la modă,

comandate la un meşter
faimos - Kars, cel mai bun
cizmar, ai cărui clienţi erau
funcţionarii turci şi bogătanii
armeni. Meşterul bătrân şi
aproape orb nu mai lucra de
mult, dar nu putea s-o refuze
pe una dintre cele mai vechi şi
mai devotate cliente, aşa că,
mânuind pe pipăite acele, sula

și cârligele, crea pentru
nepoata ei adevărate
capodopere, din intuiție,
ghicind mult înainte de
apariția modei ce formă de
bot sau de toc o să se poarte.
Șușan purta aceste încălțări
ireale, de o frumusețe
nepământească, prin noroaie
adânci, fără să le cruțe câtuși

de puțin, iar femeile o
petreceau cu ochi plini de
invidie și, privindu-și cu
amărăciune pantofii urâți,
inventau bârfe ridicole, între
care adevărat era doar zvonul
că Șușan avea un iubit tânăr.
De altfel, într-un oraș
patriarhal atât de mic precum
era Berdul, noutățile circulau

mai repede ca bârfa, și la
vremea când cleveteala
cotcodăcitoare a femeilor se
răspândea înaripată și
multicoloră în toate curțile,
încercând să se strecoare prin
fiecare ferestruică de
bucătărie, era alungată cu un
gest obosit, ca o muscă
agasantă.

Zvonurile despre adulter se transmiteau întotdeauna în șoapte și bolboroseli nerușinate, iar atitudinea față de infidelitate, în special față de a femeii, rămânea extrem de critică și acoperea cu o rușine de neșters. Orice altă femeie care s-ar fi aflat în asemenea situație nefastă,

dacă nu și-ar fi luat zilele, ar fi
mers pe stradă ca o umbră
tăcută, fără să cuteze să-și
ridice privirea. Oricare în
afară de Șușan. Pe ea,
înzestrată din naștere cu un
spirit independent, n-o tulbura
părerea vecinilor și a
cunoscuților, căroră nici nu se
gândea să le dea socoteală, și

trăia așa cum găsea ea de
cuviință. Mamei lui Tigran,
care se dusese la ea s-o tragă
la răspundere și s-o implore
să-i lase fiul în pace, i-a tăiat-o
replicându-i scurt:

— E viața mea și o trăiesc
cum vreau. Nu-l țin legat pe
fiul dumneavoastră! Vine la
mine de bunăvoie!

Lui Tigran nu i-a povestit
ce se întâmplase. I-a spus

chiar mama lui, când l-a
îndemnat iar să-și găsească o
fată cu care să se însoare.
Furios, Tigran i-a cerut să nu
se mai amestece niciodată în
relațiile lui personale.

— Trebuie să te-nsori, și tu
te-ai încurcat cu ștoarfa asta!
i-a spus maică-sa cu năduf.

— E treaba mea! i-a
retezat-o Tigran și a țâșnit pe
ușă afară, trăgându-și jacheta

pe el din mers și încurcându-
se în mâneci.

Mama a remarcat în sinea
ei că ignorase cuvântul
jignitor și s-a simțit
încurajată: așadar, în mintea

fiului ei există gândul că
Şuşan nu e o femeie cum se
cuvine şi îşi dă seama că nu e
bine ce face.

Logodna a avut loc cu
prilejul unei noi certe între

îndrăgostiți. Tigran, gelos, ca
de obicei, pe soțul lui Șușan, i-
a cerut să-l părăsească, iar ea,
refuzându-l în felul ei,
invariabil ironic, și-a apropiat
ca de obicei buzele de ale lui,
ca să pună capăt sfadei cu un
sărut. Dar el nu numai că a
îmbrâncit-o cu grosolănie, ci a
lovit-o și cu pumnul. Jignită,

ea i-a tras pe loc o palmă
zdravă și l-a dat afară,
spunându-i să uite drumul
până la casa ei. Tigran a
încercat de câteva ori să se
împace, dar Șușan era de
neclintit, și ultima dată chiar
i-a aruncat în față cu cruzime:
„Nimeni nu-i de neînlocuit, o
să-mi găsesc pe altul.” „Ți-ai

găsit?" s-a încruntat
amenințător Tigran.
„închipuie-ți că da!" a ridicat
ea din umeri. Deși știa că nu
era decât o bravadă stupidă,
Tigran s-a supărat cumplit. A
doua zi mama Elizei a dat
acasă la ea petrecerea aceea
pentru a se lăuda, iar după
două săptămâni a avut loc

vizita la care cei doi tineri s-
au cunoscut.

Eliza era exact opusul lui
Șușan: nu prea înaltă, slăbuță
și colțuroasă, cu părul
castaniu strâns într-un coc

greu și cu un zâmbet timid,
care-i dezvăluia șirul
neregulat al dinților de sus, un
pic suprapuși. Mirosea a
colonie dulceagă,
împrumutată de la mama ei,
dar nici parfumul ieftin nu
reușea să acopere mirosul de
viață rustică, cu aroma ei
pătrunzător- acrișoară de

maia și legume prăjite în ulei
de floarea-soarelui cu usturoi.
Ea ghicea asta, căci se rușina
cu înfățișarea ei simplută și,
neștiind cum să-și ascundă
stânjeneala, își tot aranja cu
un gest nervos mânecile
jachetei tricotate, ba
suflecându-le, ba
desfășurându-le complet.

Tinerii au rămas pe verandă,
ca să poată să se cunoască și
să se privească în voie.
Lumina blândă a soarelui de
octombrie se strecura printre
frunzele de viță-de-vie care
îmbrăcau stâlpii de lemn și se
așeza în tușe generoase pe
podeaua de scânduri,
desenând pe ea un model

pătat. Niște vrăbii ciripeau
frenetic, încercând să-și
împartă un coltuc de pâine.
Vântul adia prin curte,
aducând mirosul sărat de alge
și piatră încinsă al văii,
cunoscut din copilărie. Tigran
a studiat-o o clipă pe Eliza cu
mâinile băgate nepoliticos în
buzunarele pantalonilor și

legănându-se de pe vârfuri pe
călcâie, iar ea stătea acolo,
neîndrăznind să-și plece
capul, dar nici să-și ridice
ochii spre el. Chipul ei –
deschis și curat, în formă de
inimă, ca o frunză de nufăr, cu
fruntea joasă, pomeții
proeminenți și bărbia scurtă și

ascuțită – era năpădit de o
rumeneală sfioasă.

— Carevasăzică, te cheamă
Eliza! a zis el nu întrebând, ci
afirmând.

Ea a dat afirmativ din cap.

— Nu vrei să mă întrebi
cum mă cheamă?

Ea a răspuns lungind puțin
cuvintele, de parcă ar fi
cântat:

— De ce să te întreb, dacă
știi deja?

El a chicotit, aprobând -
chiar, de ce?

Inima lui tânjea de dor
după Șușan, după degetele ei
subțiri și buclele roșcate de pe
ceafă - îi plăcea să-și strângă

foarte sus părul de foc,
dezvăluindu-și umerii frumoși,
feminini, și câte-o şuviță mai
scurtă scăpa din agrafe pe
ceafa albă ca laptele sau după
urechile mici.

— Te măriți cu mine? a
întrebat Tigran cu un efort.

Eliza s-a hotărât în sfârșit
să-și ridice ochii spre el. I-a
cercetat fața cu o privire
blândă, parcă mângâindu-l cu

palma. El chiar a tresărit,
simțindu-i fizic atingerea.

— Da, a șoptit ea fără
grabă.

Nunta a avut loc la
sfârșitul lui noiembrie. Eliza
și-a cusut singură rochia
dintr-o tafta alb-argintie
primită în dar de la viitoarea
soacră. Văzuse modelul într-o
revistă de modă poloneză de
care-i făcuse rost miraculos
sora ei mai mare. În anii '60,
fustele se scurtaseră

considerabil, dezgolind
genunchii fetelor aproape
până la jumătatea coapsei, dar
o asemenea lungime era de
neconceput în fundul
provinciei, așa că Eliza s-a
hotărât la o croială simplă, o
rochie-creion care să-i
acopere genunchii, cu o
panglică lată în talie și un voal

bogat, abia ajungându-i la
umeri. În luna de pregătiri ea
și Tigran s-au văzut doar de
două ori. La prima întâlnire s-
au plimbat prin orașel,
păstrând unul față de altul o
distanță cuviincioasă – Eliza a
insistat să fie așa, Tigran s-a
învoit amuzat. A doua oară s-
au dus să vadă *Vagabondul* cu

Raj Kapoor, și Tigran n-a pierdut ocazia să-și întrebe în bătaie de joc logodnica: Să stau lângă tine sau la celălalt capăt al sălii? Ea s-a fâstâcit și a clătinat din cap. Tot timpul a urmărit acțiunea de pe ecran dorindu-și cu disperare ca Tigran s-o ia de mână, dar el n-a făcut asta. La despărțire,

călcându-și pe inimă, ea a
spus ce gândise întruna pe
drumul de întoarcere:

— Și eu te-aș aștepta, ca
Rita, dacă ți s-ar... – s-a
poticnit, căutându-și

cuvintele potrivite – dacă ți s-
ar întâmpla ceva.

— Care Rita? s-a smuls
Tigran din gândurile lui.

— Din film.

El a ridicat din sprâncene
ironic, dar, văzându-i privirea
intensă, a devenit serios.

— Vrei să spui că te-ai
îndrăgostit de mine?

Ea a scuturat din cap, și-a
tras o şuviță castanie din
coada legată strâns și a
răsucit-o într-un gest familiar

pe deget, rămânând tăcută o clipă.

— Cred că da.

Tigran a fost surprins de
răspunsul sincer și direct.
Pentru prima dată a privit-o
cu interes, i-a remarcat
culoarea de caisă a pielii și
gropițele înduioșătoare din
obraji. Ar fi vrut s-o atingă, și-
a imaginat chiar cum își trece
mâna peste gâtul ei, și ea,
închizând ochii, își întoarce

supusă gâtul, lăsându-se în
voia degetelor lui, și pielea ei
albă ca zăpada se acoperă cu
pistrui mărunți, și părul ei de
foc... S-a scuturat, clipind
zăpăcit, uluit de forța cu care
Șușan alungase chipul
logodnicei lui. Ca să-și
ascundă tulburarea, a spus
ceva banal (mai târziu nu și-a

mai putut aminti cuvintele) și,
supărat pe el însuși, i-a întins
mâna de rămas-bun. Ea i-a dat
palma făcută căuș, el i-a
strâns-o zdravăn, prostește, și
ea a suspinat și și-a tras
degetele repede.

Eliza își amintea ziua nunții
ca pe una nebunească, fără
sfârșit, cu mulți oameni și
zgomote deranjante. Rochia îi
ieșise mai scurtă decât își
propusese, și era nevoită să și-
o tot tragă rușinată peste
genunchii ascuțiți, neajutorați.
Funda de la spate îi înțepa și
zgâria pielea, iar voalul greu,

din dantelă groasă, îi aluneca
pe frunte de fiecare dată când
lăsa un pic capul în jos. „Nu te
mai foi atâta!” i-a șoptit
Tigran, văzându-i stânjeneala,
și i-a luat mâna de pe tivul de
care se agățase a nu știu câta
oară ca să-l îndrepte. Mâna ei
era înghețată, și el i-a păstrat-
o într-a lui, încălzind-o. Pe

Eliza atingerea a pârjolit-o. Și-a ținut respirația, obișnuindu-se cu senzația aceasta nouă, de așteptare fericită. Zurna cânta pătrunzător, tamadanul murmură toasturi lungi, nedeslușite, oaspeții amețiți nu-l întrerupeau, dar nici nu-l ascultau cu adevărat, șușotind și râzând, mama și vecinele

lua farfuriile goale și se
întorceau cu ele pline cu
hașlama¹³ aburindă și fasole
înăbușită în sos de nuci,
copiii, epuizați de mâncarea
sățioasă, cădeau cu nasul în
ea. Dincolo de ferestre, seara
aducea cu ea o ceață tulbure
și cădea o ploaie mohorâtă,
care îndoia coroanele

copacilor înfrigurați. Eliza se
gândea cu tristețe la iarna
care se apropia necruțător și
pe care n-o iubise niciodată.
Și-ar fi dorit cu disperare să
se poată dedica îndeletnicirii
care o liniștea întotdeauna,
dar nu avea la îndemână nici
hârtie, nici creion, și a început
să-și imagineze cum mișcă

vârful ascuțit, desenând niște
mâini mari, bărbătești, cu
încheieturile degetelor ieșite
în afară. Mâinile lui

Tigran erau cu totul altfel, cu
degete scurte, țepene și o

palmă plată, aproape
neînsuflețită. Asta o tulbura
puțin, ar fi vrut ca mâinile lui
să semene cu ale tatălui ei.

Din noaptea nunții, despre
care Elizei îi vorbise în ajun,

râzând stânjenită, sora mai mare, i-a rămas o senzație de rușine arzătoare – era prima dată când se dezbrăca complet în fața unui bărbat și prima dată când vedea un bărbat gol. Și, de asemenea, senzația durerii ascuțite acolo unde el o pătrunsese, fără să-și bată capul cu teama și lipsa

ei de experiență. Chiar a
sângerat vreo două zile,
abundent, ca la menstruație,
și soacra, neliniștită,
interzicându-i fiului ei să se
mai atingă de tânără, fusese
gata s-o ducă la doctor, dar în
cea de-a treia zi i-a trecut și
toată lumea a răsuflat
ușurată.

Cu migală, cu împunsături
minuscule, atente, Eliza a
început să coasă modele noi
pe pânza vieții sale. Cu soacra
ei și cu părinții vârstnici ai
acesteia a legat de la început
relații calde, dar cu sora mai
mică a lui Tigran, care o lua
peste picior și n-o socotea
demnă de fratele ei, n-a reușit

să găsească un limbaj comun.
Dar nu suferea cine știe ce din
pricina asta, cu atât mai mult
cu cât aceasta era studentă la
Facultatea de Limbi Străine
din Erevan și venea acasă, la
părinți, numai în vacanțe.

Pe Tigran Eliza l-a îndrăgit
pe loc, chiar din ziua în care
au făcut cunoștință, când el
stătea pe verandă, scăldat în
lumina palidă a soarelui de
toamnă și se tot muta de pe
vârfuri pe călcâie în timp ce-o
studia cu o privire amuzată.
Temându-se să nu-i facă o
impresie neplăcută și

rușinându-se de mirosul
persistent al apei de colonie
cu care se dăduse din
greșeală prea mult, stătea
încordată ca o școlăriță și nu
se încumeta să-și ridice ochii
spre el. Știa despre relația lui
amoroasă – îi povestise mama
ei, chipurile în treacăt, ca și
cum n-ar fi avut mare

importantă și, nelăsându-i
ficei sale timp să se
dezmeticească, adăugase că
orice legătură a unui bărbat
durează până când dă peste o
soție iubitoare și devotată.

— Ești sigură că e așa?
întrebase Eliza.

— Firește!

Nu-i mai rămăsese decât s-o creadă.

Până să-l cunoască pe Tigran se întâlnise de multe ori pe stradă cu Şuşan şi de fiecare dată o petrecuse cu

privirea, remarcându-i cu
emoție și admirație de copil
frumusețea și nonșalanța cu
care-și purta hainele luxoase,
ciorapii și pantofii, reușind să
nu arate ridicolă în peisajul
rural marcat de simplitate.
Logodna i-a schimbat
atitudinea față de rivala ei –
Eliza a început să fie geloasă

și, din nou, temându-se de
Șușan, să-și cântărească
exigent forțele. La urma
urmei, cine era ea? O țărancă
oarecare, obișnuită cu munca
la ferma colhozului. Fusese
repartizată direct la grajdul
vițelor, pe care-l freca și
spăla cu aceeași plăcere cu
care făcea curat în casă. Nu-și

făcea planuri îndrăznețe
pentru viitor, nu tânjea după
nimic. Știa pur și simplu că
într-o zi o să se mărite și o să-
și facă o familie, și se gândea
că asta îi era și menirea.

Șușan însă era făcută din
alt aluat – multora li se părea
arogantă și, cumva, peste
măsură de ambițioasă. Nimic
nu-i putea zdruncina
încrederea în sine: nici fiii ei
adolescenți, care ajunseseră
la vârsta rebeliunilor, nici
soțul invalid, pe care, în ciuda
slăbiciunii fizice și neputinței

ca bărbat, îl iubea în felul ei și
nu avea de gând să-l lase, nici
cei treizeci și cinci de ani pe
care-i împlinise de curând,
considerați pragul maturității
pentru o femeie, când mai e
un pic și ești trecută fără
multe vorbe la categoria
băbuțe. Șușan lucra ca
redactor-șef la gazeta locală,

unde scria foiletoane caustice,
pe care oamenii le citeau și
reciteau cu plăcere, dând
citate din ele. Fuma - mult și
cu poftă, și nici țigara
fumegândă strânsă între dinți
și grimasa caraghioasă pe
care o făcea ori de câte ori
lovea tastele mașinii de scris
nu-i diminuau frumusețea. Cu

tot aspectul ei „ireal”, era din
cap până-n picioare o femeie a
locului, cunoștea foarte bine
nu numai obiceiurile și
tradițiile, ci și complexele
adânci ale berdenilor, astfel
că scria deschis și necruțător
despre orașelul natal, fără să-i
pese de sentimentele
cititorului, dar cu siguranță

acceptându-l și iubindu-l.
Tocmai pentru această iubire
locuitorii îi iertau atitudinea și
modul de viață care la orice
altă femeie li s-ar fi părut
necuviincioase.

Perfect conștientă de
prăpastia care o despărțea de
Șușan, Eliza suferea cumplit și
aștepta resemnată ziua când
Tigran avea să se întoarcă la
ea. Cu toate acestea, nu
discuta cu nimeni despre asta,
socotind că e sub demnitatea
ei, și doar o dată, când era
deja gravidă, a riscat să-i

destăinuiește soacrei
îndoielile ei. Aceasta, ridicând
din sprâncene și plescăind
uimită din buze, a întrerupt-o
cu o întrebare:

— Te iubește?

— D-da, s-a fâstâcit Eliza.

— Dar tu pe el? a continuat
soacra ei.

— Sigur!

Era uluită că i se pun
întrebări despre lucruri atât
de evidente.

— Atunci nu de întrebările
mele trebuie să te miri, ci de
faptul că mintea ți-e ocupată
de o femeie bizară, măritată,
care aproape că ți-ar putea fi
mamă!

Pe Eliza această discuție n-a liniștit-o, dar a alinat-o un pic. Mama soțului său era vădit de partea ei, și asta era foarte important. Stăpâna unei case armenesti este, asemenea reginei, cea mai importantă piesă de pe tabla de șah, și victoria e neîndoios

de partea aceluia pe care-l
susține ea.

După nuntă, Eliza s-a
întâlnit cu rivala ei o singură
dată, când s-a dus la
ginecolog pentru o consultație

de rutină. Șușan a ieșit din cabinet, în timp ce povestea râzând ceva, iar Eliza, care-și aștepta rândul, în loc să întârzie un pic și să-i dea timp să plece, s-a enervat, s-a ridicat imediat și a intrat în cabinet. Șușan i-a ținut ușa, lăsând-o să treacă, i-a ținut cu o privire sticloasă pântecul

în cinci luni, s-a schimbat la
față pentru o clipă, dar s-a
adunat pe loc și, luându-și
rămas-bun de la medic, a
plecat grăbită. După cum i se
spărsese vocea și după
țacănitul zgomotos al tocurilor
pe podeaua lustruită a
coridorului spitalului, Eliza și-
a dat seama că o doare. Inima

i s-a umplut pe dată de o
senzație îmbătătoare și
rușinoasă de triumf. „Fiecare
cu ce-i al lui”, s-a gândit ea
răzbunător, urcându-se cu o
expresie mulțumită pe masa
de ginecologie de pe care
tocmai se dăduse jos rivala ei.
Și chiar și când ginecologul și-
a băgat în ea degetele reci,

apăsând-o ușor cu mâna
cealaltă pe burtă și întrebând-
o ce simte, Eliza i-a răspuns
conștiincioasă, dar n-a încetat
să repete cu încăpățănare în
sinea ei: „Fiecare cu ce-i al
lui.”

A ghicit imediat când
Tigran a înșelat-o. S-a întors
epuizat de la câmp, mirosind
ca de obicei a iarbă și spice de
grâu jilave, cu pufoaica grea
emanând iz de benzină și
cizmele mânjite de noroi până
sus, ea s-a întins spre el să-l
îmbrățișeze, el s-a retras
repede, iritat, ba chiar a părut

că se încruntă – ea n-a văzut,
dar a simțit cu tot trupul
această încruntare, iar el,
venindu-și în fire și
îmbrățișând-o pe jumătate, a
mormăit, ca să se scuze:

— Miroși a grajd.

Era ultima zi de lucru
înainte de concediul de
naștere, și ea hotărâse să lase
o curățenie-lună – pe cât
posibil: a răzuit din iesle fânul

vechi, care începuse să
putrezească, a curăţat
temeinic zona de fătat,
frecând şi clătind de două ori
podeaua de scânduri. La
plecare a ţesălat îndelung o
vacă aflată foarte aproape de
soroc. Animalul respira greu,
obosit, cu capul sprijinit de
marginea boxei, cu burta

atârându-i până aproape de
pământ, cu ugerul plin și
sfârcurile umflate mustind de
colostru. Eliza a încercat să
facă vaca să se culce, dar
aceasta nu s-a lăsat, doar a
mugit scurt și a întors capul,
lăsându-se cu celălalt obraz
pe marginea boxei. I- a
mângâiat spinarea, șoldurile

necruțător umflate, străbătute
când și când de un spasm
slab, genele lungi și țepoase și
buzele moi, spunându-i în
șoaptă: „Rabdă, draga mea,
acuși e gata, acuși e gata.”
Vaca îi amintea de ea însăși –
neajutorată și nepricepută,
speriată de schimbările
petrecute în corpul ei, devenit

atât de străin și de neplăcut,
încât își interzisese să se
apropie de oglinda mare, de
înălțimea unui om, în care
înainte îi plăcea să se
privească. Din a șaptea lună
de sarcină Tigran nu se mai
atinsese de ea, explicând că
„se teme să nu-i facă rău din
greșeală”, și Eliza îi era infinit

recunoscătoare, fiindcă îi era
rușine de cum arăta, umflată
și stângace, și nu voia ca el s-o
vadă așa. Dar îi lipsea trupul
bărbătesc cunoscut, așa că-l
ținea întruna de mână în
somn, iar ziua, prinzând un
moment când n-o vedea
nimeni, își luase obiceiul să-l
îmbrățișeze și, ridicându-se pe

vârfuri, să-și lipească buzele
de gropița din bărbie care-i
plăcea atât de mult. îi ceruse
să-și lase părul să crească și
în fiecare dimineață îl
pieptăna, încurcând dinții
pieptănului în buclele lui dese
și mărunte. El se strâmba
când îl trăgea de păr, dar
îndura. Era ritualul ei matinal

preferat – el se bărbiera,
trecându-și lama briciului
periculos peste obraji și
aruncând spuma de săpun
cenușie în chiuvetă, iar ea,
așteptând un moment când
stătea nemișcat, se întindea
spre părul lui și-l pieptăna,
gata să ia mâna în orice clipă
dacă el se mișca iar.

Când el s-a tras înapoi,
mormăind stânjenit că
miroase a grajd, Eliza,
supărată, a șoptit câteva
cuvinte vinovate și abia apoi
și-a dat seama că apucase să
se spele și să-și schimbe
hainele. În noaptea aceea și-a
făcut patul pe sofaua din
camera de oaspeți, și la

întrebările soacrei a răspuns
că nu vrea să-i deranjeze
somnul lui Tigran. Explicația
n-a trezit bănuielile nimănui
din casă - în ultima vreme
Eliza suferea de arsuri
gastrice și deseori se ridica în
toiul nopții să-și facă un ceai
de mentă sau să-și aline
disconfortul cu o mână de

nuci pisate. Cu capul îngropat
sub pătură, ascultând
zgomotele casei adormite
(suna cu totul altfel decât casa
plăcută a copilăriei sale, și era
în freamătul ei ceva care o
neliniștea și o speria, ca și
cum ceva nu-i dădea pace de
mult, o îngrijora și o chinuia),
ea s-a gândit ce să facă.

Primul impuls era să-și ia lucrurile și să se întoarcă la mama ei, dar rațiunea a prevalat, și, neîngăduindu-și acte pripite, voia ca înainte de a lua o hotărâre definitivă să se convingă dacă bănuielile îi erau întemeiate.

Intuiția Elizei era greșită:
Tigran începuse s-o înșele cu
mult înainte ca ea să-și dea
seama. Dacă până s-o
cunoască pe ea nu-și
ascundea relația, acum, ca să
nu-și supere soția însărcinată
și să nu atragă asupra lui
mânia celor apropiați, era
nevoit să se poarte cu cea mai

mare băgare de seamă. Se
întâlnea cu Șușan ca și
înainte, la ea la serviciu.
Redacția gazetei se afla în
niște încăperi mari de la etajul
unei vile vechi. Erau două
astfel de vile pe strada
principală a orașelului, și
arătau absolut la fel: niște
construcții solide din piatră,

cu ferestre înalte, luminoase,
cu acoperişurile peticite cu
ţiglă de mai multe culori şi
pridvoare impresionante,
împodobite de capriciul unui
arhitect sătesc cu pilaştri
cândva argintii, dar acum
complet decoloraţi. Înainte de
Revoluţie aparţinuseră
prinţului Mailian, care băuse

cu succes întreaga moștenire
lăsată de tatăl său și la
bătrânețe își pierduse cu totul
mințile. Din toată averea
făcută praf îi rămăseseră
aceste două case cu o curte
comună și acareturi
abandonate. În prima vilă se
zvonea că locuise familia
prințului, iar în a doua, după

ce gonise pe toată lumea în
afară de servitori, stătuse el
însuși. După Revoluție, casele
au trecut în proprietatea
statului, iar într-una din ele
erau găzduite de trei decenii
redacția gazetei și biblioteca,
iar în cealaltă, un birou
notarial și DOSAAF¹⁴. Prințul
își sfârșise zilele într-un spital

de psihiatrie, iar familia lui,
după căderea primei republici
armene, se mutase la Beirut,
unde i se pierduse cu totul
urma.

Tigran venea la redacție pe la șapte seara, când nu mai era nimeni acolo în afară de Șușan, care pretexta că rămâne să termine de scris un articol. Trecând prin scuarul păraginit și strecurându-se prin intrarea de serviciu din spatele vilei, el urca în fugă scările până la etaj, unde-l

aștepta ea. De fiecare dată
când ajungea la ușa biroului
ei, își ținea respirația și punea
palma pe piept, ca să
potolească bubuitul: inima lui
făcea un asemenea zgomot,
încât părea că acoperă
tăcănitul mașinii de scris a lui
Șușan. Ea sărea de la masa de
scris și dădea fuga la el, îl lua

de gât și îl întreba, dându-și
capul pe spate și privindu-l în
ochi: „Ai venit? Ai venit?” „Am
venit!” ofta el, înăbușindu-și
emoția. Aprinsă de lunga
despărțire impusă, relația lor
căpătase o nouă forță și un
nou sens. El nu mai era gelos
pe soțul ei, iar ea,
convingându-se în timpul

despărțirii că îl iubește,
încetase să-l tortureze cu
aroganța ei. Fiecare întâlnire
le umplea inimile de o fericire
neîndoielnică, incontestabilă.
Nu aveau nici un fel de
remușcări, așa că nu-și
întunecau scurtele ceasuri pe
care le aveau împreună cu
reproșuri fără rost. O vreme,

pe Șușan n-a neliniștit-o nici
existența unei alte femei în
viața bărbatului iubit, era de
parcă n-ar fi existat. Dar totul
s-a schimbat în ziua când s-a
întâlnit cu Eliza însărcinată la
policlinică. Șușan se dusese
acolo îngrijorată de lipsa
indispozițiilor femeiești, dar
doctorul o liniștise, și,

respirând ușurată, ea pornise spre ieșire, povestindu-i o istorioară amuzantă care i se întâmplase fiului ei mai mic. Când a dat peste Eliza în ușă, buimăcită și scoasă din minți de sarcina acesteia, a încercat la început un sentiment amestecat de ciudă și gelozie. Tigran nu-i spusese nimic

despre starea soției sale și,
deși își închipuia că făcuse
asta din dorința de a o
proteja, era profund rănită. Și-
a petrecut ziua de lucru stând
în fața mașinii de scris fără să
facă nimic și fumând țigară
după țigară. Spre seară și-a
simțit mijlocul încordat și a
început s-o doară în josul

abdomenului, și, plângându-se
că se simte rău, s-a învoit să
plece acasă. Venirea ciclului
mult-așteptat nu i-a adus
ușurare, ci amărăciune și
chiar ciudă. Și atunci a
recunoscut față de sine că nu
voia să renunțe la bărbatul
iubit. Acum era gata să facă
tot ce-i stătea în putință ca să-

l primească în folosință
exclusivă pentru totdeauna.

Ca niciodată, sfârșitul lui
noiembrie era uimitor de
blând și de însorit. Înșelați de
căldură, cocoșii au reînceput

să cânte și găinile să facă ouă;
pescărușii satului, aciuși în
albia caldă a râului, dădeau
roată curților, în buza văii au
înflorit toporași albaștrui și
mirosul sărat de mare se
simțea mai tare ca oricând, iar
marginile drumurilor s-au
acoperit de tufe crețe de
nalbă și urzică. Eliza avea o

poftă disperată de ciorbă de
verdeață. Se jena s-o trimită
pe bătrâioara ei soacră la
cules de nalbă, așa că a cules-
o ea, mergând cu grijă printre
tufe în genunchi (burta mare
nu-i permitea să se aplece).
Ierburile s-au dovedit a fi
neașteptat de multe – în
jumătate de oră a adunat un

șorț întreg. Ciorba a ieșit
deasă și incredibil de
gustoasă. Bătrânii au mâncat,
turnând din plin deasupra sos
de mașun cu usturoi și nu mai
pregetau cu laudele. Tatăl
soacrei, punându-și o porție
nouă, insista că urzicile de
toamnă sunt întotdeauna mai

gustoase decât cele de
primăvară.

— De ce? s-a interesat
Eliza, ungând felii de pâine cu
unt și întinzându-le bătrânilor.

Tatăl soacrei a dat să-i
răspundă, dar l-a oprit
nevastă-sa. Ea a zâmbit
drăgăstos cu gura ştirbă mai
întâi tinerei nurori, apoi
soţului ei, rămas cu polonicul
în mână, şi a mormăit:

— Vor să mai respire
înainte de moarte, fetițo, de-
asta se străduiesc așa. Ca
mine și bunicul.

Eliza n-a știut ce să
răspundă. Mânca, aplecată

ușor deasupra farfuriei,
ștergându-și pe furiș lacrimile
care-i șiroiau și trăgându-și
fără zgomot nasul. Îi era
dureros de milă de bătrâni,
dar de ea îi era și mai milă.
Părea că totul în viața ei e
bine: o casă mare – orice fată
visa să nimerească într-una
asemenea –, bătrâni care-o

iubeau, o soacră gata mereu
să-i vină în ajutor și s-o
sprijine. Până și fiul ei (nu
avea nici o îndoială că va fi
băiat, așa că ceruse
permisiunea să-l boteze
Karen, ca să-i facă o bucurie
mamei sale), parcă simțindu-i
dispoziția, n-o deranja prea
tare și, cruțând-o, i se mișca

în burtă rar și cu băgare de seamă. Din ziua aceea dormise numai pe sofa din camera de oaspeți. În prima noapte a așteptat ca soțul ei să o roage să se întoarcă în dormitor, dar, când spre dimineață a venit după ea, l-a refuzat hotărât. După cum și-a ferit grăbit privirea și a

mormăit ceva meschin și
jignitor, bănuielile ei au fost
confirmate definitiv. Acum
Eliza făcea tot ce-i stătea în
puteri ca să nu rămână
singură cu Tigran. Se purta ca
de obicei: era prevenitoare cu
bărbatul ei, avea grijă de el,
spăla, călca și, conducându-l
când pleca la lucru, conform

obiceiului, nu pleca de pe
verandă până când el nu
dispărea după gardul vecin,
care bloca vederea spre drum.
Dar asta era partea văzută a
vieții ei, de ochii bătrânilor. În
sinea ei, Eliza trăgea o linie
nevăzută pentru ceilalți, dar
cât se poate de limpede
pentru soțul ei, căruia nu-i era

permis s-o încalce. Tigran,
convins că nevastă-sa nu
bănuiește nimic despre
reluarea relației cu Șușan,
punea răceala ei pe seama
sarcinii. Eliza însă se gândea
frenetic ce să facă mai
departe. N-avea cu cine să se
sfătuiască – cu surorile nu era
în relații apropiate, pe maică-

sa nu voia s-o supere, așa cum
nu voia nici să tulbure
sufletele bătrânilor și al
soacrei. Subconștientul,
cruțându-i pe ea și pe copilul
nenăscut, îi înăbușea durerea,
și ea simțea tot ce se întâmpla
cu mai puțină acuitate decât
ar fi făcut-o în alte
împrejurări. Dar nici să se

împace cu această stare de
lucruri, care o rănea și o
umilea, nu era pregătită.

Acum își amintea deseori
cum la lecțiile de biologie, cu
capul sprijinit în mână, studia

tablourile cu insecte atârinate
pe pereții cabinetului.
Trecându-și privirea de la un
trupușor uscat la altul,
încerca un sentiment apăsător
și amestecat, de interes și
dezgust. Aceeași senzație o
avea când, în copilărie, își
zgândărea intenționat o rană,
ca să vadă cum o muscă

atrasă de mirosul de sânge
suge cu trompa-i tresărind
ușor din picătura ce curge
întunecându-se rapid. Acum,
când se străduia să găsească o
ieșire din situația creată, Eliza
încerca aceleași senzații ca
atunci când privești pe gaura
cheii ceva dezgustător și
atrăgător deopotrivă. Nu-i

dădea pace un sentiment de
vinovăție: nu se îndoia că
participase nu mai puțin decât
ceilalți la cele ce se
petreceau, fie și doar pentru
că, știind despre relația
neîncheiată a lui Tigran, se
lăsase prinsă în această
istorie. Uneori se închipuia
asemenea insectelor uscate

din colecția școlii, fixate cu un ac special și protejate cu șomoioage de vată. Dacă te uitai dintr-o parte, totul arăta frumos și cum se cuvine. Dar de fapt era dezgustător și îți venea irezistibil să-ți întorci privirea de la ele.

în zilele libere, Eliza îi făcea obligatoriu o vizită mamei sale, ducându-i câte ceva de mâncare. După ce rămăsese singură, aceasta nu mai gătea deloc și trăia numai cu sendvișuri. Casa căpătase treptat aspectul neîngrijit și posomorât de dinainte, și Eliza, privind ferestrele de

mult nespălate și pânzele de
păianjen de sub tavan,
promitea de fiecare dată să-și
găsească timp pentru a face
curățenie. Mama ridica din
umeri – merge și-așa. Eliza îi
încălzea friptura adusă și
stătea lângă ea până când,
strâmbându-se, mânca măcar
jumătate de porție. Apoi beau

cafea, gustând din plăcinta
simplă trimisă de Nina sau
Mariam – spre deosebire de
Eliza, ele treceau rar pe la
mama lor, dar ea nu se supăra
– timpul fiicelor mai mari era
măsurat: casă, muncă,
gospodărie, copii...

Din când în când, ea
devenea vorbăreață și își
amintea câte-o istorioară
amuzantă. Odată, învârtind în
mâini o ceșcuță cu resturi de
cafea, a povestit despre o
călătorie la Erevan pe care o
făcuse în ultimul

an de război, în februarie.

— Tatăl tău s-a întors de pe
front în '43, în viață, deși greu
vătămat, fără un plămân.
Fericirea mea nu avea
marginii! Așadar, nu în van

implorasem moartea să mi-l
lase, plângând toate lacrimile
pe care le aveam! Ce-i drept,
i-a dat drumul, dar fără pic de
tragere de inimă: era tare
slab, cu o cicatrice groaznică
după spital, aproape tot
corpul îi era acoperit de bube
purulente și escare
sângerânde. Tușea întruna, nu

putea să doarmă. Și
picioarele! Dacă i-ai fi văzut
picioarele, fetița mea! Tălpile
îi erau tocite aproape până la
os, iar între degete îi
crescuseră ciuperci negre. Nu
te mint, chiar așa era. Slavă
doftoroaiei Piruz, că l-a ajutat
să-și revină: cu ierburi uscate,
cu infuzii, cu rugăciuni și

descânțece. După aproape doi
ani tatăl tău s-a întremat în
sfârșit și am hotărât să facem
o călătorie - o mică lună de
miere, să spunem - aici, mama
s-a fâstâcit, înroșindu-se. Eliza
a mângâiat-o pe mână,
încurajând-o. Ei, și, a
continuat mama, le-am lăsat
pe surorile tale la o vecină,

ne-am dus la Erevan, am luat
o cameră la ultimul etaj al
unei case frumoase, foarte
frumoase, parcă văd și acum
balconul decorat și scara
înaltă, cu balustradă
sculptată! După ce ne-am
instalat, am ieșit să ne
plimbăm prin oraș și am dat
peste o prăvălie cu dulciuri.

Bani aveam pe sponci, totul
era cumplit de scump. În
vitrină, printre diferite tipuri
de halvale și prăjituri, era o
cutie cu niște boabe ciudate,
de un verde pal. Am întrebat
ce sunt – cafea, ni s-a răspuns.
Și ne-am gândit să cumpărăm
puțină, că auziserăm de ea,
dar nu gustaserăm niciodată.

Spre deosebire de armenii din
Apus, noi, cei din Răsărit,
beam ceai din samovare, după
tradiția rusească, doar
armenii din Stambul știau
rostul cafelei, noi nici măcar
nu văzuserăm vreodată. Ei, și
am vrut să gustăm. De
cumpărat am cumpărat, dar
ne-a fost rușine să-l întrebăm

pe vânzător cum se face. Ne-a
fost rușine s-o descoasem și
pe proprietara casei, o
armeană bătrână din Van¹⁵.
Am hotărât s-o pregătim cum
ne-a dat prin cap: am spălat
boabele, am turnat apă rece
peste ele și le-am pus la fiert
pe plită. Am consumat
kerosenul degeaba – boabele

nici măcar nu s-a muiat la
fierț. Am încercat să le
mestecăm și le-am scuipat pe
loc – erau insuportabil de
amare. Ne părea rău de banii
iroșiți, ne-am zis măcar să
bem zeama. Am sărat-o, am
piperat-o și, înfrângându-ne
scârba, am mâncat-o cu pâine.

Mama și-a îngropat fața în palme, râzând în hohote. Eliza deja se îndoia de râs, ținându-se de burta mare și suspinând prelung.

— Și? a îndemnat-o ea pe
maică-sa, abia trăgându-și
răsuflarea.

— Și n-am dormit trei
nopti!

— Da' v-ați făcut de cap! a
chițăit Eliza și, icnind, s-a
prăvălit pe o parte.

Mama i-a făcut semn cu
degetul arătător - ia te uită,
nerușinata -, dar nu s-a

supărat. După ce-au mai râs
cât au râs, au stat multă
vreme zâmbind acelei zile
binecuvântate și propriilor
gânduri și părea că nimic nu
le poate strica dispoziția, când
deodată, mama, oftând, a
continuat:

— Ce bucuroasă eram
atunci! Îmi ziceam că războiul
s-a terminat, în sfârșit o să
începem o viață nouă, fericită.
Cine era să știe că tatălui tău
îi mai rămăsese atât de puțin
de trăit! Te-a așteptat pe tine,
te-a legănat, te-a crescut până
la trei ani și s-a dus. Tu nici nu
ți-l mai amintești. Te-a iubit

foarte mult. Pe toate ne-a iubit
foarte mult!

Eliza a vrut să protesteze
că își aduce aminte de tata, fie
și ca prin ceață, dar mama a
adăugat trist:

— Pesemne că asta e soarta
mea: să duc dorul bărbaților
iubiți. Mi- am pierdut soțul,
mi-am îngropat tatăl. Și
fratele... Și-a plecat mult
capul, a închis ochii și a spus
cu amărăciune: mai bine l-ar fi
ales pe el, nu pe mine!

Eliza a încremenit: mama
amintea din nou de fratele ei!
Ar fi trebuit să tacă, ar fi
trebuit să-i dea posibilitatea
să spună tot, dar tăcerea se
prelungea și, nemaivând
răbdare, ea s-a hotărât s-o
îndemne:

— Poate măcar acum îmi
povestești?

Mama a tresărit, s-a bătut
cu palma peste genunchi și s-a
ridicat:

— Voiam să pun apă la
fier, să spăl lenjeria! Stând
de vorbă cu tine, mi-a ieșit din
minte!

— Dar ce s-a întâmplat cu
fratele tău? a încercat slab

Eliza s-o întoarcă la subiect,
însă i s-a ripostat pe loc:

— Nu mă face să-mi
amintesc lucruri care mă dor!

Și mama s-a apucat,
aferându-se inutil, să ațâțe
focul în sobă, lovind lemnele și
trântind excesiv de tare ușița
de fier. Înfășurând așchiile
mărunte într-un petic de ziar,
a răsucit hârtia cu o asemenea
forță, că aceasta s-a făcut
bucățele. A trebuit să ia o
mătură să adune totul.

— Mai bine mi-ai povesti
ceva despre tine în loc să mă
bați la cap cu întrebări, a
aruncat ea peste umăr cu
năduf. Ce face Tigran? Ce fac
bătrânii? N-o superi pe
soacră-ta?

— Nu-ți face griji, totul e
bine.

în timp ce mama ei a
încălzit soba și a pus apa la
fier, Eliza, fără să- i ia în
seamă protestele, a schimbat

patul și a înlocuit prosoapele
folosite cu unele curate. A
întors și a scuturat fețele de
plapumă și de perne,
curățându-le cu grijă de fulgii
și cocoloașele de lână care se
adunau invariabil în colțuri. A
diluât soluția de săpun pe
care, după rețeta doftoroaiei
Piruz, o puneau în apa de

spălat – făcea o spumă deasă.
În cele din urmă a fost oprită,
cu un gest spre burta
proeminentă, cu porunca
severă de a se purta potrivit
cu starea în care se află. Eliza
și-a sărutat mama pe tâmpla
suptă, remarcând cu blândă
tristețe transparența ca de
hârtie a pielii care îmbătrânea

fără putință de întoarcere. S-a
pregătit să plece acasă,
promițând să mai treacă a
doua zi.

—Vezi că dacă vii prea des
pe la mine o să-ți iasă vorbe, a
avertizat- o mama ei.

— Ce vorbe?

— Lumea o să creadă că nu
ți-e bine în casa bărbatului tău
și vii la mine să te plângi!

Eliza s-a gândit că dacă
maică-sa n-ar fi adus vorba de
fratele ei pesemne că și-ar fi

deschis sufletul și i-ar fi
povestit ce-o chinuie. Dar
momentul prielnic trecuse, și
altul, foarte probabil, nu avea
să mai fie. Ce să-i faci,
înseamnă că așa a fost să fie.

Erau două drumuri pe care
se putea întoarce: unul lung,
pe strada principală, sau unul
scurt, șerpuind pe lângă
curțile întunecate din spatele
caselor. Eliza l-a ales pe cel
lung. Pe la jumătate, a simțit
că o cam roade în capul
pieptului; a scotocit în
buzunarele jachetei și a găsit

un pumn de coarne uscate.
Soacra ei spunea în glumă că
în ultimele luni noră-sa
dăduse gata un sac întreg de
coarne uscate și nu exagera
prea tare – de când era
însărcinată, Eliza avea poftă
întruna de ceva acru. Și acum,
felicitându-se în gând pentru
prevedere, a început să

mănânce lacom coarne,
gemând de plăcere.
Întunericul se lăsa repede și
nemilos, îi sufla înghețat în
față, o scălda în negreală,
retrăgându-se fără chef acolo
unde scânteiau luminile
rarelor felinare de pe stradă.
Se făcea foarte frig; Eliza a
grăbit pasul încercând să se

cuprindă cu brațele și
remarcând cu un surâs că nu
poate s-o facă așa cum
trebuie, căci nu-i îngăduia
burta. Până la naștere
rămăsese mai puțin de o lună
– după toate socotelile, copilul
trebuia să vină pe lume cu
două săptămâni înainte de
Anul Nou. îl aștepta cu teamă,

căci auzise tot felul de lucruri
despre naștere, dar înainte de
toate cu o nerăbdare fericită,
căci nu se îndoia că tocmai
maternitatea avea să fie
salvarea ei.

Drumul trecea pe lângă
fostele vile ale nefericitului
prinț Mailian. Eliza a observat
încă de departe o lumină
singuratică la o fereastră de la
etaj. Inima i s-a strâns dureros
– într-unui dintre birourile
acelea lucra Șușan. Părăsind
scurt trotuarul, ea a țâșnit în
scuarul părăsit. L-a străbătut,

ținându-se cu mâinile de burtă
și simțind aproape inconștient
senzația neplăcută de
înțepături în palma stângă –
erau sâmburii de coarne care
se storceau în pumnul
încleștat. Ajungând la intrarea
de serviciu, a încremenit
pentru o clipă, închipuindu-și
febril ce-o să facă mai

departe, iar apoi a tras
hotărâtă ușa spre ea. A izbit-o
mirosul de tutun stătut de pe
casa scării. Eliza a urcat,
ținându-se de perete și
pipăind treptele pe întuneric.
Era o liniște mormântală. În
capul scării, la etaj, licărea un
singur bec prăfuit.
Străduindu-se să nu facă

zgomot, a mers pe coridorul
îngust, încremenind în fața
fiecărei camere, deși nu era
nevoie – singurul birou care
nu era gol se vedea cu
ușurință după raza slabă de
lumină care trecea pe sub ușa
vag întredeschisă. Eliza s-a
oprit, și-a ținut respirația, a
ascultat. Neauzind nimic, a

împins ușurel ușa, deschizând-o doar atât cât să vadă cu coada ochiului ce se petrecea înăuntru, dar să nu-și trădeze prezența. A zărit imediat un scaun jerpelit lăsat într-un colț, pe spătarul căruia atârna un pulover subțire cu dungi bleu și albastre. Pe acesta îl îmbrăcase Tigran astăzi,

plecând la câmp, și la
observația rezonabilă a mamei
lui, că nu merita să-și strice
hainele bune mergând cu ele
la câmp, îi explicase că vin
șefii de la comitetul orășenesc
și trebuie să arate respectabil.
Pe podea, cu talpa spre
intrare, era căzută o cizmă
murdară de noroi, ceva mai

departe zăceau niște pantaloni
mototoliți. Ridicând ușa de
clanță, ca să nu scârțâie, Eliza
a deschis-o mai larg și s-a
uitat în birou. Ce-a văzut nu i-
a pricinuit suferința pe care o
aștepta. Mai devreme,
imaginându-și această scenă,
nu se îhdoise că nu va avea
putere s-o înfrunte. Acum

însă, văzându-și soțul cu altă femeie, simțea nu durere, ci o inexplicabilă ușurare. I se părea chiar că se evaporase și plutea sub tavan, observând ceea ce se petrecea nu dintr-o parte, ci de sus. Privirea i-a devenit cuprinzătoare și amănunțită, remarcând în același timp multitudinea

detaliilor, întipărimdu-i-le în
minte: picăturile de umezeală
de pe fruntea lui Şuşan, chipul
ei frumos, dat pe spate,
aluniţa de pe braţ şi vena
albăstruie subţire care i se
întindea de-a lungul coapsei
suple; spatele musculos,
perfect sculptat al lui Tigran,
subsuorii cu păr aspru,

mirosind pătrunzător a
transpirație și a trup tânăr și
puternic; cuvertura luxoasă,
de culoarea caisei coapte,
care se mototolea sub ei –
Eliza presupunea că Șușan o
adusesse de acasă și o păstra
în bibliotecă, ascunsă de ochi
străini, înghesuită după
volumele groase de pe raftul

de sus, la care nu ajungea
femeia de serviciu scundă... A
observat o hartă prăfuită
făcută sul, care se ițea din
spațiul îngust dintre bibliotecă
și perete, scurta lui Tigran,
aruncată peste mașina de
scris, foile de hârtie scrisă
care zburaseră pe jos. Sub
fotoliul tras foarte aproape de

Revenindu-și într-un târziu
din încremenire, s-a retras,
trăgând ușa fără zgomot. N-a
închis-o de tot, amintindu-și la
vreme că o găsisese
întredeschisă. Probabil Tigran
era cel care-o lăsase așa,
grăbindu-se spre iubita lui, și-
a zis ea. În timp ce el se
dezbrăca nerăbdător,

mototolindu-și și aruncându-și
hainele în toate părțile, Șușan
scosese din bibliotecă
cuvertura moale și luxoasă și
o întinsese pe podeaua uzată –
ei nu-i era milă de lucrurile
bune, nici ale ei, nici ale
altora; ea, spre deosebire de
Eliza, nu mirosea a grajd și
știa să trăiască așa cum

socotea de cuviință, și de
aceea, pesemne, căpăta
întotdeauna tot ce voia... Cum
să i te opui unei asemenea
femei, cum s-o învingi?! Să
fugi, să fugi de ea fără să
privești în urmă, fără să te
oprești, fără să vezi nimic în
jur, fără să te gândești la

nimic. Mai departe, cât mai
departe posibil!

Și Eliza a fugit, tropotind
greu pe scândurile care
scârțâiau, fără să-i pese că
putea fi auzită. Becul

singuratic, după ce a clipit de
câteva ori, s-a stins și a
învăluit casa scării într-un
întuneric de nepătruns. Ea s-a
întins spre balustradă,
desfăcându-și inconștient
degetele pe care până atunci
le ținuse strânse în pumn.
împrăștiindu-se, sâmburii de
coarne s- au rostogolit în jos

pe scări cu un pocnet ușor,
dar clar. Nu s-a mirat că- i
vede perfect în beznă densă,
și a alergat în urma lor,
ținându-se cu amândouă
mâinile de burtă. O clipă mai
târziu, a auzit deasupra pași
alergând – atras de zgomot,
Tigran se repezise în urma ei,

dar ea era deja departe, n-o
mai putea ajunge.

Ieșind din scuar, Eliza, ca
să nu atragă atenția cuiva, a
mers cu pas măsurat în
direcția opusă casei. Aerul

rece al nopții a trezit-o pe loc.
Trebuia să-și țină firea, ca să
scape de durerea care o
năpădea la fel de repede cum
o părăseau puterile. Aproape
imediat a simțit că se sufocă,
așa că a fost nevoită să
pășească mai încet, încercând
să se cruțe. Trupul îi era ca de
plumb, o durea mijlocul, în

josul burții simțea o crampă
neplăcută, pleoapele i se
lipeau, și, temându-se că ar
putea adormi în mers, s-a
plesnit peste obraji, ca să-și
alunge starea de somnolență.

în capelă nu se schimbase
nimic - hacikarele de piatră
sprijineau pereții în aceeași
formație funebră, culoarele
joase erau întunecate, iar de
sub cupolă, împărțind în două
spațiul plin de ecou, cădea
oblic o rază de lună. La
picioarele hacikarului cu
mucenicul era o lampă cu

kerosen care-l lumina cu
strălucirea ei slabă. Eliza nu s-
a mirat, ba nici n-a observat-o.
Apropiindu-se de hacikar, s-a
lăsat în genunchi, atingând
din neatenție sticla încinsă a
lămpii, dar n-a simțit
fierbințeala. O durea atât de
tare, că i se părea că acuși-
acuși o să vomite copilul. S-a

rezemat cu fruntea de piatra
înghețată și, acceptându-i cu
recunoștință atingerea rece, a
încercat să plângă, ca să se
mai ușureze. Nereușind, a
început să urle – un urlet
prelung, cumplit, care îi rănea
gâtul. Când umărul i-a fost
atins de o mână străină, nu și-
a dat seama imediat, pentru

că gemea cu furie, înecându-se de durere. Realizând într-un târziu că nu e singură, s-a agăţat cu amândouă mâinile de această mână salvatoare şi, trăgând-o spre ea, şi-a îngropat ochii uscaţi în palma îngustă şi răcoroasă. Şi, smulgând din ea însăşi un tipăt îngrozitor, care, poticnit

în gâtul ei, n-o lăsase să
respire, a izbucnit în sfârșit în
plâns, îndelung și
deznădăjduit, simțind cum
durerea i se strânge într-un
ghem arzător în josul
abdomenului.

— Eliza-djan, e ud sub
picioarele tale. Ai făcut pe
tine, Eliza-djan?! a auzit o
voce speriată lângă urechea
ei.

Eliza a recunoscut-o
imediat. A dat drumul mâinii
ude de lacrimi a surorii ei de
lapte și s-a prăbușit pe o
parte.

— Cheamă pe cineva,
Vardanuș-djan. Cred că mi s-a
rupt apa.

Iarna a venit la sfârșitul lui
decembrie și a pornit pe dată
o activitate frenetică: a lovit
cu geruri puternice, a suflat

vânturi reci, a prins valea în
cătușe de gheață, înăbușind
mirosul persistent de mare,
iar apoi, trăgând cerul de
marginea lui lănoasă și
acoperind cu el acoperișurile
de țiglă ale caselor, și-a pornit
litania prelungă și monotonă a
ninsorii. Pe la mijlocul lui
ianuarie Berdul era îngropat
în zăpadă înghețată aproape
până la balustradele
verandelor. Aceasta cădea

într-un strat moale și pufos,
dar până dimineața se întărea
fără greș, devenind greu de
îndepărtat.

Eliza privea dezlănțuirea
omătului pe fereastra
dormitorului. Se întremase

deja destul de mult ca să se
miște fără ajutorul altcuiva.
Cusătura de la operație o mai
jena uneori, dar aproape că n-
o mai deranja. Mare și
neregulată – o tăiaseră în
grabă, ca să salveze copilul –,
ea se întindea peste toată
burta, urâtind-o. Eliza nu
credea promisiunea doctorului

că mai târziu avea să se
resoarbă și să devină aproape
neobservabilă. De altfel, nici
nu-i păsa prea tare – o
urâtiseră și gata.

Bebelușul era deja puternic
și lua rapid în greutate. Se
născuse foarte slab, la opt
luni, și la început medicii se
temuseră pentru viața lui.
Eliza l-a văzut la zece zile
după naștere, când i s-a
permis să se ridice din pat. A
vărsat lacrimi privindu-și
băiețelul care dormea. Slăbuț,

aproape transparent, cu o
frunte joasă, dar largă și
bărbie ascuțită ca a mamei lui,
el stătea întins, strângând din
pumnișorii neputincioși, și
gâfâia greu, ca un adult. Eliza
își dorea cu disperare să-l ia
în brațe, dar nu i-au dat voie,
și atunci i-a luat în palmă
talpa minusculă și a stat așa

până când a început s-o doară
burta insuportabil. O
infirmieră a dus-o înapoi pe
căruciorul cu care se duceau
nou-născuții prin saloane și,
punând-o în pat, i-a șoptit că
bebelușul ei n-a mai dormit
niciodată atât de mult.
„Pesemne c-a simțit că-i mama
lângă el și s-a liniștit.” Eliza a

implorat să fie lăsată să se
întoarcă la reanimare, ca să
fie aproape de fiul ei, dar nu i
s-a dat voie, sub pretextul
regulilor stricte. Îl vizita de
câteva ori pe zi, stătea lângă
el, fără să-l slăbească din ochi
cât dormea și gângurindu- i
când se trezea. Geloasă, îl

hrănea din biberon cu lapte
străin – ea nu avea.

între timp, Tigran se
externase din spital și încerca
să meargă, sprijinindu-se în
cârje și ridicându-și piciorul

pus în ghips. Că și-l rupsese,
Eliza a aflat a doua zi după
naștere. îi povestise soacra ei,
palidă de supărare și nesomn,
singura căreia i s-a permis să
între în salonul ei. Și după
cum își ferea ochii de fiecare
dată când întâlnea privirea
nurorii sale și, încercând să fie
convingătoare, dădea multe

amănunte inutile, descriind
cum Tigran căzuse de pe o
căpiță pe care se urcase ca să-
i proptească vârful cu pari,
Eliza a ghicit că-și acoperă
fiul.

„Acum știe toată familia că s-a încurcat iar cu Șușan”, s-a gândit ea cu indiferență. După ce a întrebat cum își rupsese piciorul și s-a convins că nu erau complicații, ca să nu fie nevoită să joace rolul soției inconsolabile în fața soacrei, s-a prefăcut că se simte rău și a rugat-o să cheme asistenta

să-i facă o injecție cu
analgezic.

După plecarea soacrei,
strângând din dinți de durere,
și-a închipuit ce se petrecuse:
foarte probabil, Tigran,

trăgându-și pantalonii în
grabă, alergase după ea, se
împiedicase în întuneric pe
scară și se rostogolise,
lovindu-se de marginile
proeminente ale treptelor.
Șușan se repezise speriată să-l
ajute să se ridice, oftând și
văitându-se. În cele din urmă,
înțelegând că are o fractură, a

dat fuga să cheme Salvarea.
Eliza a râs amar gândindu-se
că probabil fusese dusă la
spital cu aceeași mașină ca și
el.

în seara aceea blestemată
a fost nevoită să zacă îndelung
pe podeaua rece a capelei –
lui Vardanuș, care a dat fuga
după ajutor, nu i-a dat prin
cap să bată la prima ușă și să
cheme Salvarea prin telefon,
ci s-a dus ea însăși la spital. S-
a întors de acolo cu Salvarea,
cu medicul de gardă, care n-a

reuşit s-o convingă să plece
acasă ori măcar să rămână la
camera de primiri.

— Şi dacă nu te duci după
ea? s-a împotrivit Vardanuş şi

s-a urcat în mașină înaintea
șoferului.

Nu era timp de
parlamentări, așa că medicul
a dat din mână a lehamite –
naiba să te ia, să mergem!

De fiecare dată când
încetau contracțiile, încă nu
dese, dar deja insuportabil de
dureroase, Eliza o vedea pe
Vardanuș aplecată deasupra
ei, cu fruntea ei înaltă și
palidă, cu ochii sașii speriați,
cu șuvițele subțiri și ușoare
scăpate din coc legănându-se

în ritmul mișcării mașinii și
gâdilându-i fața.

— Eliza-djan, mori, da?
Mori? întreba ea agitându-și
buzele incoloro și,
schimbându-și timbrul vocii,

răspundea în locul ei: Nuuu,
nu mor, nuuu.

Erau născute la distanță de
câteva ore, una luni, cealaltă
marți, dar sora medicală care
completase fișele fetelor

încurcase datele și le trecuse
în aceeași zi. Amândouă
crescuseră fără tată, și dacă
Eliza și-l amintea fie și vag,
Vardanuș nu-l văzuse
niciodată pe al ei. Pe dinafară
nu semănau câtuși de puțin
(de unde era să semene?),
dar, uimitor, aveau în comun
multe calități: erau bune,

pline de compasiune, gata să
sară în ajutor la primul semn,
harnice și conștiincioase într-
atât, încât, când se apucau să
facă curățenie, nu-și îndreptau
spinarea până n-o aduceau la
perfecțiune. Până și-n
înclinația față de învățătură
fetele se dovediseră a semăna
- nici una nu se putea lăuda

cu vreo capacitate de studiu.
Și dacă Eliza a făcut efortul să
termine opt clase, mărginită
Vardanuș n-a izbutit nici
atâta: a părăsit școala în clasa
a șasea și de atunci și-a ajutat
mama, care era contabilă la
colhoz. Evaluând cu realism
posibilitățile fetei, mama a
luat-o la ea, ca, devenind

încetul cu încetul familiară
șefilor, să fie integrată în
colectiv. Socoteala ei s-a
dovedit corectă: când Eliza s-a
angajat femeie de serviciu la
grajd, Vardanuș era deja o
persoană indispensabilă la
birou și îi erau date cu
ușurare tot felul de
însărcinări, pe care le

îndeplinea cu zel și mare
plăcere. Oamenii o iubeau și
le era milă de ea, dar în
același timp se țineau departe
– o natură evident infantilă, ea
deranja cu curiozitatea și
insistențele ei excesive.
Strabismul, abia observat în
copilărie, se accentuase cu
vârsta și pe la spate, când nu

auzea mama ei, oamenii o
numeau sașia. Cu timpul,
porecla s-a lipit de ea,
transformând-o pe biata Vardo
cea mică în Sașia Vardanuș.
Nu era însă în această
adresare nici cea mai mică
dorință de a jigni sau a umili,
ci doar o afirmare rurală
sinceră și directă a unui fapt

incontestabil. Eliza se întreba
câteodată de ce între
mărginirea și defectul fizic al
lui Vardanuș oamenii îl
aleseseră pe cel din urmă, că
doar teoretic era mai simplu și
mai ușor s-o numești pe
Vardanuș prostuță – dar nu
găsea răspuns.

în ziua aceea, privind
chipul îngrijorat al lui
Vardanuș, ea și-a amintit
rușinată cum se plânsese în
capelă de ea și de mama ei,
femeia care o alăptase. Din
cauza contractiilor, mintea i
se încurca, și nu-și putea
aminti oricât s-ar fi silit
pricina nemulțumirilor ei față

de ele. Crispându-se la fiecare
spasm, ea se agăța de gâtul
lui Vardanuș, o trăgea spre ea
și-i șoptea în gura
întredeschisă, care zâmbea
neajutorat: „Să-mi aduci
aminte mai târziu să mă
gândesc la asta.” „Bine”,
răspundea Vardanuș, fără să
se mire nici un pic, și Eliza era

gata să jure că știa foarte bine
ce i se cere.

Când a fost externată, a
hotărât ferm să divorțeze. N-o
speriau acuzele și bârfele care
s-ar fi iscat implacabil după ce

s-ar fi întors la mama ei. O
tulbura însă durerea pe care
le-ar fi provocat-o bătrânilor.
Tot gândindu-se, i s-a părut că
găsește o ieșire: o să-și anunțe
hotărârea abia când Tigran o
să fie perfect vindecat. Când o
să-și scoată ghipsul, o să plece
și ea. Până atunci, o să vină și
cumnată-sa în vacanța de

vară, așa că ea și fratele ei vor
putea să aibă grijă împreună
de bătrâni.

S-a întors în casa
bărbatului ei cu inima grea. Și
totuși nu și-a putut reține

lacrimile de bucurie și
tandrețe când, sprijinindu-se
de umărul tatălui soacrei
(copilul îl ducea, strângându-l
la piept și ținându-și
respirația, mama acesteia), a
intrat în dormitorul care în
absența ei fusese complet
transformat. Ferestrele erau
împodobite acum de draperii

noi, grele, care protejau
perfect spațiul de dormit de
lumina invadatoare a zilei, de
ambele părți ale patului lat
erau noptiere frumoase, iar pe
jos era întins un covor luxos,
pe care soacra îl păstra ca pe
ochii din cap. Covorul
albastru-închis cu dragoni¹⁶,
țesut de bunica, era singura

amintire de la ea, și de aceea
soacra făcuse mare caz de el
toată viața. Și iată că pentru
nepot se îndurase. Dar cel mai
mult a emoționat-o pe Eliza
colțul copilului, pe care
avusese de gând să-l aranjeze
singură, dar nu mai apucase.
În stânga patului nou-nouț era
un fotoliu larg și moale, cu o

mulțime de perne, pe podea
era un preș alb ca zăpada. În
dreapta era o comodă cu
sertare încăpătoare, destinată
păstrării lucrurilor pruncului.
Când rămăsese însărcinată,
Eliza pomenise visătoare,
studiind o poză dintr-o revistă,
că-și dorește tocmai un astfel
de colțișor pentru copilul ei.

Spusese asta și uitase, dar
soacra și bătrânii ținuseră
mintre și îi îndepliniseră visul.

Tigran șontăcăia în cârje în
urma soției sale. Când mașina
cu Eliza și pruncul intrase în

curte, el ieşise pe verandă şi îi
aşteptase sus. Nu apucase să-
şi îmbrace scurta, stătea în
cămaşa subţire, clănţănind din
dinţi de frig şi, întinzându-şi
gâtul, privea cum ai lui se
aferează lângă portiere,
ajutând-o să coboare pe Eliza,
care gâfâia. întâlnind privirea
soţului său, ea a fost uimită de

cât de mult se schimbase
acesta: chipul, care-și
pierduse bronzul sudic
uniform, îi era galben și foarte
tras, între sprâncene i se ivise
o cută, culoarea ochilor
albastru-deschis era stinsă,
trecând într-un cenușiu apos.
Se tunsese din nou foarte
scurt, ca să nu-și bată capul

cu buclele neîmblânzite, și își
lăsase o barbă aspră. Eliza s-a
ferit când el a vrut s-o sărute
întinzându-i copilul – măcar
privește-ți fiul! Tigran a dat la
o parte marginea batistei de
dantelă, a privit o clipă
fețișoara boțită, și-a îndreptat
ochii uluiți spre mamă și a

șoptit neputincios: „Ciudat, nu
simt nimic.”

— Nici nu trebuie, a dat
din mână bunicul, oferindu-și
umărul nurorii și ajutând-o să
intre în casă. Nici eu n-am

simțit nimic când l-am văzut
pe taică-tu. Bărbatul nu-și dă
seama imediat ce înseamnă un
copil. Dar și când își dăăă...!
Bătrânul a ridicat degetul
arătător și l-a agitat sfătos:
Abia atunci se transformă într-
un bărbat adevărat.

Noaptea, când luminile s-au stins peste tot și în casă s-a lăsat o tăcere binecuvântată, Tigran a găsit palma Elizei. Ea a încercat să se elibereze, dar el n-a lăsat-o. A tras un sertar al noptierei, a scos ceva din el și i l-a pus în mână.

— Tu ai fost - vocea, plată
și înăbușită, i s-a înecat,
terminând cu trudă propoziția.

Ea a învârtit între degete
sâmburele de coarnă uscat și
i-a răspuns ca un ecou:

—Eu am fost.

Au rămas tăcuți, parcă o
veșnicie. Palma lui a devenit
grea și moale, și Eliza și-a zis
că a adormit, dar el a vorbit
din nou, și după cum îi suna

vocea, ea și-a dat seama că
plângea.

— Dacă - a rostit el încet,
străduindu-se să nu-și trădeze
emoția - dacă mă ierți...

niciodată... niciodată n-o să
mai...

Ea și-a eliberat mâna din
mâna lui, și-a îngropat nasul
în pătură și a șoptit, cu glas
spart și lipsit de intonație:

—Nu pot.

în şapte ani de căsnicie
Eliza i-a născut bărbatului ei
doi fii. Băieţii semănau cu
tatăl lor – cu ochi albaştri şi
păr foarte creţ. De la mamă

au luat fața în formă de inimă
și constituția fragilă – Tigran,
spre deosebire de ei, fusese
mai bine legat încă din
copilărie. Pe la treizeci de ani
s-a mai îngrășat, dar nu și-a
pierdut silueta armonioasă
dăruită de natură. Copiii au
ieșit însă firavi, ca prinși în
balamale, și uimitor de

flexibili – puteai să-i faci nod.
Dar, în ciuda aparenței
fragile, erau rezistenți și
sănătoși. Pe primul Eliza l-a
numit Vardan – în cinstea
salvatoarei sale, Vardanuș. Iar
celui mic i-a rămas numele pe
care voise să-l dea celui mai
mare: Karen. Mama ei, când a
aflat, s-a tulburat atât de tare,

că a fost nevoie să i se dea
picături calmante. În aceeași
zi, îmbrăcată cu cele mai bune
haine și cu un șal pe umeri, ea
a intrat în capelă să aprindă
lumânări pentru sănătatea
fiicelor sale și a familiilor lor,
apoi s-a dus la cimitir, ca să
împărtășească vestea fericită
și morților ei. Acolo au găsit-

o, între mormintele părinților
săi. A murit de infarct, cu
câteva zile înainte să
împlinească patruzeci și șapte
de ani. Eliza a aflat seara
târziu. Tocmai îi făcuse baie
bebelușului, îl înfășase și,
după ce-l hrănise, îl pusese în
pătuț. A primit cu stoicism
vestea despre moartea mamei,

dar noaptea a început să
delireze și Tigran, trezit de
bolboroseala fără șir a
nevesti-sii, a dus-o imediat la
spital. N-au putut să-i scadă
temperatura zile în șir, așa că
medicii, îngrijorați, nu i-au dat
drumul la înmormântare, în
ciuda rugăminților ei. Din
cauza febrei ridicate laptele i

s-a stricat, și n-a mai putut să-
și hrănească pruncul. Când a
aflat asta, Nina, venită s-o
viziteze, și-a pocnit palmele
una de alta:

— Așadar, ambii tăi băieți
repetă soarta ta.

— Cum adică? n-a înțeles
Eliza.

— Tu ai crescut fără laptele
mamei, la fel și ei, a lămurit-o
soră-sa.

— Asta e, a răspuns rece
Eliza.

Toate gândurile îi erau
ocupate de moartea mamei
sale.

— Ce crezi, a întrebat ea
rostind cu greu cuvintele care
i se poticneau în gât, mama a

murit fiindcă i-am dat
copilului numele fratelui ei?

— Ce prostuță ești, totuși, a
oftat Nina. I-a aranjat pătura
Elizei, și-a trecut palma peste
fruntea ei, a mângâiat-o ca pe

un copil după lobul urechii. A
repetat, cu o față înduioșată:
Ce prostuță fără speranță de
îndreptare ne mai ești și tu!

Eliza a oftat ușurată. Era
prima discuție de la suflet la

suflet dintre cele două surori.
Ea a atenuat un pic frica de
singurătate cu care trăiau
acum, dându-și seama că sunt
orfane. Acum nici una nu se
mai îndoia că orice necaz i s-
ar întâmpla, cealaltă îi va fi
negreșit alături.

Eliza l-a părăsit pe Tigran
când fiul lor cel mic a împlinit
doi ani. Divorțul a fost
precedat de câteva
evenimente, care fiecare în
felul lui i- a apropiat. De la
acea discuție nocturnă Eliza
știa că orice strădanie de a
păstra relația sunt sortite
eșecului. Dar n-a plecat,

cedând rugăminților soțului
ei. Un observator din afară nu
s-ar fi îndoit că aveau o familie
exemplară: Tigran era
respectuos și prevenitor, ea,
afectuoasă și grijulie, amândoi
nu precupețeau nimic pentru
copii și aveau grijă de bătrâni,
amândoi munceau mult și
conștiincios pentru

bunăstarea generală. Dar de
sentimentele care, crescând
din inimă, îi unesc pe oameni
cu legături de rudenie pentru
toată viața ei n-au avut parte.
Și dacă Eliza, care nu
cunoștea adevărata dragoste,
își trăia viața ternă cu
resemnare, pentru Tigran o
astfel de existență s-a

transformat cu timpul într-o
caznă. S-a ținut de cuvânt și a
făcut tot ce-a putut ca să
înlăture orice posibilitate de a
se întâlni fie și întâmplător cu
Șușan. Dar îi era un dor
disperat de ea, și implicit
dădea vina pe soția lui pentru
tristețea care i se cuibărise în
suflet și pentru nefericirea sa.

Astfel, Tigran n-o îndrăgea pe
Eliza. Totul i se părea ciudat
la ea: cum mânca, aplecându-
se mult deasupra farfuriei,
cum își sorbea ceaiul,
plimbând în gură o bucățică
de zahăr cubic, cum,
așezându-se pe un scaun, își
trăgea rușinată fusta peste
genunchii rotunjiți, cum își

răsucea o şuviță de păr pe
deget și trăgea de ea în
neștire. Nu-i plăcea cum i se
dăruia – fără zgomot și fără
participare, stingând neapărat
lumina și trăgând bine
obloanele, și cum imediat
după aceea, în întunericul
aproape de nepătruns, își
punea cămașa de noapte,

sfiindu-se de goliciunea ei.
Nu-i plăcea trupul ei -
lăbărțându-se, cum li se
întâmplă femeilor, scund și
țeapăn. Buzele care nu i se
ofereau, sânii grei, cicatricea
care-i aduna pielea de pe
burtă într-o cută urâtă. Nu-i
putea suporta mirosul -
dulceag-domestic, simplu,

țărănesc. De câteva ori,
nemaiputând îndura, îi
aruncase vorbe de ocară. Ea
se retrăsese speriată, își
ceruse iertare. El, știindu-i
curătenia sufletească, își
reproșase că nu se abținuse,
dar nu avea ce face. Prăpastia
dintre ei creștea tot mai mult,
îndepărtându-i unul de altul,

și singurul lucru care-i ținea
împreună era sentimentul
datoriei: față de bătrâni, față
de copii, față de soacră, care-
și iubea nora ca pe fiica ei și
care fusese mai afectată decât
ceilalți de acea istorie
rușinoasă.

Bătrânii s-au prăpădit în același an. Mai întâi a murit ea, și apoi, abia rezistând până la parastasul de patruzeci de zile, și el. După ce a ținut doliul convenit, sora lui Tigran s-a măritat. N-a putut lega relații bune cu noile rude, astfel că după scurt timp s-a mutat împreună

cu soțul ei în casa
părintească.

Și apoi Șușan a rămas
văduvă. Soțul ei a murit de o
boală grea a sângelui, s-a
stins literalmente în câteva

luni. Eliza n-a stat să aștepte
ca Tigran să-și reia relațiile cu
ea, aducând prima vorba
despre divorț. După ce a
primit acordul lui, și-a adunat
lucrurile și s-a mutat cu copiii
în casa pustie a mamei sale. În
cele din urmă, totul s-a
aranjat cum nu se putea mai
bine: bătrânii n-au apucat

destrămarea familiei, atenția soacrei era acaparată de fiica ei, care suporta greu sarcina, iar Tigran putea să se unească cu Șușan cu conștiința curată – acum erau amândoi liberi. Și doar Eliza, la cei douăzeci și cinci de ani ai ei, a rămas singură, cu doi copii mici. N-o prea preocupa neîmplinirea

femeiască – nu știa despre
relațiile cu un bărbat nimic
care s-o facă să regrete ceea
ce pierduse. Nu-și îngăduia să
se gândească la o nouă
căsătorie, și pricina era nu
atât propria experiență
amară, cât senzația de
inutilitate absolută pe care o
căpătase ca pe o lecție grea

din relația cu Tigran. De acum înainte, sensul existenței sale era unul singur: să facă tot ce-i stă în puteri ca să-și ajute copiii să se ridice. Câștiga puțin și, în ciuda ajutorului dat de Tigran, abia-abia se descurca. Și totuși făcea totul ca să-și ajute copiii să ajungă oameni. I-a înscris la școala de

muzică și la sport, la secția de
lupte libere, apoi i-a dat și la
școala de arte. Băieții, spre
deosebire de mama lor,
prindeau totul din zbor,
învățau foarte bine, cântau la
pian și la chitară și desenau
minunat.

Când cel mic a intrat la
Politehnică, cel mare o
terminase deja cu diplomă de
merit, și Eliza, fericită, nu
pierdea ocazia să se laude cu
copiii ei în fața oricui voia s-o
asculte. Cu anii, cercul
doritorilor s-a tot micșorat –
nu oricine poate sta să asculte
povești nesfârșite despre

copiii exemplari ai altora,
când ai săi îi dau numai bătăi
de cap. Singurul ascultător
înflăcărat, gata să se bucure
sincer de succesele fiilor
Elizei, era Sașia Vardanuș. Ea
venea des în vizită – chipurile,
pentru o clipă – și rămânea
până noaptea târziu, ajutând
la treburile casei și, aprobând

din cap și când trebuia, și
când nu, se minuna pentru a
suta oară cum lucrarea despre
care Vardan le tot vorbea de
doi ani trezise interes până și
la Moscova, iar referatul scris
de Karen fusese publicat într-
o revistă de știință.

Eliza nu observa nici
replicile stângace ale Sașiei
Vardanuș, nici nedumerirea
sinceră a lăptăreselor de la
colhoz, cu care stătea mereu
la povești. Ea trăia din
succesele fiilor ei și doar în
ele vedea justificarea
neîmplinirii ei ca femeie. Cu
anii, a uitat complet de sine: s-

a îngrăsat foarte tare, a
căpătat o cocoașă care n-o
mai lăsa să-și îndrepte
spinarea, suferea de dureri de
coate și de genunchi, mergea
ușor legănat, cu brațele
desfăcute și târându-și
picioarele. Hainele îi erau ca
niște saci: jachete tricotate
mari, pulovere

supradimensionate și rochii cu
poale largi, care, socotea ea
greșit, îi ascundeau grăsimea.
Părul cărunt și-l prindea într-
un coc la ceafă, nu folosea
cosmetice sau parfumuri, dar
purta mereu în buzunar un
pachet de vanilie desfăcut,
crezând că-i acoperă mirosul
specific al corpului.

Amintindu-și figura
dezgustată a lui Tigran, nu se
îndoia că nu miroase foarte
frumos, de aceea se străduia
să păstreze o anumită distanță
între ea și interlocutori, și
descuraja orice încercare de
apropiere, explicând asta
printr-o problemă de vedere.
„Imaginea se înceteșează și

nu mai văd nimic”, zâmbea ea
vinovat, întinzând mâna în
față. „Atunci de ce nu-ți pui
ochelari?” se mirau
interlocutorii. „Păi uite, tot nu
ajung la doctor!” dădea ea din
mână și promitea că neapărat
o să se ducă în zilele
următoare. Din aceeași
pricină nu se ducea în locuri

aglomerate, și viața
provincială zgomotoasă, cu
pateticele-i pretenții de
mondenitate, trecea pe lângă
ea. În douăzeci de ani Eliza nu
a fost la nici o demonstrație
de 1 Mai, la care era trimis
regulat întregul colectiv. Nu
se ducea la spectacolele de
amatori ale teatrului local și

trecea pe lângă trupele de
circ ambulante care veneau
din când în când la Berd unde,
ridicându-și corturile în piața
centrală, în scenele amuzante
jucate de clovni și în sunetul
pătrunzător al zurnei, se
făceau acrobații în aer, mult
deasupra pământului. Refuza
să meargă și la nunți sau

parastase, ba a lipsit și de la
serbările de absolvire ale fiilor
ei, prefăcându-se bolnavă.
Băieții, obișnuiți cu felul ei de-
a fi retras, nu s-au supărat –
se împăcaseră de mult cu
ciudățeniile mamei lor,
considerându-le pur și simplu
trăsături de caracter.

Singurul lucru pe care
Eliza nu putea să și-l refuze
era mersul la cinematograful. își
cumpăra cinstit bilet, dar
vedea filmul nu din sală, ci
prin gemulețul îngust din
camera mașinistului, care
accepta s-o primească acolo
contra unei piroști cu cartofi.
Și în timp ce el, înmuind

piroșca aurie ba în sare, ba în
ardei roșu pisat, îi lăuda
talentul culinar, ea, ținându-și
respirația și agasată de
mormăiala lui, urmărea
acțiunea de pe ecran. Putea să
vadă unul și-același film
indian de mai multe ori,
bucurându-se sincer când
eroii erau fericiți și vărsând

lacrimi amare când îi ajungea
nefericirea. Câteodată o lua
cu ea pe Sașia Vardanuș și,
când se întorceau de la film,
discutau aprins despre ce
văzuseră. După ce-și îmbrățișa
prietena de rămas-bun,
Vardanuș pornea spre casa ei,
care se afla în capătul opus al
străzii. Eliza o lua și ea spre

casă abia după ce o vedea
dispărând după colț. Vardanuș
era singura persoană care o
putea atinge. Nu mai permitea
asta nimănui, nici măcar fiilor
ei.

Despre faptul că băieții se
gândeau să plece în
străinătate Eliza a aflat
ultima. Cel mai mare, Vardan,
a cunoscut în anul întâi o
armeană din Siria, care
venise din Alep în Armenia, pe
atunci încă sovietică, să
studieze Medicina. în urma
idilei lor scurte și fără sens au

rămas într-o frumoasă relație de prietenie. Cunosând prea bine visul lui Vardan de a pleca în America, fata aceea i-a propus să se căsătorească – asta i-ar fi dat posibilitatea să plece măcar în Siria. Iar de acolo putea pleca în Vest. Karen, aflând despre planurile fratelui său mai mare, i-a

rugat să-l ia cu ei. N-a fost
prea greu să i se găsească și
lui o mireasă fictivă – în
instituțiile de învățământ
superior din Erevan studiau o
mulțime de armeni din Siria și
Liban.

Cel care i-a spus Elizei
despre hotărârea fiilor ei a
fost Tigran: îl rugaseră chiar
ei, temându-se că-și vor
supăra mama. „Tu pregătește-
o, și a doua zi venim și noi și-i
explicăm totul”, l-a implorat
Karen pe tatăl său. Tigran i-a
transmis Elizei cuvintele
mezinului, imitându-i

intonația, și, dând neputincios
din mâini, a adăugat de la el:
Ce să-i faci, dacă așa au
hotărât...

Elizei i s-a tăiat răsuflarea.

— Cum adică ce să-i faci?
Cum așa au hotărât? Ce, tu n-
ai nimic împotrivă?

— Păi eu încerc deja de
jumătate de an să-i conving să
se răzgândească, dar se

încăpățânează, nu vor să
renunțe cu nici un chip, a
mărturisit Tigran, și a
în răutățit lucrurile adăugând:
Nu-ți face sânge rău, în
America trăiesc și niște rude
îndepărtate de-ale lui Șușan,
au promis că o să aibă grijă de
băieți, să-i ajute în primul
rând cu slujbe...

— Adică tu știi de asta de jumătate de an? Și Șușan la fel? Adică ei i-au spus, iar mie, mamei lor, n-au catadicsit?

Elizei i se îneca vocea de necaz. A dat la o parte coșul

cu împletituri, de care nu se mai atinsese de la începutul discuției, și-a cuprins umerii cu brațele și a început să se clatine dintr-o parte într-alta, jeluindu-se amar.

Blestemându-și în minte
prostia, Tigran s-a întins spre
fosta soție ca s-o mângâie pe
umăr, dar ea s-a smucit ca de
obicei, clătinând din cap: n-am
nevoie. El i-a cuprins cu o
privire plină de milă silueta
lăbărtată, şuvițele de păr
cărunte, și-a trecut ochii peste
mâinile ei julite de munca

grea de la fermă și s-a bătut
supărat peste genunchi:

— Dacă adunăm anii trăiți
împreună, iese vârsta unui
bătrân. Și acum uită-te la noi:
amândoi arătăm aproape

bătrâni. Ce-am realizat în
toată viața asta? Tu trudești în
continuare la grajd, eu mă
cocoșez cu brigada pe câmp.
N-am fost nici măcar o dată la
mare, nu știu nici măcar să
conduc o mașină. Iar în
America se spune că viața-i
mai bună. Poate copiii noștri
intră și ei în rândul oamenilor

acolo, poate se- mbogăţesc.
Ce, nu merită asta? Zi şi tu
dacă n-am dreptate!

— Şi dacă li se întâmplă
vreun necaz? Dacă mor? a zis
Eliza ţuguindu-şi buzele.

El a ridicat din umeri.

— De murit, pot să moară
și-aici. Uite, vecinei tale
Arusiak i-au omorât băiatul
mai mic în Afganistan. Eu
atâta îți spun: ce-i e scris

omului în frunte, aia i se
întâmplă, oriunde l-ar purta
soarta.

Eliza plângea sfâșietor.

— Și eu... ce-o să fac... a
zis ea cu durere în glas, cum...
să trăiesc... fără ei?

Tigran s-a încruntat, și-a
scos țigările din buzunar și a
început să fumeze. Ar fi vrut

să protesteze că nu numai pe
ea o doare inima, dar s- a
abținut la timp. Firește că ei îi
e mai greu – odată cu plecarea
copiilor, o să rămână singură
de tot.

Eliza și-a revenit abia în primăvară. Plecarea băieților a zdrobit-o și i-a zdruncinat sănătatea. A bolit îndelung, istovitor, iar recuperarea a fost anevoioasă. Când s-a întors la muncă, după o absență de trei luni, a șocat pe toată lumea cu înfățișarea ei slabă și demnă de milă.

Hainele atârnau acum pe ea
ca un sac, chipul i se
acoperise de o rețea de riduri
fine, părul îi albise cu totul,
iar privirea odinioară vie a
ochilor căprui era stinsă și
întoarsă undeva înăuntru.
Dacă înainte le sâcâia pe
lăptărese cu povești nesfârșite
despre copiii ei, acum tăcea

aproape întruna. Căpătase
straniul obicei de a-și mișca
buzele fără zgomot. La
început, oamenii amuțeau și
își încordau auzul, încercând
să-i deslușească vorbele, dar
apoi au înțeles că ține un
monolog interior continuu.
Lipsită de unicul scop al vieții
ei – posibilitatea de a se îngriji

de băieți –, își pierduse
interesul față de ce se
petrecea în jur și se concentra
cu totul asupra trăirilor
proprii. Rarele scrisori pe care
i le trimiteau fiii ei prin
studenții care veneau în țară
le învăța pe dinafară de la
prima lectură și le tot freca în
minte, comentând în șoaptă

fiecare cuvânt. Așa trăia acum
- de la un mesaj la altul.

Se schimbaseră nu numai ca
înfățișare, ci și ca fel de a trăi.
Nu mai gătea deloc. Dacă
înainte îi plăcea să mănânce

mult și gustos, acum se
mulțumea cu mai nimic:
pâine, legume, ouă, din când
în când o găină fiartă. La
cinematograf nu se mai ducea,
mulțumindu-se cu filmele care
se dădeau la televizor.
Supărată că nu erau deloc
filme indiene, odată chiar a
scris o reclamație pentru

redacția Canalului Central,
dar, rușinându-se de scrisul ei
urât și de greșelile pe care
fără îndoială le făcuse, n-a mai
trimis-o. Pe la surorile ei
trecea foarte rar. După ce le
asculta noutățile și se văita de
ale ei, pleca ușurată. Uneori
vorbea la telefon cu fosta
soacră și îi asculta plângerile

în legătură cu sănătatea,
oftând cu compasiune și
răspunzând monosilabic.
Duminica se ducea cu Sașia
Vardanuș la cimitir. De două
ori pe săptămână trecea pe la
capelă. Alegea o oră târzie, ca
să nu mai fie nimeni acolo.
Aprindea negreșit o lumânare
la hacikarul cu Iisus, pe care îl

numea, ca în copilărie,
mucenic. Dacă sufletul îi era
greu de tot – și asta se
întâmpla când nu avea de
mult vești de la băieți –, se
plângea cum știa: îngâna un
cântec de jale, rostind cuvinte
la întâmplare, fără să se
obosească să le lege într-o
poveste coerentă. Își cânta

singurătatea, revărsând-o ca
pe un mâl dens. Incantațiile
bizare, neșemănând cu nimic
îi alungau disperarea, o
linișteau și o tămăduiau.

Chiar în capelă a găsit-o
Simon într-o zi.

Mai târziu, când ea îl
întreba ce-l adusese acolo la
un ceas atât de târziu, el nu-i
putea da un răspuns limpede.

îi povestea că se întorcea de
la un nepot la care întârziase
în vizită, ajunsese la
răspântie, voise s-o ia spre
casă, dar picioarele îl
purtaseră în direcția opusă.
Mersese cu un sentiment
crescând de îngrijorare,
simțind că dacă nu ajunge la
timp o să se întâmple ceva

ireparabil. Pe ultima porțiune a drumului alergase de-a dreptul, gonit de un acces de frică precum acela care îl cuprindea în copilărie, când se afla la câțiva pași de pragul casei. „Parcă mă fugărea un duh rău”, povestea el, „și trebuia să trântesc ușa după

mine ca să nu mă prindă în
gheare”.

— Poate că tocmai eu sunt
duhul acela, râdea Eliza.

în seara aceea, auzind încă
de departe un cântec, Simon
ar fi vrut să plece, ca să nu
pună pe nimeni într-o situație
stânjenitoare, dar curiozitatea
a învins. S-a strecurat în
capelă și a văzut în lumina
slabă a lunii o siluetă de
femeie care, cu mâinile la
piept și capul ușor înclinat,

îngâna o melodie nesfârșită,
înșirând pe ea cuvinte, ca
mărgelele pe o ață. „Mâinile
tale”, cânta femeia, trecând
de la un ton înalt, care-ți
răsuna în urechi, la unul jos și
răgușit, „desenez mâinile
tale... și îți văd umbra
transparentă deasupra
pătuțului de copil...”

Glasul ei, pătrunzător și
cumva palpabil – părea că
dacă înaintea îl poate atinge
–, inunda capela de la un
capăt la altul. Intrând pe loc
în inima lui Simon, s-a adaptat
la ritmul ei, i s-a răspândit
prin trup, scânteind în fiecare
cotlon, încălzindu-l și
tămăduindu-l.

Uimirea lui Simon a fost
atât de mare, încât s-a dus
drept la femeie și, luând-o de
cot, a încercat s-o întoarcă
spre el ca să-i vadă chipul. Ea,
dând speriată un țipăt, s-a tras
înapoi, s-a împiedicat pe
podeaua neuniformă, a căzut –
nedureros, dar stânjenitor – și
n-a izbutit să se ridice,

încurcându-se în poalele largi
ale fustei. El a pășit spre ea și
i-a întins mâna, ca s-o ajute. Și
deodată a recunoscut-o.
Surprins, a întrebat-o stupid:

— Eliza, tu cântai așa?

— Nu! s-a răstit ea.

— Dar cine?

întrebarea a răsunat
înainte ca Simon să apuce să-
și muște limba. Dojenindu-se
în sinea lui că pusese o
întrebare atât de prostescă,
s-a încruntat; din fericire, ea
n-a văzut asta. Ignorând mâna
lui întinsă, se ridicase și acum
își scutura hainele.

— Și eu aş vrea să ştiu, s-a
îndreptat ea şi, dându-i de
înţeles că discuţia se
încheiase, a pornit spre ieşire.

El a stins fitilul care
fumega într-o băltoacă de

ceară fierbinte, s-a fript și a
înjurat. S-a grăbit s-o ajungă
din urmă, îndepărtându-și din
mers de pe degete ceara care
se răcea rapid.

— Eliza!

Ea s-a oprit, dar fără să se
întoarcă, aruncându-i doar
peste umăr:

— Mai bine te-ai ține
departe de mine. O să-ți iasă
vorbe, știi și tu cum se duce

buhul, și pe-ai noștri cu pâine
poți să nu-i hrănești, doar
prilej de bârfe să le dăruiești.

Simon a încetinit pasul,
apoi s-a oprit. A strigat în

urma ei, în timp ce se
îndepărta:

— Măcar spune-mi ce
cântai!

Ea și-a desfăcut brațele:

— Dac-aș ști...!

Soarta îi mai adusese
laolaltă pe Eliza și Simon, ca o
repetiție, pentru a li se
întipări în minte, ca mai apoi
să revină negreșit, dar ei nu
știau asta. Simon își ștersese
de mult din cap întâmplarea
când, elev fiind, îmbrâncise o
fată fragilă, cu ochii mari și,
speriindu-se că ea devenise

foarte palidă, o ridicase de jos
cu o smucitură și o împinsese
ușor în spate – pleacă. Eliza își
amintea foarte bine acea
întâmplare – și umilința
arzătoare, și cum, după ce își
recăpătase răsuflarea,
încercase să-l lovească pe
colegul mai mare și rău în
picior, iar el, dându-se abil

înapoi, izbucnise în râs,
dezvăluind un șir de dinți albi
și regulați. își amintea totul –
și poalele ridicate ale rochiei,
și elasticul lat sub care era
îndesată șoseta de bumbac, și
groaza care-i cuprinsese
sufletul într-o clipă, că o să
vadă toți și o să râdă...
Singurul lucru pe care nu-l

știa era că băiatul acela fusese
Simon.

Eliza nu știa nimic despre
fericirea femeiască. Și dacă
cineva i-ar fi prezis că la
patruzeci și cinci de ani o va

cunoaște, pesemne că nu ar fi
crezut. Nu mai aștepta și nu
mai cerea nimic de la soartă.
Singurul ei vis – să-și vadă
băieții, de care-i era un dor
disperat – era menit să se
împlinească în scurt timp.
Vremurile, slavă Domnului, se
schimbaseră, uriașul imperiu
sovietic se destrămase,

deschizându-și granițele
ferecate, și gândul că în
curând va putea să-și viziteze
fiii stabiliți în America îi
pârjolea sufletul. Nu se
gândea la dragoste, n-o cerea
și n-o aștepta. Nu bănuia că și
peste ea – încărunțită
timpuriu, izolată,

neîncrezătoare - va da cândva
o astfel de fericire.

Simon fusese coleg de
clasă cu Tigran; nu se poate
spune că erau prieteni buni,
dar se înțelegeau. Nu

cunoștea amănunte din viața
lui conjugală - aflând despre
divorț, își exprimase părerea
de rău ca toată lumea, fără a
se obosi să dea chipului său
expresia cuvenită, ba mai
turnase și gaz peste foc,
adăugând că știuse cum avea
să se termine totul, căci
femeile ca Șușan nu pot fi

uitate. îl vizitase de câteva ori
pe Tigran, și tot ce mai ținea
minte despre Eliza era lipsa ei
de personalitate și de calitate.
Mișcându-se fără zgomot,
punea masa din două mișcări
și, urându-le poftă bună, se
ducea în camera ei, scuzându-
se că are treabă. Nu era nimic
neobișnuit în comportamentul

ei – orice gospodină
provincială făcea la fel, fiindcă
știa din fragedă pruncie că
nevastă bună e aceea care
gătește gustos și dispare la
timp, ca să nu obosească ochii
soțului ei. Cu toate acestea,
chiar și pe fondul lipsei de
culoare generale, Eliza reușea
să lase o impresie absolut

ștearsă: inexpressivă, tăcută,
neremarcându-se prin nimic,
nici frumoasă, nici urâtă. În
nici un fel! Simon nu i-ar fi
acordat niciodată atenție dacă
nu i- ar fi ascultat întâmplător
cântarea. Auzind-o însă, a fost
tulburat, întotdeauna avusese
o atitudine mai degrabă
îngăduitoare față de muzică,

nedându-i prea mare
importanță și nebănuind
influența pe care

0 are ea asupra conștiinței
umane. Vocea Elizei însă i-a
răsturnat lumea cu susul în

jos. A devenit conștient pentru prima dată de vremelnicia și nimicnicia propriei ființe. Pentru prima dată s-a simțit nu numai muritor, ci absolut inutil. Uimirea sa a fost atât de mare, că s-a foit în pat toată noaptea, deranjând somnul nevesti-sii, iar spre dimineață, supărat de

mormăielile ei nemulțumite,
și-a pus scurta și a ieșit pe
verandă, unde a întâmpinat
răsăritul. Când soarele de
aprilie a ieșit de după umărul
Dealului de Răsărit, anunțând
zorii unei noi zile, Simon știa
deja că n-o s-o lase pe Eliza
să-i scape.

Ea i-a respins cu
încăpățănare atențiile,
refuzându-i ofertele de ajutor,
ba chiar neluând buchetul de
flori de câmp pe care el i-l
lăsase în capelă, la picioarele
hacikarului cu Mântuitorul.
Simon nu s-a lăsat însă. A
cumpărat bilete la cinema și i-

a trimis biletul în plic, cu o
notă în care-

1 spunea să vină neapărat.
Când a găsit-o pe locul
alăturat pe Sașia Vardanuș,
chiar a admirat încăpățânarea

Elizei și a doua azi a luat din nou bilete, întrebându-se pe cine o să-i mai trimită acum. Scaunul a rămas însă gol tot timpul, și el a ieșit din cinematograful nu numai iritat, ci și mai înfierbântat:

— Vrei să ne jucăm de-a
șoarecele și pisica? Bine!

Simon nici nu-și închipuia
cât de departe de jocuri era
Eliza. Ea trăia numai de la o
scrisoare a băieților la alta și

nu voia să știe de nimic
altceva. Respingând cu
hotărâre atențiile
pretendentului inoportun, ea
nu înțelegea la ce-i trebuie lui
toate astea și nădăjduia că o
să se sature repede să alerge
după ea. Neexperimentată în
arta seducției, nici nu-i trecea
prin cap că indiferența ei îl

stârnește și mai mult. Și se
supăra sincer când vedea un
nou semn de atenție: un
borcănel cu căpșuni, o cutie
cu dulciuri sau o punguliță cu
caramele în ciocolată lăsate
pe verandă. Fără să se
gândească prea mult, ea
ducea prinosurile la poartă și
le lăsa pe marginea drumului.

Descoperind că pot găsi din
când în când acolo tratații
gustoase, copiii din vecini
patrulau de câteva ori pe zi
prin fața curții ei.

Asediul s-a prelungit o lună
întreagă, dar s-a sfârșit cu
victoria lui

Simon. Odată, trezindu-se în
zorii zorilor, Eliza a ieșit pe
verandă, trăgându-și din mers

halatul peste cămașa de
noapte, și a fost gata să
aterizeze drept peste
încăpățânatul ei pretendent.
Observând cutiuța de ceai
indian pe care o pusese pe
prag, i-a azvârlit-o înapoi,
spunându-i mânioasă:

— Du-i-o nevesti-tii și uită
drumul spre casa mea!

El n-a răspuns nimic, dar a
tras-o hotărât spre el –
surpriza a împietrit-o și n-a
apucat să se elibereze, iar el,

profitând de buimăceala ei, a
îmbrăţişat-o strâns.

— Miroși a miere, a zis,
îngropându-și nasul în părul
ei.

— A ce? a întrebat ea.

— A miere. De albine, a
lămurit el fără să știe de ce și,
supărat pe sine - că doar nu
mai există și altfel de miere -,
s-a oțărât: Cum reușești să mă
faci să mă tâmpesc de fiecare
dată?

Ea și-a ridicat spre el ochii
căprui strălucitori.

— A ce-ai zis că miros?

Și după cum îi tremura
glasul și cât de palide îi erau
buzele, el a înțeles că
nimerise un punct dureros.

— A miere, a repetat el. De
flori.

în toamnă Eliza era de
nerecunoscut Slăbise mult și
își schimbase garderoba,
renunțând odată pentru
totdeauna la rochiile informe
și jachetele tricotate largi. S-a
tuns scurt, dezvăluindu-și
forma ideală a capului și linia
subțire a gâtului frumos. A
învățat să se machieze: un pic

de fond de ten și pudră, rimei,
fard de obraz.

Acum știa totul despre
fericirea femeiască. Acum
știa, precum coțofana-
năzdrăvana care punea

păsărelelor cașă în jocul-
numărătoare pentru copii, să-
și împartă inima tânjind după
iubire între fiii ei și Simon,
găsind în ea loc pentru
fiecare. Dacă înainte nu știa
despre bărbați nimic care s-o
facă să regrete absența lor din
viața ei, acum putea numi o
mulțime de lucruri care-i

umpleau inima de bucurie.
Eliza nu avea de gând să-l
despartă pe Simon de familie:
după ce trăise câțiva ani
chinuitori alături de infidelul
Tigran, nici prin cap nu-i
trecea să pricinuiască aceeași
suferință altei femei. Dar așa
cum în copilărie își fura
partea ei din bocceluța cu

merinde destinate surorilor ei,
acum fura din viața altcuiva o
fărâmbă de fericire pentru ea.
„Nu-i pentru multă vreme”, își
reamintea ea de fiecare dată
după ce-l conducea pe Simon
la plecare, „încă puțin și
gata!”. Își dăduse termen să
încheie relația cu el în
decembrie. Vara venise o

invitație de la băieții ei,
biletele pentru Boston erau
cumpărate pentru 5
decembrie, și plănuia să
întâmpine Anul Nou acolo. În
cei șapte ani de despărțire, în
viața fiilor ei se petrecuseră
schimbări mari. Cel mare
reuşise să se însoare cu o
armeană de acolo și să facă

rost de o casă, cel mic încă nu
se grăbea cu însurătoarea, dar
trăia cu o tânără chinezoaică
într-un apartament închiriat.
Eliza, tulburată de această
situație - cum să nu fie
armeană, glumește,
pesemne! - a privit-o îndelung
în fotografii și în cele din
urmă a oftat ușurată,

observând frumoasa tăietură
migdalată a ochilor și ovalul în
formă de inimă al feței, la fel
ca al ei. Repetându-i de câteva
ori pe silabe numele „Mei-li,
Mei-li”, a dat hotărâtă
verdictul:

— Nepotul, aşadar, o să fie
pe jumătate chinez.

— Mai aşteaptă cu
planurile, poate nici nu se
căsătoresc! a exclamat Simon.

— O să se căsătorească,
altfel Karen nu mi-ar fi trimis
fotografia ei. O să se
căsătorească și o să aibă un
băiat.

— De unde știi că o să fie
băiat?

— Simt eu în inima mea.

— Atunci să-i zică Bruce
Lee!

Bănuind că-și râde de ea,
Eliza a dat să se supere, dar
pentru orice eventualitate mai
întâi s-a interesat ce pasăre

mai e și asta – Brusli. Iar când
a aflat, a fost de acord cu
bunăvoință, declarând: la
chinezii ăștia, pesemne, toate
numele se termină în *li*: Meili,
Brusli.

Simon era să se înece de
râs.

A învățat multe de la el. Să
fie ea însăși. Să nu se teamă
de nimic. Să se dăruiască și să
iubească. Să nu se rușineze cu

propriul trup, ci să-l accepte și
să-l prețuiască cu toate
schimbările aduse de vârstă,
cu care se împacă greu orice
femeie. O săruta pe cicatricea
palidă dublă de pe burtă, și ea
îi îndepărta cu blândețe fața și
îi explica, parcă scuzându-se:
două cusături, doi băieți. Lui îi
plăcea mirosul ei – dulceag,

ușor, neagresiv – și își îngropa
nasul în subrațul ei și în
adâncitura gâtului,
inspirându-l, gâdilând-o cu
respirația lui. Ea râdea, dar
nu-l îndepărta.

—O să te sorb, îi spunea el.

Uneori, cedând la
rugămințile lui, ea cânta -
timid, cu jumătate de glas,
aproape în șoaptă, parcă doar
pentru ea însăși. El o ruga să

cânte ca în capelă, și ea se
învoia, mirându-se cu
sinceritate de fiecare dată ce
i-o putea plăcea în
interpretarea ei stranie, iar el
nu putea să-i explice, așa că
pur și simplu o asculta și apoi
pleca.

„Aș vrea să mă fi născut
tu”, i-a șoptit el într-un
moment de intensă apropiere,
și ea, înțelegându-i exact
cuvintele, i-a răspuns cu
nesfârșită tandrețe: „Și eu aș
vrea să te fi născut.”

Odată, adunându-și
curajul, i-a povestit totul
despre ea: despre tatăl ei, pe
care nu-l cunoscuse, despre
mama care murise fără să
dezvăluie tainele vieții sale,
despre Șușan, pe care o urâse
și de care se temuse, și pe
care acum, în sfârșit, o
înțelegea și o iertase, despre

fostul soț, care afirma că ea
miroase urât, și toată viața
fusesse nevoită să se spele de
două ori pe zi și se temuse să
se atingă de cineva... El a
ascultat-o fără s-o întrerupă și
a îmbrățișat-o îndelung,
nefăcând vreun reproș la
adresa cuiva – și ea a apreciat
asta, pentru că nu-i povestise

ca s-o compătinească, ci ca să
se elibereze și să-și
limpezească sufletul.

— Mătușa aceea mai
trăiește? a întrebat-o el într-
un târziu.

Nedumerită de sensul
întrebării lui neașteptate, ea a
dat afirmativ din

cap, precaută.

— Poți s-o întrebi pe ea. Cu siguranță știe exact ce i s-a întâmplat mamei tale în copilărie, i-a sugerat el blând.

— E din partea tatei.

— Nu contează. întreab-o.

Eliza, iritată că nu se
gândise singură la asta, i-a
promis să afle, dar a tot
amânat călătoria la mătușă. Îi
era de nesuportat să plece din

Berd, i se părea că dacă
pleacă, rupe cordonul
ombilical care o leagă de
Simon.

îi plăcea să-i privească
îndelung și atent mâinile,

observând forma unghiilor și încheieturile degetelor. îi tot venea să le deseneze, dar nu se hotăra, temându-se să nu ofenseze amintirea tatălui ei. Stătea întinsă alături de el, cu capul pe umărul lui, își făcea palmele căuș, iar el i le acoperea cu a lui.

— Parcă palma ta nu e atât
de lată, dar îmi acoperi și-mi
încălzești ambele mâini,
zâmbea ea.

— E inima mea, răspundea
el.

Despărțirea a fost foarte dureroasă, pricinuindu-le amândurora suferințe insuportabile. Simon, care la vremea aceea împlinise cincizeci și trei de ani, nu crezuse că-i va fi dat să mai fie așa de atras de cineva. Eliza devenise cea mai neașteptată și mai duioasă iubire a lui.

Intrase în viața lui ca un
oaspete nepoftit, stătuse acolo
un pic, și plecase, lăsându- i o
amintire care avea să-i
încălzească sufletul până la
sfârșitul zilelor. Nu se putea
împăca cu faptul că n-o s-o
mai poată îmbrățișa. A rugat-o
să-i lase o speranță cât de
mică – poate te răzgândești și,

când te întorci din America...
Ea a clătinat din cap – în ce te
privește, o să rămân acolo
pentru totdeauna.

Când și-au luat rămas-bun,
el i-a dăruit un parfum;

crezuse că-i franțuzesc, dar se
dovedise un fals – îl păcălise
vânzătorul. Dulceag, greu, nu
i se potrivea deloc. Totuși,
când dorul de el devenea de
neîndurat, îl folosea. Aromă
era bogată, florală, dar se
ducea repede, fără să lase nici
o urmă.

Eliza s-a dus la mătuşa ei
cu o săptămână înainte de a
pleca în America. Nu-i venea
să meargă singură, şi a rugat-
o pe Saşia Vardanuş să o
însoţească. A cumpărat bilete
de autobuz la prima cursă a
zilei, ca să nu fie chiar
întuneric la întoarcere. Şi-a
adunat într-o boccea hainele

bune pe care nu le mai purta,
a cumpărat bomboane și halva
și a făcut o friptură. Pe
serpentinele de munte i s-a
făcut rău, dar Vardanuș a
distras- o cu vorba, și greața i-
a trecut.

Mătuşa era la vremea
aceea trecută bine de optzeci
de ani. Orbise, nu mai putea
merge de mult, dar nu-şi
pierduse vioiciunea şi
memoria, aşa că a recunoscut-
o imediat pe Eliza, cu care nu
se mai văzuse de vreo şapte
ani. Fără s-o lase măcar să
deschidă gura, a întrebat-o cu

cine a venit, că precis nu cu
sora ei – pe Nina și pe Mariam
le-ar fi recunoscut negreșit, și
și-a răspuns singură –
pesemne e o vecină.

— O vecină, n-a mai
contrazis-o Eliza.

După ce a întrebat-o de
sănătate și i-a răspuns
conștiincios bătrânei la toate
întrebările, ar fi vrut să treacă

la ce-o interesa, dar nu ştia
cum să facă. I s-a părut că
tăcerea se prelungeşte la
nesfârşit. În curte a început să
latre un câine, nişte bibilici i-
au răspuns cu un strigăt
indignat, fereastra a fost
zgâlţâită de un curent,
prinzând în geam o rază de
lumină, pe drum, zgâriind

gardul și scârțâind din roți,
trecea o căruță - Eliza și-a
întins gâtul, dar a putut să
vadă doar coarnele lungi ale
boului și legăturile de nuiiele
cu care era încărcată căruța.
Amintindu-și fără legătură cu
nimic că boilor încep să le
crească zdravăn coarnele mai
ales după castrare, s-a

minunat a nu știu câta oară de
capacitatea bizară a memoriei
sale de a scoate la iveală orice
flecusteț inutil, distrăgând-o.

Mătușa aștepta
răbdătoare, fără să-i întrerupă

tăcerea. într-un târziu, Eliza s-a hotărât.

— Tușă, uite de ce-am venit. Am vrut să te întreb de mama, poate știi. Cum a murit fratele ei? Și, de teamă să nu

fie bănuită de pură
curiozitate, a adăugat repede:
Mama a suferit toată viața din
cauza lui, de parcă nu-și putea
ierta ceva.

Bătrâna a cercetat-o câteva clipe cu ochii ei decolorați. Și-a tras nasul. A întrebat-o cu reproș:

— La ce-ți trebuie să știi,
dacă ea n-a vrut să-ți
povestească?

Eliza s-a retras în sine.
Avea inima pustie și neliniștită
după despărțirea de Simon.

Tot ce-și dorea în momentul
acela era să-l îmbrățișeze, să-
și îngroape fața în palmele lui,
să-i simtă mirosul amărui de
tutun impregnat pentru
totdeauna în piele. A oftat
adânc, clipind de câteva ori ca
să-și alunge lacrimile.

— Mi se pare că ar fi mai ușor.

— Cui?

— Mie.

Glasul i s-a tăiat, și a tăcut.

Bătrâna și-a mușcat buzele,
mișcându-și capul pe pernă,
să se așeze mai comod. Chipul
îi era obosit, brăzdat de riduri
– și întunecat de umbra
amintirilor.

— Tare n-aş vrea să
vorbesc despre asta. Dar dacă
ai nevoie... Pe bunicu-tău nu l-
au luat în Primul Război
Mondial – avea epilepsie. S-a
dus să facă bani la Baku şi a
dispărut patru ani întregi –
nici o veste de la el, nici bani,
apoi am aflat doar că s-a
îndrăgostit de nu ştiu ce

actriță și își cheltuia toți banii
cu ea. Când a plecat, mama ta
avea trei ani, iar bunică-ta era
însărcinată. A născut un băiat,
dar o ducea foarte greu, abia
se descurca de pe-o zi pe alta,
uneori cerșea pe lângă capelă.
Nu mai țin minte în ce an era
exact, poate '20, poate '19, în
ianuarie frigul era cumplit și

nici de mâncare nu era nimic –
vara aproape că nu fuseseră
recolte... – bătrâna a făcut o
pauză, a oftat adânc,
frecându-și pieptul cu mâna –,
mi-e tare greu să-ți povestesc
toate astea, fetițo. Ei, dar
dacă m-am pornit... Ajunsă la
disperare, bunică-ta,
înțelegând că n- o să poată

ține doi copii, și-a dus băiatul
de doi ani în hambarul
înghețat și l-a încuiat acolo. El
a plâns și a strigat că vrea
acasă, dar apoi a tăcut. Peste
noapte a murit înghețat.

— De ce l-a ales pe el? a
întrebat Eliza.

— în familiile țărănești
băieții erau mai prețuiți –
când cresc, te ajută în
gospodărie, poate apoi ajung

cineva, ajută și pe alții. Dar o
fată îți aduce numai griji:
păzește-o ca pe ochii din cap,
adună-i zestre, mărit- o...
Băiatul bunicii tale era slăbuț,
se îmbolnăvea des, de-aia l-a
ales pe el, că a hotărât că n-o
să trăiască. Poți să zici că
maică-ta pur și simplu a avut
noroc. Cât să fi avut pe-

atunci? Cinci, șase ani? Era mare, a înțeles totul, iar dacă n-a înțeles, i-au spus mai târziu vecinii, despre astfel de lucruri oamenii nu se prea îndură să nu vorbească. Așa a murit frate- său. Iar a doua zi, în raioanele de nord ale Armeniei au venit soldații ruși care se retrăgeau din Kars. Au

fost încartiruiți prin case, câte doi de familie. Au petrecut iarna la noi, așteptând să le facă gruzinii un coridor, ca să poată pleca în Rusia. Să plece fără permis nu aveau voie, fiindcă acum erau străini – țarul abdicase, imperiul se destrămase, în Transcaucazia apăruseră state independente.

Venirea acelor soldați a fost
salvarea noastră: aveau, de
bine, de rău, mâncare, și o
împărțeau cu noi. Ne ajutau
cu ce puteau – bărbați nu prea
mai rămăseseră: pe unii îi
căsăpiseră turcii, alții
pieriseră în război, alții
plecaseră la muncă la Tiflis¹⁷
ori Baku. Așa că au început ei

să meargă la pescuit sau la
vânătoare, să taie lemne, să
meargă-n Qazah – acolo era o
gară, un bazar mare, puteai
câștiga ceva bani, să cumperi
alimente. Am putea spune că
datorită lor am supraviețuit.
Când au venit, bunică-ta
numai că nu și-a pierdut
mințile. O singură zi, o zi

numai și și-ar fi putut păstra
copilul. Dar ce era făcut era
bun făcut, nu mai puteai
schimba nimic. Pe băiat l-au
îngropat tot soldații ruși –
pământul era atât de înghețat,
că unor muieri amărâte le-ar fi
fost peste puteri să-l sape.

Bunicu-tău a apărut peste
vreo doi ani. Se spunea că
actrița aceea cu care se
încurcase își găsisese un cavaler
bogat și pe el îl dăduse afară
din casă. Așa că s-a întors,
pesemne, fiindcă nu avea
unde să stea. Bunică- ta,
aflând despre isprăvile lui, s-a
răzbunat spunându-i ce

făcuse. El a bătut-o de era s-o
omoare, iar noaptea, s-a
spânzurat. în același hambar
unde încuiase ea copilul.

Eliza a plecat acasă cu
senzația că sufletul îi fusese

tăiat și umplut cu urzici
pișcătoare. Îi era cu neputință
să vorbească, dar și să tacă.
Mișca din buze fără zgomot,
rememorând scrisorile
băieților, și își trecea degetul
peste geam, desenând mâinile
tatălui ei.

Poalele văii erau învăluite
într-o ceață albăstruie care se
unduia neliniștită, ba
adunându-se și poleind cu
argint vârfurile ascuțite ale
valurilor, ba risipindu-se, și
părea că nici nu e ceață, ci o
mare cuprinsă de jale, istovită
nu doar de viață, ci și de sine.

Sașia Vardanuș, care
jumătate din drum a rămas
tăcută, i-a atins mâna Elizei,
rugând-o să întredeschidă
geamul. Aceasta a apăsat tare
pe mâner, dând fereastra
peste cap. Autobuzul a fost
năpădit de vântul aspru de
munte, care a alungat într-o

clipă mirosul deranjant de ulei
de mașină și de transpirație.

— Simți marea? a întrebat
Sașia Vardanuș, trăgând cu
putere în piept aerul sărat.

Eliza s-a întrerupt din
contemplarea ceții și a privit-o
surprinsă.

—De unde știi că îmi
închipuiam că pe fundul văii e
marea?

Vardanuș a strâns în brațe
coșul cu provizii pe care-l
ținuse pe

genunchi tot drumul (un
borcănaș cu unt clarificat, un
săculeț cu alune curățate,

mere și piersici uscate – Eliza
îi dăduse tot ce-i dăruiseră
rudele grijulii de la țară), și i-a
răspuns cu o convingere
dezarmantă:

—De ce să-ți închipui, dacă
acolo chiar e marea?

America s-a dovedit a fi
exact așa cum și-o imaginase
Eliza: de basm, impetuoasă,
multicoloră și multivocală,

însuflețită în ajunul
sărbătorilor, iluminată de
beculețele ghirlandelor din
brazi și strălucirea betelii
aurii. Nu se deosebea doar de
lumea cunoscută din copilărie,
era cu totul alta, parcă dintr-o
realitate inventată. Aici și
cerul era altfel: nu se sprijinea
cu coatele de crestele

munților și nu se uita pe
fiecare fereastră cu
participarea vie și curiozitatea
unui copil, ci aburea în
propria-i înălțime intangibilă,
alegând gânditor norii,
indiferent la vremelnicia vană
a existenței umane.

Prima săptămână Eliza și-a petrecut-o pe jumătate adormită: s-a adaptat cu mare greutate la diferența de fus orar. Locuia la Vardan, într-o casuță cu patru camere și o grădiniță îngrijită. Adormea devreme, neapucând întoarcerea de la serviciu a fiului ei, se scula în toiul nopții

absolut trează și în plină forță
și cucăia până dimineața,
așteptând să se trezească
ceilalți. Cu nora, Annie, a
găsit imediat un limbaj
comun. Aceasta era dintr-o
familie de armeni din Erzurum
fugiți de genocid, vorbea
gângavul dialect armean
vestic și Eliza repeta în șoaptă

cuvintele după ea,
minunându-se de sunetul lor
moale, care mângâia cerul
gurii: „*Ku-dam, gu-kam, ag-
vor*” Obişnuită cu alte tradiții
și obiceiuri, ea se străduia să
nu se amestece deloc cu
sfaturi în viața tinerilor, dar
încă din prima zi a început să-
și ajute nora în gospodărie,

însărcinându-se să gătească,
gonind-o blând de lângă
aragaz. De altfel, Annie nu s-a
prea împotrivit.

Ajungând pentru prima
dată într-un supermarket și

mergând de-a lungul șirului
lung de rafturi încărcate din
belșug cu toate produsele
posibile, Eliza încerca nu doar
o uimire bucuroasă, ci și un
năduf amar, amintindu-și
existența modestă la care erau
condamnați locuitorii uriașului
și găunosului stat sovietic.

— Carevasăzică, ne-au
păcălit? Toată viața ni s-a spus
că în Occident sunt nedreptăți
și sărăcie, iar acum se vede că
totul e tocmai pe dos? l-a
întrebat ea cu grijă pe fiul mai
mare, rotind o nucă de cocos
foșnitoare între palme și
rușinându-se să se intereseze
ce-ar putea fi.

Vardan a îmbrățișat-o,
remarcând cu bucurie că
mama lui nu se retrage, ci
dimpotrivă, îl cuprinde strâns
cu brațele, și a rânjit – ne-au
păcălit în fiecare zi de la
Dumnezeu, *ma*. Eliza și-a lipit
urechea de pieptul lui,
ascultându-i bătăile inimii.

întrebarea a țâșnit înainte ca
ea s- o poată opri:

— Fiule, a ce miros?

Vardan a râs în hohote –
păi să vedem, *ma*; s-a aplecat
și și-a îngropat nasul în
gulerul rochiei sale.

— A miere? a întrebat el cu
îndoială.

Eliza s-a ridicat pe vârfuri,
atingându-i duios cu buzele
gropița din

bărbie.

— Băiețelul meu!

Uneori îi venea să-i
povestească despre Simon,
dar se abținea, fiindcă nu știa
cum ar reacționa el la faptul
că maică-sa avusese o relație

cu un bărbat însurat. N-ar fi
supraviețuit s-o fi blamat fiul
ei.

Îi era un dor disperat de
Simon. Își luase obiceiul de a
sta de vorbă cu el – cu

jumătate de glas, dacă nu era
nimeni în preajmă, sau în
gând, dacă era. își imagina că-
i scrie scrisori lungi,
descriindu-i în toate
amănuntele din uimitoarea
viață americană: mașinile
variate (ți-ar plăcea, Simon-
djan, sunt așa de frumoase, de
strălucitoare), gustul de coca-

cola (dulce și înțepătoare, dar,
dacă vrei să știi părerea mea,
Buratino e mai bun),
abundența canalelor și
emisiunilor TV (la noi sunt
doar două, dar aici nu-ți
ajunge toată viața să te uiți la
toate, ba au inventat și canale
sportive, de dimineață până
seara transmit baschet, cred

că nu te-ai mai dezlipi de
televizor).

... am fost cu Karen și
prietena lui la un restaurant
chinezesc și acolo se mânca
atât de ciudat – cu bețișoare,

eu, nătânga de mine, n-am
reuşit nicicum, aşa că mi-au
adus tacâmuri obişnuite. May-
lee e foarte drăguţă, subţirică,
zici că-i o tulpină de floare, şi
vocea îi sună ca un pahar de
cristal. Doar că nu pot să
vorbesc cu ea după pofta
inimii – eu nu ştiu englezeşte.
Cu Annie e mai uşor, că ea

vorbește limba noastră, de-
asta știu totul despre ea, și
parcă în general mă simt mai
în largul meu cu ea, e totuși
armeană. De May-lee mă
jenez și, închipuie-ți, nu știu
despre ea decât ce-mi
povestește Karen, iar el nu e
vorbăreț din cale-afară, îi
smulgi vorbele cu cleștele.

Dacă ai vedea, Simon-djan, cu
ce ochi de îndrăgostiți se uită
unul la altul, sigur se
căsătoresc, simt eu. Și
neapărat o să facă un băiat. I-
am și spus lui Karen: puteți să
botezați copilul Brusli, nu mă
supăr, s-a prăpădit de râs, era
să se înece, ca și tine.
Carevasăzică, iar am dat-o în

bară. Sunt o proastă și n-o să
mă deștept niciodată, Simon-
djan. Nu pricep ce-ai găsit tu
la mine, că doar m-ai iubit, mă
iubești și acum, simt și știu
asta...

Dacă i-ar fi scris cu
adevărat o scrisoare, Simon ar
fi ghicit pe dată că, înșirând
aceste rânduri, plângea.

... mă întrebi cum le e aici
băieților mei? continua Eliza,

ștergându-și lacrimile.
Trăiesc greu: ca să se
descurce, muncesc mult și
fără concedii. Karen mi-a
explicat că dacă s-ar fi născut
în America, ar fi fost mai ușor,
dar imigranții trebuie s-o ia de
la zero. Vardan mi-a spus ceva
de mi-a venit să urlu. Cică
prima generație de imigranți e

neam condamnat, pentru ei
totul se obține cu mare trudă,
așa că e important să nu fie
risipitori și să pună bani
deoparte ca să le poată oferi
copiilor o educație bună. Și
voi? am întrebat eu. Noi,
nimic, zice el, și zâmbește.
Când i-am întrebat dacă nu le
pare rău că au venit, amândoi

mi-au răspuns fără șovăire: nu le-a părut rău nici o clipă. M-am bucurat, important e să fie după inima lor. S-au angajat la fabrica de frigidere, muncesc câte zece ore pe zi, se văd rar, n-au timp. Dar sunt liniștită în privința lor, Simon-djan, că e o țară bună, bogată și generoasă, o să le fie bine

aici. Iar copiilor lor, cu atât
mai mult...

În două săptămâni, Eliza s-
a obișnuit destul de mult cu
împrejurimile străine ca să
iasă uneori la plimbare. Își

alegea mereu unul și-același
traseu – până la capătul
străzii, apoi la dreapta, pe
trecerea de pietoni, și din nou
la dreapta, spre scuarul mare,
pe lângă vitrinele magazinelor
și restaurantelor, scăldate în
luminile Crăciunului. Spiritul
sărbătorilor plutea peste oraș,
te amețea cu speranța

miracolului care trebuie să se
întâmpie negreșit, mirosea
plăcut și dulce – a fursecuri și
ciocolată fierbinte. Uneori,
arătând timid cu degetul și
bălmăjind *please* sau *sorry* –
învățase înainte de toate
aceste cuvinte în engleză –,
Eliza lua de la cofetărie o
gogoasă și cafea într-un

păhărel de carton. Ajungând
în scuar, se așeza pe prima
bancă liberă, mânca, lingând
cu plăcere gemul de căpșuni,
și, sorbind din cafeaua
fierbinte și apoasă, privea
trecătorii, purtând o
conversație nesfârșită cu
Simon. Peste drum se ridica o
veche biserică baptistă, cu

clopotnița ascuțită și vitralii
multicolore înalte, pline de
lumină. Eliza era tentată să
intre, dar se jena – dacă nu se
cuvine, dacă n-o lasă, în fond
ea nu e botezată și nu prea
știe cum e cu credința. Dar
odată, luându-și inima-n dinți,
a intrat totuși. Nu a îndrăznit
să se așeze pe o bancă – de

altfel era și foarte puțin loc, în
scurt timp avea să înceapă
slujba –, așa că s-a ascuns
după o coloană, ferindu-se de
ochi străini, și, dându-și capul
pe spate, a început să
privească tavanul de lemn, cu
figuri sculptate, povestindu-i
ca de obicei în șoaptă lui
Simon tot ce vedea. Pe

chipurile triste ale sfinților
cădea o lumină blândă,
mâinile lor împreunate pe
piept, cu degete lungi, arcuite
la vârfuri, semănau cu aripile
neputincioase ale unor păsări
mari, care s-au dezvățat să
zboare. „Și au niște ochi...
parcă au plâns îndelung și,
fără să-și șteargă lacrimile, au

împietrit", a zis în sinea ei
Eliza, trecându-și privirea cu
compasiune de la un sfânt la
altul.

A scos-o din această
contemplație tăcută o voce de

o forță uimitoare. Venind de
peste tot, ea răsuna - plin și
cu toată puterea, parcă -,
nefăcând pauză nici măcar ca
să respire, și, acompaniată de
cor, dar distingându-se și
nepermițând să fie acoperită,
a plutit deasupra ei, a orbit-o
și a uluit-o cu forța și
frumusețea ei primordiale.

Trecând de la o incantație
egală și continuă la un ritm
întrerupt, i-a invadat sufletul
ca un vânt greu și, răsucindu-
se într-un vârtej, a împrăștiat
amurgul care se vălurea. Eliza
nu mai auzise niciodată
muzică *spiritual* și nu știa
nimic despre ea. Iar acum,
înțelegând ce încercase ea să

cânte toată viața, s-a întors
bucuroasă, ca să se convingă
că vede și Simon asta. Și,
izbucnind într-un plâns amar,
și-a dat seama că acele cinci
luni de fericire care-i fuseseră
date vor rămâne pentru
totdeauna în trecut, și că tot
ce mai are sunt amintirile.
Niciodată în viață n-o să mai

întâlnească un bărbat pe care
să-l poată iubi, în fața căruia
să se poată dezbrăca fără să
se rușineze de trupul ei,
căruia să-i povestească pe
nerăsuflate totul despre ea,
fără să ascundă nimic și fără
să se jeneze. „Dumnezeu ne-a
făcut pe unul pentru celălalt,
dar noi, proștii, n-am știut

asta și ne-am rătăcit”, îi
spusese cândva Simon. Eliza
atunci râsesse neîncrezătoare,
dar acum nu se mai îndoia – el
avusese dreptate. Nu mai
avea de ce să respire; a
alunecat pe podea, căzând în
nesimțire și gândindu-se cu
recunoștință că moare. Dar
glasul care plutea deasupra ei

n-a lăsat-o. El i-a alungat
durerea din suflet, i-a spălat
fiecare cotlon până a lucit ca
un pahar de cristal, a luminat-
o cu strălucirea lui tăcută și
ocrotitoare. A ajutat-o să se
ridice, i-a îndreptat rochia, i-a
șters lacrimile cu un gest uitat
din copilărie și, împingând-o
ușor în spinare, a

binecuvântat-o - pleacă. Lasă-i
pe toți - și trăiește.

Ceea ce Eliza a și făcut.

12. Tip de monument
arhitectonic armenesc, cu o
cruce bătută în piatră (*haci*
înseamnă „cruce”, iar *kar*,
„piatră”). (N. a.)

13. Un fel de tocană
din carne de miel sau de vițel,
de obicei cu legume, verdeață
și bere. (N. tr.)

14. *Dobrovolnoe*
Obșcestvo Sodeistvia Armii,

Aviații i Flotu Rossii
(Societatea Voluntară de
Cooperare cu Armata, Aviația
și Flota Rusiei), organizație
sportivă paramilitară având ca
scop, între altele, consolidarea
securității naționale,
propaganda militară și
pregătirea tinerilor pentru
serviciul militar obligatoriu.
(N. tr.)

15. Oraș în vestul Armeniei
(acum se află pe teritoriul
Turciei). (N.

a.)

16. Aici, covor vechi
armenesc, având un model cu
dragoni. (N. a.)

17. Veche denumire a
oraşului georgian Tbilisi. (N.
tr.)

Șiragul de perle

Vom începe prin a spune că
Sev-Muşeganţ Sofia s-a
măritat nu din dragoste, ci
dintr-un capriciu stupid: a
vrut să se fandosească într-o
rochie frumoasă de mireasă.
Era în anul 1972, şi moda
sarafanelor scurte cu talie
înaltă, a pieptănăturilor tapate
neglijent, a genelor rimelate

abundent, în vogă în anii '60,
ajunsese în sfârșit și în fundul
provinciei, cum era Berdul.
Fetele tinere, pentru a face în
ciudă generațiilor mai
vârstnice, care socoteau că
singura lungime posibilă
pentru fusta unei femei este
până la jumătatea gambei (ba
chiar până la glezne), își

dezgoleau sfidător genunchii
și umerii și cheltuiau grămezi
de bani pe cosmetice
franțuzești de calitate, care se
vindeau pe sub mână. Spre
marea supărare a
mondenelor, industria ușoară
sovietică furniza magazinelor
universale mărfuri puritane și
deloc atrăgătoare, profund

diferite față de ceea ce și-ar fi dorit ele. Erau nevoite să găsească singure o soluție: își făceau rost de pe piața neagră de reviste de modă, țesături, accesorii și chiar ață de bună calitate. La croitoreasa

Marina, care știa nu numai să coasă orice model după desen, ci și să lucreze cu materiale dificile precum crimplen, dacron sau dederon, erau cozi imense. Marina nu refuza pe nimeni, cosea aproape fără odihnă și în trei ani a strâns bani pentru un apartament cu două camere.

Sofia lucra ca recepționeră
la atelier și în timpul liber nu
pleca de lângă croitori,
privindu-i cum iau măsurile,
trasează cu o bucățică de
săpun pe material linii menite
să marcheze traseul
cusăturilor, aleg cu grijă
țesăturile, trag la mașină,
învârtind roata și punând în

mișcare mecanismul greoi.
Remarcând interesul fetei,
Marina a început să-i dea din
când în când lucrări
nepretențioase, pe care ea le
executa cu plăcere: înșăila și
apoi tăia marginile, călca
cusăturile, tighelea tivurile.
Marina era mulțumită: Sofia
avea mână ușoară, lucra cu

sârg și cu mîgală și, mai ales,
cu dragoste. Iar dragostea,
după cum se știe, e cel puțin
jumătate din succesul oricărui
lucru.

Aici, în atelier, a văzut
Sofia modelul viitoarei sale
ținute de nuntă: o rochie-
creion scurtuță, albă ca
neaua, fără umeri, cu spatele
pe jumătate gol și un tiv greu,
brodat cu paiete argintii.

— Vreau și eu una așa, a
suspina ea, trecându-și cu
teamă degetele peste pagina
revistei de modă.

Marina s-a întrerupt din
lucru și s-a aplecat asupra

pozei mijindu-și ochii miopi, a
studiat simpatica rochiță de
cocktail, și a pufnit:

— într-o rochie ca asta poți
cel mult să te măriți!

— Atunci mă mărit, a fost
de acord Sofia, care abia
împlinise nouăsprezece ani.

De lipsă de cavaleri nu se
plângea: drăguță și
prezentabilă, bine făcută,

dintr-o familie înstărită și
respectată, era de mult
înconjurată de atenția
tinerilor. Cu unul dintre ei
chiar ieșise – scurt și fără rost,
până la primul sărut, după
care se despărțise de el
fulgerător, fără să spună de
ce. Pretendentul rănit a
încercat s-o provoace la o

discuție deschisă, în speranța
că va reînvia relația, dar s-a
retras rapid după ce la locul
întâlnirii a fost întâmpinat nu
de obiectul suspinelor sale, ci
de cei doi frați mai mari ai
acesteia.

— Te-a supărat în vreun fel? întrebaseră ei într-un glas, când Sofia îi rugase să o scape de pretendentul insistent.

— Dacă m-ar fi supărat, nu
v-aş fi cerut să mă scăpaţi de
el, ci să-l omorâţi, a zis ea
ridicând din umeri.

Despre sărutul de la a treia
întâlnire, care potrivit

normelor locale era o
cutezanță nemaiauzită, a avut
înțelepciunea să nu
pomenească, altfel frații i-ar fi
pus pielea-n băț nu numai
pretendentului buclucaș, ci și
ei.

Motivul despărțirii era caraghios de simplu: fetei nu-i plăcuse absolut deloc sărutul. Pretendentul, care-și lăsase mustăți, după moda vremii, și le tunsese stângaci înainte de întâlnire. Sărutul bălos, mirosind a tutun, care i-a înțepat buzele, nu i-a stârnit impresionabilei tinere decât

dorința de a se spăla pe dinți.
„Ducă-se învârtindu-se”, a dat
ea din mână a lehamite și a
hotărât să-și amâne viața
personală.

Iubită și răsfățată din
fragedă pruncie, Sofia izbutise
să ajungă o făptură egoistă,
dar destul de infantilă și de
neajutorată. Nu știa să se
impună, dar nici nu-și dorea
asta cu asupra de măsură,
căci nu avea de gând să-și
asume responsabilitatea
pentru faptele ei. De aceea, se

adresa în orice împrejurare
fraților mai mari, care o
vegheau ca niște zmei, păzind-
o ca pe ochii din cap. Părinții,
înțelegând că, având
asemenea calități, fiica lor era
încă nepregătită pentru viața
de familie, nu insistau să se
mărite, deși după vârstă se
socotea că era deja timpul.

„Are vreme, e încă mică”,
repetă mama ei ca o moară
stricăță, iar partea
bărbătească a familiei îi ținea
isonul fără rezerve.

Sofia era singura fată
dintre cei cinci copii, și
părinții erau mereu părtinitori
și plini de ocrotire față de ea.
Nu cunoștea cuvântul
interdicție și nu făcea decât ce
voia. Și recepționeră ajunsese
tot dintr-un capriciu – intrând
la Facultatea de
Electrotehnică și pierzându-și

rapid interesul față de cursuri,
s-a lăsat de studii și s-a dus să
lucreze unde-i plăcea mai mult
- cu rochii frumoase. În ciuda
excentricității ei, era un om
fermecător și bun, așa că s-a
adaptat imediat în atelier.
Croitoria s-a dovedit a fi
singura ocupație în stare s-o
atragă. Sofia îi ajuta pe

croitori cu nedisimulată
plăcere, învățând din mers
meseria de la ei și uimindu-i
pe toți cu ingeniozitatea și
hărnicia ei.

— Poate să dai la
Facultatea de Inginerie
Textilă? i-a propus la un
moment dat Marina,
verificând atent și negăsind
nici cea mai mică greșeală în
tighelul precis - liniuță cu
liniuță - pe care-l făcuse.

Dar ea a dat din mână:

— Ce rost are să pierd
vremea la facultate, când pot
să învăț totul de la tine?

— Și asta e adevărat, a
admis Marina.

Cum dorința de a se mărita
în rochia pe care o admirase
nu-i dădea pace, Sofia, fără să
se gândească prea mult, a

ridicat interdicția privind viața personală și a început să iasă cu fiecare dintre pretendenții ei, inclusiv cu cel respins. După evaluări minuțioase, l-a ales ca logodnic pe Avoianț Beniamin: el se străduia cel mai puțin să-i facă impresie, în cea mai mare parte a timpului tăcea, în schimb îi

dăruise o trusă de batiste
decorate cu flori de mușetel și
clopoței brodați cu fir de
mătase. Marina, căreia i se
lăudase chiar în ziua
următoare cu cadoul primit,
ridicase din sprâncene: „Așa
ceva nu se face cadou. E semn
rău.” „De ce?” „Prevestește
lacrimi.” Sofia a fluturat din

mână, senină – ce semne,
suntem în secolul XX!

Zoia, prima iubire a lui
Beniamin, l-a condus la
plecarea în armată înecată în
lacrimi, dar nu l-a așteptat.

După nouă luni i-a trimis o scrisoare de scuze, în care îi povestea plină de remușcări că se logodise cu un alt tânăr. „Beno-djan, așa se întâmplă, crezi că iubești pe cineva, și apoi întâlnești pe altcineva și îți dai seama că înainte n-a fost dragoste, ci doar așa, o atracție copilărească. Să nu te

superi pe mine și să nu mă
blestemi – sunt total vinovată
față de tine, știu și eu asta.”
Între foile scrisorii, Zoia
pusese trei flori de mușețel
uscate, care, nerezistând
drumului lung făcut de poștă
din Armenia până-n
Kazahstan, unde era Beno, se
transformaseră într-o pulbere

fină. El a turnat cu grijă acest praf în palmă, a lins câteva fire și s-a strâmbat din cauza gustului amar. L-a pus înapoi în plic, a aprins un băț de chibrit și i-a dat foc. A aruncat deasupra și celelalte scrisori ale Zoiei, cu tot cu fotografiile lor împreună. A privit cum se îngălbinesc și se boțesc în foc

chipurile lor îndrăgostite. Apoi a plecat în permisie și s-a îmbătat crunt. S-a întors la unitate în zori, s-a prezentat la comandament și a anunțat cu limba împleticită că e gata să-și asume responsabilitatea și să suporte cele mai aspre rigori ale legii. Comandantul, un căpitan îndesat și sever, i-a

aruncat o privire disprețuitor-
miloasă acestei siluete sfrijite
și i-a tras o palmă zdravă
peste ceafă, fără să-l întrebe
ce s-a întâmplat – era destul
de clar. I-a dat o zi de carceră
(„Nu ca pedeapsă, ci ca să-ți
pui creierii la loc,
prostănacule”) și i-a anulat
dreptul la următoarea

permisie. Beniamin s-a arătat indiferent față de pedeapsă, n-a mai făcut nici o prostie cât a fost în armată, dar după demobilizare nu s-a mai întors în patrie. S-a angajat ca simplu muncitor la uzina de construcții de mașini, unde a avansat până la reglor. Locuia la cămin, împărțea camera cu

un coleg ciuvaș bun la suflet și
vorbăreț, s-a înscris pe listă
pentru un apartament. După
trei ani s-a întors în Armenia,
reproșându-și că n-o făcuse
mai devreme, la
înmormântarea tatălui său,
care s-a stins înainte de
vreme. Cedând rugăminților
mamei zdrobite de durere,

care nu voia să îmbătrânească
fără fiul ei, dar nici să se mute
cu el în Kazahstan, a rămas.
Și-a găsit imediat de lucru - la
uzina de relee din oraș. Cu cel
care-l despărțise de Zoia,
coleg de clasă cu el, a rămas
prieten, dar pe ea o ignora cu
încăpățănare și, dacă o
întâlnea întâmplător pe

stradă, trecea pe trotuarul
celălalt. Zoia, care între timp
născuse doi copii, se lăbărțase
zdravăn și suferea imens din
pricina corpolenței, izbucnea
în lacrimi de fiecare dată.
„Doar nu l-am înșelat, i-am
scris cinstit despre toate,
inimii nu poți să-i poruncești”,
i se plângea ea unei prietene,

mușcându-și buzele. „Nu-l
băga în seamă”, o liniștea
aceasta, dar în sinea ei își
zicea cu milă că pesemne în
sufletul Zoiei nu se stinsese
totul de vreme ce e atât de
deranjată de atitudinea
fostului iubit.

Beniamin a remarcat-o pe Sofia la bancă. Copleșită de plictiseală, ea stătea la coadă la casă și își tot răsucea gâtul, privind panourile de pe pereți. I-a stârnit un zâmbet involuntar când s-a ridicat de câteva ori pe vârfuri ca să evalueze lungimea cozii, să vadă cât mai are de așteptat.

I- a admirat silueta
armonioasă, îmbrăcată într-un
costum-pantaloni de vară –
umerii frumoși, talia îngustă,
gleznele grațioase. Profilul ei
semăna cu o efigie antică –
fruntea nebombată, nasul
subțire, doar un pic cam lung,
buzele pline, linia
înduioșătoare a bărbiei

rotunde, aproape copilărești.
Neatentă, Sofia a scăpat pe
jos chitanțele pe care le
scosese dinainte din geantă;
Beniamin s-a repezit să i le
ridice, s-a lovit cu capul de
genunchiul ei ascuțit și s-a
scuzat stânjenit. Ea și-a frecat
locul lovit și a dat neglijent
din mână. „Beniamin”, s-a

prezentat el, înmânându-i
hârtiile adunate de pe jos.
„Beno, deci”, a rostit ea cu un
glas neașteptat de matur și
dulce pentru vârsta ei. Nu și-a
spus numele.

Rudele s-au împăcat cu
alegerea Sofiei călcându-și pe
inimă - Beniamin era pentru
ea o mezialianță clară: dintr-o
familie de țărani săraci, care
nu se distinseseră prin nimic,
fără mașină, fără economii,
fără o educație decentă, care
moștenise de la tatăl lui
decedat doar o casă mică și

un petic de livadă cât un
degetar. Rudele – mama și o
soră mai mare, care se
măritase într-un sat
îndepărtat și venea la Berd de
două ori pe an: de ziua
părinților¹⁸ și de Anul Nou.

—Dacă măcar ar fi
inginer... spunea supărată
mama Sofiei, care nu pierdea
niciodată ocazia să se laude
cu cele două diplome
universitare – filologie și
istorie. Partea bărbătească a
familiei, obișnuită să n-o
contrazică atunci când era
vorba de Sofia, aproba din cap

cu râvnă, și doar fiul cel mic,
cu arțagul pubertății, a
remarcat sarcastic că și dacă
Beniamin ar fi avut o diplomă
de studii superioare, pe Sofia
ar fi durut- o în cot. S-au răstit
la el să tacă, dar, remarcând
corectitudinea afirmației, i-au
dat o bilă albă lui Beniamin.
Cea care a pus capăt

comentariilor a fost chiar
Sofia, care a declarat că
alegerea ei e definitivă și n-
are de gând să se abată de la
ea nici cu o iotă.

—Doar nu vreți să fug cu
el! a adăugat ea ca să-i sperie,
ridicând o sprânceană.

Mama ei a făcut-o
șantajistă mică, și-a dat ochii
peste cap și s-a lăsat să cadă

într-un fotoliu, istovită, dar,
când fiii mai mari, speriați de
paloarea ei, au început s-o
dojenească pe Sofia, i-a oprit
cu un gest autoritar – nu-i
nevoie! Fiică a unui activist de
partid, ea adoptase încă din
copilărie comportamentul
tatălui ei și, cu cel mai mic
prilej, intra pe loc în rolul unui

secretar raional, care are grijă
de supușii săi cu o grijă
părintească sau, dimpotrivă, îi
face praf și pulbere pentru
cea mai mică greșeală. Și
acum, oprindu-i supărată pe
fiii ei și certându-și încă o dată
fiica, a rostit verdictul:

—Dacă așa ai hotărât, așa
să fie. Dar după aia să nu vii
să plângi la noi...

—Nici nu mă gândesc! a
întrerupt-o Sofia, nelăsând-o
să termine.

Nunta s-a ținut în
asemenea grabă, că a
provocat zvonuri cum că
mireasa ar fi fost însărcinată.
Că doar obiceiul e altul: mai
întâi logodna, apoi pregătiri
furtunoase, și abia peste
vreun an cununia. Iar aici
totul s- a precipitat ca o
avalanșă – logodna în aprilie,

nunta în mai, o lună deloc
potrivită pentru așa ceva, că
nu degeaba zice o vorbă
populară: dacă te măriți în
mai, doar neazuri o să ai.

Dar Sofia nu avea răbdare.
Rochia, cusută de Marina într-
un timp record – de pe-o zi pe
alta –, atârna în şifonier
învelită în tifon, să nu se
prăfuiască, şi îşi aştepta
momentul. Pentru pantofi şi
poşetă a trebuit să meargă la
Batumi (în oraşele-port puteai
face rost de orice) chiar de

două ori, că prima dată n-a
găsit încălțăminte pe măsură.
Tot acolo, Sofia și-a tuns părul
lung până la jumătatea
spatelui și a învățat cum se
face corect un coc somptuos:
n-avea de gând să se bazeze
pe coafezele locale, care știau
doar să prindă părul într-un
coc strâns și să-l încarce cu

fixativ până la refuz. Nunta a fost luxoasă – în singurul restaurant elegant din oraș, cu vedere la vechea cetate de piatră, cu muzicanți angajați și mese care se prăbușeau sub felurile de mâncare scumpe. Mireasa a fost dusă în casa mirelui cu un automobil GAZ-24, al cărui interior a fost

îmbrăcat la cererea ei în
dantelă albă, iar pe
cerculețele roșii ale discurilor
cromate au fost lipite
portretele tinerilor căsătoriți.
Acoperișul mașinii a fost
împodobit cu o fâșie uriașă
din aceeași dantelă cu care se
îmbrăcase interiorul, pe
capotă a fost fixată o păpușă

nemțească scumpă, iar pe
bancheta din spate aștepta un
coș plin-ochi cu bomboanele ei
preferate, *Griliaj*. Alaiul care
însoțea mașina cu mirii se
întindea pe jumătate din
orășel și, claxonând asurzitor,
sălta pe denivelările de pe
străzile înguste, ridicând nori
de praf.

Mama și sora mirelui,
covârșite de un asemenea fast
și rușinându-se de înfățișarea
lor simplă, se străduiau să nu
iasă în evidență. Beniamin,
care avusese nesăbuița să
lase organizarea petrecerii în
seama familiei miresei și care
de felul lui nu putea să sufere
ostentația, răbda strângând

din dinți. Sofia, tânără și
încântătoare, în rochia
luxoasă, cu o panglică de
mătase în părul castaniu
frumos aranjat, cu mănuși
lungi din atlas și brățări grele
din perle, părea desprinsă
dintre paginile unei reviste de
modă. Beniamin, temându-se
să nu pară ridicol, o admira pe

furiș. Dar, după ce i-a pus
inelul pe deget, nemaiputând
să se abțină, i-a sărutat mai
întâi dosul mâinii și apoi,
întorcându-i-o cu grijă, palma.
Ea a râs și l-a pupat
copilărește pe obraz.

Noaptea nunții a avut loc la
aproape o lună de la cununie.
Tânăra soție refuza cu
încăpățânare să se culce în
același pat cu soțul ei,
explicând că nu e pregătită.
Într-adevăr, nu era pregătită
pentru ceva la care se
condamnase dintr-un capriciu
absurd, și realizase asta în

clipa în care ajunsese în
pragul casei soțului. Când
soacra ei le-a pus, după
obicei, sub picioare farfuriile
de nuntă ca să le spargă cu
călcâiul, să le aducă noroc,
Sofia a făcut asta cu sete. Dar,
îndată ce cioburile farfuriei
sparte au zburat în lături, a
devenit conștientă cu o

limpezime absolută de cât de
pripit și lipsit de sens era ceea
ce făcuse și a îngrozit-o
gândul că era iremediabil.
întorcându-se, a căutat-o în
mulțime pe mama ei, și după
expresia de pe chipul acesteia
a înțeles că i-a ghicit regretul.
Dacă mama i-ar fi făcut un
semn sau măcar i-ar fi zâmbit,

Sofia ar fi alergat la ea
îmbrâncind oamenii în cale și
ar fi rugat-o s-o ducă acasă.
Dar ea n-a făcut asta - n-a
considerat necesar sau n-a
înțeles rugămintea mută a
ficei sale. Era flancată de fiii
ei, cei mari tăceau, cei mici
discutau aprins ceva,
chicotind. În spatele lor se

vedea tatăl, tăcut și indecis,
absorbit, ca de obicei, în
gândurile lui. Părea că ai săi
nu mai aveau nimic de-a face
cu ea. „Tare-aș avea nevoie”,
s-a gândit amărâtă Sofia și a
pășit cu inima grea peste
pragul noii sale case.

S-a dovedit a fi o gospodină
tare nepricepută - nu știa nici
să gătească, nici să facă curat,
nici să spele, iar așternuturile
de pat le călca atât de prost,
încât, după spusele soacrei
nemulțumite, te durea nu
numai să dormi în ele, ci și să
te gândești la perspectiva
somnului! Sofia nu dădea nici

o atenție reproșurilor ei - n-
are decât să bombăne, naiba
s-o ia. Câteodată, ce-i drept,
când nu mai putea, se
stropșea la ea: Nu vedeți că
mă străduiesc?

— Atunci te străduiești
prost! se supăra soacra,
spălând vasele după

ea.

Sofia pufnea și, ștergând
farfuriile ude cu un prosop de
bucătărie, își imagina cum
răstoarnă o găleată cu făină
peste soacra mărunțică și
șleampătă, arătând ca o
vrabie care a pierdut o
firimitură de pâine într-o luptă
inegală. Neputându-se abține,
s-a întors și a chicotit în

palma. Soacra ei, suspectând
că ceva e în neregulă, a
ridicat capul – diferența de
statură dintre ele era
considerabilă – și a măsurat-o
din spate, de jos în sus, cu o
privire pătrunzătoare, ca de
pasăre.

— Râzi de mine?

— Nici vorbă!

Ochii soacrei aruncau
fulgere.

— Ia te uită, parșiva! s-a
plesnit ea peste șoldurile
slabe cu mâinile pline de
săpun.

Confruntările deja
obișnuite, deocamdată destul
de inofensive, amenințau să se
transforme cu timpul în
ostilități neîntrerupte. Fiind
atât de tânără, Sofia nu-și
dădea seama de asta, dar
Beniamin înțelegea prea bine.
Nu intervenea în certurile
dintre femei, dar o sfătuia pe

fiecare separat să fie mai
îngăduitoare cu cealaltă,
folosind unul și-același
argument: vârsta.

— Ce rost are să te cerți cu
o femeie bătrână? îi spunea el
Sofiei când era furioasă.

Ea stătea bosumflată o
vreme, dar apoi era de acord:
chiar așa, ce-mi trebuie? Se

așeza pe genunchii lui, se foia,
se ridica, începea să-i
povestească ceva – despre
serviciu, despre mode, despre
cum în sfârșit învățase să
coasă pantaloni. Ce-i atât de
greu, îi croiești și-i coși,
replica el, și ea se burzuluia
numaidecât: Ia încearcă tu să
coși, să vedem ce-ți iese! El o

strângea în brațe, o săruta –
îndelung, până nu mai puteau
să respire, ea îi răspundea cu
plăcere, îl îmbrățișa, lipindu-și
buzele de adâncitura gâtului,
îi șoptea vorbe tandre, își
ridica fusta, îl lăsa să-i
mângâie sânii, dar când mâna
bărbatului aluneca mai jos, îl
respingea hotărât.

— Multă vreme n-o să
rezist așa, se plângea
Beniamin.

— Curând, îți promit,
curând, îl implora ea.

Tulburat de frica ei
autentică, el o lăsa în pace.

La sfatul de a nu se mai
certa cu noră-sa – e încă
foarte tânără, dă-i timp, o să
le învețe pe toate, mama îi

răspundea fiului cu o tiradă
compusă din reproșuri: Vezi
Doamne, nici nu știe să facă
nimic, nici n- o să învețe, că
omul ori are chemare spre
treburi gospodărești, ori n-
are, și ce-o fi putut găsi la
păpăluga asta – unde s-a mai
văzut ca o fată să fie înaltă de
doi arșini jumate și să poarte

39 la pantofi! (Aici, Sofia, care
asculta la ușă cu nerușinare,
se chircea instinctiv și își
strângea degetele de la
picioare, dar replica într-o
șoaptă furioasă: Mai bine te-ai
uita la tine, pitico!) Lista
acuzelor se încheia
întotdeauna cu una și-acceași
frază: O aperi tu, dar nu știu

ce fel de nevastă ți-o fi, dacă
nici să doarmă cu tine-n pat
nu vrea!

Sofia a cedat mângâierilor
insistente ale lui Beniamin nu
numai pentru că a vrut ea

însăși asta, ci și din dorința de
a-și enerva soacra. Dimineața
a târât cearșaful cu dovada
incontestabilă a celor
petrecute în sufragerie și l-a
lăsat în locul cel mai vizibil. A
auzit strigătul de surpriză
când ieșea din casă.
îndreptându-și umerii
victorioasă, a plecat la

serviciu, unde și-a petrecut
toată ziua în picioare – nu-i
era prea plăcut să stea pe
scaun, ba chiar o durea puțin.
Marina, remarcându-i
fericirea distrată și strălucirea
febrilă din privire, și-a mijit
ochii:

— Nu cumva ai rămas
însărcinată?

— Nu, s-a fâstăcit Sofia.

N-a mărturisit că refuzase
o lună dezmierdările
bărbatului legiuit, judecând,
pe bună dreptate, că aveau să
râdă de ea, ba mai mult,
aveau să ducă vorba prin oraș.
Ei puțin îi păsa, dar Beniamin
s-ar fi simțit prost.

Prima noapte i-a lăsat
sentimente amestecate –
goliciunea lui Beniamin îi
făcea plăcere și totodată o
stingherea. Deși îi admira
constituția frumoasă, nu putea
trece peste alcătuirea bizară a
corpului de bărbat adult.

— Nu degeaba bunica vă
numea bazaconii cu fundă!
chicotea ea, atingându-l cu
degetul pe Beniamin mai jos
de burtă și stârnindu-i hohote
de râs.

— Ce te miri așa, ai patru frați! a replicat el, chipurile indignat.

Sofia și-a răsucit degetul la tâmplă: „Țăcănitule, doar nu mergeau

goi prin fața mea! Ia
închipuie-ți cum ar fi fost! Toți
patru!” Și, ridicându-se din
pat, a început să alerge prin
cameră dând din fund și
fluturându-și caraghios palma
sub burtă. După ce a lăsat-o
să descrie un cerc întreg, el a
țâșnit, a prins-o în brațe și a
aruncat-o pe pat. Ea s-a

proptit cu mâinile în pieptul
lui, implorându-l – mă doare
acolo! Să te săruți nu doare, a
ripostat el. Nu doare, a fost ea
de acord.

Din ziua aceea pentru Sofia
a început o viață nouă. Partea
intimă a relațiilor umane o
fascina și o atrăgea într-un
vârtej de senzații necunoscute
până atunci. Se bucura sincer
că acum îi este îngăduită acea
fericire tainică despre care
femeile din generațiile mai
vârstnice preferau să nu

vorbească, prefăcându-se că
în viața lor ea nu există, iar
cele tinere șușoteau rușinate,
roșind și ferindu-și privirea.
Se mira sincer cum poți să te
rușinezi de ceea ce te face cu
adevărat împlinită. Ea nu se
rușina cu partea erotică a
vieții sale și se bucura din plin
de ea. Singurul regret era că

se împotrivise vreme atât de îndelungată.

Următorii trei ani au trecut într-un amor frenetic: Sofia și Beniamin foloseau orice minut ca, închiși în camera lor, să se

dedea plăcerilor trupești.
Soacra, nemaîndurând
intensitatea pasiunii lor, s-a
mutat la fiică-sa – sub pretext
că se duce să aibă grijă de cel
de-al doilea nepot, născut de
curând, dar de fapt ca să se
plângă în voie de
temperamentul nurorii și de
comportamentul ei nerușinat.

— Aşa se poartă o
armeană bine-crescută? se
indigna ea, imitând suspinele
Sofiei şi zgâlţâind pruncul
strâns înfăşat ca pe o jucărie.

Fiica ei, mărunțică, o copie
slăbănoagă, cu nasul coroiat,
a maică-sii, îi lua copilul din
brațe și aproba din cap,
revoltată – asta se întâmplă cu
fetele răsfățate peste măsură
în copilărie! Se gândea însă cu
jale la viața ei ternă,
îngreunată de grija pentru
copiii născuți la distanță de un

an și de absența continuă a
soțului, care lucra ca șofer pe
autobuze de cursă

lungă.

între timp, mama,
țuguindu-și buzele subțiri,
zdrăngănea din tigăile de
fontă frecate până la luciu cu
nisip de râu, punându-le la loc
în dulap.

— Și frate-tău la fel! nu se
potolea ea. Se uită-n gura ei, îi
face toate poftele! „Uite,
scumpo, un inel, uite-o
brățară” – număra ea pe
degetele-i noduroase,
imitându-și fiul –, își risipește
toată leafa, până la ultima
copeică pe fundul ei! Vecinii
noștri vând o parcelă – în loc

s-o cumpere, să mărească
gospodăria, să construiască o
casă! Totul pentru ea, pentru
ea, pentru ea!

Cu mare precauție, fică-sa
a încercat să-i ia apărarea
fratelui ei:

— El nu-ți zice o vorbă rea,
mamă. Și ți-a făcut atâtea
cadouri! Scurta din blană de

vulpe pe care ți-a cumpărat-o
când ai împlinit șaizeci de ani
a costat o avere!

Replica mânioasă a mamei
nu s-a lăsat așteptată.

—Tu nu pe el, ci pe mine
trebuie să mă aperi, e clar?
Mi-au mâncat sufletul, și frate-
tău, și nevasta aia bezmetică a
lui, care nu se mai satură de
desfrânări! Măcar de-ar face
un copil, poate atunci se
potolesc!

Fiică-sa a scos un țâțâit și a
clătinat din cap – puteai și tu
să nu pomenesti de naștere,
că n-au trecut decât câteva
zile de când Sofia a pierdut și-
a doua sarcină. Mama s-a
întunecat la față, dar a tăcut.

Primul avort Sofia l-a pus
pe seama slăbiciunii
propriului organism, istovit de
o gripă serioasă, complicată
cu o bronșită. Și s-a liniștit
curând, încurajată de
asigurările medicului că totul
se aranjase cum nu se putea
mai bine, căci medicamentele
puternice pe care le primise în

timpul bolii ar fi putut dăuna iremediabil sănătății copilului. Al doilea avort, care a avut loc după un an și jumătate, exact în același loc, fără nici un motiv, a speriat-o de-a binelea pe Sofia. Își dorea foarte tare o fetiță. O visa așa cum arăta ea însăși în fotografiile din copilărie – rotunjoară, cu

gropițe în obrajii dolofani, cu o fundă mare în perișorul auriu și îmbrăcată cu o rochie mfoiată, elegantă. Desenase o rochie la fel și chiar pusese deoparte pentru ea un cupon de atlas scump de culoarea rodiei coapte. își imaginase de sute de ori cum o s-o croiască și o s-o coasă pentru

aniversarea de cinci ani a
ficei sale: cu guler răsfrânt,
brodat cu mătase pe marginile
rotunjite, mâneci bufante cu
manșete, corsaj scurtuț, fustă
mfoiată, abia ajungându-i la
genunchii rotofei. îi povestise
de multe ori despre asta lui
Beniamin, explicându-i
detaliile cusăturilor, până la

numărul de cute și nasturi. El
o liniștea – nu-ți face griji,
toate la timpul lor, o să se
rezolve. Ea nu-l întrerupea –
după ce-l asculta până la
sfârșit, se așeza pe genunchii
lui, se foia îndelung, ofta
gândindu-se la ceva, dar
tăcea. Nu-și dădea seama de
ciclicitatea cu care se

răsuceau evenimentele vieții
ei în acea serpentină de
hârtie: cu câțiva ani în urmă
ardea de dorința de a se
mărita în rochia văzută într-o
revistă de modă, de care se
îndrăgostise, acum visa la o
rochie pentru fiica nenăscută.

Pe la douăzeci și cinci de
ani Sofia se schimbase foarte
mult - își pierduse artagul și
impetuositatea din tinerețe, se
liniștise și căpătase o
strălucire lăuntrică,
seducătoare, dar timid-
vinovată, înăbușită de
suferința că încă nu devenise
mamă. În mișcările ei apăruse

grația unei femei tinere
încrezătoare în frumusețea ei,
trupul i se rotunjise și respira
cu totul altfel, adânc și fără
frică, și, după spusele soțului
îndrăgostit până peste urechi,
scânteia blând în întuneric.
Sofia nu observa nimic din
toate astea la ea, dar voia să-l
creadă. Firea ei copilăroasă

rămăsese în trecut, dar
continua să se bucure naiv de
orice compliment, nebănuind
în el nici exagerare, nici
dorința de a-i face plăcere.

Lucra ca și înainte, în
atelier, acum era deja
croitoreasă. Nu ajunsese la
măiestria Marinei, dar nu
suferea din cale-afară din
pricina asta. La fel ca înainte,
mergea la serviciu cu bucurie,
dar tot mai des se întorcea
supărată. Colegii, care nu
vedeau nimic lipsit de tact în

asta, o întrebau amabili de
sănătate, și se grăbeau să
pună orice indispoziție pe
seama sarcinii mult așteptate.
Sofia îi ruga s-o lase în pace,
și ei îi promiteau solemn să n-
o mai tulbure, dar își uitau
promisiunea aproape imediat.
Ea nu se supăra tare, dar
uneori i se plângea Marinei -

ai zice că milă le e de mine,
dar de ei li se rupe inima!

Pe stradă, bărbații
întorceau capul după ea. Era
obișnuită cu admirația lor și o
lua ca pe un dat. Răspundea

amabil la saluturi, știa să facă
față unei glume spuse în
treacăt. Dar se făcea că nu
aude nici cele mai nevinovate
complimente, păstrând o
distanță nevăzută, dar de
netrecut, în jurul ei, cum face
orice femeie măritată.
Zvonurile despre frumoasa
locului, Șușanik, femeie cu

familie, care trăia de mulți ani
în păcat cu un alt bărbat, o
speriau: nu-și închipuia cum
ar fi putut să-și înșele soțul.

în ciuda prezicerilor
soacrei sale, Sofia a învățat să

se ocupe de gospodărie și își
îndeplinea destul de bine
obligațiile. Ce-i drept,
scurtase considerabil lista
treburilor, refuzând tot ce ar
fi cerut mult efort fizic sau
responsabilitate. Acum
mâncau pâine cumpărată de
la brutărie, vaca și capra le
vânduseră, păstrând numai

păsările de curte. Unt lua de la o lăptăreasă cunoscută, ascunsese putineiul de lemn cât mai adânc, unt clarificat lua de la fratele mai mare, a căru soție îl făcea în casă cu plăcere. Ca mulțumire, Sofia îi ducea o prăjitură cu nuci delicioasă, coaptă de mâna ei într-o tavă mare, rotundă. Și,

din când în când, câte-o bluză
din satin alb ca neaua –
cumnată-sa preda la școală și
purta costume severe.

Rufele întinse la uscat ale
Sofiei ar fi putut deveni

obiectiv turistic. Le albea și le
apreta atât de bine, că era o
plăcere să le privești. De
călcat, e drept, nu-i plăcea să
calce, justificându-se prin
aceea că-i ajungea cât stătea
cu fierul de călcat în mână la
atelier. De aceea, uneori de
călcat se ocupa Benjamin,

care nu se descurca deloc mai
rău ca soția lui.

Zilele treceau una după
alta, înșirându-se pe struna
anului ca semințele de mac
ale căror ghirlande

împodobesc samovarele mari
de aramă în basmele slavilor
de la Răsărit. Sofiei îi plăceau
cărțile pentru copii și le
recitea mereu. Cel mai
adesea, basme rusești. Îi
stârneau imaginația cu
abundența de minuni, cu
succesiunea de morți și
învieri, cu milostivii locuitori

ai pădurilor, cu forțe rele,
crude, cu țarevne înțelepte și
frumoase. Când făcea câte-o
treabă plictisitoare, se distra
amestecând, ca pe un pachet
de cărți de joc, personaje din
basmе și inventându-le noi
caractere, schimbând sfârșitul
poveștilor învățate pe
dinafară. Dar de Vasilisa cea

înțeleaptă, preferata ei
dintotdeauna, nu se atingea
niciodată. Mai mult, se
hotărâse să-i dea numele ei
ficei mult așteptate nu numai
de ea, ci și de toți ai săi.

în toamna anului 1978,
Beniamin a plecat în
Kazahstan. între timp Sofia
mai pierduse două sarcini,
ultima, în luna a cincea. După
externarea din maternitate, a
zăcut câteva zile, neprimind
pe nimeni în afară de soțul ei.
N-a vrut s-o vadă nici măcar
pe propria mamă, cerând să i

se transmită să nu-și facă griji. Soacrei care voia să se întoarcă a poruncit să i se spună că nu e momentul acum, dacă nu vrea să-i transforme viața într-un șir lung de zile nefericite.

— Dar vrea să te ajute, a
sărit Beniamin, ofensat, în
apărarea mamei

lui.

Sofia s-a întors spre el,
care stătea precar pe
marginea patului, și s-a
răsucit, învelindu-se bine cu
plapuma grea de lână -
nicio dată nu fusese friguroasă
și chiar și-n iernile geroase
umbla într-un palton subțire
de lână, dar acum îngheța
întruna. Beniamin s-a întins

alături, a tras-o pe soția lui
spre el și a oftat, remarcând
cu amărăciune că până și prin
plapuma groasă se simțea cât
de mult slăbise.

Sofia a murmurat cu glas
egal în pieptul lui:

—Dacă vine mama ta, o să
facă tot ce poate ca să ne
despartă. Și eu aș face la fel în
locul ei. Ai nevoie de o familie

adevărată, cu copii... și eu nu
pot... să ți-i... nasc...

S-a forțat vădit să termine
frază, apoi a tăcut, în așa fel
încât ai fi zis că încetase să
respire.

Pe Beniamin nu cuvintele
ei l-au îngrozit, ci tonul pe
care le rostise. Cu o astfel de
indiferență de gheață vorbesc
doar oamenii obosiți să mai
lupte, care se resemnează în
fața inevitabilului.

— Hai să plecăm de-aici, a zis el primul lucru care i-a trecut prin minte, ca să rupă tăcerea apăsătoare.

— Pentru ce? a întrebat ea, șovăind o clipă.

El i-a răspuns, alegându-și
cu grijă fiecare cuvânt, fiindcă
își dădea seama că de cum îi
vorbea în momentul acela
depinde viitorul lor:

— Te iubesc și n-o să te
părăsesc niciodată. Aici toată
lumea te presează. Să
mergem undeva unde nu ne
știe nimeni și să luăm viața de

la capăt.

Ea s-a lipit mai tare de el și
a oftat întretăiat, ca și cum s-
ar fi oprit dintr-un plâns
zdravăn:

— Chiar n-o să mă
părăsești niciodată?

— Prostuțo!

Tăcerea s-a prelungit, și
Beniamin n-a grăbit-o. într-un
târziu, ea s-a ridicat într-un
cot și l-a sărutat pe frunte:

— Bine. Hai să plecăm.

Să se întoarcă la fostul loc
de muncă n-a fost greu -
colegul cu care Beniamin
împărțise cândva camera la
cămin i-a pus o vorbă bună,

dar și el venea cu
recomandări excelente și
diplome de merit de la fabrica
de relee, unde lucrase opt ani.
S-a angajat pe același post –
reglor în atelierul de
producție a echipamentelor
navale –, a primit o cameră la
căminul de familisti, pe care
imediat a renovat-o un pic și i-

a pus tapet nou. Se
presupunea că Sofia avea să
se ocupe de decorarea
căminului, dar nu i-au dat
drumul de la atelier: în
toamnă, o croitoreasă intrase
în concediu de maternitate, și
ea trebuia să mai lucreze
măcar până la mijlocul lui
iunie, când avea să se întoarcă

alta, căreia până atunci i se
termina concediul. Așa că
planurile de mutare în
Kazahstan au trebuit să fie
amânate.

Rămasă fără soțul ei, Sofiei
îi era cumplit de dor de el și
se plângea de singurătate
printre hârâielile și
păcăniturile legăturii
telefonice interurbane.

— Nu-i nimic, nici n-o să
știi cum o să treacă timpul
până-n vară, o consola
Beniamin și, schimbând vorba,
îi povestea, tachinând-o
intenționat: N-am cumpărat
perdele - când vii, alege tu
materialul potrivit și le coși.
Sau, poate, să cumpăr, totuși?

— Să nu îndrăznești, mă
ocup eu, tu nu te pricepi la
țesături! se însuflețea pe loc
Sofia, amuzându-l cu
impetuozitatea ei.

îi era un dor disperat de
soțul ei. Dormea numai pe
partea lui de pat, stătea în
casă în puloverul și șosetele
lui. Scria scrisori lungi,
relatându-i amănunțit tot felul
de întâmplări fără nici o
importanță. Uneori i se părea
că nu e nevoie câtuși de puțin
de asta, fiindcă el o să afle

conținutul scrisorii în timp ce
ea înșiră rândurile pe foaia de
hârtie.

Ca să se distreze cumva și
să-și alunge dorul, Sofia și-a
luat obiceiul ca în zilele libere

să meargă în vizite, noroc că
avea la cine – trei dintre frați
apucaseră să se însoare și
aveau copii, și doar cel mai
mic era în ultimul an de
armată. Își iubea foarte mult
nepoții, dar cel mai mult pe
fica fratelui mai mare, care îi
semăna ca două picături de
apă. După ce se juca pe

sățurate cu ea, se întorcea
acasă, scotea din cufărul cu
albituri couponul de adaz de
culoarea rodiei coapte, îl
desfășura pe pat și își imagina
cum coase o rochie pentru
fica ei, care cu siguranță avea
să se nască după ce ajunge la
Beniamin. Nu se îndoia că
asta se va întâmpla în

olimpicul an '80. Făcea
planuri, socotind pe degete
cele nouă luni.

— Ajung, și rămân
însărcinată numaidecât. Și în
sfârșit nasc copilul. Dacă totul

merge așa cum am plănuț, o
să se nască în februarie. Bine
că am luat material roșu
pentru rochiță, copiilor
născuți iarna le stau bine
culorile vii! conchidea ea
mulțumită de propria-i
intuiție.

în ultima vreme Sofia își
rărise considerabil relațiile
sociale. înainte îi plăceau
petrecerile zgomotoase, la
care se putea mânca gustos și
pe săturate, se bea vin de casă
ori tutovka un pic călduță,
care te ardea pe gât, iar apoi,
la desertul cu cafea tare și
coniac, se bârfea din greu,

discutând pe îndelete ce se
mai șoptea prin oraș. Acum
încerca să se înconjoare
numai de cei apropiați, fiindcă
numai ei n-o chinuiau cu
întrebări inutile, care o
scoteau din sărite, și n-o
sfredeau cu priviri
indiscrete, pline de
compasiune. Sofia știa acum

că o compasiune insistentă
poate răni chiar mai mult
decât o indiferență de gheață.

Dar la aniversarea Marinei
s-a dus totuși, ca să nu-și
supere prietena. De altfel, și

Beniamin, căruia îi povestise
despre petrecerea care urma,
o sfătuisese să se ducă.

— A făcut atâtea pentru
tine! i-a amintit el dojenind-o,
când a văzut slabele încercări

ale nevesti-sii de a se limita la
cadoul dat la serviciu.

Sofia a cedat, fără tragere
de inimă.

Aniversarea a avut loc la același restaurant cu vedere la vechea cetate – din secolul al X-lea – în care s-a ținut nunta ei. Era lume multă, și Sofia s-a pierdut cu ușurare în mulțimea oaspeților, apoi a ieșit pe balconul rotund, unde, găsindu-și un loc retras, a sorbit din coniac, urmărind

cum după felinarele stradale,
ca într-o filmare cu
încetinitorul, se aprind
luminile în ferestrele caselor.
Plictisindu-se, a început să se
distreze încercând să
ghicească la ce fereastră o să
se aprindă becul următor.
Astfel ocupată a găsit-o
Simon. S-a apropiat s-o

întrebe dacă nu-i e frig, ea a
scuturat din cap și s-a dat la o
parte, făcându-i loc să se
sprijine de balustradă, alături
de ea. Simon era văr cu
Marina și trecea uneori pe la
atelier, ca să-i aducă una-alta:
alimente care nu se găseau,
reviste străine cu tipare
amănunțite sau sculuri de

mohair, din care ea tricota
jachete și pulovere ușoare.
Fiind zidar și reparator de
acoperișuri, Simon avea relații
practic cu toate
întreprinderile și făcea rost cu
o ușurință de invidiat de tot ce
pentru un om chinuit de
penuria sovietică era
imposibil. Sofia făcuse

cunoștință cu el aproape din
ziua când venise să se
angajeze. Simon, văzând
atitudinea afectuoasă a
verișoarei sale față de tânăra
ei colegă, se purta cu ea
părintește, ocrotitor – totuși,
diferența de vârstă de
treisprezece ani se făcea
simțită. Sofia îl îndrăgise și ea

pentru că era mereu
binedispus și avea simțul
umorului, dar nu remarcase
niciodată farmecul masculin
căruia, potrivit zvonurilor, îi
căzuseră victime câteva femei
absolut respectabile din Berd.

Au stat de vorbă destul de
mult: el a întrebat-o de
Beniamin și de mutarea în
Kazahstan, ea, de Melania,
care, fiind bolnavă, nu putuse
veni la petrecere. Fără să-i
ceară voie, el i-a pus pe umeri
jacheta lui, atingându-i din
greșeală ceafa – atingerea
înghețată a degetelor lui a

ars-o. „O să-ți fie ție frig”, a protestat ea și a încercat să-i dea jacheta înapoi, dar Simon i-a strâns tare încheietura, nelăsând-o să facă asta; ea a oftat, speriată de forța mâinilor lui – zidarii au mâini aspre, puternice – și, ridicându-și ochii spre el, s-a mirat cum de nu-i observase

până atunci frumusețea
reținută, masculină. El a
privit-o cu ochi la fel de
mirați, descoperind în ea nu
doar o femeie frumoasă, ci și
irezistibil de seducătoare.
„Carevasăzică de-astea-mi
ești!”, a oftat el scuturând din
cap amețit, de parcă l-ar fi
lovit ceva.

Din ziua aceea, totul s-a
schimbat.

Pe la treizeci și trei de ani,
Ainanț Melania învățase să
închidă ochii la aventurile
soțului ei – în sfârșit se

calmase, resemnându-se cu
firea lui de motan. înainte îi
făcea niște scandaluri de toată
frumusețea, dar mai apoi a
dat din mână a lehamite – n-ai
cum vindeca un muieratic
înrațit, ce rost are să te dai de
ceasul morții și să-ți vatămi
sănătatea? De altfel, nici
vreme nu mai avea pentru

lămurirea relației – copiii,
turnați unul după altul, de-ai fi
zis că-s boabe de mazăre, îi
ocupau tot timpul. Cel mai
mare împlinise nu demult șase
ani, mijlociul – patru, iar
mezinul avea doar un an și
jumătate. Până-i hrănești, îi
ștergi la nas, îi speli și-i culci,
nu că nu-ți mai rămâne putere

de scandal, dar nici de cea
mai mărunță gelozie.
Nemaivorbind despre
treburile gospodăriei, pe care
se cuvine s-o ții în cea mai
mare ordine: grădina și livada,
un coteț întreg cu tot felul de
păsări, o vacă și trei capre
care trebuie mulse, date la
păscut și seara primite înapoi,

spălat, călcat, curățenie, gătit,
fie și nu prea grozav, carnea
nu se toacă, și nici nu se-
nfășoară în frunze de viță de
una singură, mațunul cu
usturoi nu se leagă singur în
sos gros, iar pâinea nu se
coace, oricât ai sfredeli cu
privirea lespedea grea din
cuptorul de piatră!

Simon se folosea fără milă
de oboseala cronică a nevesti-
sii, justificându-și aventurile
prin absența vieții intime.
Melania, care deseori îi refuza
dezmierdările din pricina
epuizării, dar credea cu
sfințenie în legăturile de
nedelegat ale căsătoriei,
dădea din mână a lehamite –

dracu' să te ia, oricum nu
pleci nicăieri – de nevasta
legiuită nu-i așa ușor să scapi!
O dată pe lună puneă totuși de
câte-un scandal grandios, pe
care câteodată chiar dădeau
fuga și vecinii să-l privească.
Atenția spectatorilor n-o
deranja, ba mai degrabă
dimpotrivă – îi dădea putere,

fiindcă ea, când se apuca de o
treabă, se desfășura cu toată
forța, transformând o
ciondăneală familială
obișnuită într-o reprezentație
teatrală, la care antracul – ca
măcar să-și recapete
răsuflarea – nu era prevăzut.
Vecinii uluiți dezbăteau
îndelung după aceea scenele

cele mai impresionante, pe care le interpreta fiecare în felul său. Cel mai mult se străduia ofițerul în rezervă Eninaț Sako, care vedea în fiecare gest al Melaniei un subtext militar:

— A spart frumos vesela, în
trei etape, e important ca
fiecare să fie mai zgomotoasă
decât precedenta! Unde de
șoc și mai multe nu! Ați văzut
cum a aruncat cu mătura-n
geam?! Parc-a lansat o
grenadă, doar c-a uitat să-i
scoată cuiul!

Simon, care-i recunoștea
nevesti-sii dreptul de a se
descărca, îndura scandalurile
cu stoicism: refugiindu-se
dinainte în adâncurile casei, la
început nu se arăta în
avanscenă, lăsând-o pe
Melania să-și termine rolul. Și
abia înainte de căderea
cortinei, când simțea că acuși-

acuși ea o să obosească, bătea
asurzitor cu pumnul în masă –
zgomotul paharelor care
săltau în vitrină se auzea
până-n curte: Gata, femeie,
ajunge! Melania tăcea o clipă,
pufnea și, tropăind
demonstrativ, ieșea pe
verandă și scotocea în

buzunarele rochiei după țigări
și chibrituri.

în ziua scandalului
programat ea își ducea copiii
la maică-sa, ca să nu le
traumatizeze psihicul încă

fragil cu țipetele sale. Seara,
după ce se împăca cu bărbatu-
său, rumenă la față și
mulțumită, îi lua înapoi ca și
cum nimic nu s-ar fi întâmplat,
încredințându-și bătrâna
mamă că acum totul o să fie
altfel, Simon a jurat pe ce are
mai sfânt că s-a terminat cu
amantlăcurile.

— Tot așa jura și taică-tu
de fiecare dată când mă
omora în bătaie! pufnea
maică-sa, în timp ce-i puneă
hăinuța mezinului.

— în fața copiilor ți-ai găsit!
o dojenă în șoaptă Melania.

— Ei, asta-i, c-or fi înțeleș
ei ceva din ce-am zis!

— Sigur c-au înțeles! Pe
toate le înțeleg!

— Nu fi prostuță, i-o reteza
maică-sa și, după ce-i dădea
fiecărui nepot câte-o acadea în

formă de cocoș, îi conducea la
ușă.

La despărțire rostea
întotdeauna aceleași cuvinte:

— Crede-mă, fetiço, să fie
înşelată nu e cea mai mare
încercare prin care poate să
treacă o femeie. Aşa că nu te
supăra din cale-afară, cruţă- ți
nervii.

Melania, sătulă deja de
prelegerile ei, dădea să
riposteze de fiecare dată, dar
își mușca limba la timp. Fără
îndoială, maică-sa avea
dreptate: înșelarea nu e cea
mai cumplită încercare. Există
încercări de o sută de ori mai
rele.

Idila ușoară și
scânteietoare, incredibil de
fericită a Sofiei cu Simon a
durat doar trei luni și s-a
întrerupt la sfârșitul lui mai.
Data plecării se apropia și era
timpul să se despartă, dar
îndrăgostiții trăgeau de timp,
amânând despărțirea
inevitabilă și declarând că

următoarea întâlnire va fi
ultima. îngăduindu-și să se
lase atrași în vârtejul orbitor
al sentimentelor, ei încercau
să-și păstreze mintea clară și
nu se chinuiau unul pe altul cu
îndoieli sau regrete,
străduindu-se să se bucure de
fiecare clipă care le era dată.
Simon, uimit de precizia

filigranată cu care se
împleteau în Sofia pasiunea
dezlănțuită și maleabilitatea
ca de ceară, afirma că pentru
femei ca ea s-au prăbușit
civilizații și au fost pârjolate
orașe. „Tu nu te tragi din Eva,
ci din Lilith¹⁹”, o încredința el.
Sofia se fâstâcea: numai tu
poți să inventezi așa ceva! Dar

în sinea ei îi dădea dreptate.
Datorită celui de-al doilea
bărbat apărut în viața ei,
acum știa despre ea lucruri pe
care nu le-ar fi aflat niciodată
dacă i-ar fi rămas credincioasă
lui Beniamin. Șapte ani de
viață conjugală îi întăriseră
convingerea în propriile
farmece – știa foarte bine că

soțul ei n-o s-o înșele
niciodată, pentru că o iubește
nu doar ca pe jumătatea lui
spirituală, ci și fizică. Înainte
credea că o atât de uimitoare
unitate sufletească și
trupească se datora unui
noroc miraculos: pur și simplu
îl alesese exact pe bărbatul
care-i fusese hărăzit de

soartă. Dar prima apropiere
dintre ea și Simon, lipsită cu
totul de vreo stângăcie ori
stinghereală lesne de înțeles,
semănase în sufletul ei
îndoiala: dacă explicația
faptului că alesese atât de
ușor, practic fără nici cel mai
mic efort, cheia spre codul
sentimental al încă unui

bărbat era că principalul ei
talent e știința de a iubi? Și că
nu era vorba despre potrivirea
providențială cu soțul ei, ci
despre faptul că știe din
intuiție să audă diapazonul
trupului oricărui bărbat și,
intrând în consonanță cu el, să
fie la unison? Fără să știe,
Simon îi confirma bănuielile,

recunoscând că nu mai
încercase față de nici o femeie
un sentiment de triumf atât de
fulgerător și de puternic.
„Parc-aș trăi cu tine de un an
și ți-aș cunoaște fiecare
celulă”, i-a mărturisit el după
prima noapte petrecută
împreună. Sofia se bucura că
descoperise și recunoscuse în

ea o calitate neașteptată, dar se și întrista, dându-și seama că această revelație nu-i servea la nimic. Lumea unei femei căsătorite trebuie să se reducă la un singur bărbat. Sofia știa foarte bine că altă aventură ca aceea cu Simon n-o să mai aibă. Nu avea să-și mai îngăduie niciodată să-l

înjosească pe Beniamin
înşelându-l.

Interzicându-şi să
privească în urmă şi să se
tortureze cu muştrări de
conştiinţă, s-a apucat cu râvnă

să se pregătească de
călătorie: a făcut lista
lucrurilor pe care voia să le ia
cu ea, refăcând-o de mai
multe ori și tăind fără milă, și
a făcut o curățenie exemplară
în casă, ca să i-o predea
soacrei sale, care avea să se
întoarcă acolo după plecarea
ei. Și-a rugat fratele mai

mare, care mergea des la
Idjevan, să-i cumpere din gară
bilet de tren - nu voia să
zboare cu avionul, fiindcă
avea rău de înălțime.

Cu două săptămâni înainte
de plecare a început să creadă
că e însărcinată. Vizita la
medic i-a confirmat-o. Gândul
de a scăpa de copil n-a
traversat-o nici o clipă.
Hotărând că o să se descurce
cumva – la urma urmelor, nu
era obligatoriu ca Beniamin să
știe că nu e al lui –, a

continuat să-și facă bagajele
netulburată. Dar cu cinci zile
înainte de plecare, fără să știe
de ce, a despachetat lucrurile
și le-a pus la loc, apoi s-a dus
la poștă și i-a trimis soțului ei
o telegramă în care,
mărturisind că e însărcinată
cu alt bărbat, îl ruga să se
întoarcă cât mai repede ca să

divorțeze. Telegrafista Marus,
după ce a bătut cu un aer
imperturbabil textul dictat, a
răspândit această veste prin
oraș, alertând pe toată lumea.

A doua zi dimineața, în casa Sofiei s-a înființat supărată Melania, cu intenția de a lămuri lucrurile. Sofia aștepta această vizită, așa că, trezindu-se devreme, după ce a scăpat de primele accese de greață, a făcut rapid un aluat și a copt o prăjitură. Primindu-și musafira nepoftită pe

verandă (aceasta refuzase să
intre în casă) și încredințând-o
că nu are nici un fel de
pretenții de la Simon și că
(dacă duce sarcina la termen)
face copilul exclusiv pentru
ea, i-a dat o roată de prăjitură
cu nuci și a condus-o la scară.
Melania, convinsă că și
această sarcină se va termina

cu un avort, abia la poartă și-a
dat seama că pleacă
strângând la piept un pachet
cu prăjitură făcută de mâinile
celeilalte.

— De te-ai îneca cu
bucatele tale, nerușinato! a
strigat ea mânioasă și,
răsucindu-se în jurul propriei
axe, a încercat să arunce
prăjitura pe acoperișul casei.
Bocceaua n-a ajuns până la
acoperiș. Agățându-se de
cornișă, a ricoșat, a zburat
peste gard și a căzut la

picioarele vecinei, Sașia
Vardanuș, care s-a grăbit,
după obiceiul ei, să vină în
ajutor.

Sofia, care urmărea
isprăvile musafirei de la

fereastra larg deschisă a
bucătăriei, n-a pregetat s-o
apostrofeze:

—Te-ai hotărât să bați
recordul Fainei Melnik²⁰?

Melania nu i-a răspuns; a plecat, trântind intenționat poarta. Dar și-a descărcat năduful acasă, unde s-a răzbunat făcându-i lui Simon scandalul de rigoare – spărgând farfurii și aruncându-i hainele pe fereastră (nu pe toate, numai cele care erau puse la rufe

murdare). După ce și-a tras sufletul, s-a dus în curte să adune hainele și a găsit-o în fața gardului pe Sașia Vardanuș.

— Melania-djan, mi-a fost
frică să nu mă nimerească
ceva și am așteptat să ieși, a
zis aceasta și, legănând
neîndemânatic pachetul cu
prăjitura, a lămurit cu glas
lingușitor: Sofia n-a vrut s-o ia
înapoi, a zis c-a făcut-o special
pentru tine.

— N-ai decât s-o păstrezi, i-a aruncat supărată Melania, în timp ce ridica mormăind pantalonii soțului ei.

Nu putea s-o suferă pe
Sașia Vardanuș, cu dorința ei

perpetuă de a fi de folos
tuturor și pretutindeni, și o
numea în sinea ei
„ambulanța”.

Sașia Vardanuș a împins
șovăitoare poarta și a intrat în
curte.

—Aș fi păstrat-o bucuroasă,
dar cine s-o mănânce? Mie nu-

mi plac dulciurile, iar mama n-
are voie, are boala zahărului.

Melania s-a îndreptat în
tăcere spre casă, ducând pe
brațele întinse hainele soțului
ei, pline de praful din curte, și

gândindu-se că nu mai auzise
niciodată ca diabetul să fie
numit boala zahărului.
Aplecându-se mult peste
balustrada verandei, a
scuturat temeinic hainele,
apoi a pus apă la fiert – avea
să le spele cu mâna, nu avea
rost să tragă mașina de spălat
grea și s-o pornească numai

pentru o pereche de pantaloni
și două cămăși. În tot acest
timp Sașia Vardanuș a rămas
la poartă, ținând sub braț
pachetul greu. Acolo unde se
lovise de perete, hârtia
plesnise și dezgolise marginea
zdrelită a prăjiturii, din care
curgea umplutura dulce-aurie.
Vardanuș pune din când în

când palma dedesubt și, când
i se forma în ea o moviliță de
umplutură, se uita neajutorată
în jur, întrebându-se unde s-o
arunce. Neștiind unde, vâra
pe furiș firimiturile sub gard,
în speranța că o să le
mănânce găinile.

— Hai, vino să bem o cafea,
i s-a făcut milă Melaniei în
cele din urmă.

Sașia Vardanuș nu se lăsa
rugată niciodată. Strângând

prinosul la piept, a urmat-o în
casă cu un aer important.

Melania a pus masa pe
verandă. A adus un castron cu
căpșuni coapte, faguri de
miere de anul trecut, mațun

rece, brânză moale de capră.
A pus geloasă lângă prăjitură
faimoasa ei dulceață de nuci –
cea mai bună din Berd. Când
au dat să mănânce, a început
să plouă cu picături mari – o
ploaie de vară rapidă și
scurtă, dar destul de bogată
ca să ostoiască arșița amiezii.
Dinspre vale adia un vânticel

blând, care-ți aducea pe buze
un gust vag sărat, era de
neînțeles de unde venea de
fiecare dată acest vânt sărat,
dacă pe meleagurile astea
marea nu mai ajunsese de pe
vremea marelui potop.

— Poate că străbunica avea dreptate, și chiar există, doar că n-o vedem noi? a întrebat gânditoare Melania, mai mult pentru sine decât pentru Sașia Vardanuș.

— Dacă n-o vedem, nu
înseamnă că nu e! a ridicat
din umeri Vardanuș, apucând
de codiță căpșuni coapte și
lucioase din castron și
punându-le pe farfuria
Melaniei.

— De unde știi despre ce
vorbesc?

— Despre mare, ce altceva?

Melaniei i s-a tăiat
respirația. Doar nu s-o pricepe
musafira ei să citească
gândurile? A arborat o
expresie împietrită și a
schimbat farfuriile între ele.

— Mănâncă tu căpșuni, mie
nu-mi plac.

Vardanuș și-a ridicat spre
ea ochii verzi, mult depărtați –
pupilele ei nu priveau drept, ci
un pic într-o parte, și din

pricina asta părea că nu vede
numai ce e în fața ei, ci și în
lateral. Țintuind-o pe Melania
cu privirea-i sașie, clipea des
și prosteste, trăgându-și nasul
din când în când și mușcându-
și buza de jos. Melania a oftat
și s-a liniștit: o asemenea
tălâmbă nu poate citi

gândurile nimănui, nici pe-ale
ei nu știe să le deslușească!

A lipsit un pic, ca să pună
rufele la muiat. Când s-a
întors, a găsit-o pe Vardanuș
ungând prăjitura cu mațun

rece, care făcea o spumă tare,
uleios-aurie.

—Parcă ziceai că nu-ți plac
dulciurile! nu s-a putut abține
Melania, ștergându-și mâinile
ude de poalele șorțului.

Vardanuș s-a făcut că n-o
aude.

—Gustă, o să-ți placă, i-a
zis ea cu gura plină.

Aceasta s-a așezat și a luat
fără chef o bucățică de
prăjitură, remarcându-i cu
ciudă gustul excelent.

— Ce pune în ea?
Cardamom? Și, parcă, și
cuișoare?

— Nici una, nici alta.
Călește făina pentru
umplutură până devine aurie.

Prăjește și nucile, dar asta știi
și tu.

—E bună, a oftat Melania,
terminând de mâncat.

Prin părul subțire, prins
într-un coc neglijent al Sașiei
Vardanuș umbla un păianjen.
Melania i-a urmărit uimită
mișcarea bizară – la fiecare
pas, își întindea mult
piciorușul, apoi și-l trăgea atât
de brusc, de-ai fi zis că a
călcat pe fier încins. A dat să-l
omoare, dar s-a răzgândit –

oricum nu face nici un rău, o
să umble ce-o să umble, apoi o
să cadă singur.

Beniamin a sosit după trei
zile, și-a privit tăcut și
sfredelitor soția, și- a curățat

cu migală pușca de vânătoare
și s-a dus să se socotească cu
bărbatul care-l ofensase.
Negăsindu-l acasă pe Simon, a
spart geamurile și farurile
Moskviciului nou-nouț al
acestuia, i-a lovit oglinzile
laterale, rupându-le, și, fără să
cruțe o singură portieră, a
scrijelit cu litere uriașe de jur

împrejurul mașinii o expresie
grosolană, afectat-obscenă.
între timp, îngrijorată de
plânsetele Sofiei, Sașia
Vardanuș i-a alertat pe toți
prietenii lui, și aceștia,
prinzându-l pe răufăcător, i-au
sucit mâna la spate, i-au luat
pușca și au ascuns-o, iar pe el
l-au dus la secția de miliție și

au rugat să fie ținut puțin în
celula de arest preventiv,
până se mai răcorește, ca să
nu mai facă și alte belele.
După ce s-a gândit un pic,
șeful miliției a hotărât să-l
aresteze pe Beniamin pentru
cincisprezece zile. Iar ca să fie
mai convingător, a ordonat
subalternilor să-l acuze de

încălcarea legii – chipurile,
deținutul ar fi trecut strada
printr-un loc interzis cu
intenția nepremeditată de a
crea o situație de urgență.
Când acuzatul l-a întrebat, pe
bună dreptate, cum poate fi o
intenție nepremeditată, el a
plescăit supărat din buze –
stai acolo și nu mai face pe

deșteptul, altfel te trecem la
distrugere de bunuri, și
pentru asta se primesc
condamnări adevărate! L-au
închis pe Beniamin tocmai la
timp, pentru că exact în clipa
următoare în secție a dat
buzna Simon, furibund,
cerând să fie lăsat să-l vadă pe
arestat.

— Pentru ce? a întrebat
ofițerul de serviciu, care
rămăsese singur la sfârșitul
zilei de lucru, făcându-și vânt
cu cascheta de milițian.

Picături de sudoare
scânteiau pe fața lui îngrijit
bărbierită și se pierdeau în
gulerul cămășii descheiate la
doi nasturi. Pe tavan, bâzâind
enervant, se învârtea un
ventilator de plastic îngălbenit
de vreme și pătat de muște,
dispersând cu paletele sale
aerul încins de iunie.

— Ai văzut ce mi-a făcut la mașină?

— Și tu ce credeai, când îți făceai de cap cu nevastă-sa? a urmat întrebarea pertinentă.

— Fii om, lasă-mă să intru!

— De ce?

— Ce-ți pasă de ce? Lasă-mă să intru și gata! a răcnit Simon, bătând cu pumnul în perete și făcându-l măgar tâmpit pe ofițer.

— Cum zici! a răspuns
acesta calm.

Și l-a dus în celulă. în alta.

Și pe Simon l-au arestat tot
pentru cincisprezece zile.
Pentru ofensă adusă unui
reprezentant al autorității
aflat în exercițiul funcțiunii.

în timp ce potențialul
criminal și victima lui au stat
în celule alăturate, au fost
vizitați regulat de neveste.

Le aduceau mâncare și
schimburi curate de lenjerie.

Prin ferestruica zăbrelită,
Sofia încerca să-și convingă
soțul să divorțeze: Beno-djan,
la ce-ți trebuie o asemenea
rușine? Beniamin tăcea
strângând din dinți, cu
maxilarele pulsându-i.
Neașteptându-se la un
răspuns, Sofia stătea cu
fruntea sprijinită de grilajul de

fier și suspina în șoaptă. Pleca
cu urma grilajului întipărită
pe frunte. Melania se străduia
să nu se intersecteze cu ea,
așa că venea mai spre seară. îi
povestea în amănunt soțului ei
ultimele noutăți, se lăuda cu
fiul mai mic, căruia îi ieșiseră
doi dinți deodată. „Cum,
amândoi deodată?” repeta

Simon, ștergându-și o lacrimă
de duioșie. „Îhâm, dar, și mai
important, i-a scăzut în sfârșit
temperatura! S-a chinuit,
sărăcuțul.” „Și mijlociul ce
mai face?” „Ei, ce mai face! A
smuls coada curcanului,
ștrengarul.” „Ca să vezi!” În
vocea lui Simon se simțea
limpede că e mândru de fiul

său năzdrăvan. „Ți s-o părea
amuzant, dar fundul gol al
curcanului luminează toată
curtea!” nu s-a lăsat Melania.
„Coase-i niște chiloți de
bumbac, să-și ascundă
rușinea”, îi propunea Simon.

în celula de alături,
Beniamin zâmbea fără să
vrea, imaginându-și curcanul
în chiloți, dar în clipa
următoare se încrunta și
scuipa cu sete pe jos. își
aprindea o țigară, trăgând cu
furie în piept fumul înțepător.
Când Melania pleca, își

dregea gâtul și îi striga lui
Simon:

— Ascultă, *ceatlahl* Eu tot o
să ies de-aici și o să te omor,
așa că nu te bucura prea tare.

Simon întârzia mult cu
răspunsul. Beniamin apuca să
stingă chiștocul și să mai
fumeze o țigară până îi auzea
în sfârșit glasul:

— O să dansăm la
înmormântarea ta, ai priceput,
*ohraș*²¹?

—Cuuuum?

— Uite-aşa! Ai chef de
vorbă? Dă-te cu capul de
perete, ia vezi, poate-ţi face
bine.

Ofiţerul de serviciu nu le
făcea observaţie - oricum n-ar

fi tăcut, dar, plictisit de
înjurăturile lor, deschidea larg
fereastra și pune telefonul pe
pervaz, ca să nu fie nevoit să
dea fuga în birou în caz că
suna, și ieșea în curtea din
spate a clădirii scunde a
miliției, unde stătea îndelung,
sprijinit cu coatele de
genunchi, pe banca aspră,

strâmbată de ploaie, și privea
în jos, la picioare. Din când în
când, desprinzându-se din
contemplarea propriilor
încălțări, își ridica privirea
spre cer. Spre seară, arșița
slăbea, deasupra lui zburau
lilieci, o bufniță cânta de ți se
strângea inima, stelele își
întindeau razele unele spre

altele – și, nereușind să se atingă, scânteiau implacabil în bezna de cerneală.

„Fiecare corp ceresc e o inimă frântă”, îi trecea deodată prin cap ofițerului de

serviciu în vârstă de vreo
patruzeci de ani, chel ca-n
palmă, grăsun, mare iubitor
de cartofi prăjiți, slănină și
bere, și, pătruns până-n
adâncul sufletului, împietrea
în fața unei revelații
tulburătoare: așadar, și el e
capabil de formulări lirice!

„Să țin minte să-i
povestesc nevesti-mii”, se
gândea el, plimbându-și
privirea de la o stea la alta.
Soția lui, o împătimită a
melodramelor, îl toca întruna,
acuzându-l că-i rudimentar și
că n-are accese de

romantism.

— Ascultă, sifiliticule! O să
mă ocup eu de tine! răcnea
între timp Beniamin din celula
lui.

— Mai bine te-ai ocupa de
curul tău, poponarule, îi
arunca fără chef Simon.

Răutatea și obida îi sfâșiau
inima lui Beniamin, îl sufocau
și-l istoveau, cerând

răzbunare. Simțea o nevoie disperată să fumeze. Pachetul de țigări mototolit zăcea în colțul celulei; lângă pătratul desenat de lumina lunii, cu labele pe pântec, stătea în fund un șoarece gras și se uita la el fără nici o teamă, cu ochii săi ca două mărgele negre. Beniamin l-a privit o

vreme uimit – nici prin cap nu-
i trecuse că șoarecii pot să
stea așa –, apoi a aruncat cu
sandala în el. Șoarecele a
țâșnit într-un colț, dar
aproape imediat s-a întors și,
instalându-se în același loc de
mai-nainte, l-a țintuit din nou
cu privirea.

— Dracu' să te ia! l-a
înjurat Beniamin și,
întorcându-se pe partea
cealaltă, a tăcut.

A rămas așa până
dimineață, fără să-nchidă un

ochi și gândindu-se în ce chin
dens, impenetrabil se
transformase viața lui atât de
simplă și de limpede.

Crima n-ar fi fost evitată,
pesemne, dacă n-ar fi fost

nenorocirea care i s-a
întâmpnat Sofiei. Vrând să ia
de pe raftul de sus al
dulapului din bucătărie tava
grea de alpaca, s-a urcat pe
un scaun, și-a pierdut
echilibrul și a căzut, dar atât
de prost, încât și-a rupt
încheieturile de la ambele
mâini. N-au vrut să-i dea

drumul din spital: i-au pus
mâinile în ghips, apoi au dus-o
să fie ținută sub observație,
pentru că era în pericol de
avort spontan sau comoție
cerebrală. Cea care i-a
povestit toate astea lui
Beniamin a fost Melania, când
a venit în vizită la soțul ei –
Sașia Vardanuș se temea să

dea ochii cu el, fiindcă
amenințase c-o să-i rupă
gâtul, ca să nu-și mai bage
nasul unde nu-i fierbe oala.
Beniamin a ascultat-o printre
gratii pe Melania, a rugat să i
se permită să dea telefon și a
sunat la spital, de unde i s-a
confirmat că starea soției lui e
gravă, bănuielile de comoție

cerebrală se confirmaseră, iar pericolul să piardă sarcina era însemnat – bolnava începuse să sângereze și se plângea de o durere puternică în partea de jos a abdomenului.

Beniamin a fost eliberat imediat, și de la secția de miliție s-a dus glonț la spital, dar Sofia n-a vrut să-l vadă, a

rugat doar să i se transmită că
numai ea e vinovată de toate
și că vrea să-și ducă singură
crucea. Asistentă care a ieșit
să vorbească cu soțul ei,
văzând în ce stare e, nu s-a
îndurat să-i pomenească
despre divorț, deși Sofia îi
repetase de mai multe ori și

chiar o pusese să jure că o să-i
spună și despre asta neapărat.

Acasă, pe Beniamin îl
aștepta bătrâna mamă a
Sașiei Vardanuș. Ea i- a dat să
mănânce o supă fierbinte, i-a

luat hainele murdare la spălat
și a plecat, anunțându-l că
încălzise baia.

— Spală-te, fiule, că miroși
ca ieșit dintr-o groapă cu
rahat!

El s-a frecat îndelung cu
buretele aspru și și-a turnat
apă fierbinte pe el, spălând
nesomnul ultimelor zile. Și-a
amintit cum citise telegrama,
fără să-i pătrundă prea bine
conținutul, cum, ca prin vis,
își luase bilete și trecuse pe
roșu, cum, coborând din
tramvai, nu putuse să-și dea

seama imediat unde se află:
orașul era nu doar străin, ci
complet de nerecunoscut, ca
dintr-o dimensiune paralelă
sau dintr-un coșmar chinuitor,
din care nu poți nicicum să te
trezești. A fost nevoie să
citească de mai multe ori
literele de neon de pe tabelă
ca să înțeleagă în sfârșit că e

casa de bilete a liniei aeriene.
Bilete nu mai erau,
bineînțeleș, și a plătit de trei
ori mai mult pentru un zbor
ocolit, cu două escale, ca să
plece acasă în noaptea
următoare. Și-a amintit cum în
avion se acoperise cu ziarul și
scâncise, mușcându-și
degetele, ca să nu

izbucnească în plâns, cum se
îneca și încerca cu disperare
să înghită nodul oribil pe care-
l simțea în gât. îi era de
nesuportat să se gândească la
ce se întâmplase, dar și mai
de nesuportat să nu se
gândească.

După ce s-a spălat, s-a
șters temeinic cu prosopul, s-a
îmbrăcat în haine curate și s-a
dus în pivniță, după tutovka. A
băut exact atâta cât să se
îmbete, dar să nu-și piardă
controlul. A fumat îndelung,
așezat pe pervaz, cu spatele
sprijinit de tocul ferestrei larg
deschise. A privit-o pe Sașia

Vardanuș întinzând la uscat
hainele lui proaspăt spălate.
Soarele aflat la apus îi bătea
în față, și ea își mijeia ochii și
se ridica pe vârfuri, ca să
ajungă la frânghie, netezind
aferat cu degetele marginile
cămășii și prinzând-o cu
cârlige de lemn. Poalele
rochiei de stambă se

trăseseră, dezgolindu-i
gambele puternice și
neajutorat-înduioșătoarele
adâncituri din spatele
genunchilor. Beniamin s-a
gândit cu indiferență că, dacă
n- ar fi fost atât de proastă, ar
fi ieșit din ea o nevastă bună,
și copiii, probabil, ar fi
semănat cu ea la înfățișare -

cu părul roșcat (roșcatul
prevalează aproape
întotdeauna) și cu ochii
deschiși la culoare, cu nasul
fin modelat și pomeți înalți.
Dar Vardanuș era singură:
nici frumusețea, nici silueta ei
bine sculptată nu puteau
atrage câtuși de puțin atenția
vreunui bărbat, fiindcă prostia

ei era de acel soi deschis și de
nezdruncinat, care nu trezește
oamenilor altceva decât
nedumerire, ba chiar vădită
repulsie.

După ce a întins rufele,
Vardanuș a plecat, luând cu
ea ligheanul emailat de
culoarea smântânii. Într-un
astfel de lighean fierbea Sofia
gemul – de zmeură și de caise
și, dacă era recoltă bună, și de
agrișe pe frunze de vișin.
Beno a oftat din rărunchi.
Trebuia să facă un efort imens

ca să-și poată aminti viața
aceea, din trecut. Dintr-un șir
de zile senine, fericite și fără
griji – cel puțin acum grijile
acelea păreau atât de
neverosimile și fără motiv, că
nu mai stârneau decât un
zâmbet amar –, ea se
transformase într-o caznă
perpetuă și necruțătoare.

Razele coapte ale soarelui
care apunea răzbăteau
chihlimburi-aurii printre
rufe, aerul mirosea a cimbru
pârjolit de arșiță și dode
răscoapte, nebunesc de dulci.
Beniamin a tras adânc în piept
acest miros familiar din
copilărie și l-a ținut îndelung
în plămâni, de parcă ar fi vrut

să se hrănească cu el pentru
toți anii care aveau să vină. A
expirat încet. A doua zi a
plecat, dându-i Sașiei
Vardanuș toți banii pe care-i
avea la el și rugând-o să n-o
lase nesupravegheată pe
Sofia.

Fetița s-a născut în februarie, așa cum fusese prevăzut. E drept, a întârziat aproape două săptămâni și a venit pe lume în zorii zilei de 29. Ca să nu-și serbeze ziua doar o dată la patru ani, Sofia a cerut să se treacă în registru data de 28. „De ce nu alegeți 1 martie, nu e mai bine

să fie o zi de primăvară?” a
ridicat din sprâncenele
pensate într-o liniuță abia
vizibilă funcționara de la
Registrul Stării Civile. „Nu, e
o fetiță de iarnă”, i-a retezat-o
Sofia.

Sarcina a fost fără
complicații. Când a ieșit din
spital, după accident, s-a
apucat să-și strângă lucrurile,
ca să se întoarcă la părinți.
Dar cumnata ei n-a lăsat-o. A
venit din satul ei îndepărtat,
ca s-o convingă să rămână
măcar până dă Beniamin
vreun semn de viață.

— De ce? Că doar totul e
clar, a ridicat din umeri Sofia.

— Fără permisiunea
fratelui meu, nu pleci din casa
lui! i-a anulat cumnata
obiecțiile pe un ton ferm.

Spre deosebire de înăcrita
ei mamă, care își renegase
nora, ea dădea dovadă de o
sensibilitate și o înțelegere
uimitoare. În săptămâna pe
care a petrecut-o cu Sofia, nu
i-a adresat nici cel mai mic
cuvânt de reproș. A ajutat-o
prin casă, a gătit, a făcut zece
borcane cu compot de piersici.

I-a povestit multe despre copilăria ei, despre cum ea și fratele ei își sâcâiau mama cu tot felul de farse, iar ea, drept pedeapsă, le tăia porția de miere – singurul desert la care avea acces familia lor săracă.

— Și atunci Beno fura
miere direct din stup. Ridica
ușurel acoperișul, scotea
rama, rupea o bucățică de
fagure și acoperea la loc
stupul. Ce-i de mirare e că nici
măcar o dată albinele nu l-au
înțepat. Și nici măcar o dată
n-a fost prins. Dar apoi tata se

tot minuna de unde apăreau
găurile alea în faguri!

Sofia, care încă din
copilărie avea o frică isterică
de albine, tresărea de groază:
ea nu s-ar fi apropiat de stupi

nici sub amenințarea celor
mai cumplite chinuri.

între timp, cumnata ei
continua să povestească:

— La început, eu și Benik
mâneam pe furiș, împărțind
cinstit, jumate-jumate, iar apoi
lingeam palmele lui. îmi lăsa
întotdeauna palma dreaptă
mie, zicea că pe ea e mai
multă miere decât pe stânga!

Și cumnata râdea rușinată.

Sofia asculta cu inima
strânsă și ochii scăldați în
lacrimi. Ca să nu-și dea în
vileag sentimentele, schimba
subiectul:

— Și tatăl vostru chiar nu
ghicea că voi furați mierea?

Cumnata închidea ochii și
tăcea o vreme, cufundată cu
duioșie în trecut.

— Ba sigur că ghicea. Doar
că nu voia să ne părăscă
mamei, răspundea ea într-un
târziu, smulgându-se din
amintirile-i fericite.

Când, după o săptămână, a fost gata să plece înapoi în satul ei, s-a ridicat pe vârfuri, a sărutat-o pe Sofia pe obraz și a pus-o să jure că nu pleacă până nu vorbește cu Beno. Și, la despărțire, a mângâiat-o pe burtă. Dacă n-ar fi fost acest gest duios, Sofia n-ar fi rămas.

Pe tot parcursul sarcinii a lucrat la atelier, fără să ia în seamă privirile piezișe ale croitoreșelor. Marina era în continuare prietenoasă cu ea, fără să aducă vorba despre cele întâmplare, și Sofia îi era infinit recunoscătoare pentru asta. Simon nu mai trecea pe la atelier, dar a sunat-o acasă.

După ce i-a mulțumit sec
pentru grijă și l-a încredințat
că nu are nevoie de nimic,
Sofia l-a rugat să n-o mai
deranjeze. El a mai încercat
de câteva ori să ia legătura cu
ea, dar, auzindu-i vocea, ea
închidea imediat telefonul.

Când a născut, Simon i-a
trimis bani prin Marina, dar
Sofia a refuzat să-i ia.

— Transmite-i că nu am
nevoie de nimic de la el.

Marina i-a transmis.

Beniamin s-a întors după
un an și jumătate, complet
schimbat – cărunt și mohorât,
cu fața plină de riduri și ochii
stinși. În timpul despărțirii nu

o sunase niciodată pe soția lui
și îi lăsase fără răspuns cele
două scrisori timide și
felicitarea de ziua lui. Bani,
ce-i drept, îi trimisese în
fiecare lună. Din când în când,
comanda o convorbire
interurbană cu Sașia
Vardanuș și, în timp ce
aceasta, încurcându-se în

vorbe, îi relata noutățile,
asculta, cu receptorul sprijinit
de umăr, privindu-i distrat pe
ceilalți vizitatori ai poștei,
care-și așteptau răbdători
rândul. După ce-i mulțumea
lui Vardanuș, închidea, fără să
răspundă la întrebarea ei
impacientată: „Poate să-i
transmit ceva și Sofiei?” Fuma

două țigări una după alta pe
treptele oficiului poștal,
scuturând scrumul peste
balustradă. Soarele kazah, de
o sută de ori mai fierbinte
decât cel armean, se
rostogolea ca o piatră de
moară plată după casele albe,
platanii foșneau, un troleibuz
alb-albastru se apropia de

stație agățat cu coarnele de
fire. Beniamin se îndrepta
încet spre el, terminându-și
țigara din mers, fără să-și facă
griji că n-o să-l prindă –
oricum n-avea unde să se
grăbească.

Vardanuș îi reda Sofiei
cuvânt cu cuvânt convorbirea
telefonică, încheind cu una și
aceeași frază, spusă pe un ton
vinovat: „Nici de data asta nu
ți-a transmis nimic.” Sofia își
mușca dureros buza, ferindu-
și privirea. Dădea să se
întoarcă la părinții ei, cu atât
mai mult cu cât aceștia o

chemau în mod repetat, dar în ultima clipă, amintindu-și de promisiunea făcută cumnatei sale și cedând insistențelor lui Vardanuș, care afirma că are tot timpul să se întoarcă, se răzgândea. Peste ani, când se gândea la acele zile ale deznădejdiei, recunoștea în sine ea că, în ciuda susținerii

necondiționate a rudelor ei,
doar două persoane o
ajutaseră să reziste: Sașia
Vardanuș și fiica ei nou-
născută.

Fetița, care în primele luni
de viață semăna ca două
picături de apă cu Simon, a
început să se schimbe puțin
câte puțin, și într-un an s-a
transformat în copia perfectă
a fratelui mai mare al Sofiei.
El se arăta foarte flatat de
această asemănare, și deseori
glumea – făcând aluzie la

asemănarea în oglindă a
fiicelor lor – că el și sora lui își
schimbaseră înfățișările între
ei. Sofia nu-l contrazicea –
recunoștea cu bucurie și
ușurare în copila ei fruntea
înaltă și înclinată, ochii
imenși, transparenți și
zâmbetul strâmb, ușor ironic
al fratelui său. N-a mai

așteptat ca fiica ei să
împlinească cinci ani și i-a
cusut din materialul pus la
păstrare trei rochițe, una mai
frumoasă ca alta. Fetița părea
o păpușă elegantă în ele, dar,
neplăcându-i volanele și
volănașele, tot încerca să le
rupă, și, nereușind, făcea
crize de plâns. Fără nici un

regret, Sofia a pus rochițele
într-un geamantan în care
punea toate hainele care nu-i
mai trebuiau, iar apoi, cu
prima ocazie, i le-a trimis
cumnatei, la țară – ea avea să
găsească pe cineva căruia să i
le dea.

Sașia Vardanuș, care avea
talentul uimitor de a se ivi
exact atunci când era nevoie,
trecea pe la ea de câteva ori
pe zi să vadă dacă-i trebuie
ceva. Și-a asumat complet
călcatul rufelor, atât de
nesuferit Sofiei: lua cu ea un
vraf de scutece și cămășuțe și
le aducea înapoi călcate

impecabil, în teancuri
ordonate. Sofia nu i-o
încredința pe flica ei, dar și
Vardanuș se temea s-o ia în
brațe; deseori însă o ajuta cu
băița, turnând grijulie apă cu
căușul și dându-i prosopul. La
șapte luni, apariția dinților a
transformat viața copilului
într-un chin fără sfârșit – avea

întruna febră, plângea de
durere și refuza să sugă. Sofia
era stoarsă de puteri,
încercând din greu să-i
ușureze măcar un pic
suferințele, dar în van: nici
medicamentele prescrise de
doctor, nici uleiul de mușetel,
nici soluția slabă cu
bicarbonat cu care trebuiau

unse gingiile umflate ale
copilei nu aduceau nici un fel
de alinare. Odată, disperată
să-și ajute cumva fiica, a
izbucnit într-un plâns
nestăvilit, strângând-o la
piept. Vardanuș, care tocmai
trecuse să mai aducă un rând
de rufe călcate, s-a apropiat
nehotărâtă, s-a aplecat peste

copila care urla și, lipindu-și
buzele de fruntea ei încinsă, a
stat așa câteva clipe. Fetița s-
a întrerupt din plâns atât de
brusc, încât Sofia s-a speriat –
nu cumva își pierduse
cunoștința? A îmbrâncit-o
brutal pe Vardanuș și a
descoperit cu uluire că fica ei
dormea.

— Cum ai făcut? a întrebat
ea în șoaptă, uitându-se
buimăcită de la bebeluș la
vecină.

Vardanuș a dat din cap
întrebător: Da' ce-am făcut? Și

a plecat, strângând la piept un nou vraf de rufe proaspăt spălate. Dacă n-ar fi fost grijile nesfârșite care-i stăteau pe cap, Sofia ar fi meditat la această istorie incredibilă, dar și-a scos-o pe loc din minte – nu de asta îi ardea.

Beniamin n-a prevenit pe
nimeni cu privire la
întoarcerea sa. A intrat în
casă de parcă nici vorbă să fi
lipsit aproape doi ani. Și-a
îmbrățișat nevasta împietrită
și a întrebat-o într-o șoaptă
șuierătoare: M-ai așteptat?
Te-am așteptat, i-a răspuns
Sofia.

între timp, fetița învățase
să meargă sigură pe picioare,
rostea cuvinte simple și, fiind
un copil sperios, nu lăsa
necunoscuți să se apropie de
ea. Dar la Beniamin în brațe,
după câteva șovăieli, s-a dus.
El a mângâiat-o pe părul
buclat de copil, apoi și-a
trecut stângaci degetul gros

peste obrăjorul roz și delicat;
ea s-a încruntat, dar nu s-a
ferit.

— Cum i-ai spus?

— Vasilisa.

— Cuuum?

— Cum ai auzit! s-a oțărât
Sofia, stârnindu-i soțului ei un
zâmbet involuntar.

„Tot capră nă răvașă a
rămas”, și-a zis el, întorcându-
și obrazul spre fetiță, care a

început să i-l plesnească cu
pălmuța ei dolofană.

— Și ce nume de familie i-ai
dat? a întrebat el, parcă
printre altele.

— Al tău, i-a răspuns simplu
Sofia și a început să plângă.
Am crezut că n-o să te întorci.

El a tăcut câteva clipe.

— Doar am promis că n-o
să te părăsesc.

Așa au început să trăiască
iar împreună. Beniamin nu-i
amintea niciodată de trecut
soției lui; odată, când ea a

încercat să facă aluzie la cele
întâmpate, a oprit-o sever: nu
mai deschide răni vechi! Ea s-
a întrerupt la jumătatea
cuvântului, dojenindu-se în
sinea ei pentru lipsa de tact.
Nu se poate spune că soțul ei
se schimbase mult, doar
încărunțise, dar cărunțeala
asta părea nefirească și îl

făcea să pară complet
vulnerabil, și tocmai pentru
această vulnerabilitate ea s-a
îndrăgostit din nou de el – cu
o dragoste ocrotitoare,
tremurător- vinovată, dar cu
atât mai puternică și mai
devotată.

Cinci ani mai târziu li s-au
născut doi gemeni, cărora,
fără să se fi vorbit dinainte, le-
au dat numele bunicilor.
Beniamin nu făcea nici o
diferență între copii, îi iubea
pe toți la fel. Sofia părea
foarte fericită, și așa și era,
dar uneori, când n-o vedea
nimeni, scotea din cufărul

adânc de lemn un teanc de
albituri de pat și lua de pe
fund o cutiuță lunguiață,
ascunsă de ochi străini, în
care se afla un șirag de perle
artificiale pe care nu-l purtase
niciodată, dar îl prețuia foarte
mult. Colierul îi fusese dăruit
la despărțire de Simon, care o
rugase să și-l pună, se dăduse

un pas înapoi și o admirase
îndelung, emoționat ca un
copil, numind-o zeiță. Sofia nu
se îndoia că, dacă n-ar fi fost
idila cu el, n-ar fi putut naște
niciodată. Câteodată i se
părea că și Beniamin știe asta,
și gândul îi umplea inima de o
bucurie timidă. Stătea așa
multă vreme, cu privirile

rătăcindu-i prin cameră, fără
a-i recunoaște contururile, se
juca cu măgelele rotunde, cu
luciri de sidef și surâdea
amintirilor. Iar chipul ei,
brusc mai tânăr și mai frumos,
radia de o blândă lumină
interioară.

Vasilisa a aflat că Beniamin nu e tatăl ei natural târziu, dar, spre marea bucurie a părinților ei, n-a dat nici o importanță acestei noutăți. A hotărât în sinea ei, o dată pentru totdeauna, că tată ți-e cel care te-a crescut și a fost mereu lângă tine. Nu și-a exprimat niciodată dorința de

a comunica cu Simon, dar nici
nu-i purta pică și, când se
întâlnea întâmplător cu el pe
stradă, îl saluta respectuos.
Cu toate acestea, vorbele
despre nașterea ei, agasante
și inoportune, ca niște
musculițe care zboară
deasupra unui castron cu
fructe putrede, au urmărit-o

neobosit toată viața. Vasilisa
nu pune la inimă. Așa cum nu
le-a pus la inimă nici pe altele,
apărute mult mai târziu și la
fel de insistente, că soțul ei,
om cu faimă și, ca urmare,
răsfățat de atențiile femeilor,
o părăsise pentru o tânără
actriță promițătoare. N-a
dezmințit această bârfă și i-a

interzis și mamei sale să
discute cu cineva despre asta.
Doar fraților ei, la vremea
aceea destul de maturi ca să
înțeleagă totul cum trebuie,
le-a dezvăluit pricina
dezastrului din viața ei
familială. Frații s- au
încruntat, au strâns din fălci,
au tăcut, întrebându-se ce să

facă mai departe, apoi i-au
poruncit să-și ia lucrurile și să
se întoarcă la Berd. Și,
nemaiașteptând acordul ei, au
venit la Erevan s-o ia. Soțul
Vasilisei nu s-a împotrivit, a
cerut doar permisiunea să-și
vadă fiul măcar de două ori pe
an.

— Poți să-l vezi și de cinci
ori, dar numai sub
supravegherea noastră, clar?
i-a pus condiția geamănul mai
mic.

Spre deosebire de fratele
lui mai mare, gânditor și
cumpătat, el era destul de
impulsiv și de impetuos în
acțiunile și hotărârile sale.

— De ce? a urmat
întrebarea mânănită.

— Mai e nevoie să-ți explic
de ce? l-a repezit geamănul
mezin, trosnindu-și degetele.

Soțul Vasilisei, violonist
virtuoz cunoscut în toată țara,
care pe la treizeci de ani își
descoperise interesul față de
același sex, și-a ascuns
mâinile la spate și s-a lipit
speriat de perete. Vasilisa a
pășit între ei, rugându-și
fratele: Nu te atinge de el, nu-

i vina lui că lucrurile au ieșit
așa, doar n-a făcut-o special!

— Putea să te lase în pace
și să treacă de la început cu
totul pe... malul celălalt!

Și a făcut un gest
necuviincios cu mâna, arătând
cam pe unde era celălalt
„mal”. Vasilisa a țâțâit și l-a
tras de ureche: Tembelule!

— Strânge-ți lucrurile, te
aștept jos, a mormăit el și,
luându-și nepotul la subraț, a
coborât, ignorând liftul și
tropăind cu bocancii lui grei
pe treptele de piatră. „Mai
repede! Și mai repede!” striga
nepoțelul de trei ani, chicotind
de încântare.

— Hai să ne pregătim, a
propus geamănul mai mare cu
un oftat și, îmbrâncindu-și
nonșalant cu umărul pacostea
de cumnat, a pășit în cameră.

După ce s-a întors la Berd,
Vasilisa n-a stat să sufere prea
mult și și-a găsit imediat o
slujbă. Angajându-se la școala
de muzică, a devenit
dirijoarea orchestrei de copii.
Aproape jumătate din timpul
liber și-l petrecea la primărie,
ba făcând rost de instrumente
noi pentru elevii ei, ba

organizând excursii ori
turnee. Odată a reușit chiar să
ducă orchestra școlii în
Norvegia, și această călătorie
a fost prilej de invidie și bârfe
printre celelalte școli de
muzică ale raionului, ai căror
directori nu puteau nicicum
pricepe cum reușise ea să facă
așa ceva. Vasilisa ridica din

umeri și repeta că pentru
succes e nevoie de două
lucruri: încăpățănare și
dragoste față de ceea ce faci.
La primărie, de altfel, era
destul de temută, dar și
respectată tocmai pentru
această încăpățănare și
pentru atitudinea responsabilă
față de munca ei.

De câteva ori pe an se
ducea la Erevan cu treburi de
serviciu și întotdeauna își lua
și fiul cu ea, îngăduindu-i
fostului soț să stea cu el după
pofta inimii – spre marea
nemulțumire a fraților ei
gemeni, care nu se
împăcaseră cu metamorfozele
prin care trecuse fostul lor

cumnat. Sofia, care, cu intuiția
ei feminină, ghicise adevăratul
motiv al divorțului fiicei sale,
își mușca limba și n-o sâcâia
cu întrebări. Și doar
Beniamin, care la vremea
aceea trecuse printr-un infarct
și ducea, la insistențele
medicilor, o viață plină de
precauții, trăia într-o fericită

ignoranță. Uneori, mâhnit de
singurătatea fiică-sii, o
dojenea că nu încercase să-și
păstreze familia.

— Data viitoare sigur mi-o
păstrez, glumea Vasilisa.

— Dar o să fie această dată
viitoare? Bărbații îi numeri pe
degete: unu, doi, și gata! nu
se liniștea Beniamin.

Fiica lui îl îmbrățișa,
lipindu-și obrazul de pieptul

lui și ascultându-i bătăile
inimii.

— Tare pisălog ești,
bătrânelule, zicea ea
tărăgănat, cu un zâmbet.

— Tot ce se poate, se învoia
ușor Beniamin.

Al doilea ales al Vasilisei a
fost Bagrat, strănepotul
bătrânei Katinka, căruia
prietenii îi spuneau în glumă

Nemuritorul, în amintirea
serialului cu Adrian Paul,
făcând aluzie la vivacitatea sa.
Că lui Bagrat îi era dat să
trăiască mult nu se îndoia nici
un berdean. De altfel, vorbeau
despre asta cu o convingere
uimitoare, în care un pic, un
pic se strecura și o notă abia
sesizabilă de invidie: nu

oricine se poate împăca cu
gândul că unuia de aceeași
vârstă îi e dat să trăiască mai
mult decât el. Diferea numai
numărul de ani pe care se
presupunea că avea să-i
trăiască Bagrat. Cifrele variau
între o sută și o sută cincizeci,
dezarmând orice interlocutor
nepregătit printr-o siguranță

irațională, care nu avea nici o explicație. Și uneori, ceea ce era și mai inexplicabil, și prin exactitate. De pildă, Sașia Vardanuș susținea că Bagrat o să trăiască o sută douăzeci și opt de ani și patru luni și o să moară în ziua solstițiului de vară. Și nici un fel de obiecții, precum că un om născut în

luna mai nu poate în nici un
caz să împlinească indiferent
câți ani și exact patru luni nu
puteau s-o clinească de la
această cifră misterioasă (pe
care, după cum încredința ea
însăși, o visase într-o noapte
cu lună plină). Ce anume
visase, mai exact, vecina
Sofiei ținea sub tăcere,

afirmând că visele
prevestitoare nu e îngăduit să
fie povestite, altfel nu numai
că nu se împlinesc, dar pot și
să-i facă rău celui la care se
referă. Sofia, care își iubea
ginerele – se întâmplă
câteodată și asta în familiile
berdene –, contesta vorbele
vecinei sale, zicând că nu

crede în orice bazaconie, dar,
așteptând până când aceasta
pleca, rostea negreșit două
rugăciuni: una pentru
sănătatea ginerelui, a doua
pentru ca Vardanuș să-și țină
gura și în continuare.

— Iisuse Hristoase, fă să
nu povestească nimănui visul
ei! se ruga ea, ridicându-și
ochii spre cer și făcându-și
cruce temeinic. Și invariabil
adăuga, privind pieziș și
punându-și mâinile pe piept
astfel încât să acopere locurile
pe care le atingeau cu cele trei
degete adunate: Iar dacă o să-

i vină să spună cuiva, să i se
taie limba!

Cu anii, pe Sofia începuse
s-o agaseze prostia lui
Vardanuș și obiceiul ei de a-și
băga nasul peste tot. E drept

că își ascundea cu grijă
nemulțumirea, străbătută de
sentimentul de vinovăție pe
care-l avea față de această
femeie de fapt inofensivă, al
cărei singur păcat era dorința
neostoită de a face bine
fiecăruia și tuturor. „Nu uita
câte a făcut pentru familia
ta!” își reamintea ea de

fiecare dată când o vedea pe
Vardanuș grăbindu-se undeva.

învățase să ghicească după
expresia feței și după mersul
vecinei când se ducea să sară
cuiva în ajutor: ochii mijiți și

privind țintă, ca un pistol
încărcat, mâinile desfăcute ca
aripile unei găini, cu coatele
ascuțite mișcându-se înainte și
înapoi, dând viteză și
siguranță pasului și în același
timp semnalizând trecătorilor:
faceți loc! Cu vârsta,
Vardanuș devenise mai slabă
și mai uscată, dar nu se

gârbovise, ci dimpotrivă, se
înălțase ca un catarg și
căpătase o rumeneală
nesănătoasă – avea tensiunea
mare. Ignorând sfaturile
doctorilor, ea se trata cu
rădăcini și infuzii pe care le
fierbea singură și adăuga la
toate cătină. După ce și-a
înmormântat mama, a devenit

și mai ciudată, nu prea mai
vorbea cu nimeni, putea să nu
iasă din casă zile întregi. Dar
nu era niciodată lăsată
singură – cineva din vecini
trecea neapărat pe la ea, să se
asigure că totul e în ordine.
Sofia îi ducea de două ori pe
săptămână pâine, carne fiartă,
legume înăbușite și un boț mic

de brânză de capră, dar nu
putea să jure că mânca tot.
Fără să-și piardă vioiciunea și
vitalitatea, Vardanuș se topea
văzând cu ochii. Părea că dacă
o pui în lumina zilei, aceasta
va trece prin ea fără nici o
piedică. „Și nici umbră n-o să
facă”, se gândea îngrijorată
Sofia, privind cu milă pielea

subțiată până la transparență
a vecinei sale, pe care se
desenau în relief venele și
capilarele. Sașia Vardanuș,
urmărindu-i privirea, zâmbea
cu gura ei știrbă: „Frumos,
da?” „Frumos”, se învoia cu
un oftat Sofia. „Ce mai face
Vasic?” se interesa negreșit
Vardanuș. Ca să nu li se

îmbârlige limba, berdenii
schimbaseră numele Vasilisei
după graiul lor. „Bine”, se
însuflețea Sofia, gata oricând
să vorbească despre copiii ei,
și îi povestea în amănunt
despre fată și despre băieți.
„Și Bagrat?” întreba mereu
Vardanuș.

„Să nu-ncepi iar cu visul
tău!” îi zicea Sofia.

Vardanuș își ștergea fața
cu palmele-i uscate. Se uita în
gol, printre ele. Bătrânețea îi
potolise părul cândva roșcat

cu o nuanță de cupru și îi
decolorase ochii, dând
chipului ei o expresie de
amară prevestire a sfârșitului.

„Toți o să murim cândva”,
se gândea Sofia, părăsind cu

ușurare casa vecinei. Vizitele
la ea îi cereau un mare efort.
„Parcă am fost într-o criptă”, i
se plângea ea apoi lui
Beniamin.

Convingerea oamenilor că Bagrat o să trăiască o sută și ceva de ani se explica printr-o legendă locală, care spunea că dacă cineva ajunge la treizeci de ani păcălind moartea de șapte ori, viața lui o să fie de două ori mai lungă decât a celorlalți. Judecând după numărul de ocazii în care

Bagrat dusesese moartea de nas, îi era scris să trăiască la fel de mult cât patriarhul biblic Noe, care, dacă e să credem Sfânta Scriptură, nu mai avea mult și atingea mia de ani.

Bagrat se născuse aproape
mort – în afară de faptul că
ieșise cu picioarele înainte,
atât se încurcase în cordonul
ombilical, că moașa fusese
nevoită să-l taie cum o fi,
numai să nu se sufoce
pruncul. Până la cinci ani
făcuse toate bolile pe care le
putea face un copil. De pojar

și vărsat de vânt numai că nu
și-a dat sufletul. De două ori
era să se înece în râu, într-un
loc unde apa îi ajungea unui
adult până la genunchi. A
căzut în cap dintr-un copac, și-
a rupt doi dinți din față, slavă
Domnului că nu s-a ales cu o
comoție cerebrală. A fost gata
să piară în mlaștina

minusculă, de mărimea unei
farfurioare, cum în
împrejurimile Berdului nu
fuseseră de când lumea, și
apăruseră o singură dată,
după un septembrie
nemaiauzit de ploios. A
răsturnat pe el un lighean cu
dulceață de smochine
clocotită. Când nici nu i se

vindecaseră bine arsurile, s-a
intoxicat puternic cu salată de
vinete. Mâncase toată familia,
inclusiv străbunicul bătrân,
care mirosea a tămâie, dar
numai el se intoxicase. În
clasa a șaptea, Bagrat a fost
lovit de un camion. În a zecea,
la banchetul de absolvire, s-a
curentat atât de tare, că i-a

rămas toată viața o cicatrice
adâncă, de un roșu întunecat,
care se întindea de la degetul
arătător până la antebraț.
Armata a făcut-o într-o
trecătoare aspră de munte.
Tranșeea în care se afla a fost
acoperită de o avalanșă de
zăpadă. Până să-l dezgroape
soldații la un capăt al

tranșeei, el a ieșit pe la
capătul celălalt - viu și
aproape nevătămat, cu
degetele degerate la piciorul
stâng și cu o claviculă ruptă. A
refuzat să fie trecut la o
unitate nesupusă pericolelor,
și-a făcut și anul care îi
rămăsese pe munte, iar în
ultima zi a luat un virus și a

zăcut la pat cu pneumonie
gravă, astfel că acasă a ajuns
la o lună după demobilizare, o
umbră palid-transparentă.
După ce l-a vizitat, Sașia
Vardanuș spunea tuturor că
bietul băiat cu siguranță nu
mai avea zile multe.

— Dacă i-ați fi văzut ochii
adânciți în orbite și coastele
ieșite în afară! se văita ea,
lăsându-și trist în jos colțurile
gurii și bătându-se în piept cu
pumnul noduros.

Atunci oamenii și-au
amintit legenda și au început
să spună că, dacă Bagrat
reușește să ajungă la treizeci
de ani, după aceea n-o să i se
mai întâmple nimic rău.

— Important e să trăiești
până atunci, Bala-djan! repeta
oricine-l întâlnea, bătându-l pe
umărul slăbănog, ascuțit,
îndreptat nu înspre lateral, ci
spre față.

Acesta zâmbea ușor și
promitea să nu se lase. Și, în
mod surprinzător, s-a ținut de
cuvânt. Încetul cu încetul s-a
întremat, a început să meargă
la lucru la Erevan, iar apoi s-a
mutat cu totul acolo, să
studieze tehnica dentară. S-a
întors înalt, zdravăn și chipeș,
și chiar și ușorul schiopătat cu

care rămăsese după
amputarea degetelor degerate
nu mai părea un defect, ci mai
degrabă o particularitate
interesantă a înfățișării lui
fermecătoare.

Fetele de măritat se topeau
după el toate, până la una, dar
nu se grăbeau să lege relații
cu el. Nici Bagrat nu se
îndemna prea tare, din teama
superstițioasă de a o face pe
vreo amărâtă văduvă de
tânără. „Să fac treizeci de ani,
și trimitem pețitori la casa
oricărei fete pe care o s-o vrei

și tu”, glumea el când maică-
sa se arăta îngrijorată.
Tamara ofta și, numărând în
gând necazurile prin care îi
fusese dat să treacă întâiului
ei născut, se ruga numai
pentru sănătatea lui. Că o să
se însoare sau nu, avea prea
puțină importanță, să-i

mulțumim lui Dumnezeu că e
viu.

Poate că rugăciunile
mamei au ajuns la ceruri, sau
poate moartea însăși,
descurajată de numeroasele

eșecuri, a dat din mână a
lehamite și l-a lăsat în pace,
sau - de ce nu? - vechea
legendă s-a adevărat, dar din
ziua în care a împlinit treizeci
de ani, în viața lui Bagrat s-a
lăsat în sfârșit o liniște
binecuvântată. S-a dovedit a fi
un excelent specialist, așa că
n-avea a se plânge că nu avea

de lucru sau că-i lipseau banii,
ba mai mult, își întreținea
mama și își ajuta sora mai
mare, care se măritase cu un
profesor de liceu sărac.
Sănătatea i s-a îmbunătățit în
sfârșit: dacă nu ținem cont de
câteva răceli neînsemnate, nu
s-a mai îmbolnăvit niciodată,
până la sfârșitul zilelor. Și

viața de familie i s-a aranjat
cât se poate de fericit. El și
Vasilisa erau un cuplu ideal și
se potriveau nu numai în
atitudinea recunoscătoare față
de viață, ci și ca înfățișare
semănau foarte mult: amândoi
înalți, vorbăreți și zâmbitori,
cu ochi căprui-aurii
strălucitori și păr greu,

ondulat. Tamara la început s-a
supărat, aflând pe cine
alesese fiul ei (firesc, de altfel
– cu atâtea candidate
necăsătorite, să prefere o
divorțată cu un copil!), dar și-
a acceptat nora, iar cu timpul,
după ce a cunoscut-o mai
bine, se speria sincer la

gândul că Bagrat ar fi putut
face o altă alegere.

După un an și jumătate
Vasilisa a născut gemene, și
fetițele mititele, care semănau
ca două picături de apă cu

bunica lor, au umplut inima
soacrei de o fericire
nemărginită, incomparabilă.
Și-a îngăduit în sfârșit să
respire și să se bucure
nestingherit, fără să-și mai
facă griji pentru fiul ei.

Și părea că nimic rău nu
mai trebuia să se întâmple.
Dar soarta a hotărât altfel. În
al cincilea an de la nașterea
gemenelor, un băiețel
năzdrăvan a trecut drumul și
a nimerit sub roțile unei
mașini care, virând brusc într-
o parte, a ieșit de pe carosabil
și, spărgând balustrada

podului, s-a prăbușit în râu.
La volanul mașinii era Bagrat,
iar băiețelul s-a dovedit a fi
nepotul mai mare al lui Simon.

în dimineața solstițiului de
vară, Sofia, care suferea de

insomnie, a găsit-o pe Sașia Vardanuș plângând în curtea casei sale. N-a observat-o imediat, fiindcă aceasta ședea pe banca de sub dud, ascunsă vederii de trunchiul gros și noduros. Era devreme; Sofia, obosită după o noapte de nesomn, ieșise pe verandă, să stea puțin în liniștea dinaintea

zorilor. Se așezase în fotoliu, își acoperise picioarele cu un pled și își încrucișase mâinile pe piept, ca și cum s-ar fi legănat. Uneori, istovită de insomnie, adormea așa, și Beniamin se străduia să nu facă zgomot când pleca la lucru. Își lua micul-dejun în grabă și, închizând cu grijă

ușa după el, pleca, după ce-și
săruta soția pe pletele-i
ușoare. De obicei acest sărut
o trezea, dar nu deschidea
ochii și aștepta până când
auzea scârțâitul și apoi
pocnetul porții. Și doar atunci
Sofia se ridica și, după ce-și
bea cafeaua de dimineață, se
apuca de treburile casei. Și în

acea dimineață nefericită,
sleită de noaptea fără somn,
ea a ieșit pe verandă în
speranța că va ațipi măcar un
pic. S-a așezat comod în
fotoliu și, acoperindu-și
picioarele cu un pled călduros
- în iunie era cald ca vara, dar
noaptea arșița se potolea și
aerul se răcorea sensibil -, a

închis ochii și i-a deschis
imediat, alarmată de suspinele
amare ale cuiva. A descoperit-
o pe Vardanuș pe bancă.
Stătea gârbovită, cu mâinile
sprijinite de genunchi, și
plângea, fără să-și șteargă
fața udă. Lacrimile care-i
curgeau fără încetare lăsau
dungi rozalii pe obraji ei

transparent, brăzdați de
riduri, iritându-i pielea
subțiată, aproape ca hârtia.

— Ce s-a întâmplat, Vardo-
djan? s-a îngrijorat Sofia.

Vecina și-a îngropat fața în
palme, oftând adânc:

— Am avut un vis urât,
Sofo-djan. Despre familia ta.

Sofia s-a speriat pe loc. S-a
așezat lângă ea și i-a cerut să-i
povestească visul. Vardanuș a
clătinat din cap – nu pot, că se
împlinește. Am povestit apei,
am povestit cenușii din sobă,
am povestit în cântecul
cocoșului – oricum cocoșul ăla
o să fie tăiat, m-a chinuit
destul cu cucurigatul lui. Dar

ție nu-ți spun, nu mă mai
ruga...

Și, ridicându-se de pe
bancă, s-a îndreptat spre
poartă, rostind printre
suspine: „Mai bine să plec de-

aici, nu trebuia să vin, mă
duc.”

— Spune-mi barem la cine
se referea visul. Poate reușesc
să-l feresc! a implorat-o Sofia.

Dar Vardanuș a rămas
mută.

—Atunci de ce-ai venit?! a
strigat cu răutate în urma ei
Sofia.

Vardanuș și-a lăsat umerii
în jos, și-a plecat capul, dar nu
s-a întors.

Firește, Sofia n-a mai putut
să adoarmă. A dat fuga la
capelă și a

aprins lumânări. Când s-a
întors, în ciuda faptului că era
atât de devreme, și-a sunat
copiii, să se încredințeze că e
totul în regulă, și i-a rugat să
aibă grijă de ei. Gemenii au
făcut glume, Vasilisa, căscând,
a dojenit-o în șoaptă – alături
dormeau fetele: „Mamă, cum
poți să crezi orice bazaconie?”

—Nu eu, Vardanuș, s-a
dezvinovățit Sofia.

—Ți-ai găsit pe cine să
ascuți! O proastă!

—Aşa e, fetiço, s-a bucurat
Sofia şi, liniştită, s-a dus să
pună masa pentru micul-
dejun.

La amiază Bagrat nu mai
era.

Imediat după parastasul de
patruzeci de zile, Vasilisa a
plecat cu copiii la Erevan.
Fostul soț, care fusese invitat
să cânte în Royal
Philharmonic Orchestra,
plecase la Londra, lăsându-i ei
apartamentul. La implorările
familiei de a renunța să
părăsească Berdul ea

răspunsese cu un refuz
categoric – nu mai putea
îndura să stea în orașelul
care-i amintea de greaua
pierdere. Sofia, sperând că
asta o putea sprijini pe fiică-sa
și rugând-o să nu le spună
fraților și tatălui ei, i-a
povestit că în toți acești ani
Simon o ajutase în secret.

— Fetișo, vezi câți oameni
te iubesc aici. Eu, tata, frații
tăi. Până și Simon, deși
nevăzut, ți-a fost aproape. A
trimis bani prin Vardanuș.
Pentru tine. Pentru leagănul
gemenelor. Și pentru piatra
de mormânt a lui Bagrat... a
enumerat ea, îndoind pe rând
câte un deget.

— Mamă, nu-i nevoie, a rugat-o încet Vasilisa, și Sofia a observat pentru prima dată cât de tare seamănă cu Beniamin: în expresia feței, în gesturi, până și în felul în care o țintuia cu o privire grea, care aproape o lovea, și-apoi, parcă dându-și seama și regretând, își ferea iute ochii.

Mai târziu, după plecarea
ficei sale, când Sofia stătea ca
de obicei pe verandă și,
ascultând zgomotele naturii
care se trezea, încerca să
ațipească, în memorie îi
răsărea acea discuție veche cu
Sașia Vardanuș despre visul
prevestitor, despre care nu
trebuia să spună nimănui,

altfel Bagrat ar fi trăit mai puțin decât îi era sortit. „Oare a spus cuiva?” se gândea ea prin somnul dens, dar izgonea pe loc acest gând – chiar dacă

spusese, se poate oare
schimba astfel soarta unui
om?

Cât despre berdeni, ei de
multe ori, țățâind și clătinând
din cap cu amărăciune, au tot

discutat despre desenele
bizare pe care le trasează
providența pe pânza vieții.
Nici unul dintre ei nu se
îndoia că scurta relație dintre
Simon și Sofia, care avusese
loc cu atâția ani în urmă,
fusesse menită tocmai ca, într-
o zi, împletindu-le cu iscusință
destinele, să ajungă la un

sfârșit atât de tragic. Dar nici
unuia nu-i trecea prin cap să
vadă în acel final tragic nici
cea mai mică pedeapsă divină.
Despre ce pedeapsă putea fi
vorba, când tocmai din astfel
de zile triste, bucuroase și
pline de suferință e alcătuită
întreaga viață omenească?

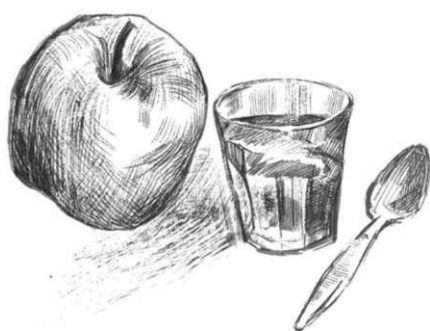
18. Aici, 2 mai, zi în
care se merge la cimitir
împreună cu toată familia. (N.
a.)

19. Potrivit legendei,
prima femeie pe care

Dumnezeu a creat-o din foc și
care, înșelându-l pe Adam, a
fugit cu un înger căzut,
pricinuindu-i bărbatului o
suferință îngrozitoare. (N. a.)

20. Faina Melnik (1945-2016), adetă sovietică, de două ori campioană europeană la aruncarea cu discul. A concurat și la aruncarea greutății. (N. a.)

21. *Ceatlah, ohraş* -
cuvinte argotice ofensatoare
de origine turcă. (N. a.)

Nici la a treia farmacie nu
aveau dopuri pentru urechi.
Farmacista, o fată plinuță cu
obraji rotunzi, ca de copil, și
un puf abia observat pe buza
de sus, și-a desfăcut brațele
vinovată: ieri s-au terminat.

— De când au îndrăgit
armenii așa tare dopurile
pentru urechi? nu și-a ascuns
Susanna iritarea.

— Nu e că le-au îndrăgit,
pur și simplu se livrează în

cantități infime. Și se termină
repede.

—Păi comandați mai
multe!

—Comandăm. Dar la ce
bun? Oricum, în cel mai fericit
caz primim vreo zece pachete.
Desenele

Susanna a fost tentată să-i
arunce o replică sarcastică,

dar și-a mușcat limba –
farmacista nu putea fi trasă la
răspundere pentru ce i se
livra! Și totuși, ieșind din
farmacie, s-a gândit cu o
bucurie răutăcioasă la
corpolența și mustățile ei. încă
foarte tânără, avea deja
probleme hormonale. Până la
patruzeci de ani o să se

transforme într-o acritură
umflată, transpirată, suferind
de astm. O să aibă noroc dac-o
să fie măritată. Pesemne că
bărbatu-său o să înceapă să se
uite după orice fustă și o s-o
înșele cu prima ocazie. Deși
prea multe motive de gelozie
n-o să-i dea: în fond, nici el n-o

să fie vreun Alain Delon. Alain
Delonii

nu se însoară cu grăsuțe ca
asta.

Furtuna care se stârnise în
deșertul arab și se
transformase în uragan
ajunsese în sudul Armeniei.
Soarele pârjolea acoperișurile
caselor. Aerul insuportabil de
fierbinte (părea că e de ajuns
să scoți un chibrit și se va
aprinde pe loc) zgâria cerul.
Nisipul ieșea din orice

crăpătură, iritându-te cu o
insistență feroce. Cafenelele
de pe marginea drumului
strânseseră mesele de pe
verandele deschise, altfel
nisipul ar fi stricat mâncarea
în timpul scurt în care
chelnerul i-o aducea
clientului. în localurile închise
era ceva mai ușor, datorită

ventilatoarelor care mergeau
întruna. Mesele trebuiau
șterse la fiecare cinci minute,
mâncarea trebuia adusă
acoperită, și orice băuturi, cu
dop. Cafeaua o aduceau într-
un ibric cu gâtul îngust.
Oamenii o turnau în cești și,
frigându-se, o beau într-o

clipă, înjurând arșița
irespirabilă a verii.

Susanna a intrat în prima
cafenea care i-a ieșit în cale, a
cumpărat o sticlă de apă rece
ca gheața și o prăjitură cu

cremă de lămâie. A mâncat
prăjitura acolo, dar apa a luat-
o cu ea. N-avea mult de mers,
dar trebuia să meargă printr-
un adevărat cuptor, de care
nu te puteau apăra nici
batistele, nici umbrelele.
Sorbea din sticlă cu înghițituri
mici, ca să nu se deshidrateze
- altfel ar fi durut-o capul

îngrozitor. Până a ajuns acasă,
restul de apă a ajuns grețos
de cald. A trebuit să verse ce
mai rămăsese în chiuvetă, iar
sticla s-o pună într-un colț din
fundul dulăpiorului de
dedesubt: dacă o găsea
soacră-sa, făcea o grimasă
acră – iar a dat bani pe
fleacuri! De obicei Susanna

tăcea, ca să nu se ajungă la
scandal, dar câteodată îi
răspundea de-a dreptul
grosolan – la dracu', nu e
treaba dumitale, îmi
cheltuiesc banii pe ce vreau!
Soacra deschidea gura, de-ai
fi zis că întinde la maximum o
armonică, și își slobozea
litania obișnuită despre nora-

țărancă, cu care nu se știe
pentru ce păcate se pricopsise
nenorocitul de fiu-său.
Susanna atâta aștepta: luând
poziție de luptă, începea să-i
respingă atacurile cu precizia
unui jucător de tenis,
străduindu-se s-o lovească și
mai tare. Soacra, dându-și
seama că n-o s- o scoată la

capăt, încerca să țipe mai
tare, dar curând obosea și,
trântind asurzitor ușa, se
ducea la o vecină să-și verse
năduful. Susanna, după ce își
turna jumătate de ceașcă de
valeriană și își trăgea sufletul,
se apuca de lucru. Deschizând
larg ferestrele, întindea o
bucată de mătase pe o ramă

lungă de lemn, pune sub ea
un șablon cu model, umplea
contururile subțirele cu un
fixator și, după ce-l lăsa să se
usuce, îl colora cu vopsele
speciale. Eșarfele pictate cu
rodii, caise și căpșuni erau
foarte căutate de turiști, care
erau din belșug la Ecimiadzin,
unde se găsește Catedrala

Bisericii Apostolice Armene, în
orice anotimp al anului. Cu
banii din vânzarea eșarfelor se
și hrănea, de altfel, familia:
soacra, două fiice și soțul,
care suferea de o boală gravă
a coloanei.

Ca atelier, Susanna alesese o cămăruță mică din colț, în care soacra își păstra înaintea toate fleacurile care nu-i mai trebuiau. Înlocuind ușa cu vitraliu cu una solidă, din stejar, ca să nu se împrăstie mirosul de vopsea în restul camerelor, ea își petrecea acolo zile în șir. La fiecare

două ore făcea mici pauze, ca
să-și dezmoștească mâna.

Mânca te miri ce, bea o
ceșcuță de cafea, fuma o
țigară-două și se întorcea la
lucru. Fixatorul caustic îi

ardea fața și îi otrăvea
plămânii cu aburi de benzină,
dar Susanna continua să
deseneze, ignorând amețeala
și usturimea din ochi. Dacă nu
socotea pensia infimă a
soacrei și rarele câștiguri ale
soțului, munca ei era singura
sursă de venituri a familiei.

Cel mai mult picta la
sfârșitul toamnei și iarna,
când erau considerabil mai
puțini turiști și putea să
deseneze în avans. În aprilie
Susanna trebuia să se
întrerupă, din cauza alergiei
pe care o căpătase. Rămasă
fără ocupația obișnuită, se
supăra, se certa cu soacră-sa,

avea pretenții exagerate de la fetele aflate în clasele primare, căroră matematica le dădea bătăi de cap. Dar cel mai mult avea de îndurat soțul ei, nevoit să-i asculte jelaniiile nesfârșite despre sănătatea care i se înrăutățea și viața fără speranță. Potopindu-l cu reproșuri și pretenții, îl putea

răni cu un singur cuvânt,
făcându-l jivină lipsită de
coloană vertebrală sau
parazit. El se întuneca la față,
dar nu scotea o vorbă.
Câteodată, când nu mai
suporta, izbucnea: Vezi doar
că fac tot ce pot. Atunci ea
tăcea, năpădită de remușcări.
El nu-i reproșa nimic, dar

devenea mereu mai stins și
mai tăcut. Rarele ocazii de a
lucra deveniseră pentru el
prilej de sărbătoare – atunci
se străduia să întârzie cât mai
mult la atelierul auto, unde își
găsise o slujbă cu jumătate de
normă, ca să se întoarcă acasă
când ea deja dormea. Cu toate
acestea, o iubea și, dacă ea

pleca, îi ducea dorul cumplit.
El era singurul care o
cunoștea și o înțelegea, ca
nimeni altul.

Deși se mutase la
Ecimiadzin cu douăzeci și

ceva de ani în urmă, Susanna
nu se putuse obișnui cu clima
lui. Verile insuportabil de
fierbinți și vânturile umede,
care te pătrundeau până la os,
ale iernii lipsite de ninsoare o
duceau la disperare și o
umpleau de tristețe. Nu se
bucura nici de o sănătate prea
bună: alergia de care suferea

din copilărie se transformase
de-a lungul anilor într-un
adevărat chin, și era nevoită
să-și petreacă sezonul
înfloririlor închisă în casă.
Susanna tușea și strănuta
întruna, și își scărpină până la
sânge încheieturile coatelor și
ale genunchilor, care se
umpleau de eczeme acoperite

de cruste. Medicamentele și
dieta strictă nu ajutau,
plecărilor la mare și
tratamentele în sanatorii nu
aduceau nici ele vreo alinare,
ba uneori chiar îi accentuau
simptomele. Pe la jumătatea
lui mai alergia ceda în sfârșit,
pentru a se întoarce în
primăvara următoare în crize

noi și grele, cu tot alaiul de
tuse și urticarii.

Furtuna de nisip din
deșertul arab transformase
valea Araratului într- un
adevărat cuptor. Arșița se

rostogolea ca o roată
scârțâindă pe drumurile
uscate, ridicând vălătuci de
praf și nisip. Berzele,
părăsindu-și cuiburile, se
adăposteau sub cornișe. Puii,
care la vremea aceea
învățaseră să zboare, refuzau
să-și găsească singuri hrana,
forțându-și părinții să le aducă

în cioc apă din castroanele
umplute pentru păsări.
Dogoarea se strecura prin
crăpăturile ferestrelor,
sâsâind ca un șarpe veninos.
Ciorile, vestitoarele ploii,
tăceau, câinii și pisicile de
curte se ascundeau prin
pivnițe, încheind armistiții.

Fetele fuseseră trimise, în mod chibzuit, la o mătușă de-a doua, care locuia la Borjomi. Soacra urma să li se alăture curând. Soțul petrecea zile întregi la serviciu, dar bani prea mulți nu aducea. Și Susanna era nevoită să picteze eșarfe și să le ducă pe la prăvălii private, înfruntând

arșița îngrozitoare. Lucra
greu, incomodată de
chimonoul umed, cu capul
înfășurat într-un batic ud.

De mică nu suporta
zgomotele înconjurătoare, așa

că își luase obiceiul nu numai
să doarmă, ci și să lucreze cu
dopuri de urechi. Le cumpăra
pe cât posibil în avans și le
ținea aproape în toate
camerele. Dar dogoritorul
august făcuse pesemne
ajustări în aprovizionarea cu
dispozitive medicale, căci iată,
era deja a doua săptămână în

care nu-și putea cumpăra
dopuri noi. Dojenindu-se
aspru că le aruncase pe cele
vechi, îndată ce a ajuns acasă,
Susanna s-a apucat să
meșterească dopuri de urechi
după o metodă proprie,
concepută cu mulți ani în
urmă: topea ceară de albine la
bain-marie, o amesteca cu o

cantitate mică de parafină și
cu șomoioage de vată și o
punea în frigider, la răcit.
Dopurile artisanale erau mult
inferioare calitativ celor
cumpărate, dar o fereau
măcar un pic de zgomot, pe
care nu-l putea suporta fizic.

Dacă mergi pe Strada
Livezii până la mijloc și stai cu
spatele la Hali-Kar, la stânga,
într-o mică ramificare a
drumului, poți descoperi trei
construcții neobișnuite, care
se deosebesc foarte tare de
restul locuințelor. Una dintre
aceste construcții arată ca o
căsuță de păsări pe jumătate

distrusă și reparată cum-
necum – cu un gărduleț
putred într-o parte, cu
veranda podită cu scânduri
nevopsite și ferestre pline de
praf. Trebuie să faci un efort
zdravăn ca să vezi fațada
casei, acoperită aproape în
întregime de grădina năpădită
de buruieni. A doua casă e

alcătuită dintr-o îngrămădire
absurdă de acareturi. Partea
de nord a gardului se sprijină
pe niște tufe țepoase de mur,
pe care, dacă te uiți bine, poți
descoperi și iarna fructe dulci
înghețate. Ce-i drept, tufele
nu cedează fără luptă nici
măcar unul dintre aceste
fructe, înțepându-ți mâinile

până la sânge. Partea opusă e
încununată de vârfurile unor
pari înfipti adânc în pământ,
pe care urcă până sus,
târându-se, vrejuri de fasole.
Tot acolo poți dibui tulpini de
porumb cu știuleții lor cu
plete ruginii strâns înfășurați
în frunze. Curtea din spate
este împrejmuată ca un țarc de

o plasă de rabiț, în spatele
căreia vezi păsări domestice:
găini, bibilici, curcani, găște.
Poarta e încuiată la orice oră
din zi cu un zăvor greu –
fenomen nemaiauzit prin
părțile acestea. Nu numai prin
poarta zăvorâtă, ci și prin
întreaga ei înfățișare
mohorâtă – arhitectura

absurdă, curtea pustie
încuiată și obloanele bine
trase – casa aceasta te face s-
o ocolești cu grijă. Vizitatorii
sunt rari și cu totul
întâmplători.

Cea de-a treia construcție
combină calitățile primelor
două: e profund respingătoare
și deznădăjduit de pustie.
Înghesuită în colțul îndepărtat
al unei străzi în pantă, ea e
ascunsă privirilor iscoditoare
în spatele unui gard dens,
improvizat din tot felul de
materiale. Uneori, obosiți de

jocurile lor zgomotoase, copiii
aleargă aici, cu înclinația lor
nestăpânită pentru distrugere,
ca să mai rupă câte un
element din gardul acela: o
portieră ruginită de la vreo
mașină antediluviană, un fund
de cazan de aramă spart, lame
de lopeți sau bucăți de
armătură extrase din gropile

de gunoi. Nereușind, ei fug,
țipând cât îi ține gura și
fluierând, îndată ce tropotul
miriapodic se stinge, ușa casei
sumbre, cu un singur cat, se
între deschide și pe ea se
strecoară un bărbat înalt și
slab, cu părul cărunt. Ieșind
pe stradă, el bate o vreme cu
ciocanul, îndreptând colțurile

strâmbate de copii ale
diferitelor componente ale
gardului, apoi intră grăbit în
casă, ștergându-și mâinile
transpirate de pantalonii
slinoși. Marginea ușor ridicată
a perdelei decolorate,
nespălate cu anii, din spatele
căreia bărbatul a fost urmărit
cu grijă în tot acest timp, se

lasă cu ușurare. Intrând în vestibulul întunecos cu pantofii murdari de noroi, bărbatul încuie temeinic ușa după el. Și casa mâncată de molii, semănând cu un hambar prost construit, se adâncește iar în tăcerea-i obișnuită.

Ani mai târziu,
rememorându-și copilăria,
Susanna se convingea tot mai
tare că în orice așezare
omenească, fie ea un sătuc
uitat sau un oraș imens, se va
găsi întotdeauna un loc
blestemat, un fel de triumphi
al Bermudelor, în care nivelul
de repulsie, nebunie și mizerie

e de multe ori mai mare decât
în mod obișnuit. Pe lângă un
astfel de loc îți vine să treci
cât mai repede, ținându-ți
respirația și plecând ochii. Așa
se poartă oamenii când dau pe
drum peste cadavrul unui
animal călcat de mașină.
Luptându-se cu greața care le
urcă în gât și interzicându-și

să simtă milă, își întorc
repede privirea și își ocupă
imediat atenția cu orice fleac,
ca să-și alunge gustul amar.
Din același motiv, complexul
instinct de supraviețuire, atât
de studiat de savanți, se
activa brusc pe acea porțiune
din Strada Livezii, care
trebuia ocolită prin stânga,

dacă stăteau în mijloc, cu
spatele la Hali-Kar. Localnicii
o ocoleau, iar vizitatorii,
simțind atmosfera sinistră
care domnea acolo, se
străduiau să se îndepărteze
cât mai repede.

Prima dintre aceste trei
case aparținea unei femei
singuratice și fără nume.
Avea, firește, un nume, dar
toți îi spuneau chiar așa:
Nenumita. Cea de-a treia casă
aparținea unor repatriați,
frate și soră. Iar în casa cu
mulțimea de acareturi fără
rost locuia familia Susannei:

tatăl, mama, fratele mai mic și
bunica, cu cele două fiice
vârstnice nemăritate. În
popor, această mică
ramificație a Străzii Livezii era
numită loc blestemat și toți se
prefăceau că nici nu există pe
harta lumii.

în casă erau trei
dormitoare. în două dormeau
mătușile, iar în al treilea,
bunica și cei doi nepoți.
Dormitorul ei era cel mai
spațios, dar ferestrele dădeau
în curtea din spate, astfel că
zarva neobosită a păsărilor o
trezea pe Susanna în zorii
zorilor. îndreptând marginile

păturii frățiorului ei de trei ani – copiii dormeau unul cu capul la picioarele celuilalt pe un pat îngust de fier –, ea își îngropa capul sub perna de puf și câteva minute lungi încerca să adoarmă la loc. După ce zăcea așa o vreme și apoi se resemna cu faptul că somnul îi zburase definitiv,

scotea capul de sub pernă, se
așeza pe o parte, în așa fel
încât să n-o vadă pe bunica ei,
și privea prin crăpătura
îngustă dintre perdele cum
umbra nopții se retrage spre
marginile cerului, făcând loc
soarelui care se trezea. Afară
curcanii cloncăneau arogant,
găinile cotcodăceau, cocoșul

își slobozea cucurigatul
îngâmfat. Undeva, cu un
muget prelung, o vacă își
chema stăpâna s-o mulgă,
acompaniată de caprele
neliniștite. într-un târziu, o
pală de curent aducea în
cameră un vălătuc de fum
dulceag, de sobă. Susanna se
lumina pe dată: asta însemna

că mama se trezise și pusese
ceainicul la fiert. Ridicându-se
cu mare grijă din pat, ea își
aduna hainele și, călcând pe
scândurile late astfel încât să
nu scârțâie, se îndrepta spre
ușă. Cu coada ochiului vedea
contururile corpului bunicii:
gura întredeschisă, mâinile
împreunate pe burta mare,

poalele ridicate ale cămășii de
noapte, degetele noduroase
de la picioare, tăpile
înfricoșătoare, acoperite de o
crustă groasă. Susannei îi
venea să îndrepte pătura dată
deoparte și să i-o tragă peste
cap, ca să nu-l sperie pe
nepotel cu înfățișarea ei
nerușinată, dar fetița se

temea că o trezește, și asta
tare n-ar fi vrut. Când bunica
dormea, nu rostea nici un
cuvânt. Și nu-ți puteai dori
nimic pe lume mai tare decât
tăcerea ei.

Vorbea fără încetare, cu un
glas măsurat, monoton. Dacă
n-o ascultai, părea că
ropotește ploaia pe pervaz. De
la vocea ei ți se făcea somn.
Susanna, ca să nu ațipească,
își imagina vara, un pârâu
rece ca gheața, un iepuraș din
soare topăind pe pereți. Visa
să învețe să doarmă cu ochii

deschiși. Dar bunica avea
nevoie să se afle în centrul
atenției tuturor, și de aceea,
trecându-și privirea de la un
interlocutor la altul, îi
urmărea vigilentă, să vadă
dacă o ascultă. Era litania ei
despre cât de greu e să
trăiești între rude
nerecunoscătoare, cum nu

prețuiesc tot ce a făcut pentru
ele, cum n-a avut noroc cu
nora, cu fiul, cu ficele, dar
mai ales cu soțul răposat, care
o lăsase văduvă, condamnând-
o la o chinuitoare singurătate.
De la nepoți nu avea pretenții,
dar îi hărțuia cu reproșuri,
acuzându-i că n-o iubesc și n-o
respectă suficient. Când a

crescut, Susanna a aflat
despre bunica multe lucruri
pe care și-a dorit să le uite pe
loc. Fiind incredibil de
certăreață, aceasta își stricase
relațiile cu toți apropiații.
Acasă făcea istericale pentru
te miri ce, iar apoi declara
demonstrativ că se duce în
pod să se spânzure. Copiii se

strângeau ciorchine în jurul
ei, dar se urca încăpățânată în
pod, desprinzând de ea ba un
copil, ba altul, se încuia acolo
și stătea ceasuri întregi,
ascultând plânsetele neostoite
care răzbăteau pe sub ușă.
Susannei îi venea să se dea cu
capul de pereți când și-i
imagina pe cei trei copii mici –

tatăl ei și cele două mătuși –
întinși pe treptele de sus ale
scării, vărsând lacrimi și
implorând-o pe bunica să nu
se omoare. Cu timpul, băiatul,
ajungând să-și cunoască
mama, a încetat să mai dea
atenție ieșirilor ei, dar
amândouă fetele au rămas
prizoniere pe veci caracterului

ei imposibil. Au crescut lipsite
de voință, profund rănite și
dureros legate de ea, nici n-au
visat măcar vreodată la
măritiş și au slujit-o cu
devotament toată viața,
făcându-i și cele mai mărunte
capricii. Dar nici măcar prin
supunerea și devotamentul lor
n-au reușit să o facă să se

poarte mai frumos și au fost
nevoite să-i asculte mereu
șuvoiul neconținut de
lamentații și reproșuri. Cu
fiul, mama a ajuns să aibă
relații foarte complicate.
Dându-și seama că n-o să-l
supună prin scandaluri și
șantaj, a apelat la o tactică
diferită: plângându-se de

sănătatea ei fragilă și de
prostia fiicelor, a aruncat pe
umerii lui toate grijile casei.
Mai întâi l-a înhămat la ani
întregi de construcții fără
sens, cerându-i să facă
nenumărate acareturi. Apoi,
plângându-se de sărăcie – și
sărăcia era necruțătoare –, l-a
pus să transforme tot spațiul

din jurul casei într-o grădină
de zarzavat. De atunci, fiul ei
a fost nevoit să-și petreacă tot
timpul liber lăsat de munca la
colhoz robotind în propria
gospodărie. Nu și-l amintea
prea bine pe tatăl său, acesta
murise de o boală bizară și
îndelungată, care îi minase
sănătatea de-a lungul anilor.

Mama folosea moartea
timpurie a tatălui ca pe un
argument suplimentar și nu
obosea să-i aducă aminte că e
singurul bărbat din familie și
de aceea e obligat să-și asume
responsabilitatea pentru ea și
surorile lui până la sfârșitul
zilelor. El se supunea fără
zarvă, dar nu uita s-o țină pe-

Repatriații, frate și soră,
care se întorseseră din Europa
distrusă de război în Armenia
sovietică sperând să găsească
adăpost în patrie, s-au trezit
prizonieri ai unor vremuri
cumplite, când, după căderea
Cortinei de Fier, oricine venea
de peste graniță era
considerat trădător și dușman

al poporului. Au fost nevoiți să se mute din Erevan în fundul provinciei, ca, pierzându-și urma acolo, să se ferească de persecuții, dar de frica teribilă, care-ți îngheață sufletul, nu s-au putut feri. Ea i-a scos din minți, închizându-i între pereții casei, care a devenit pentru ei în același

timp și închisoare, și singurul
loc în care se simțeau în
siguranță. Ieșeau aproape
mereu noaptea, ca,
scormonind în gunoaiele
orașului, să-și facă rost de
haine ori de unelte.
Câteodată, trecea pe la ei un
negustor de mărunțișuri și le
mai dădea la schimb un

flecuşteţ pentru altul,
insistând să le lase şi ceva de
mâncare. Dar ei refuzau cu
încăpăţânare, şi el a încetat să
le mai propună alimente,
gândindu-se că se tem să nu
fie otrăviţi. Se hrăneau din
grădina de zarzavaturi, de
care însă nu au învăţat să se
ocupe. Nu trăiau doar în

sărăcie, ci în cea mai cruntă,
inimaginabilă mizerie. După
ce sora a ajuns în spital cu o
hemoragie puternică, femeile
de nimic au început să
împrăştie despre ei bârfe
murdare, pe care bărbații le
respingeau iritați. Dar nici
infirmiera, care dădea
asigurări că nu fusese vorba

de nici un avort, nu le-a
convins pe femei de contrariu.
Un duh greoi și rău plutea
peste casa pustnicilor,
aducând amărăciune și
otrăvind aerul.

Când era foarte mică,
Susanna își luase obiceiul să
se joace de-a spionajul cu
această casă: urcându-se pe
pervaz, ea o urmărea, în
speranța că va da un semn de
viață printr-o mișcare cât de
mică – o fluturare a perdelei
slinoase ori scârțâitul unei uși.
Dar casa câștiga întotdeauna.

La orice oră din zi, dacă nu
socoteai păsările care alergau
prin curte, părea complet
nelocuită, și singurul lucru
care se schimba era
înfățișarea ei dărăpănată,
deteriorându-se necruțător de
la un an la altul. De altfel,
păsări foarte curând n-au mai
fost. Odată, când se juca de-a

spionajul cu casa, Susanna a
observat cum bunica,
apropiindu-se de gardul
vecinilor, a aruncat câteva
boabe de grâu în mijlocul
găinilor, în aceeași zi, au
căzut țepene. Iar bunica,
triumfătoare, a dat fuga la
sanepid și a spus că vecinilor
le mor găinile de nu știu ce

boală misterioasă și că trebuie
să se facă ceva, ca să nu se
molipsească celelalte păsări.
Nu se știe ce i-a speriat mai
tare pe pustnici, vizita
lucrătorilor de la sanepid sau
molima apărută din senin, dar
n-au mai făcut niciodată vreo
încercare de a ține păsări
domestice și s-au mulțumit cu

recolta săracă de pe propria
parcelă și cu legumele și
fructele stricate luate din
tomberoanele pieței. Susanna
n-a îndrăznit să povestească
nimănui cele văzute, dar din
ziua aceea a început să-și dea
seama că ceva nu e în regulă
cu bunica. încercarea de
sinucidere a maică-sii nu și-o

amintea, deși ar fi trebuit, că doar avusese loc după istoria cu otrăvirea găinilor. Uitase în mod inexplicabil și mutarea părinților ei în cămară, dar își amintea în detaliu cum își ajutase tatăl să adune într-o boccea puținele bunuri ale mamei. Uitase cum mama ei, chinuită de spasme, fusese

dusă la spital, dar avea și
acum în fața ochilor imaginea
ei îndreptându-se spre baie și
strângând la piept sticla de
înălbitor înfășurată într-o
foaie de ziar. Imediat după
mutarea părinților, în mintea
Susannei s-a produs un gol
imens, din care a ieșit într-o
noapte neagră, plină de

sunete neînțelese. Trezindu-se, s-a întors pe o parte, și-a lipit obrazul de talpa fratelui ei – el și-a tras piciorul și a chicotit în somn – și a închis ochii. Și deodată i-a deschis larg, dându-și seama că nu visase sunetele. Privind în jur prin întuneric, a distins silueta bunicii. Aceasta stătea pe

marginea patului și,
legănându-se ritmic, rostea
niște vorbe grele, cumplite.
Făcându-și nora jivină
trădătoare, stricată,
prostituată și cățea, o
blestema până la a șaptea
spiță să sufere chinuri veșnice
în focul Gheenei. „Să mănânci
venin cât e lumea lume, să-ți

ardă toate măruntaiele, să
putrezească pe tine carnea și
să cadă-n bucăți duhnind, să-ți
mănânce viermii mormintelor
ochii, și oasele să ți le roadă
câinii vagabonzi...” Susanna
ar fi țipat, ca s-o oprească, dar
nu putea – în loc de țipăt, din
gâtul ei a ieșit un horcăit
înăbușit. Speriindu-se că

poate atrage mânia asupra ei,
și-a îndesat un colț al păturii
în gură și a tăcut. Bunica s-a
întrerupt și s-a aplecat puțin,
ascultând încordată, apoi și-a
continuat monologul de unde
rămăsese. Vărsând lacrimi
amare, Susanna hohotea
neauzit. Nu blestemele bunicii
o speriaseră, ci cu câtă sete și

Bunica s-a potolit abia
când au început să cânte tare
primii cocoși. Dar chiar și în
timp ce adormea, a continuat
să șoptească blesteme.
Susanna se străduia să nu se
miște. Cu un instinct animalic,
propriu doar copiilor, ea
ghicea deja că e condamnată
să asculte acest monolog

cumplit în fiecare noapte. N-avea să le povestească despre el mamei și tatei, ca să nu-i tulbure. N-avea să le povestească mătușilor, ca să n-o trădeze. Tot ce putea face ca să-și apere familia era să aștepte fără să se dea în vileag momentul când bunica, după ce termina de blestemat,

se prăbușea în somn. Fiindcă,
dacă Susanna adormea
înainte, bunica, scoțându-și
ghearele și desfăcându-și
aripile negre, avea să zboare
să-i ucidă părinții. Și o să
înceapă, firește, cu nora pe
care o ura atât de tare.
Susanna nu se îndoia de asta
câtuși de puțin.

Familia Anankăi, care avea pe-atunci paisprezece ani – trei frați, două surori, mama și tata, bunicile, străbunica și un bunic –, n-a supraviețuit epidemiei de tifos din satele Armeniei de nord-est în vara anului 1937. Trezindu-se dintr-o febră delirantă de mai multe zile, Ananka și-a dezlipit

ochii cu mare greutate. îi era
groaznic de sete, dar nu putea
să cheme pe nimeni. Sleită de
puteri, și-a pierdut iar
cunoștința. A readus-o la viață
un roi dens de muște care se
năpustise asupra feței și
mâinilor ei. Mirosul greu de
gunoi și de carne în
putrefacție i-a pătruns brusc

în nări. întorcându-se cu greu
pe burtă, ea s-a târât,
agățându-se cu degetele-i
transparente de marginile
mobilelor. S-a târât o veșnicie
întreagă, pierzându-și
cunoștința și revenindu-și ca
prin minune. Nu se gândea la
nimic și nu plângea pe nimeni.
Singurul lucru care-o

preocupa era ușa grea de la
intrare, pe care trebuia să
izbutească s-o deschidă
cumva: în ultima vreme se
bloca, bunicul promisese că se
ocupă, dar nu apucase.
Ajungând în sfârșit în hol,
Ananka a zăcut o vreme,
liniștindu-și bătăile inimii.
Respirația îi ieșea din piept în

cioburi de sticlă, zgâriindu-i
gâtul. îi era îngrozitor de sete.
Adunându-și puterile, a împins
ușa, dar aceasta n-a cedat.
Atunci a încercat să se ridice
în cot, ca să o împingă cu
umărul, dar n-a reușit.
Resemnându-se că n-o să
poată să iasă, s-a întins pe
prag, lipindu-și fața de fanta

de sub ușă, și a încercat să
tragă în piept aerul răcoros al
noptii – dar s-a înecat și și-a
pierdut cunoștința.

Când s-a trezit, era în
curte. O scosese ră și o

puseseră pe banca de lemn,
pe care femeilor din familia ei
le plăcea să-și petreacă serile,
desfăcând porumbul sau
cârpind lenjeria rărită. Ploua –
o ploaie blândă, de iunie –, și
deasupra ei dudul își foșnea
frunzele în formă de inimă. A
deschis gura, prinzând
picăturile mari de ploaie. Și-a

lăsat mâna în jos, a dat de un
fir de iarbă, l-a smuls cu efort
din pământ, l-a mestecat, dar
n-a putut să-l înghită.

— Ananka-djan, te-ai
trezit? s-a aplecat deasupra ei

un bărbat în vârstă vag
cunoscut.

I-au trebuit câteva secunde
ca să-l recunoască pe vecinul
ei. Boala îl slăbise foarte tare,

și acum părea aproape un
bătrânel.

— A... scăpat cineva? a
șoptit ea.

El a clătinat din cap.

— Numai tu ai scăpat,
Ananka-djan. Dintre ai mei,
fiul mai mic. Eh, și eu.

Ea a închis ochii.

— Bine.

El i-a luat pulsul, clătinând
iar din cap. I-a pus mâinile
subțiri ca niște sforicele de-a
lungul corpului. Cădea o
ploaie caldă de vară, spălând
urmele bolii de pe trupul ei
sleit. Cât a dormit ea, vecinul
și fiul lui i-au scos pe morți din
casă, i-au urcat în căruță și i-
au dus la cimitir – toți aveau

să fie îngropați mai târziu, în
câteva morminte mari.
Vecinul n-o să mai fie peste
trei ani – o să moară de inimă.
Fiul lui n-o să se întoarcă din
război. Tot ce-o să-i rămână
Anankăi vor fi trei scrisori
triunghiulare, din care în
ultima va descoperi o
sârmuliță subțire, răsucită

într-un inel. „Păcat că n-am
apucat să ne căsătorim înainte
de război. Măcar te-aș fi
sărutat.” Ananka a pus
scrisorile în cufărul în care
păstra toate flecușetele dragi
inimii ei, rămase de la ai săi:
mătăniile bunicului, fusul
străbunicii, medalionul
mamei, un șervet de bumbac

întins pe gherghef, pe care
sora ei broda un ciorchine de
strugure... A păstrat scrisorile
până când casa pustie a
vecinilor a fost cumpărată de
repatriați. În ziua când ei s-au
instalat aici, ea a dus
scrisorile în curte și le-a ars,
iar sârmulița răsucită într-un
inel a îngropat-o în grădină.

La vremea aceea deja se
închisese cu totul în sine –
dacă nu socotim rarele vizite
la medici, aproape că nu mai
ieșea din casă, nu răspundea
când era strigată pe nume,
ignora întrebările,
prefăcându-se că nu le aude.
Se hrănea din grădină, care,
în ciuda faptului că o neglija,

îi aducea conștiincioasă
recolte. Dădea roade și livada
sălbatică, crescută peste
măsură. Crengile atârnavu sub
greutatea gutuilor și rodiilor
mari, dulci- acrișoare. La
sfârșitul toamnei le ducea un
săculeț cu fructe și nuci
vecinilor-pustnici și li-l lăsa
sub gard. Ei îl luau noaptea -

Ananka era singura de la care
luau ceva. Rudele care locuiau
într-un sat îndepărtat îi
trimiteau uneori, cu câte-o
ocazie, miere și unt clarificat.
Ca mulțumire, ea le trimitea
șervete și fețe de masă
delicate, cu modele splendide,
pe care le croșeta cu un
simplu ac de cusut. Încetul cu

încetul, oamenii au încetat s-o
mai strige pe nume, folosind
doar un pronume și o
înclinare precaută a capului.
Mai târziu au început să-i zică
doar Nenumita. O vreme i-a
făcut curte un bărbat, apoi a
încetat, și când era întrebat
răspundea că nu era pregătit
să trăiască cu o femeie cu

mințile rătăcite, care se spală
în cel mai bun caz o dată pe
an. Odată cu plecarea lui, s-au
rupt definitiv relațiile
Nenumitei cu lumea din afară.
Oricum nu avea cine știe ce
nevoie de ea, iar acum pur și
simplu nu mai

exista.

Cu toate acestea,
gospodinele limbute, înclinate
spre cleveteli ale Berdului n-o
lăsau în pace. Țeseau legende
despre vălătucii de praf și

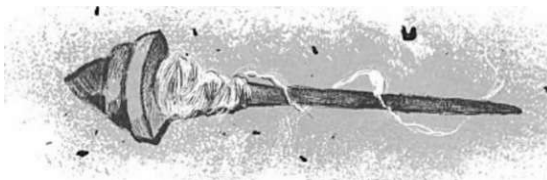
grămezile de gunoi din casa
ei. Unele chiar afirmău că
acest gunoi nearuncat cu anii
căpătase rațiune și acum
ducea o existență separată,
care nu se supunea legilor
lumești. Nu se îndoiau că în
casa Nenumitei e plin de voci
ale spiritelor neliniștite care o
și făcuseră să-și piardă

mințile. Și că, vezi-Doamne,
nu se înșelau. Nenumita nu
doar înnebunise, ci devenise
de-a dreptul întruchiparea
nebuniei. Asta se întâmplase
după ce născuse. Fetița
mititică și slăbuță trăise foarte
puțin și spre dimineață își
dăduse sufletul. Nenumita a
spălat-o și, înfășurând- o într-

un scutec, a încuiat-o în
cufărul unde păstra amintirile
de la cei dragi. Când mirosul
cunoscut de putreziciune a
umplut casa, a săpat o groapă
în capătul grădinii, acolo unde
înmormântase inelul de
sârmă, și a îngropat acolo
cufărul cu tot conținutul său.
Singurul lucru pe care l-a

păstrat a fost fusul străbunii.
înfășurându-l într-o cârpă, l-a
scos în aceeași noapte din
casă, legănându-l ca pe un
prunc și îngânând un cântec
de leagăn, și a rătăcit fără țel
prin Berdul adormit. S-a întors
spre dimineață cu mâinile
goale, uitând pe dată nu

numai unde lăsase fusul, ci și
că acesta existase vreodată.

Din ziua aceea timpul s-a
oprit, de parcă s-ar fi dizolvat
odată cu căderea ultimului
grăunte de nisip al clepsidrei.
Casa s-a distrus încetul cu
încetul: gardul a putrezit și a
căzut, acoperișul s-a găurit,
balustrada verandei s-a rupt.
Nenumita scosese podeaua
din sufragerie și închisese cu

scândurile ei veranda,
nemailăsând astfel să
pătrundă lumina zilei, iar ea s-
a mutat în hol, unde a adus
soba de tablă și câteva
ustensile de bucătărie. Cu
anii, livada sălbatică a ajuns
până la casă, iar crengile
pomilor, spărgând sticla
ferestrelor nespălate cu anii,

au pătruns înăuntru,
ramificându-se, ca niște vene,
în mobile, pe tavan și pe
pereți. Cornișa acoperișului
într-o rână era năpădită de
cuiburi de rândunele, în
pivniță s-a instalat o familie
mare de șobolani, în pod
trăiau hoarde de lilieci. Casa a
prins igrasie, s-a acoperit de

mucegai și mirosea a om
muribund, dar pe Nenumită
asta n-o deranja câtuși de
puțin – de mult locuia în acea
dimensiune unde nu exista
nici întristare, nici suspin.

Dacă vremea îi permitea,
ieșea în curte, se așeza pe
banca pe care le plăcea
femeilor din familia ei să-și
petreacă timpul, și lucra ore
în șir cu acul de cusut la fețe
de masă și șervete. Când i se
făcea foame, lăsa deoparte
lucrul de mână, se ducea în
livadă și, rupând un fruct sau

un mănunchi de ierburi,
mânca neglijent, ștergându-și
colțurile gurii cu mâneca
slinoasă. Când obosea să
brodeze, stătea gârbovită și își
ațintea privirea absentă
undeva în depărtare, își râcăia
murdăria de pe gâtul nespălat
și rotea firimiturile între
degete.

Dacă Susanna se plictisea
să se joace de-a spionajul cu
casa pustnicilor, își îndrepta
atenția spre Nenumită.
Nebuna n-o intimida și n-o
speria. Nu-i stârnea decât un
viu interes copilăresc.
Susanna era prea mică pentru
a distinge între clar și
ambiguu sau între banal și

urât. Lumea ei era populată
numai de ființe suferinde,
rănite, altele pur și simplu nu
cunoștea. Mama voma deseori
sânge și, ca să-și aline cumva
arsura din gât, înghițea,
încruntându-se, câte o
linguriță-două de ulei de
floarea-soarelui. Cu trecerea
anilor, a început să șchioapete

puternic, și de aceea încerca
să nu se miște și își ținea tot
ce-i trebuia la distanță de un
braț întins. Susanna golea
oala de noapte după ea și apoi
o spăla temeinic cu furtunul
cu care udau grădina. Tata se
spetea la muncă, abia
descurcându-se cu banii. Nu
mai pomenea de o nouă

locuință, dar nici mama nu se
mai aștepta la nimic – fiecare
își trăia amărăciunea,
împăcându-se cu faptul că
soarele nu avea să mai răsară
niciodată pentru ei. Fratele
mai mic, bucuria și odihna
sufletelor lor, creștea tăcut și
blând, bolnăvicios de legat de
Susanna. Dar la șase ani încă

nu vorbea, mărginindu-se la
gesturi și cuvinte
monosilabice, ceea ce o
supăra foarte mult pe sora lui.
Mătușile s-au transformat în
două umbre triste și
transparente, dormeau,
mâncau, respirau aproape la
unison. Din când în când, dacă
nu le vedea bunica, vărsau

lacrimi, dar dacă le-ai fi
întrebat de ce anume plâng, n-
ar fi putut să explice. Era în
comportamentul lor un anume
tipar, pe care Susanna nu l-a
remarcat de la început, dar,
după ce l-a remarcat, s-a
convins de mai multe ori de
corectitudinea observațiilor ei.
Inițiatoarea oricărei acțiuni

era întotdeauna mătușa mai tânără, iar cea mai bătrână o imita orbește. Când cea tânără, la masă, se întindea după o nouă bucată de pâine, cea mai bătrână făcea același lucru, chiar dacă nu-și terminase bucata dinainte. Dacă cea tânără se ducea la privată, cea bătrână o urma și

aștepta răbdătoare la ușă, iar
apoi, după ce-și făcea și ea
nevoile, se grăbea după sora
ei, ca să aibă timp să se
clătească pe mâini înainte ca
aceasta să plece de la
chiuvetă. Trezindu-se mai
devreme decât cea tânără, nu
se dădea jos din pat până nu
scârțâia ușa camerei. Susanna

băga uneori capul pe uşă –
mătuşa mai bătrână stătea pe
scaun, cu mâinile pe
genunchi, şi aştepta
conştiincioasă. Patul era făcut
impecabil, ferestruica
deschisă, marginea perdelei
simple, luată de curent, ba se
ridica, ba i se aşeza pe umăr,
dar mătuşica nu se mişca. La

vederea nepoatei surâdea slab
și o chema cu un gest al
mâinii. „Mergem?” întreba
Susanna, întinzându-i fruntea
să i-o sărute. Dar ea clătina
din cap: Du-te tu, vin și eu mai
târziu. Mătușica mai tânără
nu observa comportamentul
celeui bătrâne, sau poate-l
observa, dar nu vedea nimic

ciudat în el, fiindcă nu făcea
nici o încercare de a tulbura
această făptură închisă în
sine. De altfel, cum ar fi putut
s-o facă, dacă ambele surori
crescuseră într-o dependență
bolnăvicioasă de autoritara lor
mamă și pur și simplu nu
cunoșteau altă viață...

Zilele micii Susanna s-au transformat într-un nesfârșit proces de contemplare. Observa cu orele această lume sălbatică, parcă desprinsă din tablourile lui Bosch, fără să-i sesizeze urâtenia evidentă și fără să încerce să-i inventeze justificări.

Noapțile îi erau însă
umplute de șoapte și sunete
care-i înghețau sufletul, de
care îi era cu neputință să se
protejeze sau să scape. Cu
anii, ele vor deveni cel mai
mare coșmar al ei – orice
zgomot străin o va tulbura.
Deocamdată, adormea abia în
zori, așteptând să tacă bunica.

Somnul îi era neliniștit și
scurt, și întrerupt de zarva pe
care o iscă în curte păsările
neastâmpărate încă dinainte
de a se lumina de ziuă.

Susanna avea șapte ani
când au dat-o în clasa întâi la
școala nouă, cu două etaje,
construită din tuf portocaliu,
până la care făcea o jumătate
de oră întreagă, pe un drum
necunoscut ei. Tot drumul își
sucea gâtul întruna și se uita
bucuroasă în toate părțile.
Pentru un copil care nu mai

ieşise niciodată din graniţele
micii ramificaţii a Străzii

Livezii, o astfel de călătorie
devenea de fiecare dată o
adevărată sărbătoare,
vizitarea unui imens ținut

fermecat, a cărui existență
până atunci doar o ghicise vag
și de care acum se convingea.
Totul în această lume
nemaivăzută - străduțele
înguste pietruite, catării
gânditori înhămați la căruțe,
măgarii blănoși, cu ochii lor
triști, vecinele care nu se
înțelegeau pentru nu știu ce

fleac și se ocărau aprins peste
gard, bătrânii care fumau
pipă, copiii care țipau,
bărbații negricioși cu barbă –
o bucura și îi umplea viața de
un sens nou, minunat.
Susanna se lăsa în voia
obișnuitului ei proces de
contemplare cu poftă și pe
îndelete, adunând noi

impresii, ca pe niște pietricele
frumoase, ca apoi, când
ajungea acasă, să și le
amintească și să le cerceteze
îndelung.

Dacă era însă pregătită
pentru observarea acestei
lumi minunate, nu știa să
existe în ea. Școala a devenit
pentru ea un chin uriaș. Cu
multe obiecte familiare deja
copiilor de aceeași vârstă, ea
se întâlnea pentru prima dată:
cărți, călimări, tocuri cu
peniță, creioane și ascuțitori,

hărți, panouri, creta cu care
trebuia să scrie pe tablă.
Vechiul și scârțâitorul
gramofon, adus de profesoară
la ora de muzică, a mișcat-o
până la lacrimi – nu înțelegea
cum putea să iasă o melodie
din acest obiect ciudat.
Pătrunzătorul clopoțel al
școlii, care pornea pe

neașteptate, o speria
îngrozitor – putea să țipe de
surprindere sau chiar să sară
din bancă, făcându-și colegii
să râdă în hohote. Nu știa
jocurile pe care le jucau ei,
habar n-avea cum să se poarte
cu ei, nu le înțelegea glumele
și nu știa să răspundă cum se
cuvine la o întrebare.

Simțindu-și neajutorarea, se
bâlbâia, izbucnea în lacrimi,
se închidea în sine. Văzând-o
lipsită de apărare, copiii au
început s-o terorizeze fără
milă, o tachinau și își
învârteau degetul la tâmplă, și
ea nici măcar nu știa ce să
facă, fiindcă nu avea idee cum
să riposteze. O trăgeau de

codițe și îi pătau rochia cu
cerneală, îi puneau piedică, îi
smulgeau din mână geanta de
pânză în care își ținea
lucrurile de școală, o făceau
ciudată și proastă. Ea se
întorcea acasă, se culca cu
fața îngropată în pernă și
stătea așa până aproape se
sufoca. Nu avea cui să i se

plângă: tata întârzia la colhoz
sau nu mai venea deloc – în
sezonul recoltei se muncea zi
și noapte –, mama boala
întruna, mătușile erau
neputincioase, fratele, mic. Iar
bunica era ultimul om căruia
Susanna i- ar fi cerut ajutorul.
Când se sătura de plâns, se
schimba în haine de casă, își

spăla cum putea petele de
cerneală de pe rochie, își
împletea din nou cozile și,
după ce mânca, se așeza să-și
facă temele. învăța cu o
uimitoare ușurință, lua note
maxime la toate materiile, își
ținea caietele într-o curățenie
perfectă – fără mâzgălituri,
fără pete de cerneală. După ce

aștepta să adoarmă bunica, se
prăbușea în somn, pentru ca,
trezindu- se din cauza
obișnuitelor cloncăneli ale
curcanilor și luându-și micul-
dejun în grabă, să plece din
nou să studieze lumea mare și
minunată. Obișnuita
contemplare a lumii o liniște
și îi aducea alinare, dar de

fiecare dată, când se apropia
de școală, încetinea pasul fără
să vrea și tresărea de frică – o
așteptau ceasuri grele, lipsite
de bucurie, și trebuia să le
supraviețuiască într-un fel sau
altul.

Simon privea de sus
disciplinele umaniste: după
părerea lui de adolescent
grăbit, acestea, spre
deosebire de științele exacte,
se bazau pe presupuneri fără
dovezi și pe ficțiune, și de
aceea nu puteau explica
coerent (altfel decât prin niște
impulsuri emoționale fără

sens) alcătuirea lumii. îndura
orele de literatură strângând
din dinți, educația civică o
ignora, istoria o disprețuia cu
totul, considerând-o un
refugiu pentru șarlatani și
depănători de basme. în timp
ce profesoara, atârând hărți
ale Europei medievale, le
povestea despre Războiul de

O Sută de Ani sau despre
Cruciade, el se plictisea de
moarte și se uita întruna pe
fereastră. Luna octombrie
alunga încet verdea
copacilor, mirosea a fructe
coapte și a ploi blânde,
deschidea în joacă, cu zgomot,
ferestrele și umplea spațiul de
aerul sărat al văii. Îi era greu

să învețe, și cu atât mai mult
să învețe la materiile care nu-i
plăceau. Simon își întorcea cu
încăpățănare privirea de la
hărțile istorice atârnate pe
pereți, pe care își trecea
profesoara indicatorul, și,
întinzând gâtul, observa viața
de dincolo de fereastră. Dacă
era chemat la tablă, declara

pe loc că nu-și învățase lecția.
Fiecare convocare la director
se transforma într-un adevărat
spectacol – se ridica din bancă
încet, gâfâind ca un bătrânel,
și se târa spre ieșire,
șchiopătând și strâmbându-se
caraghios. Îl dojeneau, dar nu-
i puneau nota doi și îi răbdau
năzdrăvăniile – era cel mai

bun elev la științele exacte și
uneori chiar îi înlocuia pe
profesorii de la clasele
primare și gimnaziale când se
îmbolnăveau.

Odată, chinuindu-se la o nouă oră de istorie, Simon a văzut cum un grup de copii fugărește o fată în colțul curții. Atenția i-a fost atrasă nu de evenimentul în sine – la urma urmelor, peste tot există opresori și opresați, trebuie să înveți să te descurci, altfel ești călcat în picioare –, ci de

convingerea calmă cu care
mergea fata aceea la tăiere.
Nu reacționa la înghionțeli și
nu se apăra cu mâinile, iar
când unul dintre urmăritori,
luându-și avânt, a îmbrâncit-o
în umăr, ea, deși îi văzuse
intenția, n-a făcut nici cea mai
mică încercare de a se feri.
Părea că, dacă agresorul,

greșind direcția loviturii, s-ar
fi dezechilibrat și ar fi căzut
lat la pământ, ea s-ar fi repezit
prima să-l ridice.

Nu și-a dat seama cum a
ajuns în curte. Când a ajuns la

copii, aceștia deja o
înconjuraseră pe fată într-un
cerc strâns și, smulgându-i
geanta din mână, se
pregăteau să i-o arunce peste
gard. Dibuindu-l fără greș pe
lider – un băiat urecheat și cu
dinții strâmbi, foarte pistruiat
–, Simon l-a apucat de guler, l-
a trântit la pământ și,

zgâlțându-l ca pe o jucărie
pentru bebeluși - de
surprindere, băiatul a
clănțănit din dinți și și-a
mușcat limba -, l-a ridicat la
loc.

— Eeeei? s-a întors el spre
ceata de copii, suflecându-și
mânele cămășii. Cine mai
vrea s-o supere pe soră-mea?

Liderul a scâncit subțirel –
de umilință și de frică – și a

fost primul care-a luat-o la fugă. Copiii s-au năpustit în urma lui. Au rămas numai două fete – cea pe care o necăjiseră și încă una, care, țâșnind după geanta azvârlită peste gard, se întorsese cu ea și i-o întindea, nu se știe de ce, lui Simon.

— Dă-i-o ei! i-a poruncit
Simon.

Fata i-a întins geanta
Susannei.

— Eu n-am supărat-o! s-a
oțărât ea, privindu-l pe Simon
drept în ochi.

— Ea nu m-a supărat, a
confirmat Susanna, le spunea

să mă lase în pace. Dar n-o
asculta nimeni.

— Bravo, a lăudat-o leneș
Simon pe cea de-a doua fată
și, pierzându-și, pentru
moment, interesul pentru

amândouă, s-a îndreptat spre
școală.

Crescută singură și
învățată să se bazeze numai
pe sine, Susannei îi era greu
să-și închipuie că cineva i-ar

putea lua apărarea. Nimeni,
nicio dată, nu încercase să facă
asta. Părinții erau închiși în ei,
mătușile, neputincioase.
Uluită de cele întâmplare, s-a
dus acasă, promițându-și că
după ce-și face lecțiile o să se
gândească la ce se petrecuse.
Cealaltă fată mergea alături
de ea, lovind cu genunchiul o

servietă mare, cu colțurile
îndoite și mânerul rupt, vădit
bărbătească.

— N-am știut că ai un frate
atât de mare, a spus ea pe
jumătate întrebând, pe

jumătate afirmând, lăsând-o
pe Susanna să treacă prima

pe poarta școlii.

— Nu e fratele meu. Nici
nu-l cunosc.

Cealaltă fată și-a ridicat
uimită sprâncenele subțiri,
dar a dat din mână imediat –

avea teme de discuție mult
mai importante.

— Dar e adevărat că vecina
voastră Nenumita se
transformă noaptea în lup și

mănâncă oameni? a întrebat
ea cu teamă.

Susanna a chicotit.

— Ce prostie!

Aşa s-au împrietenit ea şi
Melania.

Pe la şaisprezece ani, în viaţa Susannei se schimbaseră multe. Murise mătuşa mai bătrână – adormise şi nu se mai trezise. Cea tânără, ieşind din camera ei şi neaşteptându-o, a presimţit că se întâmplase ceva rău şi a băgat capul pe uşa soră-sii, dar aceasta nu mai respira de mult. Pe

Susanna a mirat-o nu
caracterul neașteptat al celor
petrecute, și nici măcar
ireversibilitatea lor. A uimit-o
patul pătat de urină și
excremente al mătușii mai
bătrâne – atât de curată și
iubitoare de ordine. Moartea,
după ce își bătuse joc pe
sățurate de răposată, se

înfățișa celor vii cu acea
franchețe urâtă de care doar
nebunii sunt în stare. Se
dovedea mai respingătoare
decât tot ce cunoscuse și
observase Susanna până
atunci.

însmormântarea a avut loc
sub o ploaie măruntă de
noiembrie. Lume a fost foarte
puțină - câteva cunoștințe de-
ale tatei și părinții Melaniei.
Bunica stătea la căpătâiul
gropii și, cuprinzându-și
umerii cu mâinile, se legăna în
ritmul propriului monolog.
Susanna n-o asculta - învățase

de mult să-i lase cuvintele să-i
treacă pe lângă urechi. Nu-și
lua privirea de la chipul
mătușii care zăcea în sicriu,
gândindu-se cât era de
nerecunoscut. „Chiar ea e?” i-
a șoptit la ureche fratele ei,
parcă citindu-i gândurile. Ea
s-a sprijinit cu obrazul de
umărul lui, oftând. În ultimul

an crescuse mult, depășind-o
ca înălțime, se lățise în umeri.
El a îmbrățișat- o și, încercând
s-o liniștească, a bătut-o
stângaci pe spinare. Ea a vrut
să-i spună în șoaptă că totul e
în ordine, dar și-a mușcat
limba, zărind o siluetă
singuratică în depărtare.
Uitându-se mai bine, a

recunoscut-o pe prostituța de
Vardanuș. Era mult prea ușor
îmbrăcată pentru luna
noiembrie – o rochie subțire
de stambă, botine pe piciorul
gol. Rochia, udă de ploaie, se
lipise pe silueta ei slăbuță, iar
baticul cu care-și legase
nepriceput capul îi tot aluneca
pe frunte. Ea îl îndrepta

răbdătoare și privea încordat
undeva departe, ca și cum ar
fi așteptat apariția cuiva.
Susanna i-a urmărit privirea,
dar n-a văzut pe nimeni.

îndată ce sicriul a atins
fundul gropii, bunica a scos un
urlet puternic și și-a înfipt
unghiile în față. Mătușica mai
tânără, care în tot acest timp
o ținuse de cot, a încercat să-i
desprindă mâinile, dar n-a
reușit. Și cei de față au fost
nevoiți să privească uluiți cum
bătrâna nebună, proferând

printre urlete blesteme
cumplite, își zdreleşte cu
unghiile pielea veştejită de pe
faţă. Groparii, fără să mai
aştepte ca apropiaţii să
arunce câte un bulgăre de
pământ pe capacul sicriului, s-
au apucat să acopere
mormântul. Susanna s-a dat la
o parte, ca să n-o vadă pe

bunica – ea o cunoștea mai
bine decât oricine altcineva,
așa încât privea spectacolul
oferit de aceasta cu
indiferență și dezgust. În afară
de fratele ei iubit și de părinții
Melaniei, care se purtau
foarte cald cu ea, nu era
nimeni în mica mulțime care
să-i trezească măcar o fărâmbă

de compătimire sau măcar
milă. Toți – tatăl mohorât și
nebărbierit, fumând țigară
după țigară, mama palidă și
gârbovită, care se îndurase în
sfârșit să iasă din cămara ei,
mătușica mai tânără, singura
mai mult sau mai puțin
sănătoasă, dar absolut
neinteresată de nimeni în

afară de propria mamă – îi
deveniseră complet străini.
Nu se poate spune că Susanna
îi detesta, dar nu încerca față
de ei nici un fel de afecțiune,
și, dacă vreunul dintre ei ar fi
murit a doua zi, n-ar fi vărsat
nici o lacrimă.

Dându-se la o parte, s-a
pregătit să aștepte până când
își termină groparii treaba. Se
făcea tot mai frig, aerul umed
te pătrundea până la os.
Susanna și-a strâns paltonul
pe lângă ea și și-a suflat în
degetele

înghețate, încercând să le
încălzească. Și-a amintit de
Vardanuș și a căutat-o cu
ochii. A descoperit-o la
celălalt capăt al cimitirului.
Cu capul dat pe spate, privea
în sus și își mișca palmele cu
gesturi măsurate, rotunde.
Uitându-se mai bine, Susanna
a deslușit în mâinile ei un

obiect mic și lunguiet. De la mirosul pătrunzător al văii, care năpădise deodată cimitirul, o mânca nasul și o usturau ochii. Vardanuș a strănutat de câteva ori, apoi și-a dus brusc mâna într-o parte, de parcă ar fi furat ceva.

Scotându-și fularul de la
gât, Susanna s-a îndreptat
spre ea.

— Pune-ți-l pe umeri, o să
răcești!

Fără să mai aștepte
răspuns, a dat s-o înfofolească
pe Vardanuș, dar și-a retras
repede mâna. I-a pus palma
pe frunte.

— Ai febră! Trebuie să te
baci în pat.

— Mereu sunt așa, i-a
răspuns Vardanuș și fața i s-a
lățit într-un zâmbet tâmp, care
i-a alungat pe loc orice urmă

de frumusețe. Susanna a fost
luată prin surprindere. Nu mai
văzuse niciodată o asemenea
schimbare subită: părea că
Vardanuș, făcând-o pe
clovnul, își schimbase o mască
elegantă de carnaval cu una
urâtă.

Dându-i fularul înapoi,
Vardanuș s-a îndreptat spre
ieșirea din cimitir. Poalele ude
i se lipeau de genunchii goi,
împiedicând-o la mers, baticul
îi aluneca întruna peste ochi.
Îl îndrepta stângaci cu latura
palmei, fără să dea drumul
obiectului întunecat pe care-l
strângea între degete.

Susannei i-a trecut prin minte
să alerge după ea și să vadă
ce ține în mână, dar s-a
răzgândit. Ce putea să poarte
cu ea această prostuță
inofensivă! Fără îndoială,
vreun flecușteț oarecare.

în camera eliberată de
mătușica mai bătrână locuia
acum fratele Susannei. în
ciuda protestelor bunicii, care
cerea să aștepte să treacă
doliul, Susanna insistase ca el
să se mute acolo. Acum nu-i
mai era frică de bunica și
putea chiar și să țipe la ea.
Acum nu se mai temea de

nimic – nopțile petrecute sub
șuvoiul de blesteme și
înjurături n-o mai istoveau, ci
dimpotrivă, o făceau mai
puternică.

Prima rebeliune avusese
loc când abia împlinise opt
ani. Neliniștită că fratele ei s-
ar fi putut trezi întâmplător în
timpul nopții și s-ar fi speriat
de bunica, ea, fără să ceară
voie nimănui, a târât în
bucătărie covorul din hol și,
așternând pe el un cearșaf și o
pătură de lână, a încropit un

nou culcuș. La întrebările mirate ale mătușicilor, a răspuns că ea și fratele ei nu mai au loc în pat (ceea ce era absolut adevărat) și nu poate să doarmă. Când bunica s-a întors de la magazin și, înfuriată de isprava nepoatei, a încercat să ducă la loc covorul, Susanna a făcut o

criză de isterie în toată
puterea cuvântului, cu țipete
și lacrimi șiroaie. După ce a
urlat pe săturate – mai tare
decât bunica –, pentru a fi și
mai convingătoare, a căzut
într-un leșin absolut plauzibil
(deprinderea de a se face că
doarme, exersată ani de zile, i-
a fost de folos acum), în care a

rămas cu succes destul de
multă vreme, în timp ce
mătușicile, aferându- se
stupid, încercau s-o aducă în
simțiri. Fratele ei, speriat de
ceea ce se petrecea, se băgase
sub masa din bucătărie,
scâncea de mama focului și
refuza să iasă de acolo.
Susanna s-a dus la el, l-a

îmbrățișat, și i-a șoptit la
ureche că totul e spre binele
lui. „Ai încredere în mine?” El
s-a liniștit pe loc. Seara l-a
culcat și a stat lângă el,
ținându-l de mână, până când
a adormit. Noaptea s-a ridicat
de câteva ori ca să se
convingă că totul e în ordine
cu el. Bunica o petrecea cu o

privire grea, fără să se
întrerupă din obișnuitul șuvoi
de blesteme. Gaura spurcată a
gurii ei și nasul coroiat, care
atârna deasupra buzei de jos
se profilau în întuneric,
luminate de razele palide ale
lunii. Când fetița s-a dus iar să
vadă ce-i face fratele, a
mormăit în urma ei, destul de

tare ca s-o audă: „Fir-ai tu să
fii blestemată, neam de
cățea!” Susanna nici n-a clipit.
Când s-a băgat în pat,
întinzându-se cu nesaț, a
rostit clar, accentuând fiecare
cuvânt: „Nu-mi mai e frică de
tine, cotoroanțo!” Și a
adăugat, fără să-i lase timp
bunică-sii să se

dezmeticească: „Și n-o să-mi
mai fie frică niciodată!”

Și chiar nu se temea de ea.
Frica zburase, lăsând locul
unei inexplicabile stări de
neliniște. Trupul îi devenise

strâmt și incomod, de parcă în
el se aciuase o altă fetiță,
care, spre deosebire de fosta
Susanna, gânditoare și
contemplativă, știa doar să fie
rea și să facă scandal. O dureau
la subraț și burta o trăgea în
jos, sânul stâng i se umflase și
o dureau insuportabil, iar
fruntea i se acoperise de

coșuri mici. I se schimbase
până și mirosul transpirației –
devenise parcă animalic,
pătrunzător, ca de mosc.
Susanna nu înțelegea ce se
întâmplă cu ea, dar avea grijă
să tragă foloase și din această
stare. În mod inexplicabil,
iritarea și neliniștea o hrăneau
și îi dădeau încredere. Chiar

era din acel neam de oameni
neînfrânți, care știu să
supraviețuiască în orice
condiții. Fratele ei, din păcate,
era plămădit din alt aluat.
Susanna se amăra,
recunoscând în el trăsăturile
mătușilor ei lipsite de voință,
și își dădea seama limpede că
el nu se poate bizui pe nimeni

altcineva în afară de ea.
Tocmai de aceea, adunându-și
toată hotărârea, îl mutase din
dormitor. Nu se îndoia că
vederea bunicii scoase din
minți, proferând în neștire
ocări și blesteme, l-ar fi rănit
până-n adâncul sufletului.
încerca să-l apere cum știa

mai bine. Se străduia din toate
puterile.

Între timp, stările proaste
n-o părăseau, era chinuită de
dureri de cap și greață.
Nemaiputând îndura, Susanna

i s-a plâns Melaniei, de care
acum era nedespărțită. Mama
Melaniei, aflând că se simțea
rău, a dus-o la o vecină care
lucra ca terapeut. Aceasta,
ascultându-i inima și plămânii
și negăsind nimic periculos, a
pus totul pe seama
schimbărilor datorate vârstei.

— Nu-i cam devreme? Are
abia nouă ani!

— Aşa-i sângele sudic –
pubertate timpurie. Soră-mii i-
a venit ciclul la şapte ani
jumate!

După ce s-a gândit puțin,
mama Melaniei le-a așezat pe
fete în fața ei și le-a explicat
totul despre maturizare.
Fetele, uitându-se în jur
stânjenite, au tot pufnit, dar
și-au tras propriile concluzii.
Iar Susanna a oftat în sfârșit
de ușurare, convingându-se că

ceea ce se petrece cu ea e în firea lucrurilor.

Primul ciclu i-a venit ceva mai devreme decât altor fete de vârsta ei. Creșterea ei în înălțime încetase vizibil și

începea să capete o feminitate timpurie, încă pe jumătate copilărească, dar evidentă. Pe la cincisprezece ani, perfect formată, s-a transformat într-o adevărată frumusețe. Când era deja adultă, privind cu atenție *Nașterea lui Venus* a lui Botticelli, a remarcat cu plăcere de la cine copiasse

natura înfățișarea ei. Acum
însă, în adolescență, n-o
încerca nimic altceva decât
uimire și neliniște din cauza
interesului crescut al
bărbaților față de persoana ei.
își studia îndelung reflexia în
oglindă, întorcându-se în toate
părțile, și nu pricepea în
ruptul capului ce-o fi atât de

remarcabil la ea. Nici ochii
migdalați, cu nuanțe de aur și
miere, nici ovalul îngust al
feței, nici pomeții înalți sau
gropița din bărbie nu-i trezeau
nici cea mai mică încântare.
Nici măcar părul des, ușor
ondulat, roșcat-auriu nu i se
părea ceva nemaivăzut. L-ar fi
tuns de mult dar, cedând la

rugămințile fratelui ei, n-o
făcuse și umbla cu două cosițe
lungi, purtând-o pe una pe
piept, iar pe cealaltă lăsând-o
să-i salte pe spate.

Cea care i se părea cu
adevărat frumoasă Susannei
era Melania. Aceasta era
complet diferită de ea în toate
prvințele: subțirică, scundă,
cu ochii negri, iute și activă ca
un mormoloc care a primit o
băltoacă cu apă de ploaie
curată pentru uz personal. I-o
lua mereu înainte prietenei

sale, izbutind s-o întreacă și la învățătură, în ciuda faptului că era o elevă care nu se distingea prin nici o calitate anume. Spre deosebire de Susanna, directă și sinceră, care se pregătea pentru fiecare lecție ca pentru examen, agera și inventiva Melania își crease o metodă

proprie: învăța numai ce i se
părea important, neacordând
nici o atenție lucrurilor
secundare, iar la lecții,
mimând un mare interes față
de materie, îi potopea pe
profesori cu întrebări
nesfârșite, solicitându-le
precizări și lămuriri. Toată
această agitație a ajuns

curând să dea roade – o
chemau rar la tablă, cât își
turuia bucata învățată îi
puneau în catalog nota
maximă și, nemailăsând-o să
termine, o trimiteau în bancă.
„Stai jos, Meloian, oricum știi
tot!”

— Cum reușești? se minuna
de fiecare dată Susanna.

Melania își ridică nasul cu
un aer important și își dădea
ochii peste cap:

— Talent!

Și, îngropându-și capul în
îndoitura cotului, fetele
chicoteau pe înfundate,
străduindu-se să nu-și scuture

umerii, ca să nu atragă atenția
profesorului asupra lor.

în anii de prietenie strânsă,
Melania i-a devenit Susannei
mai mult decât o prietenă. îi
înlocuia întreaga familie, a

cărei prezență reală îi lipsea
atât de mult în viață. Era totul
pentru ea: mamă, mătușă, tată
și chiar bunicul pe care
Susanna nu-l cunoscuse
niciodată.

Când un coleg de clasă
îndrăgostit de Susanna,
același băiat urecheat cu
dinții strâmbi, Karo, care
acum devenise un mare
derbedeu, a început să o
sâcâie cu atenții stângace,
Melania a pornit un adevărat
război împotriva lui. În timp
ce Susanna, tulburată, încerca

să-și evite pretendentul,
prietena ei, strângându-și
pumnii minusculi, se năpustea
asupra lui ca o vrăbiuță
întăritată. „Dă-te din calea
mea!” mârâia nătăntolul
amorezat, speriat de țipetele
și vehemența ei, încercând s-o
dea la o parte. Melania de
obicei doar îl îmbrâncea, dar

odată, când Karo,
nemaiputând îndura, i-a dat
una peste ceafă, s-a înfuriat și,
fără să se gândească prea
mult, a sărit și și-a înfipt dinții
în antebrațul lui. În timp ce el
urla și încerca s-o apuce pe
Melania de cosiță, Susanna a
venit în fugă dintr-o parte și l-
a pocnit în cap cu ghiozdanul

greu al prietenei sale. Karo a
clăntănit din dinți, a scâncit
ca un copil și s-a

prelins pe lângă perete.

— Data viitoare te omorâm,
ai înțeles? i-a șuiert Melania,
gâfâind.

Acesta i-a aruncat o privire
întunecată, și-a pipăit cucuiul
din cap și

s-a chircit de durere.

— Proastelor!

— Măgarule! n-a rămas
datoare Melania și, după ce l-
a lovit pe opresor cu vârful
pantofului, s-a îndreptat spre
prietena ei, scuturându-și
poalele șorțului de la
uniformă.

Fetele se întorceau de la
școală mereu pe același drum:
mai întâi spre cinematograful
în construcție, apoi coteau și
urcau spre minuscula piață
centrală a orașului. În jur,
treceau cu căruțele măcelarul
și vânzătorul de legume,
lăudându-și marfa. Alergau
băieți care vindeau ziare.

Cizmarul bătea cu ciocanul în
cămăruța lui. „Foarfeci-cuțite,
fierăstraie-coase, brice-
andrele ascuțim!” striga
prelung bătrânul tocilar Avo,
făcând pauze cu multe
înțelesuri și mânându-și leneș
măgarul. Acesta trăgea supus
cotiga, în care, fixată cu
curele de piele, se afla piatra

de ascuțit cu pedală. Dacă vreo gospodină avea nevoie de serviciile bătrânului Avo, ea îl chema acasă. Și, în timp ce el lucra cu sârg, neuitând să toarne apă pe piatra de ascuțit, ca s-o răcească, ea hrănea măgarul cu morcovi sau cu alte bunătăți. „Mănâncă, amărâtule, că ți-o

fi greu să cari atâta greutate!”
îi spunea ea, cuprinsă de
compătimire față de creatura
necuvântătoare. „Că mie,
carevasăzică, nu mi-o fi greu!”
se oțăra bătrânul Avo. „Ei,
lasă, tu o să-ți cumperi de
mâncare cu banii”, i- o reteza
gospodina, dându-i niște
mărunțiș pentru munca lui.

„Haine și obiecte vechi
cumpăăăăr!” striga negustorul
de vechituri ca un muezin
care cheamă credincioșii la
rugăciune. „Mațun-brânză-
unt!” încerca să-l acopere
lăptăreasa, dar renunța
repede și bătea cu polonicul în
bidonul în care ducea boțuri
de brânză în saramură.

Susanna iubea mulțimea de
voci a orașelului natal și nu se
sătura să-i admire fiecare
detaliu. Putea să privească
îndelung un model sculptat de
pe fațada unui balcon, pe care
n-o mai observase până
atunci, sau un ficus cu frunze
ramificat, într-un ghiveci de
lut, care fusese scos în curte

să respire. Melania aștepta un
minut-două, apoi își zorea
prietena – iar ai încremenit,
hai să mergem! Am
încremenit, îhâm, era de
acord Susanna, zâmbind și
mărind pasul.

Când ajungeau în piața în
pantă a orașului, fetele își
luau rămas-bun și porneau în
direcții diferite: Melania o lua
la stânga și ocolea clădirea
tribunalului, îndreptându-se
spre Strada Păcii, iar Susanna
mergea pe lângă gardul viu
scund al casei de prestări

servicii și urca pe Strada
Livezilor.

Acolo, pe Strada Livezii,
chiar în capăt, a văzut-o
Simon într-o zi senină de
aprilie. Ea, alunecând pe

lângă el cu o privire
indiferentă, a mers mai
departe, ștergându-și cu
degetele petele de cerneală
uscate din palmă. El, buimăcit
de frumusețea ei plenară,
nepământească, s-a oprit o
vreme, holbându-se prosteste,
apoi, întorcându-se brusc, a
grăbit pasul după ea.

Se întorsese de curând la
Berd, lăsându-se de
Facultatea de Arhitectură în
anul al doilea. Se angajase pe
șantier ca ajutor de maistru.
Tocmai ieșise de la
administrație, unde venise cu
o treabă dată de șeful lui -
„Fiule, tu ai învățat la oraș,
știi să vorbești politicos, du-te

și transmite-le idioților ăloră
că piatra promisă pentru
începutul lunii n-a venit nici
acum!”

Simon apăruse la birourile
administrației într-o salopetă

prăfuită, cu pantofii murdari și
cu intenția fermă de a se
întoarce victorios pe șantier.
Cu toate acestea, ajungând în
anticamera directorului, față-n
față cu secretara masivă, cu
mutră de cotoroanță, care
lovea cu degetele ei ca niște
cârnați tastele mașinii de
scris, se intimidase. După ce l-

a măsurat expresiv cu o
privire disprețuitoare, nu l-a
lăsat să intre în biroul șefului,
întrebându-l din vârful buzelor
cu ce treabă venise. Simon,
neîndrăznind să-și ridice ochii
la ea, a început să turuie, cum
fac armenii.

— Al cui ești? a întrebat ea
într-un târziu, mușcându-și
buzele.

— Al lui Avoianț Gurghen.

— Ǻl bătrân?

— Ǻl bătrân.

Secretara a ridicat din
sprâncenele-i dese. Pe fața ei
ofilită a trecut o umbră de
îngrijorare, dar s-a stins într-o
clipă, pierzându-se între
cutele de grăsime.

— Ești liber, i-a ordonat ea
și a făcut un gest circular cu
mâna, arătându-i că poate să
plece.

Simon a întrebat timid:

—îi transmiteți rugămintea
mea?

Ea a mutat sugestiv carul
mașinii de scris.

— Mai vedem!

Simon s-a simțit ca și cum l-ar fi scuipat. Ar fi trebuit s-o dea binișor la o parte pe cotoaroața masivă și să intre în birou. Dar îi lipsea

hotărârea de a face asta.
Făcându-se în gând laș și
idiot, a ieșit din clădire,
gândindu-se ce explicație să-i
dea maistrului. Ajungând la
marginea pieței, a dat peste
Susanna și, uluit de
frumusețea acesteia, a pornit
după ea, încercând să se țină

la distanță, ca ea să nu-și dea
seama că e urmărită.

Ea mergea pe marginea
străzii, ocolind băltoacele,
cosița împletită aruncată pe
spate avea scânteieri de aur și

chihlimbar, iar uniforma urâtă
și ciorapii grosolani de
bumbac, trași peste genunchi,
nu-i diminuau, ci dimpotrivă, îi
subliniau silueta frumoasă și
gambele puternice, perfect
modelate. Soarele de aprilie a
ieșit pentru o clipă fugară din
ceața norilor care împrăștiu
o umezeală sufocantă și,

încurcându-se în părul ei, s-a
stins încet, apucând s-o
lumineze cu o strălucire
timidă. „Dacă îți mijеști ochii,
pesemne că scânteiază și fără
soare”, s-a gândit Simon.

A urmărit-o până acasă,
dar n-a îndrăznit să se
apropie. În dimineața
următoare, frumos îmbrăcat,
în cămașă de bumbac în
carouri și pantaloni călcați cu
grijă, a așteptat-o lângă
gardul Nenumitei. Când
Susanna a ajuns în dreptul lui,
a salutat-o și s-a prezentat

repede. Apoi i-a cerut
permisiunea s-o conducă până
la școală. Ea a dat să refuze,
dar, fâstâcindu-se, în loc să
scuture din cap, a făcut semn
că da. Fără zăbavă, el i-a luat
geanta cu manuale și și-a pus-
o pe umăr.

— Mergem?

— De fapt, voiam să refuz!
s-a dezmeticit Susanna.

— Prea târziu, a râs el.

Râsul i se potrivea de
minune, și ea, zâmbind fără să
vrea, s-a învoit -fie.

în piață, ea a arătat spre
Strada Păcii:

— Trebuie să așteptăm.

— Așteptăm, atunci.

Când și-a văzut prietena
stând de vorbă cu un tânăr
necunoscut, Melania a ridicat
din sprâncene și a încetinit
pasul. S-a gândit că o fi vreo

rudă despre care nu știa. Dar, apropiindu-se, l-a recunoscut imediat pe tânărul care cu mulți ani în urmă îi luase apărarea Susannei în fața colegilor. Atunci, ea rămăsese ca pironită-n pământ de spaimă și nu putuse s-o ia la fugă, cum făcuseră ceilalți copii. Când se dezmeticise,

mințise că îi rugase s-o lase în pace pe Susanna. Aceasta n-o dăduse de gol și confirmase că de fapt îi luase apărarea. Acesta și era motivul prieteniei care se înfiripase pe loc între ele. Una din fete era pătrunsă de recunoștință față de cealaltă pentru că nu-i dăduse minciuna în vileag. Iar

cealaltă se bucura de
posibilitatea de a-și face o
prietenă.

în aceeași seară, mama
Susannei s-a simțit foarte rău.
Când a ajuns salvarea,

aproape că nu mai respira. N-au putut s-o pună pe targă – dacă stătea întinsă, voma întruna. Au dus-o în brațe la mașină și au urcat-o cum-necum. Susanna s-a așezat lângă ea, a cuprins-o cu brațele, și-a lipit buzele de tâmpla ei palidă, cu picături înghețate de sudoare. în

salonul de reanimare nu i-au
dat voie să intre, dar a refuzat
să plece și a rămas să aștepte
în sala de primiri. Mai târziu i
s-a alăturat și tatăl ei. I-a luat
palma grea, muncită, mirosind
a pământ afânat și a bălegar
de cal, i-a desfăcut-o, și i-a
mângâiat fiecare crăpătură,
fiecare bățătură, trăgându-l

ușurel de degetul mic strâmb,
rupt în două locuri și prost
lipit. El a sărutat-o și a oftat
adânc. Nici unul din ei n-a
rostit o vorbă, dar Susanna nu
se îndoia că nu mai fuseseră
niciodată atât de apropiați și
de sinceri unul cu celălalt.

Spre dimineață le-au dat
drumul în salon, ca să poată
să-și ia rămas- bun. Maică-sa
era deja pe ducă, istovită de
voma cu sânge și durerea
insuportabilă din burtă. Nu și-
a recunoscut fiica, dar soțului
i-a zâmbit – un zâmbet slab,
fugar –, și chiar a încercat să-l
atingă, dar n-a putut să- și

miște mâna. Susanna nu
observa nici agonia ei, nici
cum, sufocându- se, încearcă
să tragă aer cu buzele-i palide
și împinge cu tălpile în
cearșaful prost spălat. Nu
vedea decât zâmbetul uimitor
de limpede luminându-i
pentru o clipă chipul
contorsionat de durere și pe

soțul ei aplecat deasupra, care
lua acest zâmbet ca pe un
semn de binecuvântare.

Mai apoi nu și-a putut ierta
multă vreme că, tot cercetând
temeinic, în amănunt lumea

imperfectă și împovărătoare
din jur, îi scăpase acel
sentiment pătrunzător de
iubire care-i purtase prin viața
lor deloc ușoară pe acești doi
oameni nefericiți. Atunci,
văzând cum mama ei, care se
stingea în chinuri cumplite,
nu-și ia ochii de pe chipul
soțului ei, ba chiar încearcă

să-l îmbărbăteze cu un
zâmbet, a înțeles ce preț uriaș
plătiseră părinții ei, siliți să
jertfească pentru iubirea lor
totul, chiar și pe

propriii copii.

Susanna nu s-a dus nici la înmormântare, nici la masa de praznic. În timp ce familia era la cimitir, ea s-a dus în cămară. După ce a pus tot ce rămăsese de la mama ei pe patul de lemn și a acoperit cârpeala jalnică din cearșaf, a plâns în hohote, văzând cât de puține lucruri avusese: o

pereche de pantofi ponosiți, o
rochie de lână cârpită, o
jachetă mâncată de molii, un
halat care mai avea un singur
nasture de os – pe ceilalți, pe
măsură ce se spărseseră,
mama îi înlocuise cu copci
simple. Susanna a tăiat cu
grijă acest nasture unic, ciobit
și tocit aproape până la

transparentă și l-a luat să-l
păstreze. A spălat temeinic
hainele tatălui ei, scoțând din
ele mirosul de putreziciune și
de moarte, și le-a atârnat la
uscat în curte. A bătut în cuie
ușa camării. A făcut un culcuș
în camera fratelui ei, târând
acolo sofa de pe verandă,
pe care îi plăcea bunicii să-și

petreacă serile. Picioarele și
spătarul sofalei erau mâncate
de cari, dar asta nu conta,
important era să aibă tata pe
ce să înnopteze, apoi aveau să
vadă ce-i de făcut.

La parastas n-a ieșit, de
mâncare nu s-a atins, doar a
ajutat-o pe mătușa ei să spele
vasele. La masă era o tăcere
de mormânt, tăcea până și
bunica ei, care nu scăpa nici o
ocazie să-și plângă soarta
grea, numai tata plângea fără
încetare, fără să se rușineze
ori să-și ascundă lacrimile.

Fiul lui îl mângâia din când în când pe umăr și-i spunea: „Ei, tată!” „Da?” îi răspundea el imediat și continua să plângă, ștergându-și ochii cu palma lui mare și plată. Când a obosit de-atâta plâns, s-a întins fără zgomot pe sofa, dar a doua zi dimineața, înainte de a pleca la serviciu, s-a înarmat cu un

clește și un ciocan, a scos
toate cuiele din ușa cămării și
le-a îndreptat cu grijă. Apoi și-
a mutat acolo cele câteva
lucruri pe care le avea.
Susanna, trezită de zgomot, l-
a întrebat amărâtă de ce face
asta.

— Nu pot s-o văd în ochi pe
maică-mea, fetițo, i-a răspuns
el.

„Parcă eu pot”, s-a gândit
Susanna, dar nu i-a spus
nimic, l-a rugat

numai să ia micul-dejun cu ea
și cu fratele ei.

— Bunica se trezește
târziu, așa că n-o să dai peste
ea.

— Cum spui tu.

Din ziua aceea au început
să-și ia micul-dejun împreună.
Curând li s-a alăturat și
mătușica, stătea la masă
tăcută, fără să facă nici o

încercare de a interveni în
discuții, dar asculta cu
atenție, dând mereu aprobator
din cap dacă vorbea fratele ei.
Susanna ghicea că vrea să-l
întrebe ceva, dar nu
îndrăznește. N-o grăbea pe
mătușică și nu-i puneă
întrebări ajutătoare, pentru că
o cunoștea bine. Orice gest în

plus ori cuvânt aruncat în
momentul nepotrivit o putea
speria, așa că trebuia lăsată în
pace. Și, atunci când avea să-
și adune curajul, avea să
întrebe singură.

într-un târziu, a sosit și
ziua aceea. Mătușica,
răsucind stânjenită pe deget
un colț al feței de masă și
necutezând să-și ridice ochii
spre fratele ei, a întrebat într-
o șoaptă abia auzită:

— Poate vrei să-ți gătesc
ceva anume?

— Coace-mi, te rog, un
bagardj, i-a răspuns tata,
deloc mirat de întrebare.

Susannei chiar i s-a părut
că el nu se îndoise câtuși de
puțin care avea să fie
întrebarea și se gândise
dinainte la răspuns.

— Cu smântână? a întrebat
cu glas vădit încurajat
mătușica.

— Avem smântână?

— Avem, am păstrat puțină.
Pentru o porție de bagardj
ajunge.

— Mulțumesc.

— N-ai pentru ce!

Și mătușica, ridicându-se
de la masă, s-a îndreptat spre
ușă cu o vioiciune care nu-i
stătea în fire. Dar, când a
ajuns lângă ea, s-a întors

brusc și a pornit înapoi,
mormăind:

— Ce-am sărit așa, o să fac
aluatul mai târziu, după ce
plecați.

Străduindu-se să nu atragă
atenția, Susanna schimba
priviri cu frate-

său, care stătea în dreapta ei.
Acesta mișca din sprâncene și
ridica din umeri. Era cea mai

lungă convorbire în care o
auziseră vreodată implicându-
se pe mătuşa lor. De obicei se
limita la răspunsuri dintr-un
singur cuvânt sau tăcea cu
totul, iar acum se încumetase
la un dialog întreg, ba mai
mult, trecând pe lângă fratele
ei, l-a mângâiat pe păr. A fost

cel mai fericit mic-dejun pe
care l-au luat vreodată.

Masa o strângea
întotdeauna mătușica.
Susanna, sub pretext că
rămâne să spele vasele, îi

conducea afară pe bărbați,
dar după câteva minute pleca
și ea. Nu voia ca tatăl și
fratele ei s-o vadă cu Simon
înainte de vreme. Avea să li-l
prezinte după ce termina
școala.

Luminându-se la față pe loc
la vederea îndrăgostitului care
o aștepta devotat lângă casa
Nenumitei, îi înmâna geanta
cu manuale și-l întreba cu glas
întretăiat de fericire:

— Ți-a fost dor de mine?

— Mi-a fost, răspundea el
invariabil.

Apucaseră să-și planifice
viitorul și deja știau totul
despre el: Susanna intra la
Institutul Pedagogic – la
Facultatea pentru Educație
Primară. În august, înainte de
plecarea la oraș, se logodeau.
Simon, după ce câștiga ceva
bani, se întorcea la
arhitectură. Dacă totul

mergea bine, în vara
următoare făceau nunta și, ca
familie, primeau o cameră la
căminul de familisti. După
absolvire, se întorceau în
Berd. Făceau trei copii – doi
băieți și o fată. Numele
băieților le alegea Susanna,
pe fetiță o va chema Teimine –

în amintirea mamei lui Simon.
Aveau să trăiască

0 sută de ani și să moară
neapărat în aceeași zi.

Zvonul că Susanna avea un logodnic s-a răspândit rapid în școală. Ros de gelozie, zevzecul de Karo a încercat să-și provoace rivalul la luptă, dar a fost zdrobit de un disprețuitor „încheie-te la șliț, eroule”. Nu se mai ținea după Susanna, dar o țintuia cu o privire grea și, când treceau

unul pe lângă altul, avea grijă
să se ciocnească de ea. Fata
se dădea la o parte cu
dezgust, dar răbda - nu mai
avea mult de așteptat, curând
avea să se termine totul.
Melania îi tot spunea să i se
plângă lui Simon, dar ea
dădea din mână a lehamite - o

să treacă și asta, ce să ceri de
la un prost?

Cele două prietene și-au
luat examenele de absolvire
cu brio. În dimineața zilei de
20 iunie, Susanna s-a pregătit

să plece la școală să-și ia
diploma. Cum adunarea
elevilor începea la ora 11,
Simon n-a condus-o - era de
mult pe șantier. Ieșind pe
strada Livezii, ea a observat
imediat un Moskvici albastru-
deschis nou-nouț parcat de
cealaltă parte a străzii. În
Berd automobilele erau foarte

rare, așa că și-a încetinit
pasul, ca să se uite mai bine la
el. La volan fuma încruntat un
tânăr cunoscut, dar Susanna,
oricât se străduia, nu-și putea
aminti unde-

1 mai văzuse. Când a ajuns în dreptul mașinii, s-a aplecat un pic, să se uite înăuntru. În aceeași clipă Moskviciul a huruit din motor, a înaintat brusc, apoi s-a așezat de-a curmezișul, tăindu-i calea. Portierele din spate s-au deschis cu zgomot, din mașină au ieșit doi bărbați - Susanna

a apucat să se întrebe cum de nu-i observase, că doar nu se puteau ascunde pe bancheta din spate. A încercat să se elibereze, și aproape a reușit, dar unul din ei a lovit-o cu cotul sub coastă și ea, icnind, a leșinat. Și-a revenit aproape imediat, dar momentul fusese pierdut – apucaseră s-o urce

în mașină și aceasta, în timp
ce se trânteau portierele, a
pornit în viteză. Susanna urla
de spaimă și, zbatându-se în
mâinile bărbaților care o
țineau, s-a aplecat scurt și și-a
înfipt dinții în umărul
șoferului.

— Potoliți-o! a răcnit el, și
ea l-a recunoscut pe loc: era
vărul lui Karo - trecuse nu
demult pe la școală, chipurile
ca să-l conducă, dar pesemne
ca s-o vadă și să-i rețină
figura. „Dați-mi drumul!” a
început ea să țipe cu un glas
înfricoșător, necunoscut, și
atunci unul din răpitori,

apucând-o de cosițe și lipind-o
de spătarul banchetei, i-a
șuierat în față: te ducem unde
trebuie și acolo îți dăm
drumul.

Au dus-o într-o casă de la
marginea satului Aighepar și
au încuiat-o într-o pivniță
pustie. A încercat să fugă, dar
ferestruica era prea îngustă,
și nu avea forță să spargă ușa.
Spre seară și-a făcut apariția
Karo - mai târziu a aflat că nu
venise de la început ca să nu
trezească bănuieli. Se dusesse

la școală și o văzuse pe
Melania cum se perpelea
îngrijorată la ceremonia de
absolvire și cum, după ce a
luat diploma prietenei sale, a
dat fuga acasă la aceasta, să
afle de ce n-a fost la serbare.

Karo a intrat în pivniță și a anunțat din prag că acum nu mai pleacă nicăieri, pentru că a răpit-o. Susanna a aruncat în el cu singurul lucru pe care l-a găsit pe rafturi – capacul unei oale de lut. Abia mai târziu s-a gândit că ar fi trebuit să spargă acest capac și să-l rănească pe răpitor cu

un ciob, sau și mai bine, să-și taie ea venele, și până seara i s-ar fi scurs tot sângele și ar fi murit. Dar în închisoarea aceea gândurile nu-i erau la moarte, ci la Simon – nu se îndoia că el avea s-o găsească și s-o salveze. Sau, poate, s-a mai gândit ea, învinuindu-se că nu făcuse tot ce se putea ca

să scape, poate ar fi trebuit să
se prefacă a nu se împotrivi
deloc să fie soția lui Karo, să-l
îmbrățișeze, să-l lase s-o
sărute, adormindu-i vigilența,
și, la momentul potrivit, să
fugă? Să țâșnească în curte,
să ajungă la casa cea mai
apropiată și să ceară ajutor.
Sau să-l lovească cu ceva greu

- își înfățișa pentru a suta
oară în minte pivnița aceea
nenorocită, rafturile ei de
lemn înguste, ferestruica
minuscule, cât două palme de
copil, podeaua de pământ
neregulată, capacul singuratic
de lut, uitat într-un colț - era
clar că intenționat scosese

tot de acolo, ca să nu poată să
iasă ori măcar să se apere...

— Să mergem în casă, am
pus așternuturi curate, a zis el
trăgând-o de mână.

Ea l-a împins în piept, el a ridicat o sprânceană și a rânjit, atunci ea și-a înfipt unghiile în fața lui, dar el a trântit-o pe podeaua rece de pământ, și, oricât s-ar fi smucit și zbatut, ea n-a putut să se lupte cu el.

Noaptea a venit în sfârșit
Simon cu niște flăcăi, a dat
buzna în casă, ea i-a ieșit în
întâmpinare cu pometele
spart și buzele mușcate și i-a
șoptit, ferindu-și privirea: „Ai
venit târziu.” El l-a trântit la
podea pe Karo și l-a călcat în
picioare, acesta la început s-a
împotrivit, apoi s-a făcut ghem

și și-a acoperit capul cu
mâinile. A răbdat, strângând
din dinți, fără să geamă. Apoi
Simon a fost tras înapoi și,
gâfâind de furie
neputincioasă, i-a spus să vină
cu el, dar ea a clătinat din cap
și a repetat, de data asta mai
tare: „Ai venit târziu!”

— Nu-mi pasă ce-a fost aici,
hai să mergem, mă însor cu
tine, a oftat

el.

Ea îl asculta ferindu-și
privirea cu încăpățănare,
silindu-l să se aplece ca să se
uite-n ochii ei, și în acea clipă
scurtă în care el a făcut asta,
a sesizat în vocea lui, cu
infailibilă intuiție feminină,
exact acel ton de nesiguranță
și teamă pe care-l aștepta cu
durere, și a ghicit că el nu va

putea duce această povară.
Nu va putea îndura bârfele și
sușotelile despre faptul că
fusesse nevoit să ia de nevastă
o fată spurcată, pângărită de
alt bărbat.

— Ai venit târziu! a țipat cu
o asemenea forță, încât părea
că nu ea, ci cerurile s-au
deschis și revarsă din ele un
urlet cumplit, pe mii de voci.
Ai venit târziu! țipa ea, dându-
și seama că nu-i va naște doi
băieți și o fată, nu vor trăi
fericiți o sută de ani și nu vor
muri în aceeași zi...

A continuat să nu se uite la
el, dar a văzut cu coada
ochiului cum prietenii l-au
scos de acolo, cum el,
supunându-se fără
împotrivire, a ieșit primul din
casă, cum ultimul care a ieșit
a închis ușa după el - cu grijă,
până s-a auzit un clinchet. A
țipat, a țipat, înecându-se cu

propria suferință
deznădăjduită, și a tăcut când
Karo, zgâlțâind-o de umeri, a
rugat-o: Gata, nu mai țipa. Și
abia atunci a tăcut în sfârșit.

A plecat în aceeași noapte.
Karo n-a oprit-o, fiindcă nu se
îndoia că acum nu mai are
unde să fugă de el. Ea a ajuns
acasă la răsărit, a vrut să
treacă pe la tatăl ei, în
cămară, dar s-a răzgândit – ce
rost avea să-l trezească, aveau
să vorbească dimineața. Din
același motiv nu și-a trezit nici

fratele, nici mătuşa. A umplut
cada şi s-a spălat cu grijă,
frecându- se fără milă cu
buretele şi cu săpunul cu
gudron.

Bunica o aștepta pe
verandă. Stătea pe sofa, cu
picioarele umflate
răscrăcărate și coatele
sprijinite pe genunchi – burta
mare îi atârna între picioare
ca un sac greu și inform, ochii
– întunecați, necruțători –
priveau drept în față, fără să
clipească.

— De ce te-ai întors? a
întrebat-o ea cu glas dogit,
neașteptat de lipsit de
intonajie.

— Dar de ce ar trebui să
trăiesc cu cineva pe care nu-l

iubesc? i-a răspuns Susanna
cu o întrebare, strângând și
răsucind o şuviță de păr.

Bunica s-a sprijinit oftând
de spătarul sofalei, enervată
de faptul că nu pricepea.

— La taică-tu și la frate-tu, firește, nu te-ai gândit. Cum o să mai trăiască ei acum cu o asemenea rușine? Frate-tu, un țânc fără minte, a rătăcit toată ziua prin oraș cu un cuțit în buzunar. Așa, și-o să-l găsească, și-o să-l omoare, și pe urmă? Vrei să ajungă la

închisoare? Ce-ai de câștigat
din asta?

Inima Susannei s-a umplut
pe dată de o disperare
adâncă, neagră ca cerneala. Îi
venea să fugă și să-și spargă

capul de tocul ușii. Parcă
citindu-i gândurile, bunica s-a
întors spre ușă, a scos un
țâțâit, apoi s-a uitat din nou la
ea.

— Ce-i făcut, nu se mai
desface, a croncănit ea.
întoarce-te la cine te-a furat.
Acum nu mai trebuiești
nimănu în afară de el.

— Tu pesemne că ești
mulțumită, a șoptit Susanna,
stăpânindu-și tremurul din
voce.

— De ce anume ar trebui să
fiu mulțumită?

—Că blestemele tale și-au
atins în sfârșit scopul. Nu asta
ai vrut?

Bunica a privit înainte,
sprijinindu-și iar coatele de
genunchi. A râs

zgomotos.

—Du-te să te culci.

—De ce ne urăști atât de tare pe toți? s-a răstit Susanna la ea și, fără să aștepte răspuns, a şuierat: Ar fi trebuit să te sufoc cu o pernă când dormeai. Păcat că nu m-am gândit până acum.

Bunica a râs iar.

—Du-te să te culci,
proasto.

Dimineața, Susanna și-a anunțat familia că fugise din proprie voință. Cum toate economiile tatălui ei se duseseră pe piatra de mormânt a mamei, nu voia să-l pună la noi cheltuieli. Acum pot să se descurce liniștiți și fără clopote de nuntă. Încredințându-i pe toți că e

fericită și că nu are nici o grijă, s-a apucat să-și adune lucrurile. La amiază a venit după ea Karo, condus de mama lui, fratele mai mare și acel văr cu mustățile umede, șoferul mașinii cu care fusese răpită. Au întins o masă modestă, s-au așezat, au băut pentru fericirea tinerilor.

Bunica n-a ieșit din camera ei
și nu și-a luat rămas-bun de la
nepoată. Trei zile mai târziu, a
murit. Susanna nu s-a dus nici
la înmormântarea ei, luând
asupra sa pregătirea mesei de
praznic. Mai târziu a aflat că
după plecarea ei bunica n-a
mai intrat în camera sa și că
dormea pe sofaua aceea

mâncată de cari. Acolo și
murise de infarct, înconjurată
de demonii și duhurile care o
bântuiseră toată viața și în
sfârșit o aveau acum la bunul
lor plac pentru totdeauna.

în şase ani de căsnicie
inima blândă şi impresionabilă
a Susannei s-a înăsprit şi a
devenit de piatră. Nu şi-a
iertat niciodată soţul pentru
ce se întâmplase. În toţi aceşti
ani i-a făcut viaţa un iad în
mod sistematic, fără să se
gândească deloc că,
torturându-l pe el, îşi distruge

propriul suflet, îl chinuia cu
pricepere, cu nesecată
energie și plăcere: îi inventa
porecle injurioase, îl hărțuia și
nu pierdea nici cea mai mică
ocazie să-l pedepsească stând
bosumflată săptămâni întregi.
Nu-i făcea copii pentru că,
aflând cu iscusință de la o
vecină despre mijloacele de

prevenire a sarcinii, bea în
secret de el infuzie tare de
coriandru și își pulveriza apă
cu oțet.

Dormea, ca și înainte, puțin
și superficial, tresărea la orice

zgomot. Când era între somn
și veghe i se năzăreau
bolboroselile bunicii, și apoi
se foia îndelung în pat,
blestemând-o pe bătrâna care
n-o lăsa în pace nici după
moarte.

Legătura cu Melania a
rupt-o repede - aceasta
intrase la universitate și
trecea rar pe acasă. Și nici
când venea nu prea se
îndemna să treacă să-și vadă
prietena, inventând tot felul
de scuze când o invita la ea.
Cu timpul, Susanna a aflat de

la aceeași vecină că urma să
se mărite cu Simon.

— S-a tot învârtit pe lângă
el, ca să-l consoleze, și, pân' la
urmă, l-a amețit, s-a pornit să

bârfească aceasta, fără să țină
seama de sentimentele ei.

Susanna a ascultat tăcerea
care-i invada inima și a dat
din umeri – ei, naiba s-o ia.

Și-a părăsit soțul când
chinuitul Karo a rugat-o el
însuși s-o facă. Între timp,
tatăl ei își găsise o văduvă, o
femeie singură, și se mutase
la ea. Fratele ei fusese luat de
puțin timp în armată și
mătușica rămăsese singură de
tot. A fost nespus de
bucuroasă de întoarcerea

nepoatei și a pregătit pentru
venirea ei fosta cameră a
bunicii, dar Susanna a refuzat
să stea acolo. Atunci,
mătușica s-a mutat ea acolo,
lăsându-i camera sa. Și așa a
rămas.

Primul lucru pe care l-a
făcut Susanna a fost să treacă
pe la camera părinților ei.
Lucrurile mamei sale stăteau
în același teanc ordonat pe
patul de lemn. Le-a îngropat
în grădină. A chemat
muncitori și le-a cerut să
dărâme camera, iar la
întrebarea mută a mătușii a

răspuns obosită: „Nu vreau
să-mi mai amintească nimic de
trecutul amar.”

S-a angajat ca educatoare
la o creșă, era foarte devotată
copiilor, găsind alinare în

comunicarea cu ei. De câteva
ori, fără să înțeleagă nici ea
de ce, a trecut pe la
Nenumita; după ce se
convingea cu regret de
nebunia ei, pleca. Nu făcea
nici o încercare de a vorbi cu
pustnicii, ca să nu-i sperie.
Dar câteodată, ca în copilăria
îndepărtată, se juca de-a

spionajul cu casa lor,
așteptând vreun semn. Când
se plictisea, își lua ochii de la
ea cu un oftat. Lumea în care
locuia se restrânsese la loc
până la dimensiunea unui
petic, și tot mai des se gândea
că toate încercările ei de a
pleca de acolo erau dinainte
sortite eșecului. Ce rost are să

nădăjduiești în salvare acolo
unde salvarea nu e menită de
Dumnezeu?

Vestea despre moartea
fratelui ei i-a ajuns Susannei
la serviciu. Telegrafista Marus

i-a adus ea însăși telegrama,
nelăsând-o poștaşului pentru a
doua zi. Susanna a recitit de
câteva ori comunicarea
formulată în limbaj oficial
despre camionul căzut în
prăpastie și moartea eroică a
unei întregi unități de
artilerie.

— Cum se poate muri eroic
într-un camion care a căzut în
prăpastie? a întrebat ea.

Marus, care în tot acest
timp stătuse alături și n-o
slăbise din ochi, i-a luat

telegrama din mână și i-a
întins un pahar cu apă – bea.
Susanna a băut fără să
obieșteze și, dându-i înapoi
paharul gol, s-a dus acasă așa
cum era – în halatul alb de
educatoare și pantofi ușori pe
piciorul gol. Au ajuns-o din
urmă, i-au pus paltonul pe
umeri, i-au dat cizmele. Ea le-

a strâns la piept și a mers mai
departe, fără să observe
rafalele de zăpadă care o
loveau în față. Spre
primăvară, au primit un sicriu
metalic sigilat. Susanna și-a
imaginat cum militarii
scosesea din camionul
prăbușit în prăpastie și ars
complet rămășițele

carbonizate ale nefericiților
soldați și, împărțindu-le în
treisprezece părți aproximativ
egale, le trimiseseră pe la
diferitele case. Și-a lipit
obrazul de capacul sicriului,
încercând să simtă prezența
fratelui ei, și a râs amar – ce
mai contează ale cui rămășițe
sunt, ce mai contează?

La înmormântare, tatăl lor
îmbătrânit și slăbit a plâns
continuu, scuturându-și
umerii gârboviți și ștergându-
și fața cu batista udă leoarcă.
Susanna stătea lângă el și nu
putea să scoată din ea nici cea
mai mică lacrimă. Pe Simon l-
a observat abia când plecau
de la cimitir. A vrut să se

apropie, dar ea nu l-a lăsat,
făcând un gest de protest cu
mâna.

El a venit a doua zi, a
pătruns neîmpiedicat de
nimeni în casa cufundată în

doliu, a dibuit camera
Susannei și a intrat fără să
bată la ușă. Ea stătea culcată,
cu fața la perete. Își tunsese
scurt pletele aurii dese, atât
de dragi fratelui ei, în ziua
când primise vestea morții lui.
Simon s-a întins lângă ea, a
îmbrățișat-o, și-a îngropat fața
în buclele moi, tăiate fără

milă, și a început să plângă
amar. Ea s-a întors spre el și i-
a șters lacrimile cu palma - ei,
ce faci!

El a sărutat-o pe ochii
fierbinți și uscați, ea pe el, pe

buze. Acesta a fost primul lor
sărut.

Furtuna de nisip care
acoperise cu un nor sufocant
valea Araratului s-a potolit la
începutul lui august și s-a

retras, lăsând în urma ei mici
grămăjoare de nisip
decolorate, măturate de vânt,
înalte până la glezne, care
bordau ca o dantelă magnifică
gospodăriile fermierilor.
Pregătindu- se pentru sezonul
ploios, serviciile comunale
curăţau canalele de apă şi
cornişele, scoţând din ele

resturile de nisip și de noroi.
Orașul se trezea treptat din
încremenirea lui onirică,
revenind la viață. De
Adormirea Maicii Domnului, a
fost iar năpădit de turiști și de
credincioșii veniți pentru
liturghia de sărbătoare și
ceremonia sfințirii podgoriilor.

Dimineața a început cu un mare scandal. Trecând pe la una dintre prăvăliile cu suveniruri, Susanna a descoperit că prețul eșarfelor de mătase fusese dublat, fără ca ea să fie anunțată. Le dădea pe destul de puțini bani, cu condiția să se vândă cât mai repede – nu avea nici

timp, nici posibilitatea de a
aștepta cumpărători gata să
dea pe lucrările ei
inimaginabil de mulți bani.
Proprietara magazinului, o
femeie nepoliticoasă și
certăreață, a încercat s-o
scoată pe mânioasa Susanna
din sălița mică și înăbușitoare
în camera din spate, mai

departe de turiștii polonezi
care priveau suvenirurile puse
în vitrine de sticlă. Dar
aceasta nu s-a lăsat și a
început s-o acuze de fraudă în
fața europenilor uluiți, care s-
au grăbit să părăsească locul.
Negustoreasa, înfuriată de
întorsătura pe care o luaseră
lucrurile, s-a năpustit asupra

Susannei, făcând-o proastă și nerecunoscătoare. Ea n-a rămas datoare și s-a lansat într-o tiradă întreagă. După ce și-a vărsat năduful, a cerut banii pe eșarfele vândute.

— Iar pe cele nevândute să
mi le dai înapoi! a poruncit ea,
numărând furioasă
bancnotele.

— De ce?

— O să găsesc cui să le
dau. Tu n-ai decât să vinzi
gunoaiele astea, a arătat ea
din cap cu dispreț spre
rândurile ordonate de mătănii,
hacikare minuscule de piatră
și cruci argintii de purtat la
gât.

Chipul negustoresei s-a
aprins brusc.

— N-ai frică de Dumnezeu!

Susanna a băgat eșarfele în
geantă și a tras furioasă
fermoarul. A ieșit, fără a
catadicsi să-i răspundă.
Oricine putea s-o acuze că nu
se teme de Dumnezeu, dar nu
o negustoreasă necinstită!

A lăsat eșarfele la
magazinul de bijuterii.
Proprietarul – un giuvaiergiu
înalt, cu barba sură și
sprâncenele negre, care
amintea foarte tare de Sean
Connery, îi plăcea enorm.
Judecând după privirea
admirativă cu care a petrecut-
o, pesemne că nici ea nu-i era

indiferentă. Susanna adunase
cu grijă informații despre el și
aflase că e însurat și are doi
băieți. Cel mai mare reușise
să treacă în Rusia și să-și facă
o familie, iar nu demult o
chemase pe mama lui, ca să-l
ajute cu copilul nou- născut.
Tatăl și fiul mai mic
rămăseseră singuri – e drept,

nu pentru multă vreme: soția
urma să se întoarcă la
sfârșitul toamnei. Tatăl făcea
bijuterii de argint uimitor de
frumoase, fiul îl ajuta, și o
înlocuia și pe vânzătoarea
prăvăliei, care trebuia să
lipsească de câteva ori pe zi,
ca să se ocupe de mama ei
țintuită la pat. Povestea

vânzătoarei a mișcat-o pe
Susanna. Bijutierul părea să
fie un om cinstit și cumsecade.
Altul și-ar fi găsit de mult o
altă angajată, dar el n-a
încercat să scape de ea.
Susanna nu se îndoia că, în
locul lui, ar fi procedat exact
pe dos. Cu mulți ani în urmă
își interzisese să se lase

condusă de sentimente și de
atunci nu se mai pierduse
niciodată în cumpăniri între o
judecată corectă și
compasiune. Sângele ei rece
se înrudea cu disprețul
evident, detașarea – cu
indiferența. Soțul ei o tachina
uneori că ar fi ieșit din ea un
excelent agent al forțelor

speciale. „Ți-ai ruina
departamentul, fiindcă ar fi
nevoit să-ți dea prime
nesfârșite pentru serviciul
exemplar!” Pe Susanna
glumele lui n-o supărau, era
destul de cinstită ca să-și
recunoască defectele. Și
destul de indiferentă ca să nu

sufere de muștrări de
conștiință.

Prima dată a fost la bijutier
la începutul verii. Fetele
scotociseră în cufăr, găsiseră
cutia ei cu bijuterii demodate,

probaseră măgelele și
brățelele de plastic și
descoperiseră chiar la fund
nasturele de os. Noroc că nu-l
aruncaseră, ci i-l aduseseră
Susannei. Aceasta l-a pus în
buzunărașul genții și a doua
zi, în drum spre casă, a trecut
pe la atelier.

— E singura amintire pe
care o am de la mama. Aș vrea
s-o transform într-o podoabă,
i-a spus ea bijutierului.

Acesta a luat grijuliu, cu
două degete, nasturele din
palma ei.

— Și ce-ați dori să fac din
el?

— Un inel sau un
pandativ. Cum credeți că e
mai bine. Am totală încredere
în gustul dumneavoastră, a
răspuns ea, zâmbind.

îi stătea foarte bine când
zâmbea. Sublinia fiecare rid,
fiecare cutișoară a feței, dar
asta n-o îmbătrânea, ci
dimpotrivă. Susanna cunoștea
foarte bine această
proprietate a zâmbetului ei și
îl puneă întotdeauna la treabă
când voia să placă bărbaților.
De altfel, nici nu era nevoie de

mare efort: arăta la fel de bine
ca întotdeauna și, la cei
patruzeci și opt de ani, părea
considerabil mai tânără. Cu
anii, frumusețea ei devenise
discretă și melancolică, îi
pălise strălucirea vie a ochilor
și i se ascuțiseră trăsăturile
feței, părul i se închisese la
culoare și încărunțise vizibil la

tâmples, dar până și firele albe
o întinereau în mod miraculos:
părea că încheiase un pact cu
timpul și el o cruța,
încetinindu-și curgerea
ireversibilă.

în ziua stabilită,
proprietarul magazinului nu
era acolo. Susanna s-a
întristat, dar n-a lăsat să se
vadă. Vânzătoarea a scos
solemn o cutiuță de catifea,
dar n-a deschis-o. în schimb,
punând-o pe vitrină, a invitat-
o cu un gest al mâinii:
deschideți-o dumneavoastră.

Susanna a deschis cutiuța și
nu și-a putut reține o
exclamație de uluire:
bijutierul făcuse imposibilul,
transformând vechiul nasture
de os într-o adevărată operă
de artă. îl acoperise cu lac și îl
împodobise cu niște firicele
aproape insesizabile de argint.
Acolo unde fuseseră găurelele

cu marginile tocite până la
transparentă, luceau acum
trei perle baroce, într-o
montură aerisită. Nasturele
era încadrat de o margine
neregulată de argint patinat,
care dădea întregii construcții
o noblețe discretă.

Susanna și-a pus inelul, a
întins mâna și l-a admirat. În
ciuda dimensiunilor
considerabile, era uimitor de
ușor și aproape nu se simțea
pe deget.

— Parcă m-aş fi născut cu
el, a mărturisit ea.

Fata numai că n-a ȝopăit de
bucurie.

— Ah, ce bine! Nu vă
închipuiți cât s-a chinuit. S-a
dat de ceasul morții până a
ajuns la varianta finală. Opt
au fost!

— Ce opt? s-a smuls
Susanna din contemplare.

— Opt variante! S-a sleit de
puteri și ne-a sleit și pe noi tot
alegând. Tare mult și-a dorit
să vă placă!

Chipul drăguț al
vânzătoarei strălucea de o
bucurie sinceră, obrajii îi erau
năpădiți de o rumeneală
ușoară, ca de piersică.
Susanna și-a imaginat-o cum
de mai multe ori pe zi dă fuga
acasă, cum își schimbă mama
imobilizată, spălându-i și
ungându-i trupul cu alifie

împotriva escarelor, cum o
hrănește, îndurându-i
răbdătoare mormăielile
nemulțumite, cum pune la
muiat lenjeria murdară, ca s-o
spele și s-o atârne la uscat
seara, și-apoi, trăgând adânc
aer în piept, se întoarce la
lucru.

— Sunteți căsătorită? a
întrebat-o ea.

Fata a scuturat din cap: nu.

— Mi-aş fi dorit ca soţia
fratelui meu să fie ca
dumneavoastră.

Cuvintele i-au zburat de pe
buză înainte ca Susanna să-şi
dea seama

ce spune. Și-a scos repede
inelul, l-a pus în cutiuță și,
fără să-și ia rămas-bun, a
țâșnit afară din magazin.

în dimineața scandalului,
ieșind din prăvălia de

suveniruri, ea s-a îndreptat
mai întâi către pavilioanele cu
tarabe, gândindu-se cui să
lase eșarfele. Bijutierul fuma,
sprijinit cu umărul de tocul
ușii atelierului, și sorbea
dintr-o ceșcuță de cafea
răcită. Ea a ridicat mâna și și-
a fluturat degetele, arătându-i
mândră inelul. El a râs și,

parcă pregătindu-se să bea în
sănătatea ei, a ridicat ceșcuța
mai sus de cap.

— îmi dați și mie una? l-a
rugat ea.

— Sigur!

Susanna a intrat în atelier,
a privit spațiul mic, plin de tot
felul de unelte și mirosind
puternic a amoniac, sulf și

ceară topită, și a strănutat de
câteva ori.

— Mirosul, din păcate, nu
dispare, i-a explicat bijutierul
pe un ton de scuză, scoțând
de sub masă un taburet de

lemn tapițat cu o catifea
decolorată. Luați loc.

— E alergie, a oftat ea, s-a
așezat și, în timp ce el a făcut
cafeaua, i-a povestit totul,
amărâtă, cu totul neașteptat

pentru ea: despre scandalul
de dimineață, despre cât de
mult era nevoită să
muncească, despre soacra
veșnic nemulțumită și soțul
suferind de dureri crunte la
coloana vertebrală.

— Doctorii ce spun?

— E un caz complicat, nu vor să-l opereze. Ne sfătuiesc să-l ducem la Moscova. Dar asta înseamnă niște cheltuieli de neconceput pentru noi.

—îmi închipui!

Ea l-a admirat pe furiș cum
toarnă încet cafeaua din
ibricul cu gât îngust în
ceșcuță, străduindu-se să nu
dea pe dinafară, cum desface

borcănelul cu fursecuri, cum
presară cărbune pe masa cu
instrumente și apoi o șterge
cu o cârpă umedă.

După ce și-a primit
cafeaua, ea i-a mulțumit și l-a

încredințat că o bea repede și
pleacă, să nu-l țină din treabă.
El a protestat: „Nu vă grăbiți,
mă mai odihnesc și eu. Mai
bine arătați-mi lucrările
dumneavoastră.”

Susanna i-a întins geanta.
El a scos câteva eșarfe, le-a
despăturit, le- a privit cu
atenție și le-a lăudat.

— Dumneavoastră ați
inventat desenele?

— Nu. Mi-au rămas niște
șabloane... ca amintire.

— De la cine? De altfel, nu
contează. Ce-ar fi să lăsați
eșarfele la noi? Cred că o să le
vindem repede.

Susanna a dat să refuze,
dar el i-a retezat-o:

— E un motiv ca să vă văd
mai des.

Ea s-a fâstăcit. încercând
să-și bea cafeaua dintr-o
înghițitură, s-a înecat cu zațul
și a început să tușească. El i-a
turnat apă, a bătut-o pe
spinare. Ea a icnit – el nu-și
calculase forțele și lovise mai
tare decât intenționase.

— De frică! s-a scuzat el.

Ea a dat din mâini
liniștitor: Totul e-n ordine.

Casa ei era departe, dar
Susanna a hotărât să meargă
pe jos. încerca să se țină la
umbră și se gândea la cât de
puțină iubire avusese parte în
viață. Mama ei îl avusese pe
tatăl ei, el pe ea. Apoi el își
găsise o altă femeie, cu care
trăise fericit până la sfârșitul
zilelor. Mătușicile o avuseseră

pe bunica. Mătușica mai tânără îi supraviețuise maică-sii cu câțiva ani și murise de o banală răceală. Medicii nu puteau pricepe cum de se întâmplase așa ceva, dar Susanna știa: nu de boală pierise, ci pentru că existența ei nu mai avea sens. Cele două persoane importante din

viața ei, mama și sora mai mare, se odihneau în pământ, și ea le-a urmat, profitând de prima ocazie ivită.

Fratele ei, singurul care o iubise cu adevărat pe

Susanna, nu se născuse
pentru viață. Ea știuse asta și-
l ocrotise cât îi stătuse în
puteri. Dar să-l salveze nu
putuse.

Avusese o prietenă, dar
aceasta o trădase. Avusese un
iubit cu care urma să trăiască
o sută de ani și să moară în
aceeași zi, dar el o părăsise.
Susanna nu-l iertase, dar nici
nu-i purta pică. Nu că ar fi
crezut neapărat în destin, dar
nu se îndoia că ce ți-e scris în
frunte ți-e pus. Ei, pesemne, îi

fusesse sortit să se despartă de
Simon, iar apoi, după șase ani,
să fie din nou cu el, ca, trăind
aproape un an sub același
acoperiș, să se despartă iar,
de data asta pentru
totdeauna.

îl iubea cu adevărat, cu un
fel de sentiment rănit, feroce.
Zbura de la serviciu acasă, cu
sufletul la gură, ca să apuce
să pună masa înainte de
venirea lui. Nu se îndepărta
de el nici cu un pas, îl
îmbrățișa, îl ținea de mână, îl
mângâia și-l săruta. Se și
spălau împreună întotdeauna,

ea îi adora trupul gol, umerii
frumoși, mâinile puternice,
tălpile late, solide. Erau
amanții perfecți, potrivindu-se
precum detaliile unei
construcții fără cusur. Când
ea expira, el inspira, când ea
murea de cald, el simțea
răcoare. Conviețuirea era
singura stare posibilă pentru

ei, când erau separați li se
părea că se sufocă.

Simon s-a mutat la ea
imediat după înmormântarea
fratelui său. Melania a plâns
și-a făcut scandal, nelăsându-l

să-și ia lucrurile, iar când a înțeles că nu-l poate reține, s-a întins pe prag. El a pășit peste ea și a ieșit. În cei patru ani de căsnicie copiii încă nu-și făcuseră apariția – și nici iubirea. Simon începuse deja să aibă aventuri trecătoare, ducându-și nevasta la disperare. Nu se obosea să

țină seamă de sentimentele ei.
O luase de nevastă pentru că
se culcase cu ea – Melania,
îndrăgostită de el, făcuse totul
ca să-l lege de ea. De fapt, nu-
i promisese c-o s-o iubească și
nu se simțea obligat față de
ea. Se străduia din greu să-i
fie o soție bună, dar nu
reuşise niciodată să ajungă la

inima lui. Poate că, dacă ar fi
avut copii, relația lor ar fi fost
mai strânsă, dar nu rămânea
însărcinată. Susanna era
încredințată că ea e motivul.
Nu, nu-și blestemase fosta
prietenă și niciodată nu-i
dorise răul, dar nici nu se
îndoia că tuturor, absolut
tuturor ne e dat să plătim un

preț pe măsura faptelor
noastre. Melania o trădase, și
prețul trădării ei era o viață
de familie lipsită de bucurie,
fără copii.

Peste ani, gândindu-se la
vremurile fericite pe care le
trăise cu Simon, Susanna se
convingea tot mai tare că
întoarcerea lui o salvase de
nebunia în care ar fi alunecat
inevitabil dacă ar fi rămas în
casa părintească. După
moartea fratelui său aproape
că se dezvățase să doarmă,

tresărea la orice zgomot și își
petrecea nopțile în încercări
nereușite de a ațipi măcar.
Orice putea s-o trezească:
picăturile de ploaie care
cădeau pe pervaz, sunetele
scoase de o bufniță sau
cântecul liniștitor al greierilor,
care-i adormea până și pe
locuitorii nocturni ai lumii.

Susanna își făcuse niște
dopuri de vată pentru urechi,
dar n-o ajutau cine știe cât. își
luase obiceiul să stea întinsă
pe partea stângă, cu fața la
perete, fiindcă, dacă se
întorcea spre fereastră, i se
părea că vede printre cutele
perdelei silueta bunicii și că-i
aude șoaptele veninoase

nesfârșite. Deseori, aflată
între somn și veghe, se găsea
încuiată în pivnița aceea și,
trezindu-se, plângea în
hohote, retrăind totul și
neștiind cum să iasă din abisul
în care o aruncase viața.

Simon a fost pentru ea o adevărată salvare - cu el a învățat să adoarmă. La început, după ce se tot sucea de pe-o parte pe alta, ieșea din cameră, ca să nu-l trezească. Dar el se ridica imediat și se ducea s-o caute. Ea făcea un ceai de mentă, și îl beau împreună, așezați pe

sofa. Se făcea ghem în brațele
lui, el o mângâia pe păr și
vorbea cu ea tihnit despre
lucruri care s-o distragă.

Odată, ea i-a mărturisit că
nu știuse niciodată să

deseneze, dar își dorise
mereu. A doua zi el a
cumpărat creioane, vopseluri
și blocuri de desen, și acum,
când nu putea să doarmă,
desenau. Mai exact, el desena,
ea încerca destul de stângaci
să copieze după el, iar apoi,
punând creionul deoparte, îl
urmărea cu răsuflarea tăiată

cum redesenează ustensilele
de bucătărie, redându-le și
cea mai mică protuberanță ori
crăpătură, și cel mai mic
detaliu, oricât de neînsemnat.
El îi explica tehnica desenului,
dar ea clătina din cap: nu vezi,
nu sunt făcută pentru asta.
Atunci el începea să facă un
contur și o puneă să coloreze

cu creioane sau acuarele. Ea
mișca cu sârg pensula, dând
viață sâmburilor transparente
de rodie și jumătăților de
caisă. Peste ani, când va fi
nevoită să ia asupra ei
întreținerea familiei, ea va
găsi acele naturi moarte pe
care i le desenase el și le va
copia pe țesături de mătase.

Primele lucrări vor ieși
neajutorate, ca făcute de un
copil, dar, amintindu-și lecțiile
lui Simon, se va strădui foarte
tare și încetul cu încetul va
deveni pricepută. Eșarfele îi
vor ieși uimitor de repede,
pentru că ea se va dovedi a
face parte dintre acei oameni
care nu doar simt, ci știu și să

reda culoarea. Deseori,
desenând, ea își va trece
mâna prin aer. Privită dintr-o
parte, va părea că trage, ca o
țesătoare de covoare, firele de
diferite culori și le mută pe
mătase în singura ordine
posibilă.

Simon nu doar i-a încălzit sufletul. El avea acea rară calitate reconfortantă, proprie numai copiilor și bătrânilor: în prezența lui fantomele trecutului se îndepărtau în mod ciudat, și uneori era de ajuns o singură atingere a lui ca inima să i se liniștească și grijile să i se împrăstie.

— Probabil că ar fi ieșit din
tine un doctor bun. Păcat că
n-ai făcut medicina, îi șoptea
câteodată Susanna.

El ridica din umeri:

— într-un fel, chiar a ieșit
din mine un doctor, numai că
nu vindec oameni, ci case. Și
s-a încruntat: ce patetic sună!

La vremea aceea,
însușindu-și meseria de zidar,

el începuse să ia încetul cu încetul comenzi. Lucra încet, dar conștiincios, câștiga bani frumoși, așa că plănuia ca peste un an-doi, după ce mai căpăta experiență, să rămână doar cu jumătate de normă la șantier și să se ocupe mai mult de comenzile personale.

— Mai întâi reconstruim
casa ta, îi promitea el
Susannei.

Ea se împotriva: mai întâi
construim o altă locuință și
plecăm de aici.

Au reușit să-și plănuiască
din nou viitorul, remobilându-l
fără șovăire cu tot ce visaseră
mai demult: trei copii, o casă
mare și confortabilă, o sută de
ani fericiți.

— De data asta totul va fi
cu siguranță altfel, nu se
îndoia el.

Ea nu-l contrazicea, dar nu
se grăbea să rămână
însărcinată – trebuia să

aștepte divorțul, pe care
Melania îl refuza.

Au dat una peste alta într-
un magazin. Susanna nu și-a
recunoscut de la început fosta
prietenă – aceasta slăbise și se

urăţise foarte tare. Auzindu-i
salutul şovăitor, a ridicat din
sprâncene, dar n-a catadicsit
săi răspundă. A trecut pe
lângă ea, remarcând în gând
cât de mult o schimbaseră
întâmplările prin care trecuse.
Pe unii oameni suferinţa îi
umple de o lumină discretă,
dând chipului lor un aer de

sacrificiu și de tristețe
liniștită, iar de alții își bate joc
pe față, uscându-le trăsăturile
și lipsindu-le de viață. Cu
Melania tocmai asta se
petrecuse: figura ei cândva
vie, strălucind de bucurie, se
subțiasse, ochii i se stinseseră,
iar buzele strânse erau
încadrate de riduri amare,

adânci, ca niște paranteze. I
se schimbase până și silueta –
parcă devenise și mai scundă
decât era deja, și schiopăta:
mergea cu umărul stâng
înainte și cu capul plecat,
părând mai degrabă o văduvă
decât o femeie părăsită. N-a
îndrăznit să vorbească cu
Susanna în public, dar a

urmat-o, străduindu-se să
rămână la distanță, și și-a
făcut curaj să se apropie abia
când aceasta a cotit de pe
Strada Livezii spre casa ei.
Acolo a ajuns-o din urmă și,
apucând-o de cureaua genții,
a tras-o spre ea.

— Suso!

Susanna s-a întors.

— Ascultă-mă, a început
repede Melania, temându-se
că n-o s-o lase să vorbească.
Poate crezi că te-am trădat. Și
eu în locul tău aş fi crezut la
fel. Dar n-am făcut așa ceva.
Te iubesc și te-am iubit
întotdeauna...

Susanna era pe punctul de a se smuci, dar a văzut că se deschide ușa Nenumitei și aceasta iese ținând în mâinile întinse un pachet murdar, înfășurat în cârpe. Expresia de pe chipul ei, de obicei senin-indiferent, era acum una de concentrare și intenție: părea că în sfârșit se gândise și

luase o hotărâre importantă,
iar acum se grăbea s-o pună în
practică.

— Mai pe scurt! i-a retezat-
o grosolan Melaniei.

Aceasta s-a întrerupt,
buimăcită, și a scos un suspin
întretăiat. Nu dăduse drumul
genții, stătea acolo strângând
tare cureaua între degete,
fără să-și dea seama că-și
înfige unghiile în palmă.

— Probabil că n-o să mă crezi, și o să ai dreptate... a început ea, dar brusc s-a întrerupt: Nu, nu asta voiam să zic. Stai. îți spun repede. Mai ții minte cum odată, la școală, te-a apărat un băiat din clasele mai mari? Noi te lipiserăm de gard și el a țâșnit și...

— Țin minte. Și?

Nenumita a mers de-a
lungul gardului prăbușit,
fredonând abia auzit un
cântec de jale. Susanna,
observând că merge ciudat, s-

a uitat mai bine și a observat
că aceasta se străduiește să
pășească astfel încât să nu
calce pe florile de păpădie și
de traista-ciobanului care
creșteau în dezordine în toată
curtea ei. Melania, urmărindu-
i privirea, a observat-o și ea
pe Nenumita și, fără să știe de

ce, s-a așezat în așa fel încât
să se afle între ea și Susanna.

— Ei, a continuat ea de
unde se întrerupsese, băiatul
acela care te-a salvat era
Simon. Voi nu știți, dar eu, da.

Cred că în ziua aia m-am
îndrăgostit de el. L-am iubit
probabil întotdeauna. Nu ți-aș
fi făcut niciodată vreun rău,
fiindcă îi erai dragă ca lumina
ochilor. Iubeam tot ce iubea
el. Și mereu am făcut tot ce-
am putut ca să fie fericit. Și
dacă n-ar fi fost istoria aceea
cu... răpirea, eu niciodată...

Pur și simplu ți-aș fi fost
alături, te-aș fi ajutat. M-ar fi
încălzit prezența voastră.
Poate că m-aș fi măritat, poate
că nu. Dar niciodată...

— Dar l-ai însurat cu tine! a
țipat Susanna, de parcă ar fi
lovit-o.

Melania s-a crispat.

— Dacă n-aş fi fost eu, ar fi
fost alta. Dă-i drumul, te rog.
Uite ce frumoasă eşti, pe
oricine ai pune ochii, al tău e.
Lasă-mi-l mie pe Simon, nu
pot să trăiesc fără el. Fără el,
o să mor.

Susanna a încercat să-i
descleșteze degetele, ca să-și
elibereze geanta, dar Melania
nu s-a lăsat. Atunci s-a
apropiat cu fața de fața ei și a
rostit, parcă scuipând fiecare
cuvânt:

— Atunci crăpi, dacă nu
poți să trăiești fără el!

în clipa aceea, Nenumita,
ajungând în dreptul lor, și-a
luat avânt și, cu o forță
inexplicabilă având în vedere

constituția ei fragilă, a
aruncat cu pachetul în ele.
Zburând peste gardul prăbușit
și nimerind-o pe Melania, a
izbit-o în spate și s-a prăbușit
la pământ, ridicând un nor de
praf. Cârpele s-au desfăcut,
dezvăluind un fier de călcat
din fontă. Melania s-a arcuit
brusc și, dând drumul genții

Susannei, a căzut în genunchi.
După paloarea de moarte de
pe chipul ei și după cât de
greu și șuierat respira,
gemând din toți rărunchii, era
limpede că o dureaua îngrozitor.

Susanna a dat fuga în
Strada Livezii ca să oprească
o mașină. Explicându-i
șoferului ce se întâmplase, s-a
grăbit înapoi, cu intenția de a
o lua pe Melania – mașina n-ar
fi încăput pe ulicioara lor
îngustă. A găsit-o zăcând la
pământ. Nenumita, care
ridicase de jos fierul de călcat,

stătea deasupra ei cu un aer
atât de hotărât și de nemilos,
de-ai fi zis că se pregătea să-i
crape capul.

— Să nu îndrăznești! a
strigat Susanna. Pleacă de
lângă ea! Ai auzit,

idioato? Pleacă!

Nenumita, clipind buimacă,
și-a întors spre ea fața boțită.
Pășind peste victima ei, și-a
târât picioarele spre casă,
strângând la piept fierul de
călcat. Susanna a apucat o
piatră de pe marginea
drumului și a aruncat-o cu
sete după ea, dar n-a nimerit-
o. Lovind zidul, piatra a

ricosat și s-a pierdut în
buruienile grădinii sălbatice.

— Hai, mașina nu așteaptă,
i-a poruncit ea Melaniei.

N-a ajutat-o să se ridice –
de teamă să nu-i provoace
durere și dintr- un sentiment
de repulsie. În mod ciudat,
cele petrecute nu-i stârniseră
compasiune față de fosta
prietenă, ci dimpotrivă, o
îndepărtaseră de ea pentru
totdeauna. Își dădea seama în
sfârșit, cu necruțătoare

limpezime, că nu mai vrea să
aibă nimic de-a face nici cu
ea, nici cu vecinii ei nebuni,
nici cu casa plină de atâtea
amintiri amare și umbre ale
morților, nici cu orașul în care
se născuse și crescuse, dar cu
care nu se împăcase
niciodată. Aici nu avea și nici
nu putea să aibă vreun viitor.

Nimeni nu avea s-o salveze ori
s-o apere. Trebuia să fugă, să
fugă de-aici cât mai repede!

A plecat îndată ce a vândut
casa cu toate lucrurile
dinăuntru – n-a vrut să ia

nimic cu ea. Simon, rănit de moarte, nu s-a împăcat cu hotărârea ei, n-a vrut nici măcar să-și ia rămas-bun. În amintirea lui, ea a păstrat desenele. Desenele lui Simon și vechiul nasture de os al mamei au fost singurele lucruri pe care le-a luat cu ea din trecut.

Cealaltă viață nu s-a
dovedit deloc ușoară, dar
Susanna se mângâia cu
gândul că acum nu mai era o
istorie impusă de soartă, ci
propria ei alegere. A trăit
mulți ani într-o relație cu un
bărbat însurat, iar după ce s-
a despărțit de el, a mai ieșit
cu un proprietar de magazine

în consignație, care după
destrămarea Uniunii Sovietice
răsăriseră în Armenia ca
ciupercile după ploaie. S-a
măritat târziu – la aproape
patruzeci de ani. Soțul ei s-a
dovedit a fi un om minunat, o
iubea ca pe ochii din cap, dar
era grav bolnav – urmările

unei traume puternice din
tinerețe.

Poate că merită să am o
aventură cu bijutierul, s-a
gândit Susanna, scotocind în
geantă după chei. Era încă în

putere, nu avea obligații față
de nimeni, trăgea din greu,
singură, pentru familia ei...
Câți ani îi mai rămăseseră?
Câtă dorință de a dăru și a se
dăru? De a se simți o femeie
împlinită și senzuală, și nu
infirmiera unui semiinvalid,
pentru care fiecare mișcare e
durere? Merita încă o fericire,

fie și trecătoare, și nu avea de
gând să și-o refuze!

În cele din urmă, găsind
cheile, a descuiat ușa și a
intrat în hol.

Sotul ei zăcea pe podea, cu
o mână prinsă nefiresc sub el.
Fața lui, palidă ca a unui
mort, suptă de durere, era
strâmbată într-o grimasă.
Buzele strânse i se
învinețiseră, iar pe frunte îi
luceau picături mari de
transpirație.

Susanna s-a repezit la
telefon să cheme Salvarea.
Speriată că soțul ei și-a
pierdut cunoștința, a încercat
să-l readucă în simțiri, dar el a
gemut surd și a deschis ochii.
Ea s-a îngrozit că nu-i poate
distinge pupilele – ochii lui
erau de un negru neînchipuit,
fără fund.

— Rabdă, dragul meu,
acuși vine, s-a tânguit ea.

El și-a dezlipit buzele cu un
efort evident și a șoptit: „Nu-i
nimic, Susik-djan, nu mă
doare chiar așa tare.” Și a

zâmbit – un zâmbet fugar,
încredibil de ușor și de
luminos.

Ea și-a amintit un alt astfel
de zâmbet și a izbucnit în

plâns, cu lacrimi grele și
limpezi.

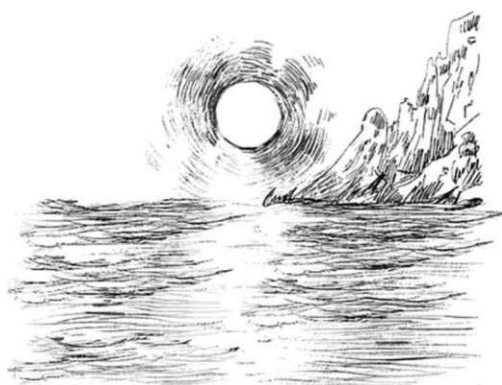
Nu reușise să înșele soarta,
nici să se ascundă de ea.
Trecutul nu plecase nicăieri,
era mereu cu ea și avea să

rămână cu ea pentru
totdeauna.

S-a întins lângă soțul ei,
lipindu-și obrazul de umărul
lui. A șoptit, ogoind durerea –
șșș, șșș. A oftat de ușurare

când a auzit sirena Salvării
apropiindu-se. Dar nici când
mașina, urlând isteric, a intrat
în curte, ea nu s-a clintit. A
rămas întinsă, lipită de umărul
soțului ei, spunând durerii:
\$\$\$, \$\$\$.

22. Coptură țărănească
dulce. (N. a.)

Lui Simon categoric nu-i plăcea propria înmormântare: agitație, zgomot, multă suferință fără rost. Nurorile plâneau de nu se mai opreau. Ai fi zis că le-a cerut cineva asta.

Mirosul supărător de
camfor îl deranja groaznic.
Dacă ar fi putut, și- ar fi băgat
capul sub robinet. Îi venea să-i
rupă gâtul Katinkăi pentru
energia ei de neoprit și pentru
sfaturile nelalocul lor. A trăit
până la o sută de ani, și tot
fără creier a rămas. Nici ea nu

moare, nici pe alții nu-i lasă să
se ducă cu sufletul împăcat!

Și căștile alea! Costaseră o
avere. Te întrebi: de ce i le-au
luat băiatului? Uite la el cum
tot dă roată, sfredelind sicriul

lui străbunică-su cu priviri
încărcate de ură. Dar ce vină
avea străbunicul? Dac-ar fi
știut că rănește sensibilitatea
estetică a întregii familii cu
urechile lui, s-ar fi prezentat
cumva altfel! Vezi-Doamne,
urechile albastre îi scârbesc.
Mai bine s-ar uita la ale lor!
Marea

Și Melania. Zici că-i salonul
Annei Scherer²³ aici, le-a
strâns în jurul ei pe toate
pasiunile lui, a făcut șezătoare
cu vin. Nu s-a zgârcit, a dat
ce-a mai rămas din vinul roșu
de anul trecut – plin și
catifelat, ca un nectar de
fructe. Vara a fost cum
trebuie – moderat de caldă, cu
ploi rare, dar bogate,
muscatul a ieșit ca în povești,
ți-era și milă să-l culegi. Nu

vin a ieșit din el, ci elixirul
nemuririi. L-au păstrat cum au
putut. Pesemne, ca să se ducă
ultimele picături la o tacla de
muieri. Ba mai rău, s-au
așezat în jurul lui și-au pus de
patru nunți și-o
înmormântare. Nu s-au
astâmpărat până nu l-au bârfit
la sânge. Simon nu știa dacă
să râdă sau să plângă. Dacă le
ascuți, pe toate le-a salvat. De
unde și până unde a salvat el

pe cineva? Pe el s-a salvat,
cum a putut. Dacă n-ar fi fost
ele - în fine, și încă vreo alte
zece relații trecătoare, fără
însemnătate -, și-ar fi pierdut
mințile de tot. Așa, datorită
femeilor, a trăit. A plutit de la
una la alta, ca de la un chei la
altul. Ancorează, se odihnește,
mai trage niște aer în plămâni
- și pleacă mai departe.

Nora cea mică a adus
ultima carafă de vin și brânză
prăjită. A făcut- o cum îi
plăcea lui – dată prin pesmet,
prăjită pe foc iute, să nu se
împrăştie, presărată cu
mentă, cu un bol cu adjika
picantă alături. Simon ştie că
pentru el s-a străduit. în
amintirea lui. Melania, bravo

ei, a înțeles totul, a mângâiat-o pe obraz și i-a mulțumit.
Nora mai mică s-a purtat
întotdeauna special cu el. A
crescut fără tată și îi era drag
ca ochii din cap, dar și el se
purta cu ea cu blândețe
părintească: era o fată bună,
drăguță. îi amintește oarecum
de Eliza – tot așa de timidă și

devotată, cu fața în formă de
inimă: bărbia ascuțită, obraji
rotunzi. Ce-i uimitor e că are
același obicei de a-și răsuci o
șuviță de păr pe deget și a
trage de ea, gânditoare.
Simon a rugat-o odată să
cânte - spera că are și aceeași
voce ca Eliza. Dar noră-sa l-a
refuzat scurt - nu pot, și nu

vreau să mă fac de râs în fața
dumitale. Simon n-a insistat,
dar a făcut cu discreție
cercetări, să vadă dacă nu e
cumva rudă cu Eliza. S-a
dovedit că era, din partea
mamei. De acolo și
asemănarea. Iată că fiul mai
mic și-a găsit o nevastă pe

gustul lui taică-su. Nebănuite
sunt căile Tale, Doamne.

încurajat de această
descoperire, Simon a început
să le cerceteze și pe celelalte
două nurori – doar-doar i-or

aminti și ele de pasiunile lui.
N-a găsit nimic deosebit, doar
s-a amărât, remarcând la cea
mijlocie urâtul obicei de a se
scărpina și de a căsca fără să
pună mâna la gură. Cea mare
semăna mult cu Melania – la
fel de sprintenă, vorbăreață și
neliniștită. Dacă-i tragi un fir,
o să lumineze ca o veioză.

Carevasăzică, fiul cel mare,
fără să-și dea seama, și-a luat
o nevastă care seamănă cu
maică-sa. Iar cel mic, care nu
degeaba s-a născut la șapte
luni – se spune că copiii
născuți înainte de termen sunt
mult mai sensibili decât
ceilalți –, s-a dat de partea lui
taică-su. Că doar Eliza a fost

singura dintre pasiunile lui
(Simon s-a încruntat: ce
cuvânt tâmpit! – și s-a
corectat: dintre iubite), la care
ar fi plecat de tot. Dar ea nu l-
a lăsat – n- a vrut s-o facă pe
Melania să sufere. S-o facă să
sufere, auzi! *Ea* face să sufere
pe cine pofteste, ba și cu

asupra de măsură, să fie
sigură că nu s- a zgârcit!

Eliza a apărut în viața lui
Simon când el hotărâse să
termine cu aventurile: nu mai
era la vârsta aia, trebuia să-i

vină mintea la cap – uite, deja
are nepoți, cel mare a împlinit
trei anișori, al doilea e pe
drum. A organizat chiar și o
petrecere simbolică de rămas-
bun de la viața lui nesăbuită –
a făcut un chef de pomină cu
prietenii, la care s-au îmbătat
până n-au mai știut de ei și n-
au putut să ajungă singuri

acasă. I-a dus în trei ture
patronul beat criță al
cârciumii (singurul care sărise
peste toasturi, explicând că la
slujbă nu bea la întreaga
capacitate, ca să nu-și piardă
autoritatea în ochii
personalului).

— Pe cine numești tu
personal? Două muieri
șchioape și un chelner care
nu-i în stare să ducă tava în
siguranță până la masă? s-a
interesat Simon.

— Ai uitat de gratargiul
orb, i-au suflat prietenii,
stricându-se de râs.

Dimineața următoare a fost
un chin pentru Simon: îl dureau
noada -

cu bucurie, parcă – și capul i
se învârtea cumplit. Pe
deasupra, Melania, căreia nu-i
ardea de glume, îi făcea
scandal pentru bani, „pe care-
i risipești fără rost cu prietenii
tăi bețivi, când casa stă
nereparată și trebuie să
schimbăm mobila”.

— Bine, capul, am înțeles,
da' noada de ce mă doare? a
intervenit Simon, prinzând o
mică pauză în trăncăneala
nesfârșită a nevesti-sii.

Melania a clipit neajutorată
- întotdeauna își pierdea șirul
dacă era întreruptă, și Simon,
profitând de asta, deseori o
scotea de pe șine cu o
întrebare fără sens, văzând-o
cu neascunsă plăcere cum se
chinuie să treacă de la un
subiect la altul.

— Ce, ți s-au ars
siguranțele? i-a comentat el
grăbit buimăceala, știind prea
bine că are foarte puțin timp
de manevră: Melania se bloca
fulgerător, dar la fel de
repede își revenea, cu forțe
proaspete și argumente
imbatabile.

Răspunsul primit l-a făcut
să regrete că deschisese gura.
Melania s-a aplecat deasupra
lui, și-a pus mâinile-n șold și s-
a oțărât, cu o bucurie
răutăcioasă:

— Vrei să știi de ce te
doare noada? Fiindcă te-au
scăpat fărtașii tăi când te-au
adus acasă!

— Cum adică m-au scăpat?

— Cum, auzi! Te-au scos
din mașină, te-au scăpat într-o
baltă și te-au ridicat.
Arătându-i cum se întâmplase,
Melania a îndoit genunchii, s-
a aplecat, a ridicat o povară
nevăzută, s-a încordat de
efort, a pornit împleticindu-se
și clătinându-și fundul
slăbănog. Te-au dus până la

ușa de la intrare, șiiii - aici s-
a îndreptat cât era de înaltă, a
ridicat mâna deasupra capului
și a lăsat-o în jos brusc,
anunțând triumfător: te-au
trântit cu noada de prag,
drept pe marginea ieșită în
afară!

Simon a strâns din ochi
fără să vrea. Nu i-a răspuns,
dar nici nu avea ce să-i
răspundă. Încordându-și
umerii și spinarea, s-a așezat
cu grijă, încercând să nu-și
întoarcă gâtul, ca să nu
tulbure lichidul fierbinte pe
care-l simțea în cap. S-a dus
împleticindu-se și chircindu-se

de durere la dulăpiorul cu
băuturi spirtoase și și-a turnat
un păhărel de tutovka, să-și
alunge mahmureala. Apoi,
întrerupând bâzâitul ca de
albină al nevesti- sii și
provocându-i pentru câteva
secunde fericite o nouă
stupoare, s-a interesat unde e
alifia pentru vânățăi. Și, în

timp ce și-o lua singur
(Melania îl refuzase
categoric), s-a gândit că ce se
întâmplase era un fel de semn
că trebuie s-o termine cu
bețivii și golanii. Nu mai avea
sănătatea de altădată, și nici
oasele: înainte putea să bată
și cuie cu noada, iar acum nici
de prag nu mai era chip să se

lovească fără urmări. Și capul
îi slăbise rău, nu mai era ca-n
tinerețe, când bea o vadră de
vin și se trezea ca nou.

Eliza a apărut exact în
epicentrul frământărilor lui

Simon, când mintea lui
înțelesese că trebuie să
înceapă să trăiască altfel, dar
sufletul nu i se resemna cu
perspectiva ascezei. Ea îi
luase inima în mâini, i-o
umpluse de o căldură plăcută
și luminoasă – și plecase,
lăsându-i o amintire care avea
să-l încălzească toată viața.

Nu s-a împăcat niciodată
cu faptul că nu mai putea s-o
ia în brațe. Îi era un dor
cumplit de ea. Îi căuta
parfumul trupului - un miros
de miere, vag acrișor,
îmbătător. Dragostea e un
parfum, îi mărturisise el într-o
discuție lui ter Matteos.
Acesta aprobase din cap, apoi

adăugase cu un zâmbet
stânjenit: dumneavoastră,
firește, știți cel mai bine. La
insistențele lui Simon, care
nu-i destăinuisese de unde
aflase de vocea ei, ter Matteos
o ascultase pe Eliza și îi
prețuia darul. Mai târziu, ani
la rând, până când ei i-au
slăbit corzile vocale, au

organizat mici concerte
pentru enoriași după slujbele
de duminică. Ca și în viață,
Elizei și în cântec îi rămâneau
rolurile secundare: asculta
timp de câteva măsuri glasul
lui ter Matteos, și abia apoi
intervenea delicat și ea,
acompaniind timbrul lui adânc
și catifelat cu timbrul ei

discret, mat. Simon venea de
multe ori să-i asculte, privind
cu tristețe cum o schimbă
vârsta, cum se împlinește și i
se lăbărțează corpul, cum se
ascunde în jachete largi și
informe și, strângându-și
părul într-o coadă lungă, și-l
răsucește pe deget, ca să-și
ascundă emoția în timp ce

cântă. Și totuși nu putea să n-o mai iubească.

Simon îl cunoștea pe ter
Matteos de când era un
adolescent. Fusese coleg cu
Vasilisa, fiica lui Simon și a

Sofiei, intrase odată cu ea la
liceul de muzică, ea, la secția
dirijori de cor, el, la muzică de
jazz și de estradă, dar cu
câteva săptămâni înainte de
examele de absolvire se
lăsase de învățătură și intrase
în noviciat, anulând astfel
marele viitor care-i fusese
prezis. Se zvonea că însuși

Konstantin Orbelian²⁴
încercase să-l convingă să
renunțe la această hotărâre,
invitându-l să cânte în
orchestra lui, dar în zadar.
Simon nu s-a băgat în sufletul
lui să-1 întrebe de ce, dar
presupunea că trecerea la
preoție fusese provocată de
vreo emoție intensă căreia nu-

i putuse face față. Ter Matteos
i-a confirmat chiar el asta,
indirect, balmăjind odată că
așa cum matematica e
considerată regina științelor,
muzica e cea mai înaltă formă
de artă.

— E glasul lui Dumnezeu,
înțelegeți? Prin muzică le
vorbește El oamenilor. Și-
atunci la ce bun să înmulțim
neînmulțibilul și să-l acoperim
cu glasurile noastre jalnice?
Ce rost are să provoci
Absolutul? Nu e mai bine să-L
slujim, pur și simplu?

Simon ar fi vrut să replice
că slujirea e de mai multe
feluri, dar n-a făcut-o. Nu se
îndoia că tocmai vocea Elizei
îl adusese la ea. Și dacă în
vocea aceea sălășluiește
glasul lui Dumnezeu,
înseamnă că întâlnirea lor a
fost menită de ceruri.

Bărbații fumau încruntați,
schimbând între ei fraze
scurte. Ilia a ieșit în curtea din
spate și, încredințându-se că
nu e nimeni în jur, a început
să plângă amar și nestăvilit,
întinzându-și lacrimile pe
obraji cu mâna, ca un copil.

— Se cuvine unui fost
milițian să plângă? i-a șoptit la
ureche Simon.

Ilia a oftat adânc,
întretăiat, a scos din buzunar
o batistă în carouri mototolită

și și-a suflat nasul. A mai stat o vreme, sprijinit cu fruntea de zidul rece. A respirat încet de câteva ori, ca să-și potolească bătăile inimii, și-a băgat sub limbă o tabletă de Validol și s-a întors la bărbați. Aceștia s-au prefăcut că nu-i observă ochii plânși și chipul îndurerat, și au schimbat

vorba, trecând la ceva lipsit de importanță. Ilia a dat din mână - nu-i nevoie, băieți, ce rost are - și iar a început să plângă, de data asta fără să-și mai ascundă lacrimile și fără să se rușineze de ei.

— Ce, ești prost? s-a
supărat Simon.

Parcă auzindu-i cuvintele,
Ilia a izbucnit printre suspine:
„Bine că a murit înaintea mea.
Altfel mi-ar fi stricat

înmormântarea cu glumițele
lui.” Bărbații au râs în hohote,
iar lui Simon i-a fost inima mai
ușoară.

Se împrieteniseră după
istoria cu Beniamin. Ilia era

cel care se nimerise de
serviciu în noaptea aceea,
când fuseseră închiși în celule
separate. În cele cincisprezece
zile de închisoare Simon s-a
gândit mult. Și deși s-a
ciondănit și s-a înjurat cu
Benó prin perete, a ajuns la
concluzia că n-o să mai aibă
niciodată relații cu femei

căsătorite. Mai târziu, când
Beniamin s-a întors din
Kazahstan și a format iar o
familie cu Sofia, n-a mai făcut
nici o încercare s-o
întâlnească sau să vorbească
cu ea – ce era să-i spună, doar
nu era să-și ceară scuze! Dar,
când Beno a făcut infarct, l-a
dus la spital. A stat lângă el,

tăcut. Ținea pe genunchi
pachetul pregătit de Melania,
neștiind unde să-l pună.

— O să pleci cu pachetul
ăla înapoi, așa-i? a rupt Beno
tăcerea care se prelungea.

Simon nu mai ținea minte
ce i-a spus în ziua aceea, dar a
părăsit spitalul cu sentimentul
că în sfârșit îi fusese scoasă
de la picior ghiuleaua pe care
fusese nevoit s-o tragă după el
în toți acei ani.

Scurta și luminoasa
poveste de dragoste cu Sofia îi
lăsase o moștenire bogată: pe
fiica lui, Vasilisa, de altfel
singura fată din familia lui
Simon și singura care a făcut
la rândul ei o fată – în neam
nu s-a mai născut nici o fetiță,
până și strănepoții erau toți
băieți. Și pe Ilia. Ani mai

târziu, Simon a reușit să lege
relații de rudenie cu Vasilisa,
ceea ce i-a bucurat pe
amândoi. Cu Ilia însă a legat o
prietenie bărbătească
adevărată – simplă și sinceră,
ca un jurământ de neîncălcăt.
O singură dată a trecut printr-
o încercare, neînsemnată și
stupidă, dar a rezistat și a

devenit mai strânsă și mai puternică.

S-a întâmplat în timpul unui concediu pe care prietenii au hotărât să-1 petreacă împreună, fără

neveste și copii. Și-au luat
bilete și s-au dus la Pițunda.
Ilia, cu toată înfățișarea lui
incontestabil caucaziană, care
sugera un comportament
muieratic dezlănțuit, era
până-n vârful urechilor un
familist devotat. Simon ar fi
arătat înțelegere față de acest
fenomen, dacă n-ar fi fost

nevasta prietenului său: o
femeie mai urâtă nu întâlnise
în toată viața lui.
Morocănoasă și întunecată,
deznădăjduit de
neatrăgătoare. Cu una ca asta
te-nsori numai dacă ți-ai
pierdut mințile. Tot bătându-și
capul, Simon a hotărât să-i
facă un cadou prietenului său.

I-a găsit la Pițunda o femeie
de o frumusețe răpitoare:
dulce, cu gropițe în obraji și
sâni mari, obraznici, mărimea
cinci, prinși într-un soutien
strâmt. După cum zicea Ilia –
nu femeie, ci pernă cu puf de
rață. Ce-i drept, n-a îndrăznit
să se culce cu ea, s-a jenat,
dar și-a cheltuit toți banii de

concediu – i-a dăruit buchete
de flori imense, a dus-o la
restaurant, i-a cumpărat o
rochie scumpă și sandale
cehești cu toc înalt.

Simon a încercat să-l facă
să se răzgândească, dar în
zadar. Dând din mână a
lehamite, s-a culcat el cu ea,
să nu se irosească bunătate de
femeie. La pat s-a dovedit a nu
fi prea grozavă. Când a întors-
o pe burtă, s-a supărat și a
ieșit de sub el ca un șarpe
agil, în ciuda formelor pline.

„Jigniți cu perversiunile
dumneavoastră o femeie
sovietică cuviincioasă!” „Ce
perversiuni?” a întrebat
Simon surprins. S-a lămurit că
se referea la poziție. Poziția
pe spate nu-i știrbea
demnitatea sovietică, dar pe
burtă, era jignită.

Simon nu i-a spus că s-a
culcat cu ea, dar Ilia a ghicit.
S-a bosumflat o vreme, dar
apoi, slavă Domnului, i-a
trecut.

Acum, privindu-și prietenul
îmbătrânit, care plângea, fără
să fi cunoscut nici o femeie în
afară de Ermina lui
înfricoșătoare ca o noapte fără
stele, Simon se gândea la un
singur lucru – că totuși ar fi
trebuit să se culce cu femeia
aceea din Pițunda.

— Ție ți-ar fi plăcut, Iha, i-a
șoptit prietenului său, și s-a
înălțat în aer.

Simon aproape că nu și-o
amintea pe mama lui, deși ar
fi trebuit – murise când el

avea patru ani. Răcise și
făcuse pneumonie. Ea război,
sărăcie – în spitale nu se
găseau nici medicamente
simple, darămite penicilină.
N-a putut fi salvată. Singurul
lucru care i-a rămas lui în
memorie era vocea ei moale,
adormitoare. îi spunea
povești, pe care el, spre

regretul său, le uitase, dar de
care-și amintea vag când era
foarte bolnav. în delirul febrei,
i se părea că-l înconjoară
creaturi nepământene

- vulturi cu coamă de leu,
pești cu gheare, cerbi cu colți,
babe oarbe înaripate – și,
prinzându-l în îmbrățișarea lor
sufocantă, îl duc la marea cea
răcoroasă. Auzea limpede
glasul mamei, foșnetul
valurilor mării, și totuși, oricât
se străduia, nu-i putea vedea
chipul.

în afară de voce, își mai
amintea gustul brânzei de
capră pe care o făcea ea.
Ridicând capacul oalei de lut,
el scotea din saramură un boț
de brânză moale, de mărimea
unui măr, îl rupea în două și
mânca – așa, fără nimic, fără
să observe pâinea cu crustă
crocantă sau roșia fierbinte de

soare, mirosind a grădină.
Ignorând cu încăpățănare și
una, și alta, mesteca brânza,
lingând întâi miezul moale și
delicat și lăsând pentru la
sfârșit coaja elastică, dens-
lucioasă. Zgomotul valurilor
mării, poveștile neterminate și
gustul untos al brânzei de

capră - asta era tot ce știa
Simon despre mama lui.

L-a crescut un unchi, tatăl
Marinei. Tatăl lui, după ce s-a
întors din război, s-a însurat
cu o altă femeie, care își ura

fiul vitreg din toată inima. Din
a doua căsătorie tatei i s-au
mai născut doi fii, dar mama
lor a făcut tot ce i-a stat în
puteri ca ei să nu comunice cu
Simon. Nici la înmormântare
nu veniseră, deși el îi
așteptase. „Nu-i omeneste, nu
se cuvine”, se gândea el,
căutându-i pe frații vitregi în

mulțime și mâhnindu-se – nu
pentru el, ci pentru ei.

Pe Silvia a condus-o la
înmormântare nepotul ei mai
mare. Devenise un băiat bun,

deștept, chipeș. Nu degeaba îi
dăduseră numele bunicului

- semăna leit cu el. Silvia îl
pierdea din ochi de drag,
înfloreă la fiecare venire a lui.
Acum tineretul e cu totul

altfel, nu mai înțelegi cum
trăiește, ce-i place. Se
holbează la gadgeturile lor și
tac. Nepotul Silviei era la fel:
își puneă căștile și se uita în
gol, ai fi zis că nu-l
interesează nimic. Și totuși,
nu-și lăsase bunica, venise cu
ea la înmormântare. Crescuse
un om de ispravă, cu inimă și

suflet. Zburând pe deasupra lor, Simon i-a mângâiat pe amândoi pe păr. Silvia, parcă simțindu-i atingerea, a ridicat capul, zâmbind absent. Era singura care-l petrecea așa cum voia el – cu inima ușoară, plină de bucurie. Era singura care ghicise cât de bine îi e lui acum.

Susanna stătea deoparte
cu mâinile încrucișate la
piept, mușcându-și buzele.
Simon știa că nu-l iertase
niciodată. Nici el nu se
iertase. Nu putea s-o uite –
subțirică, neajutorată, cu
sângele curgându-i din buză.
Palidă, ca și cum s-ar fi scurs
lumina din ea. Ar fi trebuit s-o

ia cu el atunci, în ziua când
fusesse răpită, să n-o lase, dar
o făcuse de oaie, nu avusese
curaj, se speriasse. Fusesse
josnic.

Când îi anunțase hotărârea
ei de a pleca, în loc s-o
urmeze, s-a supărat meschin.
Îl răniseră cuvintele ei,
aruncate cu amărăciune: „Aici
n-o să mă salveze și n-o să mă
apere nimeni.” Avea dreptate
– nu se putea baza pe nimeni –
și cu atât mai puțin pe el. Deja
se lepădase odată de ea. A

doua oară s-a lepădat când a
lăsat-o să plece singură în
lumea largă.

După plecarea ei trăise
singur. Bea, zdravăn și
sumbru, până cădea lat. Cea

care l-a scos din asta a fost
Melania. A început să-l
viziteze în fiecare zi, nu-i
reproșa nimic, nu-i ascundea
alcoolul. Spăla, gătea, îi
ștergea trupul – el refuza
categoric să se spele. L-a
câștigat cu grija ei. Au început
să trăiască din nou împreună,
și ea a rămas însărcinată

imediat. Simon presupunea că asta se întâmplase pentru că-l părăsise Susanna. Dacă-l părăsise, însemna că nu-l mai iubește. Îl durea inima când își închipuia că un altul o îmbrățișează și o dezmiardă. Cu nimeni nu-i fusese atât de bine cum îi fusese cu ea.

A avut nevoie de un efort
urias să coboare din nou, ca
să-i atingă fruntea cu buzele.
Ea a simțit atingerea, și-a luat
de pe față un puf de păpădie
și a suflat în el, dându-l înapoi
vântului. Era de mult bătrână
- întunecată, ridată, cu
sănătatea zdruncinată, cu
inima frântă și cu dureri de

mâini. El însă o vedea așa cum
fusesse cu jumătate de veac în
urmă – orbitor de frumoasă,
cu cosițe chihlimbarii, pe
care, când îi era cald, le
prindea cu agrafe într-o
cunună înaltă.

Și n-a aflat niciodată că pe
una dintre fiicele ei o botezase
Teimine, ca pe mama lui.

Peste mormântul Sașiei
Vardanuș creștea cât era de
înalt rogozul. Soarele

pârjolitor îl uscaser până
aproape de transparență, și
foșnea surd, legănat de vântul
amiezii. Simon s-a supărat –
tot n-a ajuns la cimitir, să
cosească iarba, și uite câtă s-a
adunat! Cum de uitase?

Moartea lui Vardanuș a
fost o surpriză pentru toată
lumea. Era unul dintre nebunii
aceia inofensivi care cu timpul
devin o parte inseparabilă din
viața oricărui orășel și a
oricărui locuitor al acestuia.
Se gândeau la ea așa cum se
gândeau la schimbarea
anotimpurilor sau la ploaia

măruntă: era ceva dat, cu care
nu puteai decât să te împaci.

Moartea ei a dat apă la
moară bârfitorilor. Oamenii nu
puteau pricepe ce-i trebuise ei
să se ducă la lacul Țili, până la

care cu mașina făceau aproape
o oră pe vreme bună. Cea care
i-a remarcat lipsa a fost Sofia,
când a venit ca de obicei să-și
viziteze vecina. În casă era o
liniște asurzitoare, fereastra
dormitorului erau larg
deschisă, iar la căpătâiul
patului stătea un porumbel
zburlit și murdar. Sofia,

făcându-și cruce
superstițioasă, a ieșit și a
închis bine ușa după ea – un
porumbel care zboară în casă
e întotdeauna semn rău. Se
temea s-o strige pe Vardanuș;
s-a uitat în tăcere în toate
camerele, căutând-o cu ochii.
Negăsind-o nicăieri, s-a întors
în dormitor. Porumbelul între

timp zburase, lăsând pe
cuvertură o pană minusculă.

La picioarele patului era un
teanc ordonat de haine de
înmormântare și un plic
mototolit, pe care Sofia nu le

observase. S-a uitat în plic și a scos o exclamație, descoperind o bancnotă de cincizeci de ruble sovietice, care nu mai foloseau nimănui, și un bilet cu scrisul mărunț al mamei lui Vardanuș: „S-o îngropați pe flică-mea alături de mine.”

Căutările n-au dus la nimic,
dar unul dintre berdeni și-a
amintit că văzuse în ce
direcție ieșise Vardanuș din
oraș, iar un păstor a relatat că
o zărise la marginea câmpului:
stătea la umbră, își scosese
pantofii și mânca frăguțe.
Când o întrebase unde se
duce, îi răspunsese că la lac.

Pe malul lacului Țili au și
găsit-o. Mai precis, nu pe ea,
ci hainele pe care,
dezbrăcându-le, le făcuse
teanc, punând deasupra o
piatră. Căutările n-au dus la
nimic, și nici n-aveau cum să
ducă – lacul era adânc și plin
de vârtejuri, dintre care unul
o răpise pe Vardanuș, și când

avea de gând să înapoieze
trupul ei nefericit lumii,
nimeni nu ştia. Au îngropat
teancul de haine de
înmormântare şi plicul cu bani
sub piatra de mormânt a
mamei sale, au gravat pe ea
numele lui Vardanuş şi au
uitat de ea pe loc. Numai
Simon îşi mai amintea de ea,

și uneori se ducea la mormânt
să cosească rogozul și să
aprindă în cățuie o bucățică
de tămâie galbenă. Dar de
data asta nu mai apucase.

Când procesiunea de
înmormântare a ajuns la
cimitir, Simon plutea deja
peste crestele lui Hali-kar. De
acolo a privit cum își luau
rămas- bun de la el copiii și
nepoții și cum plângea Ilia,
scuturându-și mărunț umerii.

Sofia a pus în sicriu șiragul de perle artificiale pe care i-l dăruise. Eliza – flaconul de parfum. Silvia, medalionul. Susanna, desenele făcute sul. Melania însă, scoțându-și de pe deget verigheta tocită, i-a pus-o pe degetul mic și i-a promis să i se alăture curând.

— Femeie, măcar un pic
lasă-mă să mă odihnesc de
tine, a murmurat Simon.

Marea a venit când ter
Matteos a început să îngâne
cântat rugăciunea pentru

odihna sufletului, alunecând
în armonii de jazz. Ea s-a
ridicat repede de pe fundul
văii și a inundat lumea până la
ceruri. Mirosea pătrunzător și
sărat – a țărm încins de soare,
a alge, a tăcerea peștilor, a
mâl.

„Așadar, chiar există”, s-a gândit Simon triumfător. A lăsat valurile să-l cuprindă și chiar a încercat să plutească în voia lor, dar n-a putut, ceva îl ținea de picior. A văzut uimit un fir auriu subțire, care îi înlănțuia glezna cu un capăt, iar celălalt capăt se întindea undeva în jos, spre marginea

cimitirului, și dispărea după pietrele de mormânt. Simon și-a umplut plămânii cu aer, s-a scufundat, încercând să-și dezlege firul, și deodată s-a văzut un băiețel de zece ani. Stătea lângă poartă și privea o fetiță de trei ani. Ea și-a întins printre gratii brațul subțirel și l-a rugat: „Dă-mi ăla.” Simon a

învârtit în mâini obiectul
lunguiet de lemn pe care-l
găsise în tufişuri. „Nu ți-l
dau”, i-a răspuns, de fapt
răutăcios, căci obiectul acela
nu-i făcea nici o trebuință. Ea
s-a uitat la el pe sub
sprâncene, cu o privire
absolut adultă, și a oftat: „O
să mi-l dai.” El s-a scufundat

și mai mult, ca să vadă ce ține
în mâini, și a înțeles pe dată.
Era un fus de lemn înnegrit de
vreme. „Fusul Nenumitei”, a
ghicit el, deși nimeni nu știa
despre istoria aceea. I-a întins
fusul fetei, ea l-a luat și a
zâmbit, și el a recunoscut-o
imediat. „Ești gata?” l-a
întrebat ea.

în memorie îi răsună
limpede vocea mamei lui,
povestindu-i despre mare,
care apare în viața omului de
două ori – când vine pe lumea
asta și când o părăsește. „Ești
gata?” a repetat fetița
întrebarea. „Da”, s-a gândit el.

Ea a tras ușurel de fus.
Firul legat de glezna lui s-a
rupt și s-a împrăștiat într-o
mulțime de scânteii
strălucitoare, care, prinse de
valul care se retrăgea, au
licărit scurt, apoi s-au topit în
adâncul fără întoarcere al
mării, dar asta Simon n-a mai
văzut.

23. Personaj din romanul
Război și pace de L.N. Tolstoi,
în al cărei salon se întâlnesc
reprezentanții lumii bune și în
care își încrucișează

pașii mulți dintre eroii cărții.
(N. tr.)

24. Dirijor și pianist american
de origine armeană (n. 1956).
(N. tr.)

Cuprins

Prolog

Medalionul

Parfumul

Șiragul de perle

Desenele

Marea